MENELAOS
LUDEMIS

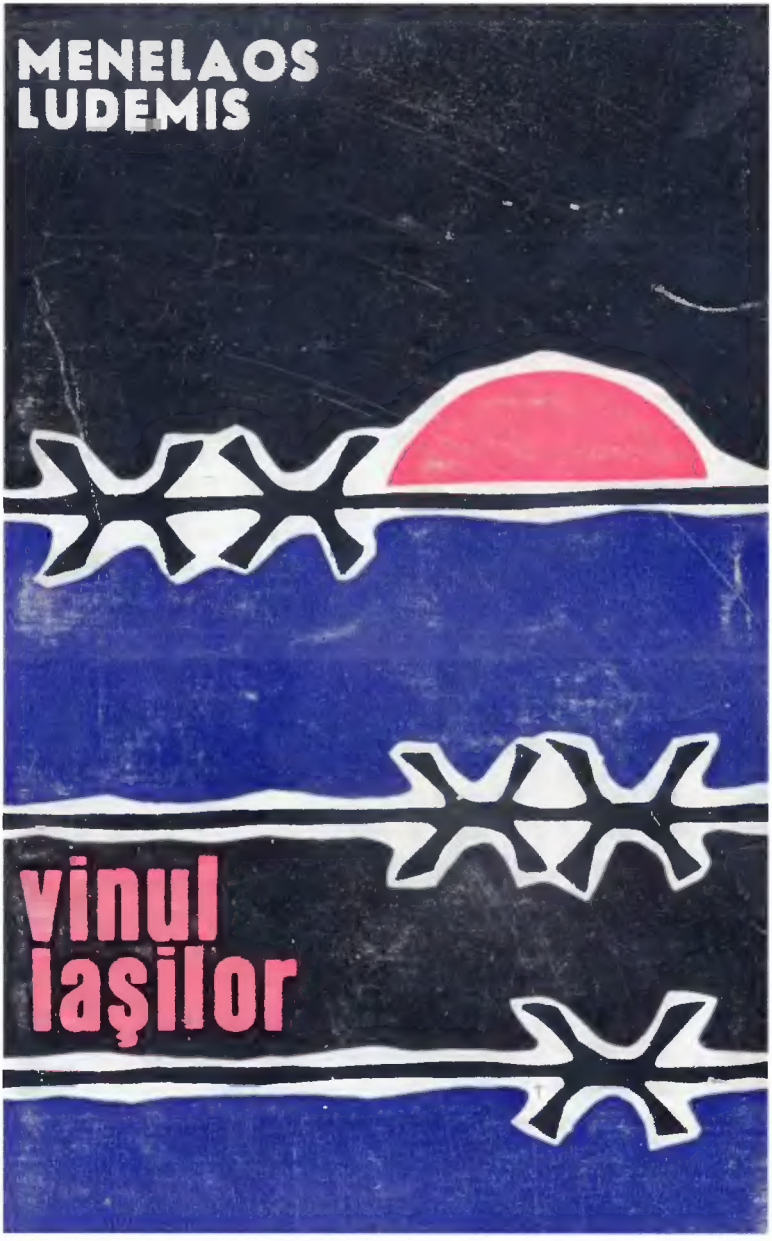

vinul laşilor

MENELAOS
LUDEMIS

vinul
laşilor

Coperta de
El. Hashke-Marinescu

MENELAOS
LUDEMIS

vinul lașilor

Roman

Versiune românească de
Dorina Anton-Talaz

1969

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

PENTRU A SE APĂRA DE LAȘII EI, VIAȚA ȘI-A CREAT VITEJII EI. TIRANIA ÎNSĂ ÎI DISTRUGE. INTERVINE CU LAȘII, PE CARE EA ȘI I-A CREAT ȘI PE CARE SE SPRIJINĂ. DAR ACEST SPRIJIN ATÎT DE SLAB, LA RÎNDU-I, S-AR FI PRĂBUȘIT DE MULT, DACĂ FRICA N-AR FI HRĂNITĂ DE O BEȚIE NEÎNTRERUPTĂ.

SINGURUL VIN CARE O ÎNTREȚINE ESTE SÎNGELE NEVINOVAȚILOR : VINUL LAȘILOR.

PARTEA ÎNTÎI

IKARIA

— Ikaria ai spus ? Ikaria este un foc pe care toate vînturile la un loc nu-l pot stinge.

— De ce, moș Lauros, nu-l pot stinge ?

— Cum de ce ? He, he, he, rîse bătrînul. De ce, hai ? Pentru că nu Ikaria este focul, ci sufletul ikarioților.

Bătrînul își rostise înțelepciunea, apoi tăcuse. Îl albise vremea, curat, ca pe o stîncă a acestor meleaguri. Era păstor de capre de cînd se ține minte. Pribeag al drumurilor — ziua, neostenit vrăjitor — noaptea.

— Ia-te, zice moș Lauros, care a călcat toată insula, de la Evdilos pînă la Karavostamo și Rahes, și de la Aretusa pînă la Ialiscari și Armenistis, ia-te și pornește și tu, ascultătorule, spre Analos, și mai la sud, și coboară apoi la Sfîntul Kirikos și Xisîlosirtis și vino pe urmă, de-a lungul mării, și respiră mireasma ei sărată. Și gustă smochine și bea rachiu ! Și cînd soarele explodează în zori, ancorează sub fereastra ei !... Iar dacă soarele nu s-o ascunde înfricoșat, atunci să nu-mi zici mie Lauros, ci cîine, și să n-am parte de stimă pe lumea aceasta. Bună ziua. Îl știi ?

— Ce anume ?

— Cîntecul :

Te iubesc și te stimez,
Și în somn eu te visez.

Hai, lumina mea, ascunde-mi adînc sufletul ! Nimeni să nu-l găsească, nimeni să-l murdărească ! Sufletul. Cît despre trup, lasă-l să rătăcească în voie. Ai tutun ? Nu ? Am eu frunze de platan. Răsucim o țigară și-ți spun o poveste. Știi povestea acestei insule ? Ți-o spun eu :

Așadar, fiule, pe vremea cînd Pămîntul ăsta era tînăr, iar lumea, nenorocită încă, fierbea într-un cazan, insuliță

asta nu era așa cum se vede. Nu. Era rotundă ca o rodie. Dar s-a nimerit să pice între două vînturi rele, care au suflat, au tot suflat, pînă ce-au turtit-o ca pe-o suveică. Fiindcă vînturile pe-atunci, fiule, nu erau ca cele de azi — mîngîieri. Nu! Cînd se porneau, nu puteai să te ții pe două picioare. De altfel, nici nu existau în timpurile acelea vietăți cu două picioare. Toate aveau patru. Chiar și oamenii. De aceea umblau cu ancore. Și de cîte ori voiau să se odihnească. aruncau ancora și se odihneau. Nu cumva crezi că te mint?! Uite, chiar și astăzi, prin munți, pe unde umblu, găsesc ancore mîncate de rugină, uitate acolo din timpurile vechi.

— Și de ce, adică, moș Lauros, suflau vînturile atît de puternic cum azi nu mai suflă?

— Au îmbătrînit și ele, fiule, li s-au fărîmat bojocii. Ce, puțin lucru este să sufli zi și noapte într-una?! S-au istovit. Ș-atunci au prins curaj și copacii. Și și-au răsucit mustăți. Mai întîi gorunul, apoi măslinul și tocmai la urmă smochinul și binecuvîntata viță-de-vie. Bun. Ei, acu ce nevoie mai aveau oamenii de ancore? S-au ridicat pe două picioare, au lepădat ancora și au luat toiagul sprijin în loc.

— Dar de Ikaros, despre care se spun atîtea, ce știi, moș Lauros?

— Despre Ikaros? Am să-ți spun: pizma este la mijloc, fiule, invidia!

— Invidia? Cine-l pizmuia?

— Zeus. Să nu crezi că numai oamenii sînt invidioși. Zeii sînt și mai și. Ascultă la mine.

— În sfîrșit, mata îi cunoști. Eu nu știu nimic. Povestește-mi.

— Da' să știi, Ikaros ăsta al nostru avea un cap!... Pînă și pe Zeus l-a pus pe gînduri! „Mă, zice Zeus, să vezi că bastardul ăsta..."

— Așa a spus, „bastardul ăsta"?

— Chiar așa. „Să vezi, zice, că bastardul ăsta nu se lasă. Vrea să mă înjosească în fața oamenilor."

— Pentru ce se temea?

— Ascultă, și-o să vezi! Pentru că Ikaros urzise ceva. Da. Avea el un plan grozav.

— Ce anume?

— Iată : voia să se urce în cer, să-l prindă pe Zeus de barbă şi să-l tragă jos, pe pămînt. „Am să vi-l aduc legat fedeleş în faţa voastră, le spuse el oamenilor, ca să vedeţi ce laş este atotputernicul vostru, şi să vi se facă scîrbă de el !“ Zeus s-a înfricoşat. „Bre, zice zeul, frumos ar fi ca bastardul ista să urce aici, să vadă în ce hal sînt şi să mă facă de batjocură în faţa oamenilor ? Gata. Trebuie să iau măsuri !“ Chemă la sine pe toţi spionii lui de pe pămînt — asta cred că o ştii, n-o afli de la mine —, îi chemă şi le porunci : „Băieţi, informaţi-i pe regi şi pe arhonţi că aşa şi pe dincolo. Acolo jos, pe pămînt, se vîntură un ăla, un haiduc — Ikaros îl cheamă —, care împrăştie peste tot zvonul că lumea trebuie să fie turtită ca o plăcintă. Şi are şi un stînjen cu care-i măsoară pe toţi oamenii ; pe toţi vrea să-i facă egali.“ Aşa cum mă auzi, vorba asta „egalitate“ îi făcea pe arhonţi să-şi iasă din fire încă din timpurile alea. „Aşadar, zice, vrea să vă facă pe toţi, fie că sînteţi regi, slujitori sau plugari, egali. Cîini, adică, de acelaşi soi. Mai vrea să vă ia şi coroanele, să le facă oale din acelea, să-mi fie cu iertare. Şi deci, pentru binele ce vi-l doresc, prindeţi-l ! Prindeţi-l pe blestemat şi mîncaţi-i ficatul !“ Cum au auzit aşa, arhonţii s-au repezit. „Aşa ? Să schimbe lumea ? S-o facă plată ca pe o plăcintă ? Moarte lui !“ Exact cum fac şi astăzi cu voi. Am uitat să-ţi spun, Ikaros era de-al vostru. Deportat, care va să zică. Primul deportat din lume, şi primul pe insula asta, Ikaria.

— Şi cum s-a sfîrşit, moş Lauros, l-au prins ?

— Te grăbeşti. El nu se grăbea. Era copilul răbdării. Da. Al răbdării şi al ordinii. Aşa cum învăţase din moşi-strămoşi. Dacă l-au prins, zici ? Ei da, sigur că l-au prins. L-au prins, flăcăule, l-au legat fedeleş şi l-au tăbîrcit încoace. „De-aştia mi-ai fost ? i-au spus. Acum crapă. Să nu mai îndrăzneşti al'dată să-i tragi pe zei de barbă şi să faci oamenii după acelaşi calapod. Te-am pus într-un loc prin care corăbii nu trec. Numai păsări. Fă-te pasăre şi zboară !“

— Ce-a urmat ştiu, moş Lauros.

— Nu cred. Şi chiar dacă ştii, nu cred că ştii exact. Ia să aud şi eu, ce ştii ?

— Că şi-a făcut nişte aripi, le-a lipit de umeri şi aşa mai departe...

— Din cărţi ai aflat ?

— Da.

— Prostii. Cărţile nu spun nimic. Sînt făcute numai să te încurce. Ştiu şi eu ce scriu cărţile. Ikaros şi-o făcut nişte aripi, şi le-o fi lipit cu ceară, iar ceara s-ar fi topit la soare...

— Da, ăsta e adevărul. Sau mata ştii altfel ?

— Altfel. Auzi, ceară ! Mă flăcăiaşule, unde să fi găsit ceară, în timpurile acelea, pe spinarea insulei noastre ? Ceară ? Azi-mîine o să se spună că aveam şi lumină electrică, măcar că noi n-o avem nici astăzi. Cît despre aripi, da. Şi-a făcut. Vulturii erau mai mulţi decît rîndunelele. A adunat omul pană cu pană, şi-a făcut aripile şi...

— Stai. Dacă nu se găsea ceară, cu ce le-a lipit ?

— Cu miere. Na, că ţi-am spus ! Păi, cum crezi ? Ochi văd că ai. Uite ce de-a roiuri de albine sînt pe insulă ! Aşa. Cu miere. Chiar aşa şi-a lipit, deci, aripile. Dar nu soarele a fost cel care a topit mierea.

— Dar cine ?

— Au sorbit-o muştele, blestematele. Da, da. Au sorbit mierea, s-au dezlipit aripile ; a rămas gol flăcăul nostru în mijlocul mării, s-a prăvălit în adînc, a murit, şi gata. Şi de-atunci îi zice mării ăsteia „Marea lui Ikaros".

— Aşa, aşa, moş Lauros. Muştele, care va să zică...

— Taman cum spui. Muştele. Astea care ne beau şi astăzi sîngele. Un nor negru erau şi în timpurile acelea. Ce, parcă astăzi a dispărut ? Uite-l... muşte, jandarmi, acelaşi soi. Ăştia vă prind, şi ele vă sug. Se reped pe mîncarea voastră, îşi lasă ouăle şi vă spurcă, şi vă lasă numai piele şi os. Vă urăsc, fiule ! Cu ură neagră şi sălbatică. Pentru că aveţi aceeaşi minte ca răposatul Ikaros. Pentru că şi voi doriţi ca omenirea să fie ca o plăcintă. Pentru că aţi dibăcit şiretenia Zeului şi cruzimea arhonţilor. Flăcăule, într-o zi, cînd o să avem soare mai mult şi puţin tutun adevărat, o să-ţi mai spun o poveste. Pînă atunci, ştii cîntecul ?

Te iubesc şi te stimez,
Şi în somn eu te visez.

Altă poveste n-a mai apucat să-mi spună. Era bătrîn, și anii îl îndoiseră. Pentru el toamna se sfîrșise. Începea iarna.

Într-un amurg, cufundat în gînduri, se întorcea de la păscut. A pus să-și fiarbă mușețel. Și pe cînd ceaiul a dat în clocot, bătrînul s-a stins. Crivățul îl pîndise pe drum și-l bătuse sălbatic și pe neașteptate, iar bătrînul n-a apucat să-și arunce „ancora". S-a trezit față-n față cu moartea. Și moartea l-a luat și l-a dus departe, acolo unde vînturile nu suflă și nimeni nu-i pune pe oameni să meargă în patru picioare.

Așa mi-am pierdut primul prieten, primul „cronicar" al acestei insule ; lui îi mulțumesc pentru inima, înțelepciunea și prologul acestei cărți.

ORDIN DE ZI

„Dioareci se apar niscai sintome de nesuspunere şi carevaşi îşi scriu ordinele pe tălpile pantofilor lor jerpeliţi, drept urmare

Ordon: uşile, geamurile, zăvoarele să stea închise fermetic o zi şi o noapte adică 24 ore plus încă cîteva adică de la deşteptarea pînă la stingerea soarelui în afară de noaptea.

De azi încolo începînd apelurile or să fie zilnice adică trei pe zi în afară de cele de seară şi de cele de la 6 după amiază efectuate în intervalul de chemare, adică cînd prăvălia poliţienească funcţionează.

2. Apelul de prînz, la 12 după amiază, ora de popotă cînd se serveşte pîine şi apă.

Al treilea. Seral pentru ceai şi pentru ora 6 după amiază şi pentru mai departe, interzicem circulaţia în afara geamurilor din curtea casei, şi grădina drumului şi celelalte locuri.

Asemenea interzic cîntarea cîntecelor, a jocurilor, ciupirea instrumentelor adică vioara sau a altor instrumente distractive.

Interzicem la fel jocurile de baftă, adică tablele, zicătorile, cuvintele crucişate etc. şi altele. Interzic la fel manuscriptele, subînţelegerile, bancurile, scrisul pe pereţi ca: „Trăiască pacea" şi alte feluri trădătoreşti adică ca „prietenie", „frăţire sau soridaritatea între neamuri" şi alte asemenea bazaconii care sunt interzise absolut categoric.

S-a decretat de noi în Ikaria şi s-a lipit în picioare atîrnat de copac.

Icaria
Luna mai 1948,
Urmează ştampila şi semnătura abia descifrabilă
I. G. Klamuţis

Firmanul se încheia cu o semnătură măreaţă. Jandarmul care-l lipise şi-a lins cu mîndrie buzele şi s-a mai oprit o dată, să-l admire. Apoi s-a îndepărtat fericit. Îşi smiorcăia într-una nasul de fericire. Fericită părea şi burta lui. Mare şi moale, şi-o purta înfăşurată în nişte pantaloni groşi, atîrnată de două bretele. De teamă parcă să nu-i cadă, îi arunca din cînd în cînd priviri pe furiş. Deodată, jandarmul coti brusc şi, îndreptîndu-şi prova către noi, grăi :

— Halt ! Psst ! strigă el. Voi, ăia, ian veniţi încoace ! Vouă vă spun ! Ian veniţi încoa ! Ia spuneţi-mi, nu cumva există printre voi vreun intelectual, adică cu conştiinţe literale ? Pe voi vă întreb, bă ! Nu înţelegeţi greceşte ? Adică cum să înţelegeţi, dacă sînteţi de altă sămînţă, nişte vînduţi ? ! Cum o să pricepeţi ? De aia am să v-o citesc chiar eu. Dar de ce să v-o citesc, am să v-o spun verbal pe dinafară, şi gata. Deci : de mîine şi mai înainte, ţinem de trei ori, adicătelea trei binecuvîntate apeluri. Să nu mai leneviţi, adică să vi se-ngroaşe dosul de să nu-l mai puteţi căra. Deci, doi la mînă, una dimineaţa, adică matinală, cînd vă ştergeţi urdorile de la ochi, una la prînz, pentru amiază, ca să vi se mişte maţele, să poată măcina fasolea, şi una la cină, adică serală, pentru visuri plăcute şi somn uşor. Care nu vrei să vii, care nechezi : „Nu merg" sau „Şo, şo, şo" şi alte resturi de-astea bolşeviceşti, să te pregăteşti de moarte. Eu, Gurădeaur Bandunas în persoană, am să-l atîrn de un dud, apoi o să-l ung cu miere şi o să invit muştele să prînzească. Al treilea, să vă strîngeţi abecedarele, adică tablele, viorile, bancurile şi altele într-o boccea şi să le aruncaţi în foc. Nu vă priesc. Scrisurile pe pereţi cu cretă pentru pace şi pentru alte trădări se vor rade cu cuţitul. Uite că le-am spus pe

toate şi am terminat, şi-acum căraţi-vă ! Repede, că iau mitraliera. Aha ! Iată şi niscai intelectuali, nişte măgari care nechează la scrisul de mînă al şefului nostru... Bă, voi ! Noi nu avem ruble ca să învăţăm carte multă, noi avem drahme, şi cartea noastră e puţină. Puţină, dar grecească ! Plecaţi acum şi lăsaţi în pace avizul. Că dacă atinge vreunul hîrtia asta, rugaţi-vă lui Dumnezeu să se milostivească de voi, pentru că eu, Bandunas, n-o să mă milostivesc. Am terminat !

A făcut cîţiva paşi tuşind apăsat, milităreşte, dar deodată s-a oprit, şi-a scos din buzunar un fluier, l-a cercetat insistent şi filozofic, apoi a fluierat pînă s-a săturat, după care a urlat :

— Hei ! La cotețe ! Marş ! Mai sînteţi încă aici ? Cît zic peşte, să vă topiţi ! Am terminat !

Ne-a privit bine, şi-a tuflit chipiul pe ceafă şi a dispărut după colţ.

Am pornit şi noi spre iatacurile noastre. Cînd am coborît prima treaptă, cineva mi-a atins uşor umărul. M-am întors.

— Noroc, Nikolakis ! i-am spus.

Era prîslea al nostru. Subţire, liniştit, ruşinos. „Fata mare" a grupului nostru. Nutrea faţă de mine un devotament mut şi adînc. Mereu zîmbea, roşea, gata oricînd să sară într-ajutor oricui.

Aveam culcuşurile unul lîngă altul. Noaptea dormea uşor, să nu deranjeze pe nimeni. Pînă aţipea, sta cu ochii deschişi, ascultînd marea şi pe jandarmii care alunecau afară ca şerpii.

— Ţi-e frică, Nikolakis ? l-am întrebat într-o noapte în şoaptă.

— Nu.

— Atunci, ce ai ? E a treia noapte de cînd veghezi. Ce se întîmplă cu tine ?

— Nimic.

— Nu cumva acolo, la Atena, ai înfipt în vreo inimioară o săgeată şi la plecare ai uitat s-o scoţi ?

— Ei, cam asta este...

— Bine. N-am să te cert că nu mi povesteşti, dar aş fi vrut să fii mai deschis cu mine. Mă tem că de ruşine nu i-ai spus nici ei...

— Ei i-am spus.

— Şi ce ţi-a răspuns ?

— Se temea... Nici ea nu ştia de ce, dar se temea. Aşa mi-a spus.

— Bravo ei ! Aş fi vrut să ştiu cum e. Dar te întreb degeaba. Dacă o iubeşti aşa de mult, nu prea o cunoşti ! Doar ştii că „iubitele" îndrăgostiţilor n-au nici un defect. Sînt perfecte. Sau a ta nu este ? Să nu-mi spui „nu", pentru că atunci o să cred că n-o iubeşti. Nikaki, e dulce să lupţi, şi în acelaşi timp să iubeşti. Nu-i aşa ?

Lîngă noi, cineva începu să sforăie sfîşietor. Un sforăit plin de proteste şi de plînsete.

— Ei, Nikaki ! Iată-ne discuţia bruiată de „barajul" ăsta...

A tăcut.

— I-am scris despre tine, mi-a spus peste un timp. I-am scris că stăm toată vremea unul lîngă altul.

— Adevărat ? Dar de ce ?

— Să fie liniştită.

— Şi ce ţi-a răspuns ?

— Nimic... Mi-a spus să am grijă noaptea, să te învelesc.

O să mi-l reamintească viaţa pe Nikolakis. — Nikakis Hagikidis. De fiecare dată cînd mă voi afla în faţa nevinovăţiei, a prieteniei, a vitejiei modeste, îl voi întîlni pe Nikolakis. Mereu şi mereu.

Dar în seara cînd plecasem de la predica lui Bandunas, mîna care mi-a atins umărul era neobişnuită. Puţin tulburată şi oarecum grăbită.

— Ce e, Nikaki ?

— Ştii ce se întîmplă ? îmi spuse apropiindu-şi buzele de urechea mea.

— Nu ştiu, i-am răspuns. Înţeleg doar că ordinele şi firmanele astea nu sînt ale lui Klamuţis. Sînt trimise din Atena. Klamuţis le-a prelucrat după stilul lui şi ni le-a servit.

Nikaki a privit în jur, să se convingă că nu ne-a auzit nimeni.

— A fost omorît un ministru !

— Cînd ? l-am întrebat.

— Alaltăieri noaptea. Ministrul justiției. Vestea mi-a șoptit-o fiul gazdei noastre, pe cînd umplea ulciorul la cișmea.

Am urcat scara tăcuți. Lîngă ușă m-am aplecat la urechea lui.

— Să nu sufli o vorbă ! Eu aștept vești mai proaste.

— Dar asta nu e totul. În locul lui a venit Rendis, care a dat ordin să fie executați 180 dintr-ai noștri.

L-am privit înghețat.

— Execuția a avut loc ieri în zori, a continuat trist.

Ne-am apropiat de așternuturile noastre.

— Vești rele, Nikaki. Mi-e teamă că nu se vor opri aici.

Am închis geamurile, am coborît jaluzelele, apoi ne-am retras fiecare în culcușul nostru. O amenințare nedeslușită plutea în aer.

— Băieți !... strigă Antonis, din culcușul lui.

Era un om uscățiv, zugrav, din Atena. Vocea îi era schimbată. I-am făcut semn să tacă.

— Antonis, i-am spus. Parcă aveai în raniță puțin spirt. Mă ține o durere de la prînz. Îmi taie răsuflarea.

— Au doborît 180 ! strigă el, fără să mă ia în seamă.

Ceilalți îngălbeniseră.

— Ieri dimineață, continuă Antonis.

— Ce-i asta ? i-am strigat sever. Mai întîi și întîi, nu se știe sigur.

— Am aflat precis ! continuă el. Mi-a spus Ștefanos.

— Și de ce ? întrebară toți.

— Pentru că, zice-se, ar fi fost omorît un ministru, lîngă biserică, sîmbătă seara, pe cînd se ducea cu familia la Înviere. Bun creștin, după cum vedeți... După ce-a umplut două cimitire, s-a dus să-i mulțumească lui Dumnezeu pentru puterea care i-a dat-o.

— Sssst !

Toți s-au întors spre cel care sîsîise.

— Ce vrei, prietene Spatulias ? l-am întrebat.

Un om slab, negricios, mai totdeauna gînditor, se așează turcește, întrucîtva tulburat.

— Nu miroase a bine, spuse încet Spatulias. Dar poate mă înșel. Tu ce zici ? mă întrebă pe mine brusc.

— Nu știu... i-am spus. Dar să încheiem discuția. La

început nu voiam să aflaţi ştirea asta. Acum, noi cei de-aici, de pe insulă, trebuie să ne pregătim pentru ce e mai rău.

— Atunci, să stingem lampa şi să dormim, spuse Murmuris.

— De ce? Să facem la fel ca în celelalte seri. Sivelas, joci table cu Patikis.

— Nu joc, spuse Patikis, cu tonul lui obişnuit. Mereu îmi spune că trişez.

— Păi, dacă trişezi !... se repezi Sivelas.

— Na ! Îl vedeţi ? Nu joc.

— Atunci, jucăm amîndoi, îi spuse responsabilul camerei.

— Vedeţi, să aruncaţi zarurile tare ! le spun eu. Ăia au împrăştiat pe-afară „cuie". Vor să vadă cum am primit noutatea.

— Bine. Hai, dă-i drumul !

S-a făcut linişte. Afară adiau blînd zefirii de primăvară ai insulei. Cîteva umbre treceau tăcute, ca nişte fantome. „Cuiele" — jandarmii de inspecţie — purtau pantofi de cauciuc.

Zarurile tablelor huruiau. Muzica lor monotonă, enervantă ne amintea de zilele trecute, paşnice şi fără de griji.

Viaţa obişnuită a Ikariei a intrat din nou pe făgaşul ei. Numai acolo departe, dincolo de mare, la poalele lui Ymitos, au pocnit atît de multe împuşcături, toate deodată, încît zgomotul lor a ajuns pînă aici, la noi.

S-a luminat de ziuă. Cerul se vede de la fereastra noastră palid, ca un om nedormit. Şi e luna mai. Sătucul s-a trezit şi el în behăitul anemic al vitelor. Apelul întîrzia. Deodată, uşa se trînti de perete şi în cadrul ei apăru Bandunas. Ciudată şi neaşteptată vizită ! Chiar şi înfăţişarea lui Bandunas era astăzi ciudată. Încheiat la nasturi de sus pînă jos, rotund, burtos ca un bostan îmbrăcat. Îşi pusese centironul şi chipiul, tras pe ochi, cu şiretul sub bărbie, ca pentru funeralii.

Mai întîi ne-a examinat din uşă, apoi a vorbit, cu o voce răguşită ca de ferăstrău :

— Sînteţi toţi la număr astăzi, bă, voi acilea ?

Nu i-a răspuns nimeni.

— Cu cine vorbesc eu, bă ? ! Sînteţi cu toţii, bă, astăzi acilea ?

Cuvîntul „toţi" l-a subliniat cu pizmă şi oarecum cu deznădejde.

Stăteam în faţa lui nedumeriţi.

— Nu răspundeţi, bă ?

— Ce vrei ? îl întrebă fără chef Spatulias.

— Sînteţi în regulă la numărătoare ? Na, asta vreau.

— Nu ne-am numărat, îi spuse Nikakis.

Bandunas continua să ne privească, parcă suferind. Burta lui — cunoscuta, mîndra şi istorica lui burtă — atîrna. Cizmele-i erau proaspăt lustruite. Buzunarul stîng al vestonului se vedea mult umflat.

— Care dintre voi, bă, l-a văzut pe Bandunas să bată ? întrebă pe neaşteptate. Băieţi, v-o spun drept şi deschis ! Nici unul dintre voi nu l-a văzut încă pe Bandunas să bată. Table, bă, cine a jucat ieri noapte ?

— Eu, răspunse Sivelas.

— Cu cine ?

— Nu-ţi spun.

— Cu mine, spuse liniştit şeful camerei.

— Bine.

S-a plimbat încolo şi-ncoace ca opărit. Apoi a înlemnit iar pe loc.

— Şi... pe sora mea, bă, cine a înjurat-o ?

— Nici nu ştiam că ai soră, îi spuse Spatulias.

— Asta este altceva. Spuneţi, aţi înjurat-o ? Tăceţi ?... Hm... Asta înseamnă că n-aţi înjurat-o. Vedeţi ce ticăloşi sînteţi ? Dacă o înjuraţi, aş fi putut să mă răcoresc puţin, ca să fiu în regulă cu ordinul. Pentru că trebuie să mă răcoresc. Înţelegeţi ? Aşa sună ordinul. Dar mama nu mi-a făcut nici o soră. Dacă-mi făcea, aţi fi înjurat-o şi aş fi fost acum în regulă cu ordinul. Tu, bă — se întoarse brusc spre Nikakis şi-şi pierdu din nou culoarea —, tu ai soră ?

— Am, spuse băiatul.

— Mamă ?

— Și mamă.
— Tată ?
— N-am.
— Frate ?
— N-am.
— Și cine vă hrănește, bă ? Adică nu acum, atunci cînd erai în soțietate, cine vă hrănea ? Hai ?
— Eu.
— Tu... Vezi ce-ai făcut ?
S-a retras într-un colț și a încercat să se supere, dar n-a reușit. Și-a lărgit puțin centironul, privind la Nikakis de parcă l-ar fi văzut pentru prima oară. Apoi a început din nou să se plimbe. Deodată s-a oprit și ne-a întrebat de parcă atunci ar fi intrat în cameră.
— Bă, cîți sînteți, bă ?
— Hai să zicem cincisprezece, ca să te liniștești, spuse șeful camerei.
— În clipa asta, adică. Acum, dimineața. Cîți sînteți ?
— Uuf ! Cît o s-o ții așa ? Ți-am spus : cincisprezece.
— Cincisprezece, reluă posomorît Bandunas. Va să zică cincisprezece, nu ? Adicătelea cincisprezece. Atîta ați spus ? Atît ați spus. Ei, bă, dacă atîți cîți sînteți acum dimineața veți fi și la prînz, pe mine, Bandunas, să mă scuipați în ochi ! Ați auzit ?
Ochii îi erau grei, bolnavi, de parcă nu gustaseră somnul toată noaptea.
— Care va să zică așa, hai ? îi spuse lui Nikakis. Tu hrăneai casa... Orbul-găinilor, bă, a avut mă-ta de n-a făcut încă un băiat ? Cîți ani ai spus că ai ?
— Douăzeci.
Bandunas se gîndea. Mîna lui se juca într-una cu ceva în buzunar. Se juca nervos și chinuit.
— Douăzeci, hai ? Vezi ? Fie... Și n-ai de gînd nici tu să mă întărîți puțin ? Să mă fierbi cu vreo două vorbe din alea comunistice ?
— Nu.
— Hm ! Pe capul tău o să cadă. Eu, bă, ne spuse acum nouă hotărît, eu un singur lucru vă mai spun : vedeți să nu lipsească nici unul la apel. S-a auzit ? Nici unul. Încă o dată : insist și repet. Nici unul ! Nimic altceva. Absolut nimic. Vreau să spun să nu lipsească nimeni de la apel,

adică de la apelul de dimineață, fiindcă de la apelul de amiază, fără nici o îndoială, o să *lipsească!* Ați înțeles? Căutați să înțelegeți voi, pentru că eu nu mai înțeleg nimic pe lumea asta! Așa, care va să zică, Nikakis... Bine... bine, băiatul meu... Aah!...

A ieșit greoi, gata să răbufnească.

După puțin timp, i s-a auzit vocea din casa alăturată, unde se certa cu alții.

Imediat a sunat și apelul. Ne-am adunat cu toții lîngă scara jandarmeriei, așteptînd să înceapă numărătoarea. Bandunas era ca cenușa. Dar stătea drept și nemișcat ca un topor.

Klamuțis și-a terminat mulțumit țigara, și-a pus în față catalogul, a luat creionul și a dat semnalul.

— Începe apelul!

Trebuia să trecem unul cîte unul prin fața lui, să ne declarăm numărul, apoi numele și ne întorceam în cameră. Asta știam.

— Vino tu, primul, spuse Klamuțis.

— Unu... Araghianis, rosti acesta, simplu.

— Du-te! zise Klamuțis, bifîndu-l cu creionul în catalog.

— Doi... Culuris, spuse al doilea.

— Du-te! spuse Klamuțis.

— Trei... Balafutis, continuă apelul

— Du-te!

— Patru... Bocceas.

— Du-te!

— Cinci... Haracas.

— Du-te!

— Șase... Petalidas.

— Du-te!

— Șapte... Hagikidis.

— Halt! Leagă-l! îi ordonă țipînd Klamuțis lui Bandunas.

Apoi continuă liniștit apelul.

Bandunas făcu cîţiva paşi pe trepte şi-l apucă pe adolescent. Apoi scoase, în sfîrşit, obiectul ce-i umfla de azidimineaţă buzunarul. Era o pereche de cătuşe noi. I le puse repede. În timp ce i le încuia, ţinea ochiul strîns, de parcă ar fi tras cu puşca.

Prietenul meu, legat, mă căută din priviri. Apelul continua monoton, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Privirile noastre s-au întîlnit. Prietenul mi-a zîmbit chinuit. Nimic altceva. Era ora cînd răsărea soarele.

Greu ca un gîfîit era mersul lui Bandunas. Uriaş în gloata aceea — nu i se vedeau armele —, părea ca un tată paşnic care îşi duce fiul la oraş, să-l înscrie la şcoală. Cum s-a ridicat ceaţa, s-a văzut pe mare o linie lungă. Era vaporul care venise să-l ia pe Nikakis. Plutea lin pe valurile jucăuşe.

Seara, Bandunas s-a întors cu un mic briceag de fildeş.

— Al cui e ăsta, bă? întrebă răguşit, arătînd cuţitaşul.

Nimeni nu i-a răspuns.

— Bine, zise Bandunas, coborînd tonul. Am să-l găsesc eu. Sivelas, ia-ţi briceagul! I l-ai dat lui Nikaki să taie ceva, zicea, şi l-a uitat în buzunar. Aşa e?

— Da...

— Unde l-au dus? întrebă Sivelas.

Bandunas şi-a scos chipiul şi şi-a şters sudoarea.

— La Atena. L-au dus, cică, pentru „o chestie". Ia spuneţi-mi, adăugă, de cînd era aici cu voi?

— Din vara trecută.

— Şi n-a lipsit niciodată, niciodată, chiar niciodată?

— Nu.

— Nu cumva a lipsit în ajunul Paştelui? La dracu! Paştele a fost alaltăieri, şi băiatul răspundea la trei apeluri pe zi. În sfîrşit. Nu ştiu nimic. L-au chemat, cică, la Atena pentru „o chestie". Înveliţi-vă acum! Şi băgaţi de seamă să nu care cumva să scoată vreunul nasul pe fereastră! Am să trag! Am ordinul la mînă. Şi cît timp am ordinul la mînă, nu mă tem de nimic. Auziţi? De nimic!

Şi-a rostit ameninţările de parcă i-ar fi fost milă de el însuşi. Apoi şi-a pus chipiul, s-a scărpinat cu un de-

get în ureche şi a plecat. Duhnea a rachiu. Pînă acum nu mirosise niciodată a rachiu.

La 15 mai a venit din nou vaporul. A adus şi ziare. Toate aveau fotografia flăcăului. Era falnic şi frumos ca un sfînt. A fost judecat şi executat imediat pentru că la 2 mai 1948, într-o biscrică din Atena, a omorît un ministru.

Din ziua aceea, apelul era un salt în prăpastie. Din dimineaţa aceea am devenit prizonierii unui cuvînt grosolan pronunţat de Klamuţis: „du-te". Adică „du-te şi astăzi! Ai încă o zi răgaz. Mîine vedem noi. Deocamdată du-te."

„Brăţările" lui Bandunas — care au sunat prima dată pe mîinile lui Nikakis — se auzeau din ce în ce mai des. Din ce în ce mai des, creionul lui Klamuţis se poticnea de numele noastre. Consfinţisem, ca datină, ca în fiecare dimineaţă, înainte de apel, să ne dăm sărutul de adio. Şi venise vara. O vară plină de fructe şi de păsări zvăpăiate.

Într-o dimineaţă, creionul lui Klamuţis s-a poticnit, mirat, de un nume. Aşteptam să spună: „Greşeală, du-te!", pentru că era chiar numele meu. Cătuşele au sunat în buzunarul lui Bandunas ca un protest. Fiarele erau reci, mă dureau încheieturile, şi mîinile lui Bandunas erau triste şi tremurau uşor.

M-au închis în beci pînă la terminarea apelului: mirosea greu, a aer închis, mucegai şi a urină veche.

N-am rămas singur mult timp.

Peste puţin au aruncat pe încă cineva înăuntru. Cum s-a închis uşa şi s-au îndepărtat paşii lui Bandunas, noul-venit mi-a atins faţa şi mi-a pronunţat, blînd, numele.

— Ei, care eşti? întreb nedumerit.

— Nu m-ai recunoscut? Sînt Ghiorgos, „bunicul".

Parcă s-ar fi aprins becul şi ar fi năvălit înăuntru lumina.

— Spune-mi, te rog, ce se întîmplă? Înţelegi ceva?

— Nimic.

— Nu pot măcar să înţeleg ce căutăm noi doi aici. După cîte îmi amintesc, nu ne-au văzut niciodată împreună.

— Cum să ne vadă? Tu la Atena, eu la Siros...

— N-ai ieşit din Siros de loc?

— Nu.

— Îți amintești cînd mi-ai trimis niște prune uscate?

Dialogul ne-a fost întrerupt de Bandunas, care a descuiat ușa și și-a vîrît înăuntru căpățîna.

— Ei, voi de pe ceea lume! a strigat.

— Ce e? întrebă „bunicul".

— Ia ieșiți puțin pe lumea asta! Provizoriu adică...

Cum am ieșit afară, l-am văzut înarmat pînă în dinți pe Klamuțis, cu încă doi.

— Hm, nu-mi place de loc garda asta de onoare, îmi șopti „bunicul".

— Se pare că sîntem foarte „periculoși", dar nu ne-am dat pînă acum seama.

Ne-au dus legați pe amîndoi. Înaintea noastră, în escortă, pășea Klamuțis. După el, noi. Apoi alți doi, și la urmă Bandunas. Pe unde treceam, toți holbau ochii.

Nimeni nu înțelegea nimic — nici noi. Însă cum am ajuns la comandament, ni s-a lămurit totul.

Cînd comandantul a terminat primirea și ne-a predat oamenilor lui, i-a spus temnicerului („bunicul" era mai în față și nu l-a auzit):

— Să ai grijă de ei, auzi? Fii cu ochii în patru. Ăștia doi sînt pentru execuție! și, coborînd tonul, se adresă altor doi ofițeri care se aflau în birou: E vorba despre niște grenade.

Zbirii ne-au închis celula cu două lacăte și s-au retras pe culoar.

— Dar ție ți-e frig, îmi spuse „bunicul", cînd am rămas singuri.

— E curent, am încercat eu să scap.

— Nu, zău... Aici e închis peste tot.

— Nu aici. Pe culoar.

A tăcut și a început să-și frece mîinile în locurile roase de cătușe.

— Ai auzit ceva? mă întrebă serios.

— Ce-ai auzit și tu. Ne-au cusut în același sac: Afacerea Siros.

— Asta o știu. N-ai auzit și altceva?

— Nu. Nimic.

— Dar ție ți-e frig de-a binelea.

— O să-mi treacă. Pînă diseară, băieţii or să ne trimită lucrurile şi o să ne încălzim.

Celula noastră era mică şi îngustă ca un sicriu. Aerul nu i se mai împrospătase de cînd o construiseră. Ni s-a făcut somn. Lucru obişnuit la deţinuţii care intră brusc de la aer curat în beci. „Bunicul" a şi adormit. Era un om zdravăn, cu părul sur, bogat, care în ultimul timp începuse să-i albească de tot. Mi-l aminteam din anii studenţiei, apoi ca ziarist, mai tîrziu avocat şi, în sfîrşit, funcţionar la Banca din Siros. Acolo am aflat că se logodise cu o fată pe care o iubea înflăcărat şi stîngaci ca un licean. Era romantic, visător. Scria poezii pe borderourile de la bancă, ştia glume, cînta fals, şi buzunarele îi erau mereu deschise pentru toţi prietenii. În timpul ocupaţiei ei şi a foametei, cînd economisea vreo ceapă, venea din celălalt capăt al Atenei s-o împartă cu mine, şi aducea şi o sticlă de reţină[1]. Acum dormea neliniştit şi parcă avea febră. Mi s-a făcut somn şi mie. Dar nu puteam adormi. Tresăream brusc din toropeală, de parcă m-ar fi aruncat cineva de sus.

M-am hotărît, aşadar, să-mi iau gîndul de la somn şi, ca să-mi treacă timpul, am început să citesc pereţii. Prin ferestruica ce dădea spre prăpastie intrau zgomotul mării şi puţină lumină palidă. Ochii mei, încetul cu încetul, s-au familiarizat cu întunericul. *„Trebuie să reziști!"* scrisese cineva pe un perete. Poate că acum era mort. Îndemnul lui era scris înclinat, cu cîteva greşeli de ortografie. N-avea nici o semnătură. *„Aminteşte-ţi că viaţa, afară, nu s-a terminat"*, spunea un altul. care-şi încadrase propoziţia într-un chenar şi pusese dedesubt două iniţiale.

Existau şi alte fraze scrise pe pereţi, dar erau aproape şterse de timp. Mi-am întrerupt cititul, pentru că mă dureau ochii. Dar tot nu puteam adormi. Am privit peretele opus. Era negru ca smoala. Cine-ar fi putut scrie ceva acolo? Şi totuşi ceva era scris. Şi nu fraze răzleţe, ci şiruri întregi, ordonate ca o pagină. Literele erau albe, zgîriate în tencuială. Mîna care le scrisese era hotărîtă.

[1] *Reţină* — vin specific grecesc, făcut din struguri şi răşină de brad, după o metodă păstrată din antichitate.

Se iscălise chiar cu numele întreg, clar, cu litere mari: „KLEOMENIS MOLIVAS".

Unde vei fi acum, sărmane Kleomenis?! Ce pămînt îţi acoperă inima?

Trebuia să copiez acea pagină unică. Dar pe ce şi cu ce? M-am gîndit să o memorez şi am început s-o recitesc de mai multe ori.

Atunci s-a mişcat şi „bunicul" — am crezut că s-a trezit —, dar el încă dormea, chiar dacă mi s-a părut că mă priveşte. Şi, într-adevăr, mă privea.

— Ce cauţi tu aici, moş Haralambie? mă întrebă mirat.

Ştiam cui îi spune aşa. Îl iubeam amîndoi.

— Eu sînt, Ghiorgos, i-am spus. Nu sînt taică-tău. Dar ştiu că sforăi!! Şi mă mir cum nu sforăi fals.

— Am visat că eram în Olimpia, la ai mei.

— Şi eu sînt de-al tău, „bunicule". Încearcă să te dezmeteceşti.

— M-am dezmeticit. Unde este apa?

— Vezi că eşti încă ameţit? Apă?

— Aveam puţină, mi se pare, s-a terminat?

— Aici ni s-a terminat pînă şi saliva. Şi apă nici nu aveam. Să comandăm să ne aducă.

— Nu cred... spuse cu neîncredere.

— Ba o să ne aducă precis. Nu numai apă, ci şi pîine şi mîncare. O să ne ţină în puf. Vai de ei, dacă ne lasă să murim!

„Bunicul" m-a privit neliniştit.

— Ciudat, spuse. Eu am dormit, şi tu eşti ameţit.

— Din păcate, nu sînt ameţit.

— Ei, atunci de ce-i „vai de ei, dacă murim"?

— Vreau să spun: vai de ei, dacă murim înainte de a cădea în mîinile JUSTIŢIEI. Nejudecaţi, moartea noastră n-ar valora nimic pentru ei. Ba le-ar fi poate chiar dăunătoare. Ei ne păstrează pentru o afacere mare, răsunătoare. Ne pregătesc un proces din care să scoată la lumină „toate puterile infernale care urzesc distrugerea naţiunii"! Noi sîntem aceste „puteri infernale". Or să cheme şi ziarişti, şi martori „oculari", care ne-au văzut că mînuim

grenadele. Dar ia spune-mi, nu cumva ai aflat ce-am făcut cu aceste grenade ?

— Nu... răspunse el simplu și liniștit.

Atunci am înțeles. Auzise și el. Dar cum, cînd ?

— Ce știi ?

— Nimic. De ce mă întrebi ?

— Pentru că dacă știi tu, știu și eu, dar tu de unde știi ?

— Mi-a spus temnicerul.

— Ce ți-a spus ?

— Nimic.

— Despre execuția care ne-o pregătesc ?

A întîrziat cu răspunsul.

— Da, a rostit într-un tîrziu.

— Mai bine, i-am spus. Mai bine că știm, Chiorgos. Nu-i așa ? Și e mult mai bine că știm amîndoi. Fără să vrea, ne-au ajutat...

— Glumești ?

— Nu glumesc. Ne-au ajutat. Nu ne mai pot lua prin surprindere. O să scăpăm de „filologie" și de zigzagurile anchetei. Ei, ce părere ai ?

„Bunicul" era absent, preocupat de ceva.

— Nu știu... îmi răspunse fără chef. Ia spune-mi, bolboroseai ceva cînd m-am trezit eu. Ce anume ?

— Nu bolboroseam, citeam. Uite, asta citeam. I-am arătat peretele. Citește și tu.

— Nu pot. Îmi sînt tulburi ochii de somn. Citește-mi tu mai bine !

— N-o să-ți citesc. Am să-ți recit. Da. Am învățat rîndurile pe de rost. Ascultă : *„Necunoscutule, prietene, tu, care împarți cu mine, acum, această beznă, nu uita cînd vei ieși afară să faci lumină. Gîndește-te și ai să vezi că poți ! N-o să ne mai întîlnim niciodată. Mincinună e că oamenii se întîlnesc pe lumea cealaltă. Iad nu există. Pentru că nu există un iad mai îngrozitor decît acesta pe care ni l-au făcut oamenii. Afară, în viață, am o iubită ; cît aș fi vrut să afle că nu trebuie să facă nimic, nu trebuie să sacrifice nimic ca să mă salveze. Pentru că eu sînt*

salvat din ziua în care mi-am măsurat viața cu sacrificiul vieții, și-am găsit-o inferioară.

Din ziua aceea sînt liber.

Mi-am înfruntat judecătorii, și acum umblu cu condamnarea la moarte în buzunar și nimic nu mă mai înspăimîntă. O singură tristețe iau cu mine: aceea că n-am apucat să-mi îndeplinesc un vis copilăresc — să scriu o carte. Nu-i nimic. O vor scrie alții. Adio, prietene! Salutări soarelui, dacă-l vei întîlni. Te sărut frățește, KLEOMENIS MOLIUAS."

ÎNTÎLNIREA A DOUA

Această întîlnire a avut loc cu o săptămînă mai tîrziu. Dar să nu anticipăm. Deocamdată aveam de-a face cu acest sicriu, căruia temnicerii noştri stăruie să-i spună „celulă". Şi cu toate că nu putem iubi mormintele — să încercăm să le iubim.

Vaporul mai întîrzia. Aveam înaintea noastră şase zile. Pînă atunci trebuia să ne îmblînzim într-un fel această raclă, dacă nu voiam să murim de tot.

Oamenii care sînt rupţi brusc de lumea din afară nu au decît două alternative: sau să-şi îndrăgească celula, sau s-o urască. Dar de ce să urăşti o biată celulă? Parcă ea te întemniţează? Dimpotrivă, ea te izolează de mulţi indivizi odioşi care circulă în libertate. Să-i urăşti pe cei care, de la birourile lor luminoase, iţi creează ţie întunericul. Da. Să urăşti mecanismul care transformă ziua în noapte. Dar celula asta, acest mic refugiu, în care parcă te simţi asigurat, de ce s-o urăşti? Asigurat am spus? Chiar aşa, nu este o ciudăţenie. Asigurat. Numai dincolo, pe culoare, în birourile de anchetă, în tribunale, numai acolo nu eşti asigurat. Numai acolo, sub balanţa dreptăţii... În celula ta, însă, poţi sta fără frică, poţi să te împrieteneşti cu tine însuţi. Să te consolezi, să te lauzi sau să te certi fără frică: nimeni n-o să te mustre. Nimeni n-o să te pîrască. Aici, singur, între cei patru pereţi ai celulei, poţi, liniştit, să cîntăreşti paşii pe care i-ai făcut, să te gîndeşti atent la paşii pe care îi vei face. De aici, fără îndoială că ai să ieşi mai bun. Pentru că — află — dacă omul pierde ceva din libertate, cîştigă în bunătate.

Temnicerii, în spatele uşilor noastre, duc o viaţă a lor, deosebită. Rîd, fluieră, se înjură vulgar. Numai unul dintre ei e tăcut şi, cîteodată, oftează nervos. Privindu-i

ochii — niște ochi obișnuiți, de jandarm trivial —, am înțeles că ceea ce ne despărțea de ei nu era acest perete mic de piatră, ci un alt zid, greu și de nepătruns.

Unul dintre gardienii noștri era un fel de „filozof" diletant. Răspundea la numele nobil de Scupidas [1]. Îi lipseau total sentimentele, cinstea, mila. În schimb avea mustăți din belșug. Iar numele și-l afișa ca pe o decorație : „Asta a spus-o Scupidas, bă !", sau „Pe Scupidas, bă, vrei să-l îmbrobodești ?"

În timpul serviciului său nu se plictisea niciodată. Rodea semințe, își curăța unghiile sau îi zgîndărea grosolan pe colegii lui. În fiecare dimineață ne scotea afară, lîngă prăpastie, pentru nevoi.

Nu uita să-l batjocorească nici pe șeful de post pentru acest ordin. Ne scotea, se așeza pe o piatră, îndrepta țeava pistolului-mitralieră spre noi, apoi continua liric :

— Răcoreala... ușureala, aeriseala ! Lucruri fără rost. Ce vă trebuie ? A, dacă era vorba să trăiți, mai zic și eu. Dar o dată ce o să vă doborîm, ce vă mai trebuie ? N-am dreptate ? Nu-i așa. mă domnule, tu, ăla cu privirea rece ?

În primele zile am vrut să fac pe indiferentul, dar am văzut că asta îl încurajează și mai mult, și m-am hotărît să-l înfrunt cu singurul ton pe care-l stima.

— Ești un băiat bun, i-am spus.

— Păi... ce ? Acum ai înțeles ? Dacă nu eram băiat bun, aș fi stat acum să vă urmăresc cum vă... sub nasul meu ? !

— Scupidas, ai spus ? Și mai cum ?

— Anarghir, cu permisiunea dumneavoastră. Ce te interesează ? !

— Ca să-ți atîrn portretul lîngă oamenii mari.

— Știi de ce nu pun acum mitraliera să te cureți ?

— Știu. Pentru că ești mic, nenorocitule ! Casap ieftin de-o para ! Nu sîntem noi pentru mutra ta. Mută-ți gîndul ! Ne ținem pentru domniile-lor.

— Nu mă supăr.

[1] *Scupidas* vine de la *scupidi* — gunoi.

— Bine faci. Degeaba te-ai înnegrit ca un ficat. N-or să te lase să-ți verși focul pe noi. Așa că nu spera degeaba. Ești o simplă ordonanță. O lepădătură.

— Lasă... Ne socotim noi altă dată !

— N-o să ne socotim niciodată, sărmane Scupidas. Mută-ți gîndul ! Pînă o să te facă ofițer, ca să poți să omori singur, noi vom fi morți de mult.

— Bine. Haide ! Destul. Mergem. Ai dreptate. Cu un singur galon cusut pe mînecă ce pot să fac ? N-am putere. Sînt cu mîinile legate. Încă n-ai terminat, bă, tu, Liaromatis ? încă mai petreci ? Nu te-ai săturat ?

— Îți urmăresc cuvîntarea, îi spuse „bunicul" de după jepi.

— Și o și scrii acolo, hai ? Aah !... Mama ei de lume, în ce hal am ajuns !... Hai, să mergem !

În cealaltă dimineață, însă, Scupidas a fost altfel. Plin de o turbare pe care degeaba căuta s-o acopere cu lirismul și filozofia lui ieftină. Se făcea că privește și el caiacurile ce pluteau în largul mării ca niște aripi albe. Sub noi gemea prăpastia care se oprea în mare. Acolo valurile o loveau, apoi se întorceau să-și ia avînt pentru a o lovi din nou, cu și mai multă putere. Caiacurile, însă, erau departe, ferite de valurile ce fierbeau sub stînci.

— Degeaba le priviți, ne spuse Scupidas, arătîndu-le cu un deget murdar. N-or să vă ia. Pe voi un singur lucru poate să vă salveze : semnăturica. Semnați declarația că renunțati la ideal ? E bine. Nu ? Pregătiți-vă să fiți hrană viermilor ! Ș-acu să mergem. Nu vă goliți mațele de tot. Or să se lipească și o să dați ortul popii. Dar ce prostii înșir eu acum ? Parcă altfel n-o s-o mierliți ? Haideți !

Unde ești, sărmane Bandunas ? în comparație cu ăsta, erai un înger !

Într-o zi, într-o clipă de visare, acolo deasupra prăpastiei, ochii mi-au căzut pe o pietricică foarte ciudată. Nu era ca celelalte pietre obișnuite de pe mal. Era adusă din altă parte. Și avea și ceva scris pe ea cu cretă. M-am aplecat pe ascuns și am citit-o. „Sări repede în prăpastie, ca să scapi !" scria cu litere caligrafice.

Caiacurile, în larg, parcă brodau marea cu aţă albă... N-am spus nimic. S-a terminat pauza şi ne-am întors în celulă.

— Ai văzut ? I-am întrebat pe „bunicul", care-şi dezlega şireturile de la pantofi.

— Nu. Nimic. Ce anume ?

— Nişte pietre cu... inscripţii antice.

I-am povestit.

— Mîine, i-am zis, poate vezi şi tu vreuna. Ce zici, să-i spunem, sau să facem pe proştii ?

— Tu ce zici ?

— Nu m-am gîndit încă. Dar sînt de părere că e mai bine să jucăm cu cărţile pe faţă. Ce crezi ?

— Sînt de acord.

Dar a doua zi ne-au scos pe rînd la prăpastie. Mai întîi m-a scos pe mine, apoi pe „bunicul". Înaintea uşii a început un mic dialog :

— De ce-i scoţi cîte unul ? întrebă plutonierul.

— Pentru mai multă siguranţă, îi spuse Scupidas.

— Gogoşi. Crezi că sînt capabili să sară în prăpastie ?

— De la ăştia te poţi aştepta la orice.

— Fă cum te taie capul ! Tu răspunzi de ei.

Pe drum nu mi-a vorbit de loc. Cu pistolul-mitralieră la subsuoară, m-a dus exact în acelaşi loc ca ieri. Se făcea că admiră nepăsător marea.

Piatra „antică" era astăzi şi mai elocventă. „Ce te aşteaptă n-o să poţi suporta. Sări ca să scapi."

Am hotărît să acţionez nemijlocit şi deschis. Mai întîi am ridicat piatra şi am dus-o la ochi, să vadă că o citesc. Apoi i-am dat-o.

— Scupidas, i-am spus.

— Ei, făcu el, chipurile, indiferent.

— Ţi-ai pierdut scrisoarea.

— Ce scrisoare ? s-a înfuriat. Parc-am scris-o eu ?! Ia te uită la el !

— Da, tu.

— Dă să văd ce scrie !

— Ştii bine. Dar mai citeşte-o !

A luat piatra, a mirosit-o, a cercetat-o pe față și pe dos, apoi a aruncat-o în prăpastie.

— Nu e a mea, zise. Dar vrei să-ți spun ceva? Ești fraier că nu faci cum scrie. Ordinul sună să vă îngrijim ca pe niște boiernași. Ca pe niște purcei puși la îngrășat. Asta ce înseamnă? Că o să vă doboare. Așa că cel mai deștept lucru ar fi să faci întocmai cum spune piatra. Acum pot să am și încurcături pentru ce ți-am spus, dar, vezi, te stimez.

— Adică, dacă am înțeles eu bine, te sacrifici ca să mă salvezi?

— Ei, nu chiar așa! Mergi prea departe. Și ca să vorbim cinstit, parcă plătesc eu? O să plătească ăia care mi-au ordonat să vă scot afară. Nu vor, cică, să vă ușurați în umblătoarea ofițerilor, pentru că miroase urît baliga voastră. Ce gogoși! într-o zi a intrat la umblătoarea lor, adică și a noastră, a subofițerilor, ca să zic așa, gagica unui ofițer — o bomboană din Atena părea la vedere. Dar de cum a ieșit, a început să duhnească tot comandamentul, de parcă ar fi mîncat, îngerașul, numai pisici moarte. Ei, te arunci?

— Nu. Mulțumesc.

— Cum dorești. Eu, unul, pentru binele tău am făcut-o. Păcat de-atîta efort zadarnic cu scrisul atîtor pietre. Pentru că — te-am mințit mai-nainte — eu le-am scris.

— Da? Și de ce?

— Te-am îndrăgit.

— Sentimentele noastre nu sînt reciproce, cum se zice.

— Nu știu ce vrei să spui, dar eu, crede ce vrei, te-am îndrăgit.

— Cum ai putut face o asemenea greșeală?

— Greșeală? Poate că ai dreptate. Însă eu — așa cum mă vezi — am suflet bun. Am auzit ceva spunîndu-se despre tine. Ești, se zice, o figură... nu știu ce precis. Dacă aș avea pe jumătate carte cît are domnul locotenent, aș fi înțeles și ți-aș fi explicat. Nu știu ce mama dracului faci, dar nu le place de loc. Cică strîngi oamenii la tine. Și, cică, ești și foarte periculos. Aici că ești, adică, foarte periculos — să-mi fie cu iertare —, nu-s de acord. Poți să mînuiești un pistolaș, o mitralieră? Ei, atunci ce dracu „periculos" și alți cai verzi pe pereți ești? Cred că aici greșesc amarnic

şi or să te omoare degeaba. Iată de ce am hotărît să te salvez !

— Dacă e o salvare prăpastia, de ce nu te arunci chiar tu ?

— Pentru mine e cam adîncă... înţelegi ?

— Am înţeles. Şi ştii ce am mai înţeles ? Că eşti un băiat foarte deştept. Altfel, nu te-ar fi pus să păzeşti oameni atît de „periculoşi". Ce grad porţi ?

— Nici unul. Simplu ostaş.

— Cunoşti pe vreun sergent Klamuţis ?

— Ei bine, despre „Sultan" îmi vorbeşti ?

— Ştii cîtă carte are ?

— Ştiu. Nici jumătate de abecedar.

— Şi l-au făcut sergent. Gîndeşte-te acum unde ai fi putut tu ajunge, dacă ştiai măcar jumătate din ceea ce a scris ofiţerul tău pe pietre. Nu face pe miratul ! El le-a scris. Şi vrei să-ţi spun la ce s-a gîndit cînd le-a scris ? Ascultă : Da, desigur, bun este procesul, dar să se sinucidă de remuşcări pentru crimele pe care le-au înfăptuit împotriva patriei lor e altceva. E mai impresionant. Ei, du-te şi spune-i — cu vorbele tale — că deţinuţii m-au rugat să-ţi spun că „n-au muşcat momeala". Hai, acum du-mă în celulă !

Începind cu a doua zi, mi s-a suspendat totul, şi apa, şi aerisitul, şi pauza. Dar era de prisos. Peste două zile a venit vaporul.

Coborîse din sat pînă şi Klamuţis ca să asiste la „paradă" şi la îmbarcarea noastră pe vapor. Stătea umflat ca un consul roman.

Vaporaşul, după ce am fost îmbarcaţi, a fluierat răguşit, a scos puţin fum şi a pornit. În partea cealaltă a insulei, la sud, îl aştepta Evdilos, un orăşel cu o mînă de case cenuşii, lipite una de alta. Vaporul ancora aici cînd sufla crivăţul la Sfîntul Kirikos. Cînd sufla crivăţul la Sfîntul Kirikos, era ca un ferăstrău. Plin de sare şi săgeţi. Curios cum n-a reuşit, de-a lungul veacurilor, să dezrădăcineze această insulă. Că vînturile erau atît de sălbatice, încît oamenii nu puteau să respire, şi pentru a înainta erau nevoiţi să-şi facă aripi. Gîndul m-a dus din nou la Ikaros. Ajunsesem la Evdilos. Ancora a căzut cu putere în apă. Dar bărcile întîrziau să vină, şi cei de pe vapor au început să suduie.

În sfîrșit, căpitanul a luat pîlnia în mînă și le-a strigat barcagiilor să-i lase pe călători pentru cealaltă cursă, pentru că se grăbește. „Imposibil", i-au strigat de pe mal. Pesemne că aveau să predea ceva prețios și urgent, de aceea insistau atît. În cele din urmă, o bărcuță s-a dezlipit de țărm, vîslind spre vapor. Cum s-a apropiat ceva mai mult, am înțeles cu toții motivul grabei. Toți călătorii erau „clienții" Tribunalului militar. Jandarmii zoreau ca nu cumva să le ofere încă o săptămînă de viață. „Bunicul" m-a îmbrîncit :

— Toți sînt din insula Siros, îmi spuse. Zile mari răsar deasupra micii noastre insule. Păi, a fost atît de blîndă în ultimii ani... În ciuda părintelui Alexandros, care a ridicat, cu ziarul lui, lumea la luptă frățească, n-a curs nici o picătură de sînge — oameni blînzi de țară : nici nasul nu le-a sîngerat. Însă acum gîndesc la altceva. O fi aflat oare logodnica mea ?

— Te iubea mult ? îl întreb.

Își mîngîie bărbia.

— Am să aflu acum.

Călătorii au urcat, legați, doi cîte doi. Imediat, „bunicul" s-a azvîrlit în brațele unui flăcău voinic și brunet. S-au sărutat, s-au privit cu dragoste în ochi, strîngîndu-și călduros și încrezători mîinile.

Am auzit că pe flăcău îl cheamă Panos. Ceva mai tîrziu, Panos ăsta a iscat un scandal. S-a apropiat blînd de șeful convoiului, un tînăr locotenent, și i-a atras atenția să-și facă datoria conform legii internaționale, adică să ne dezlege. Locotenentul a rîs ironic :

— Îți plac glumele, hai ?

— Nu-mi plac de loc. Îmi place însă legea. Există un regulament respectat de toate țările lumii. Vă asigur eu, ca marinar. Este absolut interzis să călătorească oameni legați.

— Dar dacă o ștergeți ?

— Dar automatele pentru ce le aveți, pentru paradă ?

Căpitanul a auzit zgomotul și s-a aplecat peste pod.

— Ce faceți voi acolo ? a întrebat răgușit.

— Băiatul ăsta, spuse locotenentul, protestează că-l ducem legat, în loc să zică mersi că mai trăiește încă.

Căpitanul părea să fie de părerea deținutului.

— Desigur, regulamentul este internațional, e just... dar, înțelegeți... trebuie să respectăm... bineînțeles...

— Frumos, îl întrerupse locotenentul. Să-i dezlegăm, domnule comandant! De ce să nu-i dezlegăm? Mai ales dacă legea e internațională! Pentru că și eu țin cu legea. Dați-mi frumușel o declarație că vă luați toată răspunderea, și eu îi dezleg chiar acum.

— Asta nu. Nu pot să-mi transform echipajul în gardă.

— Atunci, nu vă amestecați în treburile mele. Toți ăștia pe care îi vedeți au ridicat armele împotriva patriei.

— Faceți cum credeți de cuviință. Eu v-am recomandat, de față cu martori, să-i dezlegați. Responsabilitatea pentru ce va urma o luați dumneavoastră.

— O iau... De ce nu? Chiar toată.

— Atunci, ordon plecarea!

A apucat mînerul sirenei și a tras. Marinarii au ridicat ancora. Ne-au înghesuit pe toți într-un colț al provei și au dublat garda.

— Așadar, Panos, cum vezi lucrurile? spuse „bunicul", imediat ce am pornit în larg.

— Hm, puțin cam încurcate, spuse flăcăul cel negricios. Au adunat un lot bun — vreo 100, cred. E curios că au băgat în sacul ăsta și pe un scriitor din Atena. N-am putut să-mi dau seama ce-i pregătesc omului.

— Să ți-l prezint, spuse „bunicul", arătîndu-mă. Este scriitorul din Atena.

Flăcăul, zîmbind trist, mi-a întins o mînă bărbătească, muncită.

— Dumneavoastră... îmi pare bine... adică vreau să spun, îmi pare rău... De mult timp voiam să vă strîng mîna, dar, firește, nu înlănțuită în fiare. Să vă prezint și celorlalți. Sîntem toți marinari. Unii pe caiacuri, și alții pe vapoare. Vă dăm cuvîntul nostru de muncitori că nu-i vom lăsa să vă smulgă din mîinile noastre. Vedeți, au vrut să amestece în afacerea noastră și puțină „intelectualitate", și pentru că nu era suficientă pe insulă au împrumutat din Atena. Dar nu vă necăjiți! Orice s-ar întîmpla, sîntem alături de dumneavoastră.

I-am strîns frățește mîna.

— Mă bucur. Nu, eu nu regret. Mă bucur că te-am cunoscut în împrejurările astea.

— Ia o ţigară, tovarăşe ! Fumezi ? Veniţi, băieţi, să tragem un fum pentru prietenia noastră.

Vaporaşul era lung şi se numea „Iliupolis". Despica valurile în pînze subţiri şi aluneca grăbit spre Siros. De aur şi argint era marea Egee. Iar insulele, un pumn de perle risipite pe apă. Tinos... Skiros... Mikonos... Delos... năluci albe pline de frumuseţe şi glorie...

În faţa insulei Mikonos m-am întristat şi mai mult. Mă simţeam ca şi cum aş fi trecut legat prin faţa iubitei mele. Panos mi-a arătat cu degetul mîinii libere frumuseţea locurilor lui de baştină : morile de vînt, căsuţele albe, bărcuţele care se îndreptau ca nişte păsări spre vapor.

O barcă verde cu o dungă cenuşie pe flancuri venea în frunte. Părea oficială.

— Domnul prefect ! presupuseră unii.

Era chiar el. Cînd s-a îmbarcat, cîţiva şi-au ridicat pălăriile.

N-am rămas mult timp la Mikonos. S-au mai urcat vreo două femei cu desagi, mateloţii au coborît nişte baloturi cu tutun, pe urmă multe damigene cu rachiu, şi vaporul şi-a ridicat din nou ancora. Ne îndreptam spre Siros.

— Nu cunoaşteţi de loc insula noastră ? m-a întrebat Panos.

— Numai din versurile Ritei Bumi.

Vaporul îşi luase viteză. Ghiceam după fumul înfuriat ce izbucnea prin coş.

Prefectul a ieşit pe covertă, să se răcorească. Nu ştiu de ce mi s-a părut un om cu obiceiuri simple. A privit pescăruşii, apele înspumate, Mikonos, care se estompa dincolo de valuri. Apoi a înaintat spre provă şi s-a apropiat de noi.

Atunci însoţitorii lui au intervenit :

— Pardon, domnule prefect, îi spuse un maior-jandarm, nu într-acolo !

— Dar ce-i acolo ?

— Deţinuţii...

— Din Siros ?

— Exact. Sînt cei care, după cum aţi aflat, au organizat grupuri de partizani.

— Nu. N-am auzit aşa ceva, domnule maior. Aici la noi, pe insulă, grupuri de partizani ? Nu. N-am auzit.

— O să auziţi.

Între timp, prefectul s-a apropiat de noi.

— Dar, făcu mirat şi-şi prinse ochelarii, domnule maior, sînteţi sigur că toţi aceşti oameni sînt din Siros şi că...

— Au organizat grupuri de partizani ? Desigur !

Prefectul se tulbură, apoi deodată ridică mîna arătîndu-mă :

— Şi... domnul ?

— Da, şi domnul.

— Atunci... este vorba de o asemănare extraordinară, spuse liniştit şi se pregăti să se îndepărteze.

— Seamănă cu vreuna din cunoştinţele dumneavoastră ? întrebă maiorul.

— Cu un vechi prieten din Atena, un scriitor. Dar poate m-am înşelat.

— Nu v-aţi înşelat, domnule prefect. E chiar el.

— Cum ?!! strigă prefectul. Domnule maior, trebuie să-l dezlegaţi imediat ! E inadmisibil !

— Regret, domnule prefect. Regret sincer, nu pentru că este legat, ci pentru că vă este prieten. El e capul acestei bande. El i-a condus, el a adus pe insula noastră grenadele.

— Imposibil. Înainte n-a călcat niciodată în Siros. Sînt sigur. Eu l-am invitat pentru sărbători. Aşa că nu puteţi să mă convingeţi.

— O să vă convingă dovezile. Vă rog chiar, cu prilejul ăsta, să asistaţi personal la anchetă.

M-am decis să intervin.

— Te rog şi eu, domnule Siriotis, să vii la această anchetă, ca să te convingi personal cum se urzesc „romanele senzaţionale". Vino să vezi cu ochii Inchiziţia, pe care pînă acum o cunoşti din cărţi.

— Orice mi-ar spune, nu pot să mă convingă, mi se adresă direct. Sînt sigur de nevinovăţia ta şi voi lupta s-o dovedesc.

— Nu vei putea, i-am spus trist. Nu, nu vei putea, bunul meu prieten, pentru că nevinovăția mea e absolută.

S-a îndepărtat gînditor. La debarcare i-a ignorat pe toți cei care l-au întîmpinat. Mă privea insistent. Și în clipa cînd am trecut pe lîngă el, în cătușe, l-am auzit adresîndu-se unor ofițeri de jandarmerie, înfrigurat: „Pentru Dumnezeu, fiți atenți! Cădeți într-o croare îngrozitoare."

Apoi a plecat. Și imediat a început marșul. Trotuarele s-au umplut de lume. Oamenii se trudeau să-și ia privirea de la noi, dar nu reușeau.

— Sus capul, băieți, a strigat Panos. Pentru ei ni-l taie!

— Lasă, c-ai să vezi tu, îi spuse locotenentul ce comanda escorta. Rabdă oleacă, pînă ajungem la arest, și ai să vezi ce-o să-ți fac din cap!

— Fă ce vrei! Însă pînă acolo, eu, unul, o să-l duc drept.

L-am invidiat pe acest flăcău trufaș și inimos. Și totodată am fost mîndru că eram lîngă el. Pînă atunci numai în cărți mi s-a întîmplat să dau peste asemenea cuvinte. Alături de el, m-am convins încă o dată că nu-mi greșisem drumul pe care l-am ales.

Escorta a ajuns la Siguranță. Panos și-a dat seama mai întîi.

— Băieți, ne duc la Siguranță, spuse. Înțelegeți ce înseamnă asta? Că înainte de a ne îmbarca pentru Atena, au de gînd să ne scuture puțin. Să ne pregătim!

Nici n-au apucat să ne încarcereze bine, că au năvălit mamele, cu bocceluțele cu schimburi curate și cu lacrimi. Mama lui Panos avea într-un coș cîteva măsline ieftine, o fărîmă de pîine neagră și o portocală verde.

— Fiule, îi spuse, n-am putut să găsesc bani. Am vrut să-mi vînd dinții, dar nu i-a luat nimeni.

M-au podidit lacrimile.

Logodnica „bunicului" a venit ultima. Era frumoasă, brunetă.

M-am retras, să-i las singuri. Deşi n-ar fi fost nevoie. Fata nu venise să-l vadă. Venise doar să-i dea înapoi verigheta.

— Cu bătăuşii ăştia, cu care te-ai încurcat, îi spuse ea cu voce tare, chiar dacă te mai faci om, eu nu te mai vreau!

— Cu ăştia cu care m-am încurcat? o întrebă. Îi vezi? Priveşte-i bine! O mie din cei care te-au învăţat să spui asta nu ajung pînă la degetul mic al unuia din ei. Cît despre mine, ce să zic? Tu nu te-ai logodit cu mine, ci cu Banca. La ea să te duci, ei să-i dai înapoi verigheta. Pe-a ta ia-o!

Şi-a scos verigheta, a pus-o pe marginea ghişeului şi a închis simplu şi liniştit gemuleţul. Apoi s-a îndreptat spre colţul lui şi n-a mai scos o vorbă pînă a doua zi.

La unsprezece dimineaţa au fost trase zăvoarele.

— Haideţi... la anchetă! strigă jandarmul.

Primul l-au luat pe Antonis, un marinar zdravăn, înalt, cu ochi albaştri.

— Antonis, îi spuse Panos, în timp ce marinarul se încălţa. Eşti mai mare decît mine. N-ar trebui să te dăscălesc. Dar fii atent. Nu te cheamă pentru anchetă, jandarmul minte. N-o să ne ancheteze pe nici unul. Ce-ar avea de anchetat? Afacerea au înscenat-o ca să ne frîngă. N-or să-ţi facă nimic, or să te pună doar să semnezi. Dacă accepţi, te eliberează imediat, dacă nu, or să-ţi tragă vreo cîteva la fund şi-or să te trimită înapoi. Du-te acum! Noroc!

Antonis s-a întors după un sfert de oră. Cu capul plecat, tăvălit, prăfuit. A păşit pragul, s-a tîrît în colţul lui, şi-a îngropat obrazul în palme. Toţi am îngheţat.

— Antonis, ce s-a tîntîmplat? l-a întrebat Panos.

— N-am rezistat, băieţi, spuse el întunecat. Nici unul dintre voi n-o să reziste.

— Ce-o să facem noi e treaba noastră, auzi? Tu ce-ai făcut, asta să ne spui.

— N-am putut rezista, băieţi...

— Şi te-ai prăbuşit aşa, într-un minut!? Ei, măcar de te-ai opri aici! încheie unul.

Pînă la ora două ne-au terminat pe toţi. Cînd l-au chemat şi pe ultimul şi s-a întors şi el neînfrînt, Antonis s-a pornit să plîngă în hohote.

Nu i-a vorbit nimeni. L-am lăsat să se liniştească

singur. Sărmanul Antonis, n-avusese noroc. Cine știe, poate dacă nu l-ar fi luat primul, ar fi rezistat și el.

La trei după amiază s-au auzit din nou zăvoarele la ușă.

— Pregătiți-vă pentru transport! strigă temnicerul.

Ne-am privit mirați.

— Care transport? Încotro? Panos, înțelegi ceva?

— Nimic. În port știu că nu ne duc. Azi nu este vapor.

— Și?

— Poate la Iura[1]...

Mi s-a ridicat părul măciucă. Știam ce este Iura. Îi știam și poreclele: „Tîrnuiala", „Insula Dracului" și altele...

— ...dar nu, completă după un timp Panos. La Iura nu-i duc pe inculpați. Acolo îi duc doar pe pușcăriași.

— Atunci?

— Atunci, ori vor să ne înece, ori ne duc la arestul special pentru transportare.

Am defilat din nou pe străzile principale. Oraș boieresc, cu căsuțe albe sprijinite una pe alta și cu un teatru pe care-l invidiau toate celelalte orașe.

După primii pași pe care i-am făcut, Panos s-a dumerit:

— Ne duc la arestul special pentru transportare, spuse liniștit. Am terminat cu Siros.

Acolo unde ne duceau acum era un grup de celule oarbe și întunecate, al căror prag nu fusese niciodată trecut de vreun ofițer sau jandarm. Bezna dinăuntru era absolută. Nici o legătură cu lumina, nici o ferestruie, nici măcar vreo crăpătură. Mormintele sînt mai puțin ermetice. Numai o celulă era largă, curată și luminoasă. Dar o ocupa, singur, un contrabandist de haşiş, condamnat la o deportare onorabilă pe insula Ios. Se băteau jandarmii care mai de care să-l servească întîi. Îi pronunțau numele cu mîndrie și admirație: „Sclivanos!" bagajele lui puteau umple un întreg camion.

În clipa cînd am ajuns, onorabilul domn Sclivanos își termina prînzul. Servitori îi erau jandarmii. Sclivanos ne-a privit cu o scîrbă aristocratică de vizir, și-a băut ultimul

[1] *Iura* sau *Iaros* — o mică insulă de piatră în Marea Egee, cu o faimă îngrozitoare; încă din epoca ocupației romane era folosită ca ocnă pentru patrioții greci. Acum fusese pusă din nou în funcțiune.

pahar de vin, apoi a luat din cui micul său baglamas [1]. A început niște cîntece greoaie și grosolane, la auzul cărora jandarmii oftau de plăcere.

— Uite, bă, ăsta e deținut! ne spuse cu mîndrie plutonierul escortei, arătînd spre „idolul" lui. Ăsta da, deținut. Nu ca voi, mutrelor!

— Știți cum le spuneați ăstora pînă a nu ne descoperi pe noi? îl întrebă Panos.

— Spune-mi. O să-ți rămîn îndatorat.

— „Scursoarea societății".

Plutonierul, în loc să-i răspundă, a strigat în direcția aghiotantului care ne primea:

— Domnule aghiotant. pe ăst vorbăreț vă rog călduros să mi-l tratați convenabil.

— Fii liniștit! Am să-l arunc într-o asemenea beznă, încît n-o să-și găsească nici buzunarul.

M-au închis din nou împreună cu „bunicul". Celula noastră era una dintre cele pe care le lăuda aghiotantul; intrînd, am trecut brusc de la amiază la miezul nopții. Pipăind, în patru labe, am căutat să descoperim un loc unde să ne întindem trupurile.

Celula părea foarte mică, pentru că mereu ne ciocneam capetele de pereți.

„Bunicul" aprinse un băț de chibrit.

Și atunci, în dunga de lumină ce despica beznă groasă, pe un perete mucegăit al acestui cavou boltit a avut loc cea de-a doua întîlnire a mea cu Kleomenis.

Și el urmase același drum. Aici, însă, drumurile noastre se bifurcau.

Kleomenis, fără îndoială, apucase spre Iura. Ca și Ikaria, Iura avea o glorie străveche și întunecată. Acolo consulii romani îi izolau pe toți cei care nu erau încîntați de asuprirea lor.

Pe insula asta istorică își numără, probabil, zilele Kleomenis, dacă a scăpat de plutonul de execuție.

Și pereții aceștia erau plini de texte revoluționare, dar majoritatea lor erau mediocre. Erau însă și cîteva care arătau o grabă tragică: „Mamă... rămîi cu bine... fiul

[1] *Baglamas* — instrument de coarde (cu o coadă lungă), specific toxicomanilor și care încape și în buzunar.

tău, Nikos Alimeris". „Sterios Ruhotas — scria altul —, muncitor. Plec la execuție."

Și mai încolo, rîndurile lui Kleomenis — de data asta nu prea bine caligrafiate. Poate a fost bolnav, sau rănit, sau poate că a „plecat" și el :

„Tovarășe, nu ești singur. Lîngă tine, în clipa aceasta, sînt toți cei care au trecut prin această celulă. Și cel care a plecat, și cel care va veni, și cel care se plimbă încă pe-afară, liber. Numai călăii nu vor trece pe-aici. Doar ei — dacă ar fi trecut — ar fi fost s i n g u r i. Dacă e să mori, nu te întrista! Nu vei lăsa nici un gol în urma ta. Privește ce îmbulzeală este în toate celulele țării, și ai să înțelegi. Vărsarea noastră de sînge — fii sigur — se va termina cu victorie. Ce straniu! Noi ne dăm sîngele, și ei sînt epuizați. Vom învinge. Asta este mai sigur decît moartea noastră. Mîine mă duc de-aici — probabil la execuție. Dar am să mai trec prin celula asta. Și voi trece mereu, cu mii de nume, pînă se vor prăbuși toate aceste blestemate celule, vor amuți împușcăturile și va străfulgera în lume Libertatea! Rămîneți cu bine."

Kleomenis Molivas"

ÎNTÎLNIREA A TREIA

Strada Amiralul Nicodim nr. 5. O străduță îngustă din vechea Atenă. Căsuțe aplecate și obosite, care în fiecare zi își amînă sfîrșitul. Grajd regal. Nu este o firmă de hotel. Este o închisoare. Stație provizorie pentru toți înlănțuiții din țară, cunoscută sub un nume prozaic: „Punctul de triere din Atena".

Cîndva, pînă a nu se învechi, grajdul adăpostea cai de rasă. Și ca să nu se prăbușească peste ei, i-au scos și ne-au băgat înăuntru pe noi. Singurul lucru care ne deosebea de predecesorii noștri era numărul picioarelor, precum și faptul că ei nu le aveau legate. Și încă ceva: ei mîncau ovăz, iar noi bătaie. Principala deosebire, însă, era că ei nu locuiseră exact aici — adică la adîncime de cinci metri —, ci mai sus, la parter. Aici jos, soarele a apus pentru totdeauna acum o sută de ani — în ziua cînd au construit grajdul. Cu toate că eram obișnuiți să trăim fără ochi, doream lumina. Nu ca să „prindem viață", cum se spune, ci ca să ne vedem cine și cîți sîntem acolo, înăuntru, și ce facem. Înțelegeam că sîntem mulți, pentru că aerul era dens și încărcat de o duhoare grea, iar respirația ni se auzea puternic, de parcă am fi fost o turmă întreagă de animale mari.

Puțin timp după înțărcuirea noastră, au adus un om ciudat. Nu vedeam cine este, îi auzeam însă vocea, o voce destul de puternică.

— Din nou fără lumină? strigă.

— Multe mai vrei! îi răspunse într-o doară o voce de jandarm. Mofturosule!

— Moft este să ceri să se respecte regulamentul?!

— Regulamentul nu se referă la voi, spuse jandarmul. Apoi îl închise și plecă.

Auzeam pașii noului-venit, voia să se miște prin celulă, dar n-am văzut unde s-a retras și s-a cuibărit.

Am ținut o ședință-fulger. Imediat, „vocea" noului-venit ni s-a alăturat.

— Aici nu au trecere plînsetele și protestele, ne spuse.

— Înțeleg, îi spuse Panos. E necesar un strigăt general. Ceva ca un „miting închis".

— Eu nu zic nici „pis", spuse o voce necunoscută, străină, dintr-un colț.

— De ce ?! răsăriră cîteva voci mirate.

— Nu pentru că mi-ar place bezna, ci mă tem de un fiasco.

— Ce fiasco ?

— Sînt cel mai vechi aici, băieți, știu foarte bine ce-o să urmeze. Cum o să vină ofițerul, o să dați bir cu fugiții, o să-l lăsați numai pe unu să scoată castanele din foc.

— Și dacă-ți dăm cuvîntul că nu va da nici unul îndărăt ?

— De dat, îl dați. Dar o să vi-l țineți ?

— Da.

A venit mai aproape de noi.

— O să începem toți odată să strigăm. O să strigăm în continuu, pînă o să coboare comandantul. Fiți atenți, aici e cumpăna ! Cum va coborî comandantul, o să aprindă lanterna, o să-l lumineze la nimereală pe unul și o să-l întrebe. Dacă acela îi răspunde singur, e pierdut, și e pierdută și cauza noastră.

— Ce propui ?

— Întîi, cel asupra căruia va cădea lumina să tacă. Răspunsul îl vom da cu toții, ca în corul antic. Numai așa n-o să aibă pe cine să învinovățească și va fi nevoit să accepte cererea noastră.

— Atunci, să începem !

— Stai ! N-o să strigăm din senin ca nebunii. Să cheme unul, foarte politicos, santinela. Acela, desigur, n-o să ne îndeplinească dorința. O s-o raporteze șefului gărzii. Șeful gărzii o va raporta ofițerului de serviciu, care o va respinge și el. Atunci abia vom începe să țipăm toți.

— Cine cheamă santinela ? întrebă Panos.

— Eu, spuse o voce subțirică.

Apoi cel ce vorbise se tîrî în patru labe pînă la gratiile care dădeau într-un culoar lung și întunecat.

Acolo i s-a auzit din nou vocea.

— Domnule santinelă !...

Două cizme au bocănit în beznă.

— Ce vrei ? Care a strigat ?

— Eu. Ne-am pierdut lumina, domnule santinelă.

— Aţi pierdut-o ? Puneţi cîte o semnăturică, ca să v-o dăm înapoi.

— Acest refren s-a învechit... spuse cu dispreţ vocea subţirică. Mai bine adu un bec.

— Ca să bateţi cărţile ? Nu !

— Ia ascultă, caraulă, interveni Panos. Nu te-am invitat la discuţii, n-avem de vorbit cu tine. Cheamă-l pe şeful gărzii !

— Dacă vreau !

— Bine. Scoate-mă la raport.

— Atunci, se schimbă treaba !

S-a auzit cum îşi tîrăşte puşca spre biroul şefului de gardă.

— Ciauşule, te vor politicii de la „cinci" !

— Ce dracu mai vor ? ricană şeful gărzii.

După o vreme, şeful gărzii a apărut în veston, încins reglementar.

— Ce se întîmplă aici ? a întrebat flegmatic. Nu cumva s-a hotărît careva să revadă lumina ?

Expresia asta pe limba lor însemna : „Nu cumva s-a hotărît vreunul să se cumineţească", adică să semneze declaraţia de „regret" ?

— Nu lumina ta o vrem, îi spuse Panos, ci a uzinei electrice.

— Aia încă nu s-a născut. Aşteptaţi, e în luna a noua.

— Putem să-l vedem pe ofiţerul de serviciu ?

— Ce să faceţi cu el ?

— Să-i spunem că-ţi baţi joc de post.

— Nu vă obosiţi degeaba, îi comunic eu.

— Spune-i că deţinuţii de la „cinci" ies la raport.

— Toţi ?

— Toţi.

— Protestele organizate au fost interzise. Nu ştiţi ?

Spuneți-mi mie numele, prenumele, motivul, și eu transmit mai departe.

Asta punea în pericol înscenarea noastră. Dar marinarul negricios nu era dintre cei care se pierd ușor.

— În ordine, îi spuse. Scrie: Katramados Panaiotis. Vîrsta: 33.

— Motivul?

— De familie.

— Bine. Cele familiare sînt permise. Mai concret?

— Pentru o moștenire. Vreau să-mi las partea sorei mele.

— Ca să fiu sincer, foarte bine faci. La ce-ți mai trebuie pămîntul? Pe lumea cealaltă, unde ai să pleci în curînd, tot pămîntul va fi al tău.

— Bravo, bravo, se vede cît de colo ce suflet bun ai. Hai, du-te-acum la raport!

Șeful gărzii a plecat. După puțin, a apărut în fața gratiilor ofițerul de serviciu.

— Unde-i Katramados ăsta?

— Prezent.

— Halal cerere! Lux! Unde să găsesc și să-ți aduc notarul la ora asta? Și apoi știu bine că-l chemați pentru a transmite prin el ordine. Lux, hai?

— O să-i dictez în fața ta.

— Ce contează? Tot ce-ai să-i dictezi o să fie cifrat. Lux! „Rude de rangu I", asta vă e conducerea... „Rudele de rangu II", baza. Cunoaștem. Cîți frați ai?

— O soră.

— Atunci, ce nevoie ai de testament? O dată ce n-ai pe altcineva, partea ta îi revine ei. Mai e ceva?

— Avem și noi o chestie... am strigat noi din beznă.

— S-o aud.

— Să ne puneți un bec.

— Nu, că le mîncați. Lux! Luna trecută am pus unu de treizeci de lumini și l-au mîncat toxicomanii. Lux! Îi puneți să le mănînce, ei ies afară să se trateze, și voi vă transmiteți ordinele. Cunoaștem.

Ne-am dat seama că n-o să iasă nimic și am pus în scenă faza a treia. Am început să strigăm cu toții:

— Luminăăă!!!

— Guraa!

— Luminăă !

— Gura, am zis !

— Luminăă !

— Vă trimit la izolare !

— Lumină !!

— Am să ordon alarma !

— Luminăă !!

Atunci a înţeles că-şi pierde degeaba şi timpul, şi prestigiul.

— Bine, spuse. Ca să fiu sincer, e mai bine cu lumină. Ca să vă urmărim şi feţele. Vedeţi numai să nu-mi hrăniţi iarăşi pe vreun toxicoman. Şef de post !

— Ordonaţi !

— Adu-le un bec de treizeci, crăpare-ar ! Apoi, întorcîndu-se blînd spre noi : Am să vi-l pun, spuse. Lux ! Tot e ultima lumină pe care o vedeţi...

Becul a împrăştiat norul negru în care plutisem şi ne-a permis să ne cunoaştem ; am putut vedea şi cîţi sîntem. Ceea ce matematicienii denumeau „limită" fusese depăşită de o sută de ori. N-aveam loc, nu culcaţi, dar nici aşezaţi. Despre somn, nici vorbă. În asemenea împrejurări, voinţa paralizează ; în asemenea situaţie, voinţa e un lucru scump. Din impas ne-a scos „cel vechi". A instalat un observator lîngă ferestruică şi ne-a invitat la o scurtă consfătuire. Am hotărît să dormim cu schimbul ; să luăm fiecare cîte un număr — jumătate cu soţ, jumătate fără soţ — şi să fumăm alternativ ; să organizăm aerisirea iadului nostru. Vom prinde o pătură de cele patru colţuri şi la : „unul, doi, trei !", o vom scutura o dată sus, o dată jos, pînă ce vom înghesui aerul spre tavan, obligîndu-l să iasă prin grătarul care se află deasupra capetelor noastre.

Zis şi făcut ; şi-atunci mi-am explicat de ce din cînd în cînd cădeau gunoaie şi pietricele din cerul nostru. Trecătorii păşeau exact deasupra capetelor noastre şi mulţi îşi ştergeau picioarele de gratii ; căţeii de asemenea iubeau foarte mult grătarul şi zăboveau adesea pe el.

Într-o zi, tot prin gratiile astea s-au rostogolit niște note muzicale deraiate de pe portativ. Un pian îmbătrînit se răzbuna pe Chopin pentru toți ochii pe care i-a făcut să lăcrimeze.

„Cel vechi" ne-a spus :

— Pianul, băieți, s-a trezit de vreo săptămînă. Și să vedeți istorie. Copoii Siguranței au adulmecat imediat un complot. „Mreje", „capcane", „semnale morse" și tot ce putea să născocească imaginația lor bolnavă le-a dat prin cap. Pianul a devenit un telegraf muzical fără fir, preludiile, semnale morse și așa mai departe. Puțin a lipsit, și-l arestau și pe Chopin.

— Și cum s-au întîmplat toate astea ?

— Uite cum : un jandarm meloman la primele acorduri a zis : „Chopin !" Un grangur de la Siguranță l-a auzit și s-a dus de-a întrebat pe un coleg muzicant, ce cînta în ansamblul poliției la trombon. „Mă, cine e ăsta Chopin ?" Ăla îi spune că-i un „muzicant polonez revoluționar". A sărit în tavan grangurul. „Și polonez, și revoluționar. L-am prins." Pînă să se limpezească situația, au avut loc o serie de complicații, fiindcă „semnalele morse" le „transmitea" o văduvă cu părul roșu, care ardea de dragul unuia cu ochii albaștri din celula de alături. Au fost interogați amîndoi separat, și declarațiile au coincis. Au intervenit apoi unii mai puțin turbați, să-i scape pe Chopin și pe văduva roșcată.

— Mă mir, însă, cum nu l-au învinovățit pe tînăr, i-am spus eu.

— Ăla e un tip rătăcit ; pînă și ei îl consideră în afara oricărei suspiciuni. Un alcoolic, o haimana. O haimana de lume bună, de care sînt înnebunite jumătate din văduvele clasei lui. Cea mai îndrăgostită și cea mai îndîrjită e tocmai doamna în chestie. Imediat după ce tînărul a fost arestat, roșcata a închiriat casa de *vis-à-vis*, l-a trezit după atîția ani pe Chopin din morți și l-a pus să-l legene pe iubitul ei.

— Și unde este acum acest tînăr ? a întrebat unul.

— Alături. Cred că l-ați auzit. E fratele lui Lili, al lui Lili Mack.

— Da' asta cine mai e ? întrebă „bunicul".

— O femeie fatală. Vedetă de cinema şi vedetă a multor stabilimente. Cea mai mare hoaţă de inimi din Atena, fiica renumitei „chioare" din cartierul nobil Colonaki. „Chioarei" ăsteia i-a scos ochiul bărbatu-so cu briceagul, mijloc sigur, credea, ca numeroşilor admiratori să li se facă lehamite de ea. Însă ciudat, pînă să se scîrbească admiratorii de ea, s-a scîrbit el însuşi şi s-a dus în lume, să n-o mai vadă. Pe nerodul ăsta, general ţarist, îl cheamă Mack ; Mack Ivan Vladimirovici. De-atunci, hoinăreşte prin Paris sau aiurea. Toate acestea mi le-a povestit chiar fiul lui. O să vă convingeţi. Trebuie să apară. Nu poate, zice, să trăiască în mediul deţinuţilor comuni, pentru că sînt inculţi. Pictează, scrie şi poezii. Şi este, într-adevăr, frumos ca Apolon.

Pianul de sus a continuat să cînte din compozitorul polonez, pînă la prînz. Atunci în uşa noastră a apărut un soi de înger murdar şi mototolit, care i se adresă direct „celui vechi".

— Auzi ? arătă cu degetul spre cer. Este ea...

A ascultat un timp muzica şi a oftat : Chopin !

— Ce putem face ca să-l salvăm din mîinile ei ? îi şoptesc eu „celui vechi".

Tînărul s-a întors ameninţător spre mine.

— Stai, Vovuşka, îi spuse blînd „cel vechi". Nu te supăra. Domnul se distrează. Poate că iubeşte muzica, şi trebuie s-o iubească. Faceţi, vă rog, cunoştinţă. Este domnul... şi mă prezentă.

— Da ?! se miră tînărul, aşezîndu-se lîngă mine. Ascultaţi cum cîntă, ce cîntă ? Cîntă prost, pentru că ochii ei sînt plini de lacrimi şi de multe ori în loc să lovească clapele loveşte capacul... Ştiţi, sînt foarte emoţionat că v-am cunoscut. Sînteţi unul dintre puţinii pe care am dorit să-i cunosc. Dar am fost întotdeauna beat. Îmi daţi voie : Vladimir Mack. Mă bucur mult. Şi ştiţi, mai e ceva care m-a făcut să ezit. Ea.

— Ce anume ? l-am întrebat.

— Lili. Lili Mack. Sora mea. Cea mai divină tîrfă din lume. N-aş fi vrut să vi se încrucişeze drumurile. Astăzi aţi fi fost sau nebun, sau mort. Are destui la activ. Un francez, doi italieni şi un englez. Auziţi ? Un

englez care a înnebunit de dragoste! Nu-i curios? Vreau să scriu o poezie despre el. Am şi scris primele versuri. Ascultaţi:

Palid Werther din Glasgow,
Care ai evadat din ceaţă
Şi ai venit să porţi soarele nostru drept pălărie...
Sub tine se întinde marea goală,
Şi vikingii şi-au rupt în pieptul tău vîslele.
Freed! Lili e mică,
Mică e Lili a noastră.
Şi s-a pierdut
În inima ei mare.

— Mack! i-am strigat nestăpînit. Dar tu eşti poet!

Nu mi-a răspuns. M-a privit trist. Apoi s-a sculat şi a plecat fără vorbă. Şi nu mi s-a părut atunci nici tînăr, nici frumos.

— Curios... mi-a spus „cel vechi". Pe tînărul ăsta l-am cunoscut afară. N-am mai întîlnit un copil atît de sensibil şi atît de stricat. A încolţit într-o familie putredă. Nu i-a aruncat nimeni la timp un colac de salvare.

— Aş vrea să-l mai întîlnesc.

— O să-l întîlneşti! Va veni singur. Se îneacă acolo, înăuntru. Alaltăieri a bătut un jandarm, pentru că i-a spus „haimana". Curios. Acelaşi jandarm, cu o zi înainte, îi spusese „bolşevic" şi nu l-a atins.

M-am împrietenit cu „cel vechi". M-au impresionat felul lui, spiritul, netulburarea lui. Din primele clipe îţi cîştiga încrederea. Mi-am amintit de Kleomenis şi m-a străfulgerat bănuiala. Nu cumva era el? Aş fi vrut să aflu, dar n-am îndrăznit să-l întreb. Iar pe nume nu-l striga nimeni. La vorbitor se ducea devreme, înainte, lîngă gratii şi aştepta.

O dată pe scară a apărut, coborînd, o femeie. I s-au văzut mai întîi picioarele minunate. Apoi ea, întreagă. Rar am văzut ochi atît de frumoşi, dar şi mai rar, în nişte ochi atît de frumoşi, o atît de mare, o atît de sinceră dragoste.

Au vorbit foarte puţin. Mai mult s-au privit. Ceva mai în urmă aştepta la rînd o femeie în vîrstă. Mama lui.

După vorbitor, „cel vechi“ s-a întors la locul lui, s-a așezat, și-a aprins o țigară și a scos din gură un fum dens și amar ; el urmărea tăcut fumul, ce se ridica în rotocoale.

Eram gata să-l întreb, dar m-a împiedicat vocea plutonierului de la ferestruică.

— Hei ! a strigat. Veniți la leafă !

„Cel vechi“ s-a ridicat.

— Unde te duci ? l-am întrebat.

— La plata ostenelii mele. Leafă, hrană, locuință de o drahmă. Una singură.

— Stai, i-a spus Panos. Ție ți se pare drept ? Trebuie, adică, neapărat să acceptăm înjosirea asta ?!

— Trebuie, tovarășe, trebuie. Cîndva, cîțiva dintr-ai noștri au vrut să refuze. Ei, știi ce le-au spus ? „Păi, sigur... aveți dreptate. Ce nevoie aveți voi de bietele noastre drahme ? Voi sînteți plătiți în ruble cu sacul !“ De-atunci, colectivele noastre au hotărît să accepte drahme. Unde mai pui că pentru cîțiva dintr-ai noștri, drahma asta este singurul venit.

Avea dreptate. Unul cîte unul ne-am dus să ne încasăm „leafa“. După această mică întrerupere, am încercat să înnod discuția.

— Cum te cheamă ? l-am întrebat brusc.

— Să zicem... Molivas. Kleomenis Molivas. Îți place ?

Însă mi-a spus într-un fel din care am înțeles imediat că nu este el.

— Nu... i-am răspuns jignit. Nu-mi place. Nu-mi place de loc gluma dumneavoastră.

— De ce ? a continuat el destul de degajat. Nu cumva ești chiar Kleomenis și scrii cu pseudonim ? Sau invers : folosești numele de „Kleomenis“ ca pseudonim ?

— Nu mă încîntă de loc felul dumneavoastră de a fi, i-am spus și m-am ridicat să plec.

S-a ridicat și el, s-a dus la colțul lui și a rămas acolo retras, tăcut.

Credeam că după asta îmi va deveni străin. Dar m-am înșelat. După prînz s-a apropiat de mine ; avea între degete două țigări.

— Am făcut-o de oaie, mi-a spus. Şi cel mai rău este că am făcut-o cu cine n-ar fi trebuit. Vă rog să primiţi ţigara asta. După cum am observat, nu sînteţi de loc chemat la vorbitor.

— Într-adevăr. Se întîmplă că nu am pe nimeni afară.

— Nu sînt stricat, nici om rău, a continuat.

Am vrut să-l întrerup.

— Nu mă consolaţi. De multe ori mi s-a întîmplat să rămîn singur cu mine însumi, şi am reuşit să mă cunosc oarecum. Pericolele m-au făcut puţin cinic. Se poate să nu fie de vină numai asta, ci caracterul meu, să-i zic, imperfect. Lupta m-a retuşat, dar nu îndeajuns. De altfel, ce putea să-mi facă într-un timp atît de scurt? Să-mi scoată rugina veche? Să mă educe? Sau să mă călească la primejdie? Ei, sînt alţii cu caracterul perfect, care au capitulat şi s-au întors la căsuţele lor... Te simpatizez. Şi am încredere în tine. Ştiu ce drumuri te-au adus la noi. De asta ei te urăsc atît. Au o intuiţie perfectă. Ideolog!!! Fruct otrăvit. Nu se vinde. Şi nu se cumpără.

Ţigara i se stinsese, şi-a aprins alta.

— Ascultă. În ziua cînd voi pleca de-aici, sau vei pleca, îţi voi spune ceva. Lasă, nu acum! Aştept procesul. Este fixat poimîine. După proces o să vorbim. Şi-acum, te rog să-mi accepţi prietenia şi, dacă poţi, arată-mi puţină încredere!

— De unde ai aflat acest nume? l-am întrebat.

— Al lui Kleomenis? De nicăieri. Fac sondaje. Dibuiesc aşa, pe întuneric, pînă dau de vreun perete sau de vreun Kleomenis.

— Am să plec imediat, îi spun enervat şi mă pregătesc s-o fac.

M-a apucat de haină. Era tulburat.

— De ce nu aştepţi pînă la proces? Sînt sigur că voi fi condamnat la moarte, şi-atunci o să-ţi piară toate suspiciunile.

În clipa aceea, ne-a acoperit uşa Vova: întunecat, plictisit, cu cearcăne negre în jurul ochilor.

— Vino, îi spuse cu compătimire „cel vechi". Ia loc! Ce ţi-au făcut?

Vova n-a răspuns imediat. S-a aşezat pe marginea preşului meu şi a scos ţigările.

— Vă rog, spuse, serviţi, şi mi-a băgat pachetul sub nas.

— Mulţumesc, i-am spus, tocmai am stins-o.

A aprins o ţigară şi a lăsat pachetul pe preş.

— Vino ! i s-a adresat poruncitor „cel vechi". Ce ţi s-a întîmplat ?

— Degeaba m-au închis aici, a izbucnit Vova. Degeaba cîntă pianul ei. Degeaba pictez. De-aş fi avut ceva de băut... Aţi observat o mică celulă aici, în spatele gratiilor ?

— Ei, da... şi ?

— N-aţi văzut nimic aseară ?

— Nu... Ce s-a întîmplat ?

— Celula asta o ocupă unul gras, singur. Singur. Auziţi ? Noi crăpăm aici, şi-acolo se lăfăie un singur porc în toată celula ! Cum calificaţi asta ? Acolo mănîncă, bea şampanie — auziţi ? — un grăsun. Dar, probabil, nu-i ajunge : aseară i-au adus şi *whisky*. Îl vedeam, pentru că porcul stă cu uşa deschisă. Deschisă. În închisoare. Un grăsun care stă cu uşa deschisă şi care are în faţa lui o sticlă întreagă ! Îl priveam prin ferestruică. Aş fi vrut să muşc gratiile ! Pentru că băutura asta îmi place mult. Atunci a sosit un jandarm. „Te compătimesc, îmi zise, dar mai mult te compătimeşte grăsunul ăsta. Îţi place vischiul ? Firește că-ţi place. Vrei să tragi un păhărel ? Hai ? Vischi scump. Cu un nume englezesc, pe care mi l-a spus şi în greceşte, dar eu l-am uitat. Stai ! «Cal alb». Există, bă, o asemenea băutură în lume ?" „Există, îi spun. «White Horse», «Faine»." „Bine că există, îmi spune, pentru că eu credeam că-i vorba de urină de cal şi grăsunul îşi bate joc de mine." „Şi... ce poftești ?" îi spun. ca să terminăm. „Dacă vrei. zice. să-ţi umezeşti limba cu vischi, pot să te duc la grăsun, dar să nu sufli o vorbuliţă. Hai ? Îmi dai cuvîntul ?" „Bine, îi spun, mergem, dar dacă mă minţi, îţi strîmb mutra !"

— Tare o mai lungeşti, mă Vova ! îl întrerupe „cel vechi".

— Am terminat. Aşadar, mă duc, mă aşez, mă cinsteşte, se cinsteşte şi el, apoi imediat, ţac ! stinge lumina. „Ce vrei să faci ?" îl întreb. „Ssst ! Să nu ne vadă, îmi spuse, că bem ! Şi bem... şi pentru tot ce vom face." „Ce altceva o să facem ?" îl întreb, gata să-i ard primul pumn. „Ei !"... zice. „Ce, ei ?" „Pe gratis crezi că te cinstesc cu *whisky ?*

Taci, că o să petrecem dulce noi doi", şi întinde mîna... Peste puţin au venit şi l-au ridicat cei de la infirmerie. L-am făcut armonică.

— Dar... de ce te-ai dus? l-am întrebat. Ce te-a îndemnat?

— Domnule — m-a privit cu o sinceritate copilărească. Sînt alcoolic. Am început prea devreme. Acum este prea tîrziu să mă las.

— Vladimire, i-am spus (voiam să-l numesc după obiceiul rusesc, şi cu pronumele tatălui lui). Spune-mi, cum se numeşte tatăl tău?

— Ce nevoie aveţi? m-a întrebat brutal. N-am tată! N-am avut niciodată tată! A existat odată un domn, care i-a făcut ceva mamei mele şi m-am născut. Nu vreau să aud de el. Nu ştia să facă copii. Ştia doar să se culce cu femei.

— Şi sora ta? Are aceleaşi sentimente?

— Nu. Ea a întors lumea pe dos, ca să-l cunoască. Dar e nebună. Eu sînt doar alcoolic. Pictez. Tablourile nu mi le cumpără nimeni. Mi-e foame, mi-e sete... În clipa aia apare o doamnă cu un „Black and White", şi eu n-am puterea s-o gonesc. O las să-mi facă tot ce vrea... Domnule... mi-a fost tare sete. În toate aceste zile am fost tare nenorocit. De asta am acceptat *whisky* de la acel porc gras. Cît despre onorabila jandarmerie, care ocroteşte morala, poate să-i permită orice. Dar eu, un rus pierdut, care nu mai poate fi salvat, am să-i scot maţele. Întrebaţi-i pe toxicomanii din celula mea şi o să vă povestească ce marfă este! Vine aici de două ori pe an şi stă cîte o lună.

— Cum, adică, „vine"?

— Da, vine. Subliniez! Pentru că toţi jandarmii, temnicerii, şefii de post, comandanţii, ofiţerii sînt subalternii lui. În închisoare cîştigă mult cu haşişul. Cînd încep să-l îngreuneze banii, le spune: „Băieţi, mutaţi-mă!" Imediat îl aduc aci, iar el se înfundă în celula aia şi pîndeşte. Cum se rătăceşte pe acolo vreun băiat fără boarfe şi mîncare, haţ! pune mîna pe el. Numai de-ai voştri nu se încumetă să se atingă. Vă urăşte. În fiecare zi îi întreabă pe ofiţeri cînd o să vă împuşte pe toţi, ca să se „cureţe societatea"... De ce m-aţi ironizat pentru poezia mea? mă întrebă pe neaşteptate. Lili a găsit-o frumoasă. Ştiţi... nu mai are dinţi.

— Cine, poezia ?

— De ce continuaţi să mă ironizaţi ? Nu. Lili. Eu căutam un om căruia să mă destăinuiesc, şi dumneavoastră vă bateţi joc de mine.

— Iartă-mă, Vova, n-am avut această intenţie. Probabil că te-am înţeles greşit. Eu nu ironizez pe cei fericiţi, cum o să ironizez un copil nefericit ?!

— Sînt nefericit. Caut ceva, nu reuşesc, mă prinde disperarea şi încep să pictez. Atunci totul merge bine. Pînă vine setea şi distruge totul ; sînt nevoit să le urmez pe femeile acelea. Dacă aş fi avut acasă pe cineva care să mă iubească... Lili e nebună şi-i mereu pe drumuri. Acum este pe insula Ydra, lîngă o rîpă şi face amfore.

— De ce şi-a scos dinţii ?

— I-a scos pe toţi, toţi pînă la ultimul... Ca să fie iubită. A vrut, zice, să nu mai fie un aperitiv. Voia să devină om. Toţi cei care au umblat după ea au fost nişte masculi, pînă şi ăi de s-au sinucis. Ea, însă, căuta un om. Şi credea că imediat ce-şi va scoate dinţii, va apare omul acela în viaţa ei.

— A apărut ?

— Nu ştiu. Este unul, fiul regelui şampaniei. Şi-a părăsit casa din Paris şi a venit de s-a înfundat în coliba ei, acolo la rîpă, şi face foamea împreună cu ea. Ea nu-l lasă să accepte nici un franc de la ai lui. Îl ameninţă că imediat ce va lua cel mai mic cec de-acasă o să-l gonească. Ce mănîncă ? Păi, nu ştiu nici ei. Ea umblă desculţă prin noroaiele rîpei şi face amfore. Seara se duce într-o cîrciumă ca să bea ceva. Dacă cineva îi face ochi dulci, îl rupe în bătaie. E bătăuşă ca mine. În timpul ocupaţiei a bătut doi hitlerişti. Vă obosesc ?

— Nu, dimpotrivă. Continuaţi.

— Vara trecută a deschis o expoziţie cu amfore abstracte şi a cîştigat suficient. Dar în loc să-şi drămuiască banii, i-a aruncat în poşetă şi s-a dus să-şi găsească tatăl. A colindat toată Europa, pînă a bătut în uşa unei căsuţe dintr-un orăşel de provincie, în Belgia. În balcon a apărut un bătrînel cu cioc. „Sînteţi generalul Mack ?“ l-a întrebat. „General... General... făcu bătrînul, închizînd ochii ironic. O, a trecut atîta timp, încît am uitat. Dar ce vrei cu mine, galubciţa ? De cîţiva ani m-am hotărît să nu mai salvez

Rusia de bolşevici, chiar dacă m-ar chema Jeanne d'Arc. Nu cumva sînteţi Jeanne d'Arc rusoaica ?" „Sînt fiica dumneavoastră... Am vrut numai să vă cunosc. Sînteţi un bărbat frumos". „Dar şi tu, galubciţa, eşti frumoasă..." „Adio", i-a spus. „Adio, duşenka... Cum te cheamă ?" „Lili". „Adio, Liliana Ivanovna". Aşa s-a terminat întîlnirea cu tata. Şi cu asta, s-au terminat toate. Şi dinţii. Acum nu mai are altceva de făcut ; face amfore şi plînge. Un sculptor din Anglia a aflat toată povestea ; şi-a părăsit atelierul din Regent Street şi a venit la rîpă, să facă din lut nişte dovleci *à la* Moor. Şi cu cît el urîţeşte şi ridiculizează arta, cu atît Lili urlă de admiraţie. Nu ştiu unde o să ajungă englezul. Vara trecută era gata să se sinucidă.

Vova s-a oprit, şi-a aprins o ţigară şi a sorbit-o cu sete.

— Hoinăream pe-afară, căutînd oameni prin biblioteci, prin biserici. Şi — nu rîdeţi ? — i-am găsit în închisoare ! Dar e prea tîrziu ca eu să scap. Mi s-a spus că alcoolismul este o boală care numai cu băutură se vindecă. Aş fi vrut să rămîn mai mult lîngă voi, dar jandarmii mi-au spus că o să vă împuşte pe toţi. E adevărat ?

— Ce anume, Vova ?

— Că o să vă împuşte pe toţi ? E adevărat ? Şi sînteţi atît de calmi... Jandarmii mi-au interzis să vă vizitez. Sînteţi, mi-au spus, toţi duşmanii mei, pentru că mă împiedicaţi să-mi eliberez patria, dar eu nici nu ştiu dacă ea are nevoie de eliberare. Voi ce spuneţi ?

I-a răspuns „cel vechi" :

— Vovuşka, ai auzit de vreun om căruia îi ia casa foc, şi el să telefoneze la benzinărie ? Uite, asta fac ei ! Desigur, casa noastră este atît de perfectă, domneşte în ea atîta ordine... Crăpăm de libertate, şi ni s-a deschis pofta să eliberăm şi pe alţii. Ce zici tu, Vova ? Poate fi liberă o ţară cu atîtea închisori ? Ne urăşte, ne-ai spus, acest contrabandist gras. Cum să nu ne urască ? A lui e societatea pe care noi vrem s-o dărîmăm.

Ochii frumoşi ai lui Vova au strălucit.

— Atunci, bine am făcut dacă i-am strîmbat mutra parşivului !

Am rîs amîndoi.

— Vova, Vova, îi spuse „cel vechi". Ce crezi? Poate să dispară malaria din lume, pentru că tu ai omorît un țînțar?

Nu i-a răspuns. A întrebat, însă foarte neliniștit, altceva.

— Dacă află că faceți propagandă, nu pățiți nimic?

— N-am ascuns niciodată ce sîntem, Vova, îi răspunse „cel vechi". Noi am declarat din prima clipă cine sîntem, deși astfel ne-am agravat mult situația.

— Dar de ce?

— Nu se putea altfel, Vova.

— De ce nu se putea altfel? Uite, asta nu pot eu să înțeleg.

„Cel vechi" întinse mîna spre pachetul de țigări.

— Mîine e procesul, îi spuse prietenește. Dacă aș fi dat înapoi nu cu un metru, ci cu un centimetru, aș fi scăpat. Dar atunci ce mi-ar fi rămas, Vova? Vova, dacă idealul nostru ar fi fost atît de ieftin, încît să poată să-l părăsească omul atît de ușor, atunci ce fel de ideal ar fi fost? Nu, Vova, chiar dacă o să murim pentru acest ideal, o să-l facem și mai scump. Atît de scump, încît să fie în stare și alții să moară pentru el. Și-atunci o să ne eliberăm cu toții.

Un jandarm l-a chemat pe Vova la biroul șefului de post. Ne-a privit întrebător, apoi, destul de neliniștit, l-a urmat pe jandarm. Am rămas singur cu „cel vechi".

— Ascultă... i-am spus. Dacă într-adevăr ai să-mi spui ceva, te rog spune-mi acum! Poate că după proces n-ai să mai poți. De ce să ne ascundem? Există foarte puține speranțe să scapi.

Era încă nehotărît.

— Spune-mi, în sfîrșit, ce-i cu acest Kleomenis? Cine-i? De unde-l cunoști? Unde l-ai întîlnit? Nu cumva ești chiar tu?

— Într-adevăr nu-l cunoști? Atunci de ce te-ai înfuriat cînd i-am pronunțat numele?

— Da! îl cunosc! i-am spus. Adică nu personal, ci numai cu numele. I-am citit semnătura sub niște scurte texte scrise pe pereți. Am reținut-o o dată cu numele lui, pentru că m-au impresionat adînc. Mi-am zis că dacă sub acest nume nu se ascunde vreun scriitor, atunci s-a pierdut un om care ar fi putut deveni scriitor.

— Ei, nu s-a pierdut ! îmi spuse, apucîndu-mă vioi de mînă. Omul ăsta a devenit scriitor.

— Cuum ??

— Hai să vorbim deschis. Poate că, într-adevăr, n-o să ne mai întîlnim. Nu sînt Kleomenis Molivas. Nici nu ştiu măcar dacă există un asemenea nume prin închisori. Poate că este un pseudonim literar. Dar trebuie să-l salvăm — nu pe luptător, el poate s-a şi salvat, ci pe scriitor. De-o lună de zile umblu cu manuscrisul lui şi mă frămînt să găsesc unul, pe oricare, în stare să scoată hîrtiile astea la lumină şi, de îndată ce va fi posibil, să le publice.

— Dă-le încoace ! i-am spus. Şi-ţi mulţumesc pentru încredere.

Dar exact în clipa aceea s-a reîntors Vova. Arăta jalnic ; se vedea că fusese bătut.

— Pentru contrabandist ? l-am întrebat. Vino, aşază-te !

— Criminalii !! Dobitocii !! Pentru contrabandist aţi zis ? Bestiile ! Mi-au spus să vă trag de limbă şi să vă torn. I-am ars una ăluia care mi-a propus, de i-au zburat măselele. Apoi au sărit toţi pe mine.

— Linişteşte-te, Vova ! L-am mîngîiat : Trebuie să fii sigur că nici o clipă nu ne-a trecut prin cap că tu ai fi în stare de-o asemenea ticăloşie.

— Da ? spuse şi privi mirat. Atunci pot... pot să vă îmbrăţişez ? Nu... Mai bine să fumez...

Ne-a cinstit cu ţigări, a aprins şi el şi a rămas aşa, cu ochii închişi, fericit, senin ; şi nu ştiu cum, dintr-o dată, mi s-a părut că arată ca un om.

Chiar atunci, un toxicoman a trecut prin faţa celulei noastre.

— Ia uite-l ! se auziră strigăte. Priviţi-l, mă băieţi, priviţi-l, frăţioare ! Dincolo, înăuntru, necheza, dădea cu piciorul, se smucea să-şi rupă căpăstrul, iar aici stă liniştit ca o troiţă. Doamne, Dumnezeule, ce-i asta, ce faci ?

A doua zi, dis-de-dimineaţă, cînd somnul era mai dulce, ne-a trezit un fluier. Era ora cinci. În curte au zdrăngănit nişte lanţuri.

— Leonidas Sindihas ! urlă temnicerul. Boarfele, şi-afară !

Pînă să înțeleg bine ce se întîmplă, s-a tîrît lîngă mine, gîfîind, „cel vechi".

— Pe tine te cheamă ? l-am întrebat.

— Da. Acum nu mai avem timp. Repede !

— Ce vrei să faci ?

— Dă-mi pantofii tăi și ia-i pe-ai mei. Sînt ai lui Kleomenis. Repede ! Manuscrisele sînt în tălpi.

— Bine... dar... dacă mă iau și pe mine ?

— Dă-i altcuiva. Schimbă-i mereu, pînă vor ajunge ori în picioarele lui Kleomenis, ori la tipografie. Și-acum... hai să ne sărutăm !

Apucă bocceaua și plecă ușurat spre ușă. Acolo îl aștepta șeful escortei, cu cătușele. Înainte de-a pleca s-a întors, pentru ultima oară, spre noi :

— Noroc, băieți ! Înaintăm !

Cînd escorta a pornit cu pași țepeni, din celula deținuților comuni a țîșnit, pe jumătate gol și desculț, Vova.

— A plecat ? m-a întrebat cu disperare, înfrigurat. A plecat ?!

— S-a dus, Vova...

— Aș fi vrut să-i spun cît de mult țin la el. Aseară n-am apucat...

— Nu-i nimic, Vova, o știa... Hai să fumăm cîte-o țigară amară ! Poate n-o să-l mai vedem. Dar oameni pe care să-i îndrăgim, Vova, liniștește-te, sînt pretutindeni !

INTERMEZZO

I

Beciul nostru s-a umplut de tăcere. Toate discuțiile au încetat. În ciuda realității, rațiunea totuși se revolta. Cum se poate ? Pe Leonidas îl simțeam viu lîngă noi. Uite și profilul lui, zîmbitor, așa cum l-a desenat Vova pe un perete al celulei. Vocea lui, acel „Înaintăm !" ne mai răsună în urechi. Adică am intrat în rînd, Leonidas, și înaintăm ! În rînd spre moarte ! Cine poate auzi asta, fără să se revolte ? Înainte omorau rar, ca să ne înfricoșeze. Acum omoară des, să ne împuținеze. Înainte omorau ca să ne temem. Acum omoară ca să-și adoarmă ei frica. Unde o să ajungem ? Nu știe nimeni. Nici măcar ei. Sînt ucenicii unei mașini de distrugere pe care au pus-o în funcțiune, și-acum nu mai știu s-o oprească. Înaintăm...

Vova, peste gratii, plînge ca o haimana murdară. I se amestecă lacrimile cu saliva și îi e scîrbă și lui de el însuși. „Trebuie, trebuie neapărat să pleci de-aici, Vova, fiindcă n-or să-ți ajungă lacrimile. Acum, cînd le-ai descoperit, ai atît de multe lucruri pentru care trebuie să plîngi, încît n-or să-ți ajungă !"

Ploua. O ploaie grea, neagră. Un aghiotant înaintă pe sub streașină, scoase o listă și începu să ne strige numele, în scîrbă, ca și cum ne-ar fi înjurat. Transportarea. Unde, cum, cu ce ? Nu ne spunea nimeni nimic. „Transportarea." Asta era de-ajuns.

Ne-au scos bătîndu-ne. Aveam cu mine și sacul cu rufe, dar cum să-l ridic, cu mîinile legate ? Așa că patul puștii s-a abătut pe spinarea mea. Afară așteptau dubele. Ne-au stivuit și au pornit. Mă durea tot corpul și n-aveam cum să mă sprijin. Dubele se rostogoleau la vale. Ploaia încetase. Strălucea soarele.

Oamenii păşeau senini, fără griji. Se fereau numai să nu-i stropească roţile maşinilor.

Dubele au intrat pe bulevardul Singros. Bine, dar ce căutau în direcţia asta? Acolo, jos, e marea, unde vara cîntă buzucile lui Ţiţanis, iar mai departe ale lui Hiotis. Dar toate acestea mi se pare că s-au petrecut cu secole în urmă.

Dubele înaintează pe malul mării. În grădiniţa unei cîrciumi cineva ridică paharul. A strălucit în soare ca o stea. Dar deodată omul ne-a văzut. Şi steaua i-a căzut din mînă şi s-a spart. Mi-am amintit din nou de Vova. Cînd am plecat m-a rugat să-l caut.

— Să mă cauţi, repeta într-una. Eu sînt sigur că voi trăi. Să trăieşti şi tu! Unde ai să mă găseşti? Nu ştiu. Pentru orice eventualitate, îndreaptă-te spre Ydra la Lili. Aş fi vrut să-ţi recit versuri. Am să scriu poezii. Dar n-o să le recit nimănui.

Ascultă:

Am picioarele goale.
M-am descălţat în ziua în care
M-am încălţat cu pantofiori de mătase.
Şi de-atunci umblu desculţ...
Ah, mătasea... mătasea...
Mi-au condamnat picioarele
Să calce veşnic desculţe,
Veşnic îndurerate. Aşa că,
Din cînd în cînd,
Ca să le iau durerea,
Sînt nevoit să merg
În patru picioare.

„Vova... Vova... În închisoare nu i-ai descoperit numai pe oameni, te-ai descoperit şi pe tine însuţi."

Dar dubele noastre înaintează. Am trecut de castele. Acum trec şi prin Zea şi se pierd în măruntaiele Pireului. Pe urmă ajung în port. Cîteva vapoare albe se grăbesc să plece. Scot sunete enervante. De ce urlă, oare? Toată apa este a lor. Şi timpul, de asemenea. Şi depărtările. Toate sînt ale lor. Lăsăm în urmă şi portul. Intrăm în cartierele sărace. Dubele noastre s-au oprit. „Închisoarea penală din

Pireu." Penală, deci. Iată, deci, casele din Vurla. S-au travestit degeaba. Le-am recunoscut. Cele mai faimoase bordeluri din țară. Da, foste bordeluri. Acum le-au făcut închisori. O dată ce crima s-a numit Justiție, de ce n-ar fi bordelurile închisori ? Toate sînt în spiritul vremurilor.

Se aude un fluier. Jandarmii scot de prin gherete niște fețe morocănoase. Apoi ne privesc rece, plictisiți. Chipuri inexpresive. Nu-și trădează decît ocupația. Înși care mănîncă, dorm și împușcă.

Fluierul acela s-a auzit din nou. A apărut și omul care fluiera. Are o ceafă groasă, iar toate celelalte — nas, urechi, sprîncene — îi sînt boțite, deformate. Pe mînecă, trei șireturi albe. Era liniștit și trist. Mă privește insistent. Se îndreaptă spre mine.

— Vecin... nu ?

M-am întors să văd cui i se adresează.

— Nu te obosi, ție îți vorbesc. Nu mă recunoști ? Hm ! Cum să mă recunoști în uniforma asta ?

Îl privesc fără să înțeleg ceva.

— Bine... am să te scot eu din impas. Într-un timp nu te bărbiereai la frizeria lui Iannis Țamis, în Pangrati ?

— Da... ba da.

— Eu sînt Kabaflis.

— Ia te uită...

A rîs și și-a pipăit galoanele.

— Și astea sînt provizorii, ca și faima mea de pe vremuri. Cred că-ți amintești. Așa-i viața. Ce să-i faci... Toate sînt provizorii.

— Ai devenit filozof, Kabaflis.

— Ce era să fac ?

— Cum ai ajuns din boxer jandarm ?

— Îți amintești cum eram ? Ei bine, am ajuns piele și os, ca boxer nu mai făceam doi bani. La început am îmbrăcat uniforma militară, dar nu m-am simțit în largul meu. Am intrat în asta jandarmerească, e mai comodă. Dar m-am săturat și de asta. O arunc în curînd.

— Și ce-o să te faci pe urmă ?

— Am să-i adun pe prichindeii din cartier și am să-i învăț cum să-și zdrobească mutrele.

— Antrenor, adică...

— Așa ceva.

În clipa aceea din închisoare s-a auzit țignalul fluierînd „primirea".

— Hai, treci în rînd, îmi spuse, pentru că or să înceapă urlatul, și este unul, șeful temnicerilor... Ești acuzat de înaltă trădare ?

— Da.

— Mă tem că or să te cureţe.

— Cam așa cred și eu.

— Ai barem, afară, pe cineva să-ți aprindă o lumînare ?

— Pe nimeni.

— Bine. O să-i spun mamei mele. Din nenorocire, nu pot să fac nimic altceva. Nu te uita la galoane. Mi le-am cusut așa, ca să nu-mi fie rușine pentru că odată am fost Kabaflis... Acu mă duc la triere. Iată care e treaba mea ! Sînt un fel de barcagiu. Vă duc și vă aduc.

— Kabaflis, poți să-mi faci un serviciu ?

— Dacă mi-e la îndemînă... Spune.

— Acolo, la triere, este un deținut, unul de drept comun, poate ai auzit de el : Vladimir Mack.

— O lepădătură a aristocrației. Îl cunosc. Fie. Ce pot să fac pentru el ?

— Să-i dai cîte o țigară.

— S-a făcut... Altceva ?

— Și să fii atent să nu-l întărîte ai tăi.

— La asta nu mă bag. Nu pot. Însă pot să-l mut la altă închisoare. S-a făcut. La Vuliagmeni e în siguranță. Acolo n-o să se bată cu jandarmii. Dar ca om, s-a ras ! Știi ce e închisoarea aia ? Universitatea putregaiului, specială pentru lepădături. Toxicomani patentați, hoți de buzunare, cuțitari și tot ce-a uitat Dumnezeu s-a scurs acolo.

— Sper să reziste.

— S-ar putea. Așadar, cu bine. Îți urez să scapi ! O să mă bucur. Noroc.

O poartă uriașă s-a deschis în fața noastră.

Am fost îmbrînciți în curtea exterioară.

Ne-au strigat, cu multe greșeli, numele. Ne-au strigat și temnicerii. Apoi ne-au numărat de cîte două ori. Eram în regulă. Jandarmii puteau să plece. Au și pornit. Lîngă

poartă, unul negricios, cu mustața retezată, îi spuse celui de lîngă el :

— Nu pot înțelege, frățioare, dacă au hotărît să-i curețe, de ce-i tot plimbă ? Să le fi tras una și bună la Gudi [1], și gata. Poc ! și gata. Ce-i tot plimbă ?

— Așa-i legea.

Au plecat. Erau ultimii. Apoi porțile s-au închis. Ne-am rupt brusc de viață. Un șef de post cenușiu, osos și furtunos s-a proțăpit în fața noastră. În spatele lui s-au rînduit temnicerii.

— Ascultați, ne spuse acru. Sînt în slujba asta de 30 de ani. Pînă acum nu mi-a fost frică, nu mi-a fost milă și nici n-o să-mi fie de nimeni. Știu eu ce gîndiți acum : „Spune toate astea, pentru că e sigur că nimeni n-o să scape, ca să se răzbune". Gîndiți prostii... Cine v-a spus că n-o să ieșiți ? O să ieșiți. Pentru că închisoarea nu are cimitirul ei. Continui. Temnicerii au ordin să se poarte cu voi cum le place. Și regulamentul ? o să mă întrebați. Regulamentul e sfînt. Dar nu-i pentru voi.

S-a întors spre temniceri. Fiecare era cu cîte ceva în mînă. Unul, cu mașina de tuns ; altul, cu o foarfecă ; altul, cu o pompă ; altul avea praful pentru păduchi.

— La treabă ! ordonă negriciosul.

Apoi a plecat. Atunci toți oamenii aceia s-au năpustit pe noi ca tunzătorii pe-o turmă de oi. Ne-au apucat de guler și ne-au trîntit jos. Doi ne-au imobilizat, unul ne-a tuns pînă la piele. Altul ne-a vîrît pompa în pantaloni, în mîneci, la subsuoară și ne-a pompat praful insecticid. Nu le mai rămînea acum decît să ne atîrne în cîrlige. Din toate înjosirile ce le-am suportat pînă acum — și am suportat destule —, asta a fost cea mai crudă, cea mai de nesuportat. Ședeam pe prispă și mă chinuiam să mă regăsesc pe mine însumi. Ceea ce mă susținuse pînă acum — mîndria semeață — zăcea în fața mea : un morman de zdrențe și o grămadă de păr. Un temnicer urduros, cu nasul roșu, a împins cu piciorul o grămadă de păr și s-a apropiat de mine. Mirosea puternic a ceapă și rețină.

[1] *Gudi* — vale mică la poalele muntelui Imitos, locul unde aveau loc execuțiile, încă din cele mai vechi timpuri.

— Ei, s-a terminat umflarea pieilor ? m-a întrebat mulțumit și a rîgîit.

L-am privit fără ură, pierdut, golit parcă de puteri...

— Nu vorbești ?... Hm... Sîntem îngîmfați. Nu catadicsim să vorbim cu cei mărunți. Dar ei te tund ca pe-o oaie și apoi te umflă. Nu-ți place limba mea, hai ? Vrei să-ți vorbesc la plural. În regulă. S-a făcut. Așadar : domnule, scoteți-vă din buzunare tot ce aveți : pistoale. hîrtii, cuțite, hărți...

— Hărți ? îl întreb uscat.

— Da. Da, bă ! Hărți. Nu fă pe niznaiul ! Cu mine nu poți să faci pe niznaiul, auzi ? Cu mine nimeni nu poate să facă pe niznaiul ! Hărți, bă. Am zis. Hărți. Spune, un'le ții ?

— Vorbești serios, i-am spus, sau ești cu chef și vrei să te distrezi ?

— Să mă distrez ? Na, gata... M-am distrat. V-am văzut pe toți și m-am săturat. Nu mă mai distrez. Mă aflu în exercițiul funcțiunii. M-am săturat, bă. Vreau hărțile !

— Care hărți ? l-am întrebat din nou.

— Ia te uită ! Noi vorbim, și el fluieră. Fluieri, bă ? Fluieri ?... Atunci, să te angajez la botezul meu ca să fluieri gratis. Acu mă aflu în exercițiul funcțiunii. Așa că dă-ncoa hărtile !

— Ce hărți vrei, omule ?!

— Ce hărți ? Aha... Hărțile, bă ! Hărțile care le-ai făcut ca să vinzi Grecia !

L-am privit înlemnit, înghețat.

— Ce te chiorăști la mine, bă ? îmi spuse întărîtat, lipindu-și nasul de obrazul meu. Ce te chiorăști ?!

— Într-adevăr, crezi ceea ce-ai spus ?

— Ce-ai zis, bă ? Dacă cred ? Dacă eu cred ce spun ? Da ! Cred ! O cred și mai și semnez pe deasupra. Aud ?!

— În general, i-am spus, în general credeam că oamenii care trag la măsea nu sînt nici criminali, nici proști.

A scos un răget :

— Cum ? Ce ?! Ce ?! Ce-ai zis ?!...

Nu știa ce să mai facă. A scos încă un răget. Și deodată l-a apucat graba.

— Hai ! Scoate tot. Tot ce ai și ce nu ai. Totul, afară ! Hîrtii, bricege, hăr... hîrtii ! Tot ! Hai ! Ce stai ?

Duhoarea lui de vin umpluse curtea.

— Nu vrei ?! a spus într-un sfîrşit. Atunci, ţi le scot eu.

S-a apropiat, nas în nas, de mine. A răsuflat o dată adînc şi urît mirositor, apoi şi-a întins labele, le-a înfundat în buzunarele mele şi a început să scoată, să sfîşie, să calce în picioare tot ce găsea : hîrtii, creioane, fotografii. Sfîşia şi scheuna sălbatic, ca un cîine care muşcă pietrele ce i le arunci.

În clipa aceea, din uşa postului a ieşit, gata de plecare, şeful de post care ne primise.

— Hm, ce-a făcut, mă Ciugranas ? l-a întrebat pe călăul meu.

— Face pe rîiosul, dom'şef, i-a răspuns Ciugranas, şi s-a aplecat să sfîşie încă o fotografie.

— Nu ! am strigat de parcă m-ar fi înjunghiat. Nu, nu pe asta.

Era fotografia lui Mirtho. I-am văzut căpşorul ei din poză în labele murdare ale lui Ciugranas, gata să i-l decapiteze.

— Nu pe asta ! i-am strigat din nou.

Nu eram obişnuit să mă rog de asemenea specimene. N-o făcusem niciodată pînă acum. Dar în clipa asta — şi numai o clipă — m-am umilit :

— Te rog, te rog mult, nu pe asta. Rupe-le pe toate, numai pe asta n-o rupe. Dacă ai fost vreodată tată, dacă ai iubit vreodată un copil... Nu. Nu mi-o rupe.

— Bă, du-te şi te... mi-a spus mojic şi a rupt-o.

Capul rupt al fetiţei mele mă privea (Mirtho ! Mirtho !). Ochii mă întrebau, parcă, şi mă certau : „De ce l-ai lăsat pe omul ăsta rău să mă decapiteze ?"

— De ce ? l-am întrebat răguşit. Ce ţi-a făcut ? Cu ce era vinovată fetiţa ?

— Da' ce, parcă era a ta, bă ? m-a întrebat cu o stupiditate nemărginită. Voi însămînţaţi tot din tovărăşie.

M-am ridicat.

— Ştiu ce mă aşteaptă, i-am zis, după cele ce-ţi voi spune, dar o să-ţi spun totuşi ! Eşti cel mai murdar, cel mai îngrozitor, cel mai mare dobitoc din cîţi mi-a fost dat să văd !

S-a cutremurat, i-au curs balele şi a urlat cu atîta putere, încît i-au crăpat cusăturile vestonului. Apoi toată grămada aia de carne beată s-a repezit asupra mea.

— Bă !!! Pe regele nostru, bă !! a strigat nedesluşit. Ei ?... Eşti mort !

Din incinta exterioară a apărut, deodată, un bărbat înalt, blond.

— Drepţi ! a ordonat şi s-a îndreptat grăbit spre noi... Ciugranas ! Sus !

— Domnu' şef de post, s-a bîlbîit el. Trădătorul ăsta l-a înjurat pe maiestatea-sa.

— Nu ţi-am spus : altă dată să nu intri în post, dacă nu ai mintea limpede ?

— Mi-e mintea curată...

— Curată ca o hazna... Du-te imediat în camera de gardă ! Autoconsemnează-te şi aşteaptă-ţi pedeapsa !

— Pe maiestatea-sa... a scheunat din nou.

— Du-te !

— Am înţeles !...

A plecat ca un mistreţ lovit. S-a învîrtit de vreo două ori şi a intrat pe-o uşă. Apoi acel ciudat şef de post s-a apropiat de mine :

— Ce s-a-ntîmplat ? m-a întrebat.

I-am arătat bucăţelele fotografiei rupte.

— Era copilul dumneavoastră ? m-a întrebat cu o voce joasă şi blîndă.

— Da.

S-a întors spre temniceri :

— Hai ! Terminaţi odată !

— Am terminat, dom' şef !

— Atunci, ce aşteptaţi ? Băgaţi-i în celule !

— Imediat ! a strigat unul cu un şiret pe mînecă ; apoi către noi : Înainte, marş ! În celule !

Am început încetul cu încetul să înaintăm. Celulele erau înguste, de ciment. În ele, un întuneric dens, mucegăit. Numai la uşă era o gaură mică prin care să-şi bage nasul santinela. M-am simţit deodată pustiu. Dar n-a durat mult. După puţin timp a intrat şi „bunicul".

— Cum ai reuşit ? l-am întrebat mirat.

— Am vorbit cu ăla, cu şeful postului de schimb. I-am vorbit despre tine. Se pare că aici el e singurul om mai cu

cap. A spus că-l va pedepsi pe Ciugranas, dar nu atît cît doreşte. Ţi-e frig ?

— Nu ştiu ce-i cu capul meu. Am impresia că-i o bucată de gheaţă. Mă înţeapă şi mă doare, de parcă mi l-ar fi pisat.

— Înfăşură-l cu un prosop ! Uite că ai şi răguşit. Nu te necăji, îţi dau pătura mea.

— Şi tu ?

— Nu te necăji, am să-i spun lui Smaro să-mi aducă alta.

— Care Smaro ?... A, mi-am amintit. Soţia răposatului tău frate.

Exact în clipa aceea a năvălit înăuntru şi Panos.

— Şi tu aici ? Păi, asta e o minune !

— Am aranjat cu şeful de post. Este mai uman. Vor mai veni şi alţii.

— Dar nu îngăduie legea capacităţii.

— Se va acomoda şi ea odată cu noi. Turbase, dar ce l-a apucat pe beţivul ăla ? Ce i-ai spus, de a luat foc ? Ei, uite-i şi pe ceilalţi băieţi. Vino, Mihalakis, treci Andrikos... ca la voi acasă, băieţi.

Unul cîte unul, au sosit şi ceilalţi. După aceea temnicerul cu un singur şiret pe mînecă trecu pe lîngă fiecare celulă, inspectînd-o. La a noastră s-a oprit cel mai mult.

— Hm ! Cam mulţi, a spus. Nu vă supăraţi, peste puţin vă veţi rări. Cu cît răreşti usturoiul, cu atît se face mai mare. Şi noi vă vrem graşi. Graşi, ca să nu necăjiţi viermii.

A trecut la celula de alături, a spus şi acolo cîteva cuvinte nobile. Apoi a scos o listă din buzunar şi a cercetat orizontul cu ochii.

— Unde-i chemătorul ? Klosaris !

— Hop ! s-a auzit dintr-o celulă.

— Ieşi !

Temnicerul i-a deschis. Chemătorul a ieşit şi s-a oprit în faţa lui.

— Ordonaţi, domnule Molos.[1]

— Ia citeşte-mi lista asta !

— S-a făcut.

A luat lista şi şi-a dres vocea.

[1] Cîine (gr.).

— Cei ce-şi aud numele... catrafusele, şi afară! Sînt pentru „S.F.A." [1]

La numele ăsta, toată închisoarea s-a cutremurat. Toţi care şi-au auzit numele au ieşit din celule ca nişte condamnaţi la moarte. Chemătorul continua să înşire vanitos şi monoton diverse nume. Cînd şi-l auzeau, oamenii ieşeau cu rufele şi se rînduiau în curte. Lista s-a terminat. Cei care au scăpat au început cu încetul să-şi revină. Fuseseră amînaţi. Atunci cel cu şiret şi cu nume cîinesc şi-a dat silinţa să nu şi-l dezmintă. S-a oprit în faţa celor încolonaţi. Şi-a încordat trupul şi a început cu o mîndrie caraghioasă :

— Ia te uită ce ingraţi! Noi îi trimitem să schimbe aerul, şi ei se întristează. Nu pot să înţeleg de ce v-aţi posomorît... E rău ca înainte de-a călători pe lumea cealaltă să vedeţi încă o insulă? Makronisos este cea mai superioară şcoală dintre toate. O ştiţi! De jur împrejur are numai apşoară de băut. De mîncat, veţi mînca ceva bătaie. Oglinjoare aveţi la voi? Nu? Păcat! V-aţi fi uitat în ele, să vă vedeţi mutrele cum arată acum, ca să le ţineţi minte, pentru că n-o să le mai vedeţi niciodată aşa. O să treceţi cu toţii prin menghină şi o să vă schimbaţi forma. O să semănaţi cu fel de fel de animale... Desigur, dacă veţi supravieţui. Dacă nu, decădere, cum spuneţi voi. Şi-acum, umăr la umăr, înainte mars! Ia deschide poarta, Mihalitis. Aşa! Bravo! Marş!

Molos făcea pe „cultul". Citea nişte reviste ieftine, cu umor gras şi pornografii deşucheate şi-şi zgîndărea mulţumit un buboi pe care-l avea la ceafă. Cum a terminat cu expedierea, a venit să-şi bage iar nasul în celula noastră.

— Unde-i ăla, bă? Ăla cu „solemnul", care a înjurat pe maiestatea-sa. Ah, ai avut noroc, bă trădătorule, mare noroc, că te-a salvat domnul Lambridis. Domnul Lambridis, bă, care-i vioara-ntîia aici înăuntru. Altfel, te-ar fi cules mă-ta cu fărăşul. Pe maiestatea-sa, bă?! Adică, bă, tu te-ai pus, nici mai mult, nici mai puţin, împotriva Sfintei Treimi : Patria, Familia, Religia... Culcă-te-acum!... Şi, ca să nu te superi, îţi dau cuvîntul meu de cinste că am să asist personal la prohodul tău. Somn uşor!

[1] Închisoare în aer liber pe insula Makronisos, unde deţinuţii erau supuşi unor chinuri medievale.

A plecat legănîndu-şi şoldurile ca o matroană. Panos şi-a scos pantofii, apoi a luat o pătură, a întins-o în faţa noastră şi ne-a spus :

— Ei, acum după ce s-a creat o atmosferă plăcută, poftiţi la masă !

— Minunată idee, a spus „bunicul", dar nefolositoare. S-au epuizat toate rezervele interne. Şi popota începe abia de mîine.

Panos s-a făcut că nu-l aude.

— Adă-ncoa raniţa, mă Mihalakis ! a continuat cu acelaşi ton.

Mihalakis era mic la trup, dar cu spiritul inepuizabil. Şi mai era vărguţa noastră fermecată. Piperul şi sarea noastră. Ştia — chiar şi în clipele cele mai negre — să descopere şi să ne servească cîteva picături de veselie.

— Ce vrei cu raniţa ? îl întrebă pe Panos.

— Mi se pare că ţi-a mai rămas ceva.

— Nişte resturi. Cîteva conserve istorice din secolul trecut. *Idem* o bucată de piatră galbenă cu pseudonimul „caşcaval". Aşadar, putem să ne înfruptăm din prînzul ăsta bogat.

— Şi pîinea, Mihalakis ?

— Există o pîine salvată din războiul troian.

Aşa a început prima zi a închisorii acesteia.

II

Zilele se tîrăsc greoi, ca nişte broaşte-ţestoase. Iarna înaintează. S-a lăsat frigul. Dar noi încălzeam pînă şi această casă de gheaţă. Da, s-o păstrăm curată, chiar dacă pe vremuri a fost ce-a fost. De-altminteri, şi pe vremuri era păzită. Ca să treci din curtea exterioară în cea interioară, se zice că trebuia să-ţi cumperi bilet, să ţi-l controleze inspectorul de impozit, şi abia pe urmă intrai să-ţi alegi femeia. Da, statul încasa impozit şi pe carnea degradată. Iar cu banii îşi cumpăra medalii pentru recompense morale. Sau îi depunea la fonduri speciale pentru reeducarea morală a tineretului. Astăzi, statul nu mai avea nevoie

de bordele. Sau mai bine zis, avea nevoie de ele, dar pentru că erau, toate, în clădiri vechi şi ameninţau să se surpe, au suspendat provizoriu funcţionarea lor, adăpostind în ele pe cei care voiau să le desfiinţeze.

Celulele sînt înşirate de o parte şi de alta a curţii interioare. Noi ne aflam în raionul I. Această aripă era a deţinuţilor comuni. Cei politici erau în aripa a III-a.

Deoarece în ultimul timp s-au înmulţit politicii şi s-au împuţinat cei de drept comun, conducerea a luat o jumătate din aripa lor şi a completat-o cu politici. Mai tîrziu, i-a scos şi pe ultimii deţinuţi comuni, şi toată închisoarea a rămas numai pentru cei politici.

Celule ! Înainte, cînd erau camere pentru fete, aveau şi geamuri. Acum le-au înfundat. „E mai bine-aşa, s-or fi gîndit. Mai bine întuneric, ca să aibă gînduri negre. Să doarmă cît se poate de mult, să li se încleieze mintea, să nu mai poată lucra." Deci, beznă ! Ziduri duble şi sigure. Şi paznici înăuntru ! Şi pe dinafară, jandarmi. Să trăiască jandarmul ! Poate că băiatul e analfabet, dar o scoate la capăt. Poate nu ştie ce înseamnă „civilizaţie", dar a salvat-o ! Să ne trăiască, deci, jandarmul !

Celula noastră avea numărul 12. Croită pentru doi deţinuţi, ne înghesuiam opt în ea.

Chiar din prima noapte, dinţii mei au început să clănţăne. „Bunicul" a auzit muzica şi m-a învelit cu paltonul lui.

— Şi tu. i-am spus, nu ai să îngheţi aşa ?

— Ai uitat că sînt din Olimpia ? Ştii de unde ne tragem noi, olimpienii ? Din cei care alergau goi pe stadion. Ne-am obişnuit din timpurile alea şi, cum vezi, nu simţim frigul nici astăzi. Ai auzit de bătrînul Diagoras ? Ăla pe care l-au ridicat fiii pe umeri şi au alergat pe stadion cu el....

— Am auzit.

— Ei, din neamul lui mă trag. Era străbunicul meu. Unul din neamul nostru se numeşte şi astăzi Diagoras.

La început, în celulă eram cinci. Toţi, implicaţi în aceeaşi chestiune cu numele „Cei din Siros". Dar fericirea asta a durat puţin. Înainte de a se împlini o săptămînă, ne-au adus încă doi „politici", după cum ne-au spus. Dar nu prea semănau. Unul era şofer : înalt ca Heracle şi fricos

ca un iepure. Celălalt, grădinar, pe nume Huliaras, fost plutonier de jandarmerie. Avea un deget tăiat, dinții sparți și niște ochi mici și supărați.

Ne-am dat seama iute că ne-au pus în celulă „cuie". O dată, cînd cei doi se plimbau pe afară, ne-am împărtășit părerile.

— Grădinarul ăla nu-mi place de loc, a conchis Antonis. Nici măcar nasul lui nu-mi place. De loc. E curat vulpe.

— Dar „acuzarea" lor ? a întrebat Mihalis. I-au arestat, se zice, pentru că au ieșit afară din casă la ora cinci fără un minut. Cu un minut înainte de-a începe circulația.

Încet-încet, oamenii noștri au început să se dezvăluie.

— În fiecare zi îi smulg cîte-o pană curcanului ăla bătrîn, a spus Ianis. E un fricos. Tremură ca pisica în fața apei. Vă amintiți ce ne-a spus alatăieri ? Că și-a cumpărat grădina cu despăgubirea pe care a luat-o la ieșirea din serviciu. Azi a schimbat-o. Mi-a spus că grădina nu-i a lui. Că e a unuia Arghiris Peciaras și că o lucrează în tovărășie. Adică Peciaras pune pămîntul, iar el efortul.

— Hm, știu de ce ți-a spus asta, a rîs Panos, pentru că ceva mai înainte, într-o discuție cu mine, a încercat să mă tragă de limbă. Să afle, adică, ce-o să facem cînd vom lua noi puterea : vom naționaliza și grădinile, sau nu ?

— L-a cercetat cineva, băieți, cum și-a pierdut degetul ? a întrebat Antonis.

— Nu. Să-l descoasem astăzi. Însă discret, da ?

Atunci s-a mișcat de la locul lui „bunicul".

— Și de ce toate uneltirile astea, măi băieți ? a rostit indignat.

— Cum de ce ? Ca să ne acoperim spatele, spuse Ianis.

— Și de ce ? Nu cumva organizăm vreun complot și nu mi-am dat încă seama ?

— Nu uita, Ghiorgos, că mergem la Tribunalul Militar și trebuie să ne luăm măsuri.

„Bunicul" s-a înfuriat mai tare.

— Adică, încet-încet, așa după cum văd eu, sîntem gata să cădem în plasa care ne-a întins-o Siguranța. Vă întreb : ce avem de ascuns, ca să luăm măsuri ? Am avut cu adevărat grupuri de partizani ? Am făcut sabotaj în Siros ? Adică sîntem gata să credem și noi poveștile scornite pe socoteala noastră de poliție ? Cazul nostru e clar, băieți.

Sîntem, pur și simplu, adversari politici ai guvernului și dușmani ai tuturor străinilor care ne jupoaie și ne calcă patria. De acord ?

— De acord, „bunicule" ! a spus Mihalakis.

— Fiți, deci, mai simpli și încetați să vă mai purtați ca niște „complotiști" și niște „dinamitari". Mai ales, arătați încredere și milă acestor ignoranți, pe care adversarii ni i-au aruncat în celulă. Un regim care se teme de un șofer bătrîn pentru că a ieșit cu un minut mai devreme pe drum merită să piară. Scuzați mica mea cuvîntare, dar voi sînteți vinovați. Mă cunoașteți, nu obișnuiesc.

— În regulă, Ghiorgos, iartă-ne.

Panos, emoționat, i-a prins mîna și i-a ținut-o un timp, strîns.

— N-am de adăugat nici un cuvînt la ce-ai spus, Ghiorgos. Sîntem toți muncitori, tăbăciți de trudă și roși de sărăcie. Printre noi au nimerit doi oameni săraci, rudele noastre de soartă. Deci să încercăm să-i luăm alături, lîngă noi. Să nu le arătăm și noi colții. E destul că statul le arată țevile puștilor. Mîine — cred că ați aflat — îi duc. Nu-i bine să plece cu impresii proaste.

Din prima zi a cunoștinței noastre l-am simpatizat pe flăcăul ăsta simplu și curajos și în fiecare zi mă conving că nu am greșit. Fusese arestat pe vaporul pe care lucra, la cererea armatorului. A înțeles imediat ce-l așteaptă... I-a sărutat pe tovarășii lui de muncă plini de funingine, apoi și-a întins mîinile, să i le lege.

Panos Katramados n-a mai apucat ziua procesului său. S-a înecat în canalul Lavrion, încercînd, cu încă un prieten, să scape din infernul de la Makronisos. Mama lui crede și astăzi că băiatul ei trăiește. L-ar fi luat curentul mării și l-ar fi dus spre Africa. Însă cum se vor liniști lucrurile, Panos se va întoarce...

Dar am anticipat cam mult.

Sîntem încă la închisoarea „Vurla". Și trăim viața ei. În fiecare zi, de la ora 12 pînă la 14, porțile celulelor se deschid și circulația e liberă de la o celulă la alta, la fel și plimbarea în curte. Astfel, încet-încet, aproape fără să ne dăm seama, ne-am apropiat și de deținuții comuni. Ne-am adaptat la aceleași obiceiuri și la vocabularul închisorii. Cu toate că proveneam din lumi diferite, cu toate că

ajunsesem aici pe drumuri diferite, ne contopise aici ceva pe toți. Așa și trebuia. Aceleași lanțuri ne legau. Respiram același aer mucegăit. Mîncam aceeași mîncare. Același clopoțel ne scula și ne culca. Și, în sfîrșit, aceeași limbă ne înjura pe toți, fără excepție.

Într-o zi, în timpul orelor de recreație, a intrat în celula noastră un om mic la trup, cu un cap uriaș, cu pielea zbîrcită și dinți putrezi. Era încă tînăr. În spatele lui pîndea un grup de deținuți comuni.

— Tu ești domnul de care se vorbește, adică domnul ziar... ziar... tu ești ?

Nu i-am răspuns, pentru că n-am înțeles nimic.

— Toți, aici, așa spun... a continuat.

— Ce vrei, prietene ?... l-am întrebat cu blîndețe.

— Sînt Per.

— Îmi pare bine.

— Și mie. Mă cunoști, nu ? Ai auzit de mine. Nu-i așa ?

N-am vrut să-l dezamăgesc.

— Cum să nu, desigur.

— Uite ! Și deodată se întoarce spre cei care-l pîndeau : Uitați-vă, bă găluștelor ! a strigat. Domnul mă cunoaște ! Acum nu mai dau nici două parale pe voi, dacă nu mă cunoașteți.

— Huoo ! au urlat niște voci răgușite din curte.

Vedeam că m-am încurcat rău. Peste puțin, ușa s-a umplut de fețele toxicomanilor. Unul cenușiu, cu voce groasă și ochi deștepți, fără îndoială șeful lor, i-a dat la o parte și a luat cuvîntul :

— E adevărat, dom'jurnalist ? m-a întrebat.

— Ce jurnalist ?

— Așa zic toți. Au aflat de la șeful de post. Scrii cărți și alde astea... Jurnalist curat. E adevărat că-l cunoașteți pe „cîntărețul" ăsta ?

— Care cîntăreț ?

— Pe Pericles, pe artist.

— Pe care Pericles...?

— Pe mine, a spus „artistul". Pe mine, Per.

— A, da, desigur.

Per și-a umflat pieptul.

— Şi care om cult nu mă cunoaşte, bă? Eşti atenian, dom' jurnalist? Na! Nu există nici o jumătate de atenian care să nu mă cunoască. Eu sînt Per. Renumitul Per!

Atunci „şeful" cel cenuşiu s-a apropiat şi mai mult de mine.

— Îmi permiteţi să mă recomand...

— Vă rog...

— Fisfiris sau Monoleftos[1]; oficial, Simbas[2]. Da' numele ăsta ultim îl port numai de sărbători.

— Mă bucur, domnule Monoleftos.

— Într-o zi, dom' jurnalist, o să-ţi povestesc chinurile mele, ca să le scrii: să afle toată lumea ce suportă în societatea asta un toxicoman sărac. Fumăm haşiş, dom' jurnalist, dar nu ne întreabă nimeni de ce. Îl fumăm, dom' jurnalist, de prea mare supărare, pentru că vedem rostogolirea sărmanei societăţi. Şi notează, eu nu mă ascund. O spun pe faţă: sînt toxicoman. Ia să-l auzim şi pe un ministru: „Sînt hoţ!" Zice? Nu zice. Zice: „Eu sînt salvatorul naţiunii!" Şi ce hoţ! Cum încep alegerile, e tot numai miere: „Votaţi-mă, şi o să vedeţi!" îl votăm, şi nu-l mai vedem.

Am înţeles că tot prologul ăsta al lui Fisfiris avea un scop. Oratorul îmi oferea prietenia lui. Toţi oamenii naufragiaţi se agaţă de tine, să-i salvezi. Să scrii, să afle lumea nedreptatea şi să le arate o mică compătimire.

— Eu... continuă Monoleftos... eu astăzi aş fi fost cu voi, dar nu mă lasă patima mea.

— Păi, dacă recunoşti, bă Monoleftos, de ce nu te laşi? a spus unul din grupul lui. Eu de ce m-am lăsat?

Simbas l-a privit cu scîrbă.

— Priviţi-l, mă băieţi, a spus, arătîndu-l celorlalţi... Mutra asta face pe toxicomanul. Seamănă ăsta a toxicoman? Bă, putregaiule, ştii tu ce înseamnă toxicoman? De cîte ori, mă şarpe, te-ai dat cu capul de pereţii închisorii? De cîte ori ţi-ai sfîşiat ca japonezii burta, mă, fiindcă ţi-a întîrziat „priza"? Spune, mă, de cîte ori? Să mă ierţi, dom' jurnalist, dar m-a întărîtat. Care va să zică aşa, hai? Care va să zică, îl cunoşti pe Pericles? Şi unde te-a auzit, bă ciotule, de te cunoaşte?

[1] *Monoleftos* — om de o para.
[2] *Simbas* — Universul.

— Unde vrei, a spus Per. Peste tot. La „Azoleea", la „Bucătarul spînzurat", la „Visul chefliului", la „Basmul".

— Bine. Te cred. Hai să zicem că te cred şi ceilalţi. Dar ce cîştigăm din asta ? Măi băieţi, o dată ce melcul ăsta spune că este... Ce eşti, bă găoază ?

— Cantonetist.

— O dată ce melcul ăsta zice să-i cantonetist, să-l punem să cînte : ne mai spălăm oleacă otrava de pe limbă. Cum zici tu, mă Pasulas ? i s-a adresat unuia hidos, cu fruntea îngustă şi sprîncenele împreunate.

— Hai, Per, dă-i cărbuni, a spus acesta.

— Hm, mi-e ruşine... Mi-e ruşine de domnul, pentru că... m-a ascultat... dar atunci erau alte timpuri. Atunci eram privighetoare. Aşa mă botezaseră. Acum, gata. Gherla mi-a mîncat vocea. N-auziţi cum vorbesc ? Ca un burduf...

— Bine... i-a spus oarecum liniştit Simbas. O să ţinem cont de asta şi o să te judecăm cu rabat. Hai, dă-i drumul !

Per începu să-şi dreagă vocea, să cotcodăcească, să scoată nişte sughiţuri.

— Trebuie să mă urc pe ceva, a spus apoi. Sînt obişnuit să cînt sus, pe estradă.

— Ie-te-te ! Cîntăreţ aristocrat... Unde să găsim o estradă aicea, bă cîrnatule ?

— Mă pun eu capră, s-a oferit Pasulas. Hai ! Sări pe spatele meu, mă artistule.

Per se urcă pe gîtul lui şi începu să-şi dreagă din nou glasul.

— Aman, mă Per, umflă-ţi bucile.

— Ssst...

Artistul începu. Avea un glas subţire, uscat, care şuiera trecînd printre dinţii lui stricaţi. Dar la notele mai joase, vocea îi era plină de sentiment şi de vibraţii frumoase. Dacă n-ar fi ţipat la acute, ar fi fost, fără glumă, un adevărat cîntăreţ.

Cum a terminat, a venit lîngă mine, aprins la faţă.

— Ei, ce zici ? m-a întrebat.

— Destul de bine, prietene Pericle.

— Ce bine ?! Aş fi putut fi mai bine, dar ei sînt vinovaţi. Stăteau şi mă priveau ca nişte topoare.

— Şi ce voiai să facem ? a zis unul, înţepat.

— Să urlaţi, să mă fluieraţi, să mă huiduiţi, cum se

spune. Aşa m-am obişnuit eu. Cu răcnete, cu huiduială — şi se aplecă spre urechea mea — puţin zarzavat...

— Nu te înţeleg.

— Cîteva roşii, bre... cîţiva cartofi, vreo legătură de praz, puţin iaurt... Nu-i bine, dar uite că m-am obişnuit aşa. Mare lucru este obişnuinţa, dom' jurnalist. Este patima mea. Cum a spus şi Fisfiris : „Patima este ceva de care nu te poţi lăsa". Ei, nu pot să mă las.

— De ce nu-ţi alegi altă patimă, Per ?

— Nu pot. Am încercat, am tot încercat, şi... nimic. A rămas pe gînduri. S-a întristat. Mi s-a împotmolit barca, dom'le jurnalist, am dat chix. Mi-au spus-a şi alţii, ca şi domnia-ta : „Ai sentiment, voce frumoasă". Ei, poate-aş fi putut deveni mare cîntăreţ. Mi-ar fi imprimat vocea pe plăci, aş fi trăit şi eu ca un om. Dar m-am pierdut. M-a mîncat patima. Dacă roşia sau iaurtul nu fac „hlap" pe obrazul meu, nu pot scoate nici o notă. Mare lucru patima, dom'le jurnalist !

Tocmai atunci a sosit şi Molos.

— Ce faceţi aici ? a întrebat cu vocea lui vulgară şi huruitoare. Le faci propagandă ? Bine, te avem în vedere.

Simbas a ripostat prompt :

— Propagandă, domnule Molos ? Ia priveşte-mă bine, da' bine de tot, arăt eu ca unul din ăia de li se poate face propagandă ?

— Da' atunci ce faceţi ?

— Jucăm bîza. Aud ? E interzis ? Am fost în toate gherlele. Nu se interzice în nici una.

— Bine... Marş... Împrăştiaţi-vă ! Al'dată. de celula asta să nu vă mai apropiaţi !

— De ce ? O să ne molipsească de rîie ?

— De trădare !

— Nu-i molipsitoare. Şi chiar dacă e, de noi nu se lipeşte. Nici un toxicoman nu s-a molipsit pînă acum de boala asta. Sîntem vaccinaţi. Avem la noi puţin „lemn sfînt", cum zic bătrînele.

Molos s-a înfuriat.

— Monoleftos, îţi vreau binele. Şterge-o, că nu te văd de loc bine !

— Da' nu te necăji. Pe noi ne stimează statul, domnule Molos. N-ai priceput încă ? Ne bagă un pic la răcoare, ne odihneşte, pe urmă sîntem iarăşi păsări libere. Ancorez unde vreau, unde vreau mănînc, mă uşurez unde vreau... Liber ! Asta se numeşte libertate.

— Monoleftos ! Păzeşte-te... atît îţi spun.

— De ce ? Eu sînt ca o coloană fixată. Nu poţi să mă clatini. Mută-ţi gîndul !

Molos, în loc să-i răspundă, a început să urle la ceilalţi :

— Marş ! Împrăştiaţi-vă !

Adunătura s-a împrăştiat încet în curte. Apoi s-au strîns cu toţii în celula numărul 3 şi au început să joace barbut. Sălbatic, îndîrjiţi, gata să se sfîşie. Jocul lor se sfîrşea cu sînge.

Ne deosebea şi asta. Imediat ce intrau în celula lor, se îndepărtau de noi. Lumile noastre se despărţeau. În celulele lor, cu miros insuportabil, putrezeau şi se îndobitoceau.

Se petrec traficuri murdare sub nasul temnicerilor. Pe primul plan e haşişul. Există acolo, înăuntru, un izvor nesecat, de la care se adapă toată lumea asta pierdută. Este „negustorul" Maiclor — stăpînul vieţii şi buzunarelor lor. Nimeni altul nu îndrăzneşte să „bage marfă" prin spatele „negustorului". N-ar scăpa de scărmăneala lui. Toţi cei care au încercat au fost găsiţi dimineaţa înjunghiaţi. Toţi ştiau cine a dat cu cuţitul, dar la interogatoriu „nimeni nu ştia nimic". Pe lumea asta fă tot ce vrei. Pune-te rău cu cine vrei, cu regele, cu Dumnezeu, dar nu cu „negustorul". O să te ucidă sau o să te lase fără „priză", şi ai să mori în chinuri îngrozitoare, lovindu-te cu capul de pereţi.

„Negustorul" închisorii noastre era un individ întunecat, greoi, cu ochii înecaţi în grăsime şi tîmpenie ; stricat pînă la cusăturile pantalonilor. Era convins că pe pămînt nu se născuse încă un om mai puternic decît el. Toţi îl urau, tremurau în faţa lui, dar i se prosternau ca unui monarh. Un toxicoman poate să se certe cu oricine pe lumea asta, dar cu „negustorul" niciodată. Cum cade în dizgraţia lui, e pierdut. Cîndva, sînt mulţi ani de-atunci, secţia sanitară a Ministerului de Interne a încercat să introducă în închisori hapuri sedative, care calmează durerile toxicomanilor şi uşurează dezintoxicarea. A doua zi, toate hapurile

au fost găsite în closete. Nu le-a întrebuinţat nimeni. Pentru că aşa a ordonat „negustorul". În toate secretele astea m-a iniţiat, cu vocabularul lui original, Fisfiris, sau Simbas, sau Monoleftos, cum obişnuia să-şi spună, care — după cunoştinţa noastră — venea zilnic şi-mi ţinea de urît.

— Da, domnule jurnalist, chiar el, „negustorul", le comandă celor de la poliţie să-l aresteze.

— De ce ?

— Oho, dar eşti incult rău, domnule jurnalist, să-mi fie cu iertare. Păi, ca să-şi umple portofelul ! Pen'că unde în altă parte ar fi putut să găsească atîta clientelă ? Intră, cum îţi zisei, înăuntru, îşi umple portofelul, iese afară, cheltuie banii şi, cum rămîne lefter, pune iar mîna pe receptor : „Allo, poliţia ? Ridicaţi-mă, măi băieţi... am rămas lefter. Mi-au mîncat banii fetiţele."

— Ei, Fisfiris, trăiesc în închisoare, dar ce înseamnă închisoare nu ştiu.

— Închisoare ai spus ? Păi asta-i închisoare ? Asta e grădiniţă de copii, domnule jurnalist... Auzi, închisoare ! Curat batjocură ! Ţi-o spun eu, Simbas. Ne-au stricat-o. Şi-ţi mai spun şi cine ne-a stricat-o : voi. Da, voi. Să-mi fie cu iertare, dar aşa este. Şi-a pierdut duhul închisoarea, atmosfera, aerul ei s-au dus. Ne-aţi pus la pămînt. Ne-aţi degradat. Ne-aţi făcut să ne purtăm timizi ca nişte coniţe. Ce ? Asta mai e închisoare ? Ce închisoare-i asta, în care nu se petrec măcar vreo două cazuri pe zi ? Vreo ciomăgeală în lege, ceva împunsături de cuţit ? Cum s-o mai numesc eu închisoare ? Ei, nu, bre, e prea de tot ! Acum îi fi vrînd să afli şi de ce ne-aţi stricat-o ? Pentru că sînteţi majoritatea, domnule jurnalist. Şi chiar de nu eraţi majoritatea, tot ne puneaţi la pămînt. Pentru că ne-aţi făcut pe toţi să ne fie ruşine de noi. De ce ? De unde să ştiu ? Cîndva am cunoscut unul de-ai voştri : un bărbat... dar mai bine să nu continui, că mă tulbur. M-a dărîmat omul ăsta. Lîngă el, mi-au căzut solzii de pe ochi şi-am văzut, pentru prima oară, ce lepădătură se ascundea sub numele onorabil de Monoleftos. Ah, ce om, frăţioare ! Era vorba să-l cureţe, ca trădător de patrie. Atunci am înţeles că patria au trădat-o ăia de voiau să-l mierlească. Şi o să-l cureţe, pentru că i-a mirosit şi le-a spus totul clar, pe faţă. Dacă ai să-l

întîlnești vreodată, spune-i o vorbuliță și despre mine. Poate că-și amintește...

— Cum se numea, Fisfiris, prietenul tău ?

— Leonidas. Leonidas Sindihas.

— N-am să-l mai văd, Fisfiris... Nu, n-o să-l mai vedem. Cred că l-au executat alaltăieri.

Monoleftos era gata să plîngă.

— Am înțeles... mi-a spus cu voce înnegurată. Un asemenea om, un asemenea bărbat... Ei, mă duc acum... Văd că Ciugranas se pregătește să sune clopoțelul. Ei, noroc... Aaah !... Leonidas.

— Ce-i, bă Fisfiris ? îl întrebă Ciugranas. Ce ți-au făcut ?

— Mi-au mîncat priza, domnule Ciugranas.

— Hașișarule, fire-ai afurisit ! Hai intră !

— Bine, bine. Iaca intru.

III

Ceva se întîmplă. Fierbe ceva, parcă s-ar pregăti o furtună. Toți tac. Pînă și în celulele de *vis-à-vis* barbutul a încetat și toți stau ca niște găini bolnave. Pînă și tusea, maladia permanentă a închisorii, pînă și ea a încetat. Unde au dispărut răgușiții, ofticoșii, bătrînii, unde ? Cum au amuțit așa toți, dintr-o dată ? Nici pauză n-a fost astăzi. Dis-de-dimineață au venit și l-au ridicat pe „negustor" și pe cei doi din celula noastră, apoi au zăvorît din nou porțile, și închisoarea a recăzut în tăcere. Numai Molos a rămas în curte, plimbîndu-se îngîmfat și sătul, de parcă el ne-ar fi mîncat pauza. Toată buna-dispoziție și îngîmfarea i-au dispărut cînd cineva, cu voce răgușită, i-a strigat dinăuntru :

— Domnule Molos, de ce ne-ați mîncat-o astăzi ?

Molos s-a întors, ca înțepat cu acul :

— Ce, mă ? ?

— Pauza, am zis, de ce ne-ați mîncat-o ?

Molos s-a apropiat de celula din care s-a auzit vocea.

— Care-ai vorbit, bă ?

— Eu.
— Tu, ăla de-ai zis „eu", scoate-ți mutra la vedere!
— Na, vezi-o!
— Ești de drept comun?
— Pe nedrept.
— Pentru mine, toți care sînt înăuntru sînt pe drept. Ești de drept comun, sau politic?
— Comun.
— Atunci, mai întreabă-mă o dată!
— Na: de ce nu ne-ați scos azi afară?
— Ca să nu vă înghețe curul. Ești mulțumit?
— Mai încape vorbă... Da' pe chestia asta am să ies la raport.
— Ăia „roșii" te-au pus, bă? Ete-te, tu... ești Monoleftos. E clar. „Roșii" te-au pus.
— Care roșii, mă dom' Molos? Aici înăuntru le văd pe toate negre, pentru că sînt pe nedrept. Ai priceput?
Molos își duse mîna la ceafă. Una din mînecile lui era întotdeauna descusută.
— Ai priceput, dom' Molos? repetă Monoleftos.
— Am înțeles, cum să nu, se poate să nu înțeleg?
— Ei, ce-ai înțeles?
— Am înțeles, bă, că ți-ai părăsit frumoasa ta patimă...
— Sînt un haşişoman cinstit.
— Na, că te-am prins! Îmi tot spuneau: „E unu roșu aici care vă joacă teatru, un comunist periculos care face pe toxicomanul". Na, că te-am dibuit!
— Nu te lași de goange, dom' Molos! Mă cunoaște o lume ca haşişoman cinstit. Geaba vrei să mă botezi politic. E nevoie de balamale puternice ca să fii politic, bă neisprăvitule... Ți-am mai spus? Ia ieși tu cu steguleţul roșu în mijlocul pieței, și vîntură-l sub nasul poliției, și rage cît vrei: „Trăiască revoluția comunistă", și n-o să te prindă? Firește. Or să te prindă. Dar cînd își vor deschide catastifele și te vor găsi o lichea, haşişoman adică, or să-ți dea două palme și-or să te trimită la căsuța ta, ca pe-un ins leal și nepericulos. Poți să-ți atîrni pe rever și o seceră și ciocanul, degeaba, tot aia-i! Dacă te vor vedea în dosar toxicoman, te lasă liber, ba ți se cere și iertare pentru deranj.

— Bă, tu! spumegă Molos. Ştii că asta-i propagandă comunistă? Na, că te-am prins încă o dată! Spune-mi, bă, dacă te lasă obrazul, că nu faci propagandă!

— Eu?! Să-mi mănînc ochii în tigaie dacă am făcut aşa ceva. Opreşte-l pe primul gabăr de la Siguranţă şi întreabă-l: „Mă, Fisfiris, sau Monoleftos, sau Simbas ăla din Lehena Corinthei se încurcă cu cele comunistice?“ O să te ia peste picior: „Dom' Molos, dai în gropi! Vezi-ţi de alţii! Cu ăsta ai înnămolit-o.“ Ei, acu că ne-am împrietenit, ia deschide, să ne mai uşurăm niţel.

— Nu! strigă Molos. Regulamentul e regulament. Nu fac hatîruri.

— Nu faci hatîruri, ai spus? Fugi, că mor de rîs! Da' domnului Coliviras ce-i faci? Şi ăla are şaptezeci de fraude. Da' domnului Kaltunis? Kaltunis de la 7. Să nu-mi spui că şi ăla face închisoare. Se recreează! Vrei să ştii cine o duce greu? Cei politici. Aia da!

— Na, că iar te-am prins! Eşti simpatizant, bă. S-a înţeles? Mă duc să le spun să-ţi facă dosar!

— Iau martor toată închisoarea. Băieţi, am zis eu ceva?

— Sst! Gura! Avem „primire“.

— Toxicomani?

Molos l-a privit cruciş:

— Ţi-ar fi plăcut, hai? Ca să ai companie. Ai puţină răbdare, şi ai să vezi! Bărboşi!

— Partizani?

— Sst! Gura, ai să vezi.

Fisfiris s-a tras de la ferestruică. În loc a apărut mutra lui Pasulas.

— Ia ascultă, domnule Molos, îi spuse prietenește. Bărboşi, ai spus? Nu poţi să-mi pui deoparte puţin păr pentru aşternut, te rog... Dorm pe pămînt, ca spartanii. Tot o să-i bărbierească, nu?

Molos n-a apucat să-i răspundă, l-au chemat la birou. Peste puţin, s-a întors în fugă cu o listă şi l-a strigat pe chemător.

— Ia vezi, bă Klosaris, ia-ţi vocea de sărbătoare. Azi e chef, nu glumă.

Klosaris a luat lista şi a început să citească fără poftă.

— Cherastaris! Melisinós! Tepes!

Înțelesesem. Ne răreau din nou. Făceau loc noilor-veniți.

Chemătorul continua :

— Manitaras ! Sarandis ! Ghenopol ! Mesinezis ! Milisis ! Savatianos ! Toți care și-au auzit numele, boarfele... și afară !

— Unde îi duc ? întrebă Fisfiris.

— La școală ! răspunse Molos.

— Spune tu, mă Klosaris, îl rugă jignit Fisfiris.

— La Makronisos, răspunse surd Klosaris.

— Vezi ? se repezi Fisfiris spre Molos.

— Ce să văd ? Am spus eu altceva ? Makronisos... Școala națională Makronisos. Ai văzut tu pe vreunul din elevii ei să se întoarcă așa cum a plecat ?

— Mi-l amintesc pe Gherakaris. S-a dus flăcău, s-a întors bătrîn și olog, de-l purtau patru oameni la umblătoare. Iar la execuție l-au legat de-un copac, pentru că nu putea să se țină pe picioare. I le fărîmaseră.

— Vezi ? Vezi ce pățesc cei care nu vor să fie elini [1] ?

— Pot să aflu cum se fac elinii, domnule Molos ?

— Faci pe prostul, Fisfiris ?

— Să chiorăsc, dacă știu.

— Uite... Semnezi pe hîrtiuță că ești elin, și pleci la căsuța ta.

— Hai !

— Ce „hai" ?

— Hai cu hîrtiuța ! Semnez de-o mie de ori.

— Ce nevoie avem de semnătura ta, bă Fisfiris ? Tu ești elin. Noi vrem să semneze cei care nu sînt.

— Da' de unde știi tu, dom' Molos, că sînt ? Eu, de exemplu, nu știu. Așa că dă să semnez, ca să clarific chestiunea.

— Ești toxicoman, semnătura ta nu are valoare.

— Adică numai semnătura comuniștilor e voloroasă ? Numai a lor are trecere ? Na, dom' Molos ! Te-am prins. O să spun să-ți facă dosar. Ete, bă, ce ghinion, să nu fiu comunist...

— Zît, Fisfiris ! Nu te întinde. Toți știu că îi urăsc. Și-am să-i urăsc toată viața.

[1] *Elin* — grec. Grecii, în general, preferă această expresie.

— Uitasem ! Iartă-mă ! Ăştia nu dau nici un scuipat pe-al-de noi. Într-o societate, cum visează ei, noi o să fim scursoarea. Pot eu, Simbas de exemplu, să fumez fîn simplu, adică tutun curat ? Fără „priza" mea înăuntru ? Pot ? Spune-mi... Iar tu, de exemplu, dom' Molos, poţi decădea în aşa hal încît să-i părăseşti pe marinăraşi şi să te culci cu femei ? Poţi ? Nu poţi. Aşa că las-o baltă.

— Fisfiris, păduche al societăţii, ia te uită, vezi asta ? !...

— Vai, vai, măiculiţă ! E pistol ? Şi nu ţi-e teamă, aşa cum îl ţii, deasupra piciorului, că într-o zi o să ia foc şi-o să-ţi strice vreun deget ? De ce nu-l atîrni mai bine acasă în pod ?

Molos s-a înfuriat rău :

— O să te bag la carceră, bă ! Şi-o să te las acolo pînă ai să mucezeşti, bă !

— Nu mă speria, că mă spuzesc.

Dialogul ăsta gingaş s-a întrerupt. Afară, poarta cea mare a alunecat huruind pe rotiţe şi un puhoi de oameni murdari, nebărbieriţi, istoviţi au năvălit în curte. Şi-au lăsat jos boccelele. Erau toţi bătrîni, cu nişte mustăţi pleoştite şi port specific insulei Lesbos. Ilicuri negre de lînă, brodate, şalvari ţesuţi în casă şi baticuri galbene în cap. Nici unul nu era sub şaizeci de ani. Toţi tremurau de frig şi ne priveau deznădăjduiţi. S-au aşezat jos, pe ciment, care unde a nimerit. Parcă-şi aşteptau sfîrşitul. Nu îndrăzneau nici să ofteze, ca nu cumva oftatul să le fie socotit „subversiv". Au intrat din nou temnicerii — casapi cu uneltele de tuns —, în frunte cu şeful lor. Era acelaşi care asistase şi la „primirea" noastră. S-a repezit brusc la ei.

— Bestiilor ! le-a strigat. De ce mi-aţi cărat atîtea bărbi aici, înăuntru, bă ? Am să arunc gaz pe ele şi-am să vi le ard o dată cu mutrele voastre murdare. Unde să vă bag, porcilor ? Uitaţi-vă ! Toate coteţele sînt pline. Nu puteau să vă cureţe acolo în satele voastre ? Era nevoie să vă aducă aici ?

Era cărunt, galben, coleric ; purta ochelari rotunzi, prin care ochii îi sticleau înspăimîntător. Nu se despărţea niciodată de uniformă, aşa cum făceau ceilalţi cînd nu erau de serviciu. O ţinea lipită de el, ca şarpele pielea. Poate dormea şi noaptea cu ea. Deodată şi-a îndreptat centironul, de

care-i atîrna pistolul, și s-a apropiat de unul dintre deținuți. Era un bătrîn slab, care tremura într-una, ca un cîine jigărit.

— De unde ești, bă javră bătrînă ?

— Eu... e... na... e... uite... adică... de-acolo...

— De unde ?

— Ți-am spus... din... la... Aghiasós.

— Da' unde dracu-i ăsta ?

— La... în Mitiline. Adică... din Lesbos.

Șeful s-a încurcat : auzea pentru prima dată de localitățile astea. Nu era tare la geografie. L-a lăsat pe bătrîn și s-a apropiat de altul.

— Ce faci acolo, bă ? Îți bagi mîna în nas, în fața mea ?

— Eu ? Nțîî.

— De unde ești ?

— Eu ?... Tot așa... tot de-acolo.

— Cum ?

— Adică... din Aghiasós.

— Și unde dracu se află, mă, ăsta ?

— Ăhă ! La două zile cu bamporul, cade nu la două, la trei cade. Izact trei. La trei zile și trei nopți... izact cade, cu bampor cade.

— Ați căutat mult pînă ați găsit un sat ca ăsta ?

— Ce să-i faci ? Așa ni l-au lăsat bunicii, așa o să-l lăsăm și noi la prunci : Aghiasós.

— Vine pe lîngă Bulgaria, nu ?

— Nu vine. Stă unde l-am găsit. Și Borgaria asta, de zici, stă pe locul ei, și noi stăm pe locul nostru. Ăia vorbești limba lor, noi vorbit limba nostru. Ei vorbești borgărește, noi vorbești elinește.

— Elină, mă ? Asta-i limbă elină ? !

— Ce să făcut noi ? Elinești estem.

— Și de ce, bă, ați ridicat mîna împotriva patriei ?

Atunci a intervenit un bătrîn cu obrajii supți, îmbrăcat sărăcăcios.

— Ia te uită ! spuse. Cine vorbește despre mîini ! Ce v-au făcut, măi, mîinile noastre ? Săpau, secerau, mulgeau, și voi ați venit și ni le-ați legat.

— Pe tine cum te cheamă ?

— Procopis Camburelis.

Ceilalți au prins și ei glas :

— Uite-așa a fost... spuse unul cu niște șalvari găuriți. Culegeam castane, și-au sărit pe noi și ne-au îmboldit cu puștile. Nu înțeleg de ce.

— Nici iu nu pricep di ci, interveni un al treilea. Ne-au legat, și hai la tîrg ! Și de la tîrg, hai la bampor ! Din bampor, hai la Atina. Și de la Atina, hai aici. Di ci ? Cini știe ?

— Poliția, spuse șeful temnicerilor.

— Poate că ea știe, da' de ce mă amestecă și pe mine ? spuse din nou Camburelis. Măcar să-mi spună de ce. Și pe măgar, cînd dă cu copita sau se spurcă unde nu trebuie, îl lovești. Da' știi de ce. Dacă nu-i voie să culegem castane, de ce nu ne spun ? „Așa, și-așa, să ne fi spus, să nu mănînce nimeni castane, pentru că iese trădător." Și-atunci, ce-s nebun să mănînc ? Puteam sta acasă cu bătrînica mea și trăi și fără castane.

— Sst !... Gura !... Cum te cheamă ?

— Ți-am mai spus. Procopis Camburelis.

— Stai jos.

— Am stat.

Șeful s-a plimbat de vreo două ori, apoi s-a oprit în dreptul unuia.

— Pe tine cum te cheamă ?

— Protogherelis... răspunse acela.

— Și tu ce nevoie aveai de castane, bă ?

— Le morfoleam cu bătrînica mea pe cuptior.

— Ei, și eu îți spun că nu le culegeai pentru asta. Le culegeați ca să le dați partizanilor ! Bandiților care vor să vîndă patria. Tîlharilor, degeaba vă cruciți...

— Ce să facem altceva ? ! Astea-s vorbe ? Este drept să batjocorești astfel niște oameni bătrîni ?

— Bandiților ! ! !

— Doamne-Dumnezeule, Milostivule, luminează-ne și luminează-l...

— Ipocriților, voi sînteți atei, bă, atei !

Atunci unul din mulțime, cel mai înalt și cel mai solid, care arăta a fi primarul satului, izbucni :

— Atei, zici ? Ateu să-ți spună copiii tăi ! Celorlalți spune-le cum vrei, nu-mi pasă. Dar mie, nu ! N-ai dreptul.

Eu, așa cum mă vezi, am construit o biserică. Sfînta biserică a „Salvatorului". Apoi, întorcîndu-se spre consăteni : De ce nu vorbiți, doar voi știți...

— Mde, așa e... spuseră fără chef vreo cîțiva.

— De ce nu vorbești tu, Alepudelis ? întrebă primarul.

— Păi, cam așa e, răspunse cel numit Alepudelis. Începuse să construiască o bisericuță, dar s-a lăsat, și-am terminat-o eu.

— Minți ! N-ai pus nici o pietricică.

— Am pus. Și lumînări am pus, și iconostase, și candele, și icoane...

— Sfinte Salvatorule, făcătorule de minuni, ție-ți vorbesc, făcu și privi spre cer. De ce nu-l trăsnești ?

— Bă, ăștia, interveni șeful, rezolvați certurile în familie. Apoi se întoarse spre temnicerii care așteptau cu uneltele în mîini : Haide ! Luați-i și curățați locul de murdăria lor. De ce nu vă tundeți, bă ? Dar cum să vă tundeți, o dată ce sînteți partizani ?

Atunci Camburelis începu din nou să țipe :

— Ați asurzit, fraților ? De asta avem bărbi ? Spuneți ! Pentru că sîntem partizani. de asta avem bărbi ? Ei ? Nu vorbiți ?

— Da' mai știm noi de ce le-avem ? răspunseră toți. Nu ne încurca.

— De ce nu vorbiți ? reîncepu și mai aprig Camburelis. De trei luni ne plimbă de la un beci la altul, murdari, nebărbieriți. Nu de brici, dar nici măcar de linguriță nu ne-au lăsat să ne atingem. Și noi sîntem vinovați ? Castanele noastre nu vă plac... Vorba noastră nu vă place... Putem. în sfîrșit. afla ce vă place ?

— Capetele voastre.

— Atunci, luați-le, să scăpăm odată. Ceea ce ne faceți e mai rău.

— Na ! Te-am prins ! Tu ești șeful lor.

Cel care construise biserica izbucni în hohote tunătoare :

— Ha, ha, ha ! Să mori de rîs ! Camburelis șef ! Ăsta nici iască n-are ca să-și aprindă țigara. Cere și foc împrumut. Camburelis șef ! De ce nu rîdeți, mă ?

— Da' pe tine cum te cheamă ? îl întrebă bănuitor șeful temnicerilor.

— M-ai prins, mă chinui, şi nu mă cunoşti ? Cleovulos Arcudelis mă cheamă.

— Şeful lor, hai ?

— Şef, da' nu cum crezi. Şef şi primar, în numele lui Dumnezeu şi al regelui. Şi pe Camburelis îl aveam rob pe pămînturile mele. Şi-mi pare rău că ne-aţi legat împreună. Ăsta la plebiscit n-a votat pentru întoarcerea măriei-sale regelui ! A votat pentru republică. De la el ni se trag toate.

— Atunci, care dracu-i şeful vostru ?

— Şef la ce ? La castane ?

— La partizani, bă !

— Nu înţelegem.

— O să înţelegeţi cu toţii în faţa plutonului de execuţie. Înainte marş ! Tundeţi-i !

A început tunsul. Era ceva sălbatic. Scenă medievală, care semăna cu o semidecapitare. Ruşine, durere, ură şi neputinţă. Nici unul din oamenii aceia bătrîni, neputincioşi nu şi-a plîns barba. Însă rasul capetelor era de nesuportat. Cînd au început să-i radă, fără să ne dăm seama ne-am prins şi noi capetele în mîini. Ziua crudă a înjosirii noastre ne-a trecut vie prin faţa ochilor. Camburelis şi-a pierdut curajul. A ridicat o privire rugătoare spre cel cu maşina de tuns :

— Fiule, ofiţerule, ori ce-ai fi... Nu. Nu-mi face una ca asta. Mai bine moartea. Nu-mi face una ca asta ! Îţi dau toţi banii care-i am la mine. Îi păstram pentru pîine. Ia-i, şi lasă-mă !

— Stai drept ! i-a strigat temnicerul.

Maşina lucra într-una. Cînd s-a oprit, căpăţîna moşului s-a ivit albă ca un dovleac, pe care frizerul ăsta improvizat a turnat o pungă cu insecticid.

— Să-ţi fie de bine, i-a urat lui Camburelis, şi cît mai repede ginere ! Altu la rînd !

Camburelis s-a tras într-o parte. S-a aşezat pe ciment, şi-a înfundat capul între genunchi, l-a acoperit cu mîinile şi a rămas aşa, ca mort.

Apoi, pe rînd şi la fel s-au aşezat şi ceilalţi. Ţepeni, muţi, ca o turmă de animale tăiate.

În cele din urmă, temnicerii i-au aruncat în celule. La noi a nimerit Procopis Camburelis.

Avea o cămaşă neagră, împletită din lînă groasă. Nişte şalvari largi şi un batic galben pe cap. Am încercat, vorbindu-i, să-i încălzim puţin inima. Zadarnic.

— Mai bine mi-ar fi tras un glonţ sus, în munţi, să fi murit pe loc, a spus cu o voce ciobită. Ce-am căutat eu, la bătrîneţe, în munte? Da' te pui cu baba? „Castanele... şi castanele. Or să cadă şi-or să le mănînce viermii!" Ei, acum o să mă mănînce pe mine viermii...

— Trece, nea Procopis, îl mîngîie Andreas. Şi nouă la fel ne-au făcut!

— Voi sînteţi tineri. Aveţi tot timpul în faţa voastră. O să uitaţi. Eu o să duc ruşinea asta cu mine în pămînt.

Andreas i-a curăţat un măr şi i l-a pus în palmă.

— O să-l scap, se tîngui bătrînul, şi-l privi de parcă ar fi văzut prima dată în viaţa lui măr. Aş fi vrut să ştiu, băieţi, a continuat, cum se întîmplă de vin pe lume oameni fără părinţi? Pentru că nu cred că fiarele astea care ne chinuie au avut părinţi. Nu! Puteţi spune ce vreţi! Nu pot să cred. Uite, ăştia de-afară, cu foarfecile, sau ăilalţi de pe insulă, cu puştile! Cum au venit ei pe lumea asta? Dacă i-au plăsmuit nişte taţi, cum pot face una ca asta taţilor altor copii? Uite, înainte spuneam: „De ce să-mi curme moartea firul vieţii? Mai am de trăit." Acuma zic: „Să mi-l curme! Să-mi închidă ochii cît mai repede!"

— Ei, hai, moş Procopis, l-am luat eu cu binişorul. Pentru două drame de păr, nu face. O să crească repede. Şi chiar dacă te-ai fi întors aşa în sat, te-ar fi părăsit bătrîna ta?

— Cum te cheamă, fiule? m-a întrebat bătrînul.

— Spune-mi cum vrei! Numele meu e puţin cam greu. Găseşte-mi matale unul mai uşor de pronunţat!

— Atunci, uite: Minas. Îţi place? Sau: Rizos? Mistoclis? Mathios? Cum îţi place Mathios?

— Îmi place.

— Bun. Atunci ascultă, Mathios, fiule. Cînd îţi va apare ţie primul fir de păr alb, eu voi fi de mult în pămîntul rece. Aşa că iartă-mă dacă n-am găsit un nume după gustul tău. Nu mai apuc să învăţ carte. Mai aveam cîţiva ani de trăit, dar ăştia mi i-au împuţinat. Ei, tot am fost norocos că am nimerit cu voi! N-aş fi putut să înghit nici o

fărîmă de pîine lîngă alde Arcudelis. Mi-au fript sufletul ! I-aţi văzut !

— Dar vorbeşti ca o privighetoare, moş Procop. Cum de n-ai dat glas atunci la discuţia aia a lor şi i-ai lăsat să te întreacă ?

— De ce să vorbesc, băiatule ? Cei de-acolo, de-afară, nu sînt nici judecători, nici anchetatori. Cît despre consătenii mei, mai bine să tac. I-aţi auzit cum turuiau. Ei ! În faţa tribunalului or să-şi înghită limba. Sau o să înceapă iar să flecărească despre lăcaşul „Salvatorului" şi despre „întoarcerea regelui". Uite de ce nu vreau să am legături cu ei. Eu am să-mi pui un avocat.

— Şi unde-ai să găseşti bani, nea Procopică ? îl întrerupse „bunicul".

— O să-i scriu băbuţei mele să vîndă caii, casa. Şi avem şi vreo două sfori de pămînt. Îl păstram pentru clipa cea rea.

— Să nu-i scrii nimic bătrînei ! îi spuse „bunicul". O să-ţi pape toţi banii avocaţii şi-or să te mai scoată şi dator pe deasupra. Lasă ! O să-ţi găsim noi un avocat.

— Şi dacă ăsta îmi cere şi mai mult ?

— N-o să-ţi ceară nimic.

— Atunci, ori e ageamiu, ori nebun. Nu-mi trebuie.

— Nu. E de-al nostru, adică om. O să-i spunem că neşti prieten. Nevinovat şi nedreptăţit. Şi o să primească.

Bătrînul a oftat uşurat.

— Eh, de-ar şti bătrîna mea între ce oameni de aur am picat ! Nici nu vă mai întreb, măi băieţi, ce crime aţi făcut, de v-au adus aici. Tot n-am să i le înşir ei. În schimb o să-i scriu că aici în beznă am întîlnit eu nişte băieţi ce seamănă cu-al nostru...

— Ai şi-un băiat, nea Procopică ?

— Am. E în larg. Se bate cu marea. Se bate cu fasciştii... voiam să zic cu valurile. Şi nici nu dă pe-acasă. Îl pîndesc şerpii, gata să meargă să-l toarne, că aşa şi pe dincolo... I-am poruncit să rămînă unde se află, pînă ce se va linişti... marea. Bine-am făcut. Iată ce-am păţit eu, care am stat în sat. M-au pus ca pe Hristos între tîlhari. Ia-ţi văzut pe drăgălaşii mei consăteni ? Sînt gata să lingă cizma care-i loveşte. Nu se dau în lături, fură cu dreapta, ca să nu ştie stînga. Şi mai făceau pe bărbaţii în sat ! Cincizeci

de ani în şir au făcut pe bărbaţii, şi nimeni nu i-a mirosit. Acum, numai într-o singură zi, s-au dezumflat ca nişte burdufe. Păcat că nu-s aici femeile lor, să-i admire !

— Nea Procop, ce-i cu partizanii şi cu castanele ? întrebă Panos.

— Un moment. Întrebi de partizani, sau de castane ?

— Păi, nu-i totuna ?

— Totuna ? La naiba ! Ascultaţi. Pîn' ce-am terminat de cules castanele, ne-a apucat noaptea. Alde Arcudelis [1] şi Alepudelis [2] s-au temut să rămînă acolo să le păzească şi l-au pus pe Pascalelis al lui Maratos — o vită încălţată — să le păzească, iar ei s-au dus în sat, după măgari, să le care. Ei, şi dimineaţa, cînd au venit cu măgarii, n-au mai găsit nici castanele şi nici pe Pascalelis. Atunci Arcudelis s-a întors în piaţă şi a început să strige că partizanii au coborît din munţi, i-au luat castanele şi l-au omorît pe Pascalelis. Ei, şi-a doua zi a venit poliţia, ne-a legat, şi iată-ne aici ! Ne acuză că am avut legătură cu partizanii, şi anume că am lăsat castanele acolo, să vină ei să le ia. Şi anume l-am ales ca paznic pe Pascalelis, pentru că este slab de minte şi nu pricepe.

— Şi tu cum crezi, nea Procop ?

— Eu nu cred. Aştia cred. Eu ştiu care-i adevărul. Pascalelis nu-i de loc prost, şi castanele noastre nu le-au luat de loc partizanii. Castanele au fost cărate în aceeaşi noapte pe un caiac, şi împreună cu Pascalelis au ajuns la Atena, unde s-au şi vîndut. Pascalelis se plimbă acum prin Atena, iar stăpînul lui la zdup, aici cu noi. Cred că l-aţi dibăcit. E ăla de ridică biserici. Arcudelis, pe nume.

— Aşa ? Atunci de ce figurează pe lista voastră ca acuzat ?

— S-a trecut singur, ca să înlăture bănuielile.

— Anchetatorul ştie ?

— Cum să nu ştie. Doar el a meşterit treaba împreună cu poliţia şi cu Arcudelis. Şi mă ţin pe mine în vîrful puştii, cică aş fi scos din burtă toată povestea asta cu Pascalelis şi cu castanele ca să-i acopăr pe partizani, pentru că, cică, e şi fiul meu printre ei.

— Şi este ?

[1] Urşii.
[2] Lupii.

— Nu mi-e rușine. Nu m-a întrebat nici pe mine, nici pe maică-sa. Știm că o să se prăpădească, fără îndoială. Da. N-a întrebat-o nici pe maică-sa, nici pe mine, dar nu-l judecăm. Pentru că dacă rămînea în sat, l-ar fi tăiat ca pe un mieluşel. Ei, așa stă povestea cu partizanii și castanele.

IV

Zilele picurau una cîte una, picături de apă tulbure într-un beci adînc. În fața noastră nu se vedea nici o lumină. Numai în zori străfulgerau împușcăturile acolo, la poalele muntelui Ymitos. Execuțiile obișnuite de dimineață. Flăcăii se despărțeau de lumea asta fluturînd mîndri batistele lor murdare. Închisoarea se umplea și se golea. Deținuții se răreau și se îndesau. Numai cei de drept comun nu se răreau. Însă tremurau și ei. Păşeau prin curte ca pe puntea unui vapor gata să se înece.

Într-o dimineață, cînd plutoanele de execuție, acolo, la poalele lui Ymitos, își făceau meseria, ne-au adus legați doi nou-veniți. Un arhimandrit și un căpitan de vas. Părintele Ştefanos din Peristeri [1], arhimandritul, era tînăr. Avea păr castaniu și ochi pașnici și frumoși. Se scutura de praf în fiecare dimineață, își pieptăna atent barba și venea să ne dea binețe. Era bun și blajin cu toți. Pînă și cei comuni îl înconjurau cu dragoste.

Molos s-a grăbit imediat să-i informeze :

— Este popă. Fiți atenți. Nu vă apropiați de el. Are buzunarele pline cu descîntece comuniste !

— De mine nu se lipește nimic, n-ai grijă, i-a spus Monoleftos. Numai atîta, îmi storc mintea de ce l-au prins... Au orbul-găinilor ? N-au văzut că-i popă ?

— Nu-i popă, spuse Molos. Adică-i popă, dar e popa ateilor !

— Ne-ai turtit fesul, dom' Molos ! Ești incult ca o ridiche, să-mi fie cu iertare. Păcat de galonul pe care ți l-au cusut pe mîneca aia mucoasă ! Hai, mă băieți !

[1] *Peristeri* — Porumbel, suburbie a Atenei.

A plecat. A venit părintele Ştefanos să se prezinte.

— Pace vouă... Ziua bună domniilor-voastre.

— Bună ziua, părinte. Poftiţi.

Era modest, îngrijit. Suportase arestarea, ancheta simplu, cu zîmbetul pe buze. Cu acelaşi zîmbet, aştepta procesul şi condamnarea. Părintele Ştefanos, am mai spus, era paroh în Peristeri — acolo şi locuia. Într-o noapte ploioasă, cu lapoviţă, i-a bătut cineva la uşă. Şi-a pus repede anteriul, şi-a scos pe uşă barba. Un om tremura afară în prag.

— Ce doreşti, frăţioare? l-a întrebat părintele.

— Adăpost, preacucernice. Mă prigo...

— Intră, fiule! Restul mi-l spui înăuntru. Sau nu mi-l spui. Dacă ţi-e foame, împărţim pîinea, dacă ţi-e somn, împărţim aşternutul.

În zori a bătut din nou careva în uşă. Părintele şi-a scos din nou barba.

— Ce doriţi, fraţii mei?

L-au răsturnat, îmbrîncindu-l, şi au intrat în casă. În pat dormea cel prigonit. L-au legat şi l-au luat. L-au legat şi l-au luat şi pe părinte. La prînz l-au adus la anchetă.

— Popă! îi spuse jandarmul. Ai dat azil unui duşman al religiei.

— Un neadăpostit nu este niciodată duşmanul religiei, fiule.

— Nu trăncăni! Ai aceleaşi idei şi tu!

— Nu striga, fiule... Mai întîi, nu-i cunosc ideile, şi apoi ideile nu ţin de cald la vreme de ger.

— E un nelegiuit!

— Asta e treaba justiţiei. Eu sînt preot.

— Aşa spune *Evanghelia* ta, popă?

— Întocmai.

— Nu prea o interpretezi just.

— O interpretez ca un teolog. Ca jandarm, mi-e imposibil. Dar nu există două interpretări. Unde scrie că există categorii de oameni care trebuie să fie exceptaţi de la iubirea aproapelui?

— Ăsta nu-i creştin!

— Chiar dacă un om nu este creştin, nu înseamnă că un preot să nu mai fie preot.

— Trebuia să-i ceri actele.

— Îi era frig. Nu aveam nevoie de alt act. Atîta timp cît aproapele meu îngheață, îngheț și eu.

— Era comunist. Știai ?

— Nu.

— Așa spune, s-a înmuiat ofițerul. M-ai înfuriat degeaba ! Deci, dac-ai fi știut, nu i-ai fi deschis, nu ?

— Ba da. Cum am adăpostit și în timpul ocupației hitleriste.

— Nu încerca să-mi aluneci printre degete cu d-alde astea. Dar fiindcă veni vorba : ascundeai și atunci tîlhari și criminali ?

— Tîlhari și criminali nu, dar patrioți da !

— Atunci, popă, ești un trădător !

— Dacă i-aș fi predat S.S.-ului, aș fi fost patriot ?

— Întocmai.

— Atunci, fiul meu, probabil că am greșit data. Se vede că nu ne aflăm în anul 1949, ci 1942. Faptele acestea, în timpul ocupației, se pedepseau cu moartea. Împușcați-mă !

Ofițerul a îmbrîncit masa ; podeaua s-a umplut de cerneală.

— Cîine ! Îndrăznești să înjuri Siguranța ? Știi ce-ar trebui să-ți fac ? Dar, fir-ar al dracului !, îți respect patrafirul.

— Atunci îl scot. N-am de gînd să mă ascund după haină. Dacă e cazul să biciuiți, biciuți-mă pe mine !

Așa era părintele Ștefanos, arhimandritul din Peristeri. Acum sta lîngă ușă. Monoleftos s-a plecat adînc.

— Sfinte părinte... i-a spus.

— Nu „părinte", prietene, a rîs părintele și i-a întins mîna. Sîntem aproape de aceeași vîrstă. Spune-mi mai bine „frate".

Fisfiris s-a întors entuziasmat în celula lui. A strigat, frecîndu-și mîinile :

— Băieți, am păcălit-o cu toții ! Nu este părinte.

— Da' ce-i, mă Monoleftos ?

— Sau un sfînt care a înviat, sau un comunist cu rasă.

Între timp i-am arătat părintelui Ştefanos aşternutul, rugîndu-l să şadă. L-am îmbiat cu ţigări. Ne-a mulţumit, dar a refuzat.

— Mulţumesc, spuse. Nu folosesc.

Avea o blîndeţe simplă, sinceră, pe care rar o întîlneşti la vreun om. Serile psalmodia. Toată închisoarea amuţea. O voce ca a lui nu răsunase niciodată între pereţii aceştia înnegriţi. Pînă şi temnicerii se retrăgeau într-un colţ, cu bărbiile în pumni.

— ...„*Şi pe pămînt pace, şi oamenilor fericire!*“

— Să trăieşti, privighetoare a cerului! striga Monoleftos din celula lui. Unde-i rabla de Per? Uite, bă artistule, asta voce! Tu treci în banca ta!

— ...„*Ziua Învierii... şi strălucire poporului!*“

— Pe ei, canarule! striga din nou Fisfiris. Aşa te vreau. Pînzele sus! Uitaţi-vă, bă, ce popă! Să ne trăieşti, privighetoareo!

— Ai făcut-o de oaie, îi spuse cel mai bătrîn din celulă. Privighetoarea, mă hăbăucule, trăieşte în colivie?

— Da' parcă el o să trăiască? Aah... oftă amărît Fisfiris. Aah! Societate blestemată. Ete, lui îi cresc aripi, şi ăştia vor să-l ucidă.

Avea felul lui de a psalmodia părintele Ştefanos. Bizantin. Cu multe, multe modulaţii. Într-o zi ne-a întrebat dacă ne deranjează psalmii lui.

— Dimpotrivă, i-am spus. Ne încîntă.

— Din păcate, băieţi, nu ştiu altele. Dar de ce e nevoie să cînţi, o să mă întrebaţi. Oare nu este? „Moartea vrea cîntece“, spune zicala. Deci, îi cînt. Ce spui tu, vechiul meu prieten Minos?

Minos era numai veselie şi spirit. Îl aduseseră aici din Makronisos de-o săptămînă. L-au topit, l-au deformat, l-au rupt în bătaie, apoi l-au adus aici pentru proces. Dar el nu-şi pierduse nici veselia, nici vitejia.

— Cîntă-i Morţii, părinte Ştefanos. Pe ea! Mîine ne ridică.

— Şi ce urmează apoi, Minos, prietene?

— Maslul, prohodul, îngroparea. De asta mai întîi vin slăvile. Aici fiecare cîntă în felul lui: Ciugranas înjurînd, Molos scobindu-se în nas, Xiftilis aplaudînd cu tălpile. Nu-i aşa, Andrikos?

Andrikos — era de vîrsta lui Nikos din Ikaria — a sosit la noi, din beciul Siguranţei, păşind, ca să zic aşa, în mîini. L-am tras în celula noastră.

— Mă iertaţi, a spus, că merg aşa ca un saltimbanc. Dar picioarele mi le-au ologit la Siguranţă, cu „aplauzele". Aşa numesc ei ciomăgitul la tălpi...

Rîdea.

— Am fost nevoit, astfel, să învăţ o nouă meserie, a continuat. Cine ştie, poate îmi va prinde bine.

De cum a venit, a început să înveţe italieneşte ; găsise undeva o metodă veche şi nu se mai dezlipea de ea. Şi totuşi, ştia că-l vor executa.

— De ce mai înveţi ? l-a întrebat Mihalakis.

— Nu vreau să jignesc pămîntul, i-a răspuns Andrikos. Nu vreau să-i dăruiesc o minte incultă.

Nu era cinic. Era tînăr, copil aproape, şi avea nevoie de jucării. Şi ca să nu-i amărască pe ceilalţi, se necăjea pe el însuşi.

— Aşadar, vechiul meu prieten, continuă preotul, după cum ştiu, ignorezi cele bisericeşti.

— De acord. Dar îmi plac. Şi le accept chiar dacă au adresă străină.

— Cum străină ? l-am întrebat noi.

— Nu Dumnezeu este destinatarul ? Da, da, vezi bine. Dar el stă prea sus şi le înşfac eu, care sînt mai jos.

— Prietenul meu Minos este ateu, ne explică părintele Ştefanos. Ce să-i faci ? Şi mie mi-au spus ateu. Da, da, ofiţerul de jandarmerie. „Îl vezi pe ăsta ? mi-a spus şi mi-a arătat pe birou o cruce, de care era răstignit Cristos. Îl cunoşti ?" „Cum să nu, i-am răspuns, o dată ce sîntem amîndoi în aceeaşi situaţie." „Ceva vă deosebeşte, a precizat. Că el este atîrnat, dar nu te necăji, în curînd ai să fii şi tu." „Mulţumesc, i-am spus, nu mă înspăimînt." M-a înjurat ca un jandarm, în sfîrşit m-au adus aici. Prieteni, iată-mă, sînt liniştit, dar nu fericit. În ultimul timp m-am lovit de confuzii îngrozitoare. Din adolescenţă am fost fermecat de doctrina lui Cristos. Predica iubirea, iubirea aproapelui, a egalităţii... Poate fi altceva mai măreţ ? Mi-am îmbrăcat sutana şi am descoperit că şi credincioşii făptuiau mîrşăviile ateilor, după cum ateii practicau virtuţile credincioşilor.

Mulți au îngenunchеat în fața mea, oameni cu privirea plină de credință. Cei mai mulți, însă, din aceștia erau cămătari ori tîlhari. Toți au citit *Cartea sfîntă,* mulți o știau chiar pe de rost, dar nimeni nu și-a însușit-o, crezînd că *Evanghelia* este o carte numai pentru ochi, nu și pentru minte. Scrisă spre desfătare, nu spre învățătură. Am întrebat într-o zi pe unul dintre ei: „Ce înseamnă, frate, cuvîntul *aleluia?*" „Nu știu, părinte, mi-a răspuns. Este un cuvînt dumnezeiesc." Și cu toate astea, oamenii de acest soi urăsc, urăsc pînă la turbare pe atei. Nu pentru că ateii nu cred în poruncile lui Dumnezeu, ci pentru că nu le citesc. Credincioșii și cerșetorii sînt nelipsiți din biserici. De fapt e același lucru, dar pe cînd ultimii cer un codru de pîine, primii pretind întreaga împărăție a cerului! O, prieteni, unde or să mă ducă gîndurile astea? Este, într-adevăr, atît de nefolositoare și catastrofală doctrina lui Isus? Cîndva mi-am încredințat îndoielile unui coleg preot. „Ești ateu! mi-a strigat. Înjosești sutana! Scoate-o! Datoria unui preot nu este să-i ducă de mînă pe păcătoși, ci să mijlocească pentru ei la părintele ceresc". Dar cum să mijlocești pentru persoane atît de murdare? Mi-e rușine. Oare un preot poate fi pețitor, sau un simplu misit? Nu. Un preot este apostolul binelui. Iată doctrina. Dar cum am aplicat-o, am fost arestat, purtat la Ana și Caiafa, iar acum aștept să fiu condus la Golgota; și mă întreb, la ce-au folosit calvarul și răstignirea lui Isus, dacă două mii de ani mai tîrziu, e dus la martiriu un simplu slujitor al său pentru că a îndrăznit să-i aplice ideile... Demență, decadență totală, înșelătorie? Nu știu. Însă lîngă voi, prieteni, mă simt foarte bine, nimeni nu m-a ofensat. Numai acum, acum cînd m-au izolat de turma mea, acum, cînd în loc să predic în biserici, predic în închisoare, acum mă simt mai mult decît un preot. Lasă să urle afară fariseii și ipocriții, lasă să mă denumească renegat, apatrid și apostat! Eu îi disprețuiesc.

Minos l-a tras prietenește de mînecă.

— Părinte Ștefanos, bine ți-a spus colegul ăla, preotul. Ești ateu. Pentru că un dumnezeu atît de perfect, numai un ateu perfect putea să creeze. Bravo! Voiam să cînt acum cu tine un tropar, ca să-mi sărbătoresc descoperirea, dar nu știu tipicul. Nu l-am învățat.

— Cum așa, prietene Minos? *Pace pe pămînt* nu este frumos, sau *Înviere?*

— Nu. Noi nu putem să murim și să înviem peste trei zile, ca Isus. Noi vrem să trăim ca oamenii și să murim ca oamenii.

Ar fi continuat încă, dar o umbră ne-a astupat ușa. Era un bărbat matur, cu o figură hidoasă.

— Aici erai, despotule? Binecuvîntează-mă.

— Aa!... a oftat părintele. Iată și pe iubitul meu căpitan! Discut aici cu prietenii mei. Domnul este marinar —, ni l-a prezentat. Am venit de la triere încătușați împreună.

— Cum nu mă cunoașteți? ne întrebă noua noastră cunoștință, marinarul. Eu sînt căpitanul, da, căpitanul caiacului care l-a ascuns pe Manolis Glezos și pe-ai lui. Bravo lor! Băieți curajoși. Jandarmii îi legau, și ei rîdeau. Stau aici, la secția de-alături. Nu știați?

— Așa, spuse Panos. Domnia-ta ești căpitanul care a luat bani ca să-i scape pe flăcăi, și apoi s-a dus și i-a trădat la Siguranță?

— I-am trădat... Vă agățați și voi de-un cuvînt. Ce-am trădat? Chiar dacă nu anunțam Siguranța, tot i-ar fi prins. Marea era plină cu vase de patrulă.

Părintele s-a aprins.

— Ai făcut așa ceva?! Ai făcut așa ceva? Pleacă! Du-te! Afară! Doamne, cum să-mi curăț mîinile?

— Ce voiai, popă, să-mi bag singur capul în laț? Dacă mă prindeau, mă puneau în fața plutonului.

— Și ca să salvezi un trup mizerabil, ai predat călăilor suflete nevinovate? Pleacă! Iudă!

— Ha... ha... ha, rîse căpitanul. Are haz popa. Dar acuma or să-i taie alții limba.

— Pleacă, mă omule! s-a repezit Panos la el, roșu ca focul. Pleacă odată. Găsește-ți altă companie! Uite, du-te la ăia de *vis-à-vis*.

— Eroare, prietene! se auzi din spate vocea lui Monoleftos.

Și atunci am descoperit că în fața ușii noastre se adunase tot grupul lui.

— Repet: eroare groaznică. Om fi noi hașișomani, pleavă, dar nu sîntem trădători. Iar de isprăvile lui am

auzit. Duhoarea precede cadavrul. Asta l-a trădat pe Manolis şi pe băieţi. Pleacă, bă flegmă ! Ăştia poate că nu vor să-şi murdărească mîinile cu-o scîrnăvie, dar noi n-o să ne dăm la o parte. Măturăm curtea cu el, mă băieţi ? !

— Pe el ! strigară toţi deodată şi-l apucară de pantaloni.

L-au luat şi l-au dus în aceeaşi după-amiază.

Repede, foarte repede a plecat şi părintele Ştefanos dintre noi. Procesul lui a început într-o atmosferă rece şi încruntată. Împreună cu el, pe banca acuzaţilor mai erau doi. Unul a scăpat cu viaţă şi ne-a povestit tot. Preşedintele, ne-a spus el, l-a strigat pe numele lui lumesc. Părintele Ştefanos s-a ridicat.

— Nu am ambiţia să mor ca un sfînt. Mi-e suficient să mor ca un om. Însă n-am să accept să mor dezonorat. De aceea vă rog să-mi pomeniţi şi titlul, cînd mă strigaţi !

— Nu ai nici un titlu ! i-a strigat preşedintele. L-ai trădat.

— L-am cinstit cu viaţa mea. Sînt gata să-l cinstesc şi cu moartea mea. Nu vă ajunge ?

— Ne-ajunge. Ştim că eşti ateu. Nu-i nevoie să baţi toba.

— Nu bat toba. Lupt să potolesc o mînie pe care n-am provocat-o !

— Cum te-ai purtat cu turma, preasfinte ?

— Cum te porţi cu păstorul, domnule ?

— E nedemn.

— Ştiu. Un păstor demn, după părerea dumneavoastră, nu este acela care păzeşte oile de lup, ci acela care le mănîncă.

— Părinte !

— Fiule ! Lasă ironiile ieftine şi ofensele şi dovedeşte un pic de vitejie. O mică vitejie de care are nevoie un om ca să nu se mintă pe el însuşi. De vitejie, ca să nu se poarte în faţa celor viteji ca în faţa laşilor. Nu-i nevoie ca cineva să aibă diplome sau stele pe umăr ca să-şi dea seama că dacă numim vitejie faptul că un ins, stînd la adăpostul unui scaun judecătoresc, îl batjocoreşte pe un om neajutorat,

atunci în zadar vom mai căuta un nume pentru laşitate. Domnule! Sînteţi mai sălbatic decît o fiară! Fiara nu-şi batjocoreşte victimele. Le mănîncă.

A doua zi dimineaţa, prin ceaţa zorilor, arhiepiscopul Atenei şi a întregii Elade — Damaskinos — a venit nechemat să-i facă un serviciu părintelui Ştefanos. L-a caterisit, l-a dezbrăcat şi l-a bărbierit pe tînărul teolog şi, astfel dezonorat, l-a predat din nou judecătorilor. Şi aşa, fără barbă, fără păr, ca o pasăre caraghioasă şi jumulită, Ştefanos a stat faţă în faţă cu justiţia omenească şi dumnezeiască. Era un cetăţean ridicol, necunoscut tuturor şi mai ales necunoscut lui însuşi.

În clipa aceea îngrozitoare s-a auzit de la tribuna judecătorului, cu un sarcasm sec, vocea preşedintelui :

— Acuzat, apără-te!

— Să mă apăr? a început greoi părintele Ştefanos. Să mă apăr, aţi spus? Nu! N-am să mă apăr. Ce crimă am săvîrşit ca să mă apăr? Dar a rămas măcar o crimă, măcar o nerușinare, măcar un păcat pe care nu l-a comis maimuţa asta cucernică, vîrcolacul ce spurcă tronul arhiepiscopal al Atenei şi întregii Elade? Mai există, întreb, şi altă crimă? Există nimicnicie, josnicie, ruşine pe care s-o fi lăsat Satana asta hidoasă pe seama altora? Şi cu toate astea, îi mulţumesc din suflet! Îi mulţumesc pentru că-mi îngăduie să mă sacrific cu o singură viaţă de două ori. O dată ca preot, şi o dată ca om. Scoţîndu-mi patrafirul, m-a ajutat să-i descopăr pe oameni. Pe acei oameni simpli ce se sacrifică fără surle şi trîmbiţe. Să mă apăr, aţi spus, domnilor judecători? Dar în faţa cui? Şi de ce? Ştiu că sînt dus la moarte într-o perioadă de beznă şi tiranie şi mai ştiu că în asemenea perioade sînt duşi la moarte nevinovaţii. Am terminat. Îi rog pe toţi să asiste la execuţia mea. Pe toţi, în afară de arhiepiscop. El e de mult mort şi putred. Iar cei putrezi nu pot asista la moartea celor vii. Trăiască triumful Adevărului, care va lumina viaţa! Trăiască oamenii! Jos tirania şi bezna! Acum, duceţi-mă în faţa plutonului.

Greu, amar, părintele Ştefanos a plecat din viaţa noastră. Soarele i-a privit din vîrful muntelui Ymitos execuţia.

V

De atunci închisoarea nu s-a schimbat. Își continua călătoria ca o corabie blestemată care plutește pe mări însîngerate. O !... Va lua și pe alții... Iar alții or să-i golească burta, și ea o să și-o umple din nou. Dar n-o să se sature. O să rămînă cu gura mereu deschisă, pe unde or să intre și or să iasă oamenii, or să-și lase acolo părul, tinerețea... și or să plece... unii pentru totdeauna, alții pentru Makronisos și alții pentru lumea cealaltă.

Ziua noastră, aici, începe cu clopoțelul lui Ciugranas. Clopoțelul ăsta era pentru Ciugranas un totem. Nu lăsa niciodată pe nimeni să i-l atingă. În fiecare seară după ora nouă îl lustruia și-l punea într-o cîrpă, să doarmă. Dimineata îl dezvelea și-l suna cu toată puterea. O dată, un temnicer nou venit s-a dus să sune, dar Ciugranas a sărit gata să-l sfîșie. Ca un tată ce-și vede copilul în brațele unui lepros.

— Jos ! Jos labele de pe el ! Mi-l profanezi !

— E ora cînd trebuie să suni.

— Asta nu-i treaba ta. Treaba ta este să păzești. Anemoghiorghis te cheamă ?

— Nu. Bagiacukis.

— Asta, după cum vezi, colega Bagiacukis, este treaba mea. Ia acum o țigară ! Te-ai supărat ? Nu-i nimic. Ia.

— De ce te ostenești atîta, bă Ciugranas ? îi spuse unul de-ai lui. Lasă, dacă vine ora, îl sună alții.

— Sînt toți niște neisprăviți, spunea Ciugranas disprețuitor.

Orice părere îi era respectată ca o lege de grupul lui. Ciugranas era marea personalitate a unei cete de căzături care numai în pahar găseau mîngîiere. Dar și el știa să se poarte. Distant și cu seriozitate. „Dacă vrei să te respect, domnule, respectă-mă !" Ședea întotdeauna în capul mesei. Ceilalți, pe de lături. Erau niște omuleți prăpădiți, care lucrau prin carierele de piatră. Înjurau cu sete viața întotdeauna, dar închinau, unul după altul, pahare în sănătatea ei.

Ciudat era că Ciugranas, după altercația ce-o avusesem, mă evita sistematic. Din cînd în cînd, îl surprindeam că

mă urmăreşte cu neputinţă şi cu nedumerire. Pînă într-o zi, cînd ne-am pomenit nas în nas.

Uite cum s-a întîmplat :

Ciugranas. în afară de clopot, mai avea o manie : nu lăsa să se înrădăcineze în închisoarea noastră şahul. „Şah ?" o să mă întrebaţi. „Ei, paşte murgule", o să vă răspund.

L-am rugat pe Monoleftos să facă rost de un şah.

— V-a apucat o plictiseală cîinească, hai ? mi-a spus. Ei, uite asta ne-a aruncat pe noi ăştia la barbut şi haşiş. Şi-acum. fii atent : mîine ai să ai unul, din miez de pîine. Miez amestecat cu minium.

— Glumeşti, Monoleftos ?

— Am glumit vreodată cu tine ? Nu. Aşadar, nu mă jigni. Vrei şah ? Ai să ai. Unul complet. Am un păduche în celula mea care face de toate.

— Şi plata ?

— Las' pe mine ! Am să-i dau vreo două labe, şi-o să fim chit.

Monoleftos s-a ţinut de cuvînt. A doua zi, şahul era gata. Cu căişorii, cu reginele, cu nebunii frumos sculptaţi. Pe urmă a mai apărut unul, apoi altul, şi altul.

Închisoarea s-a cufundat deodată într-o tăcere neobişnuită.

Ciugranas ne-a pîndit şi ne-a prins. Dar ciudat : n-a distrus şahul şi nici nu ne-a pîrît la şef. A făcut, însă, altceva : s-a năpustit spre tabla de şah, a înşfăcat caii şi a plecat. Mister de nedezlegat, atît cît putea fi pentru nasul fin al lui Simbas. Într-o dimineaţă a venit, s-a proptit în tocul uşii şi a început să rîdă.

— Ce se petrece, mă Monoleftos ? îl întrebă Mihalakis.

— Hi... hi... hi... Aţi întrebat ce face Ciugranas cu căişorii ? Hai ?

— Ei ?...

— Îi dă puştilor din cartierul lui, ca să-i aducă reţină. Dacă vreţi să mai jucaţi, să vă puneţi caraulă.

Am urmat sfatul lui Fisfiris. Astfel, din ziua aceea, de cîte ori jucam şah, puneam o caraulă. Cum intra în curtea interioară Ciugranas, caraula trebuia să facă „şase". Într-o zi, „şase" a răsunat cînd jucam eu cu Panos. Dar a răsunat cam tîrziu.

Ciugranas s-a repezit, a ochit caii, i-a luat, i-a băgat în buzunar şi a plecat fără o vorbă.

După o jumătate de oră m-au chemat la comenduire. Intru şi-l văd la birou pe Ciugranas singur. A închis uşa şi a început să-şi golească buzunarele.

— Ia-i... mi-a spus şi mi-a întins caii. N-am vrut să ţi-i dau acolo, în faţa lor. Nu mă lăsa rangul. Ei... Asta este... Una îţi spune inima să faci, şi alta uniforma. Funcţia e funcţie, şi sentimentul sentiment, după cum spuneţi şi voi.

— Aşa, i-am răspuns eu rece. Funcţia, care va să zică, te pune să ne iei căişorii ? Nu slăbiciunea ta pentru reţină ?

— Aţi aflat-o şi pe asta ? Şi vă mai supăraţi cînd vă numesc „periculoşi".

— Ia-ţi caii, i-am spus şi i-am aruncat pe birou.

— Ei, mai stai o secundă. Începu să-şi scarpine ceafa. Ei, uite, asta este. Şi-apoi, îţi bat capul unii că vinul e aşa şi pe dincolo, pînă şi aghiazmă s-au găsit unii să-l numească. Ei, şi-ţi spun eu că-i curată nenorocire. Beznă. Nimic altceva. Numai cînd îl verşi, te faci din nou om. „La ce-i nevoie, atunci, să-l mai bei ?" ai să mă întrebi. Am să-ţi răspund : şi doctoria e amară, dar tot o bei. Nu ?

— Mai ai ceva să-mi spui ?

— Ai dreptate. O lungesc. Am vrut să zic că... Uite, ia de exemplu *Evanghelia*. Pe toate le interzice. Nu fă asta şi nu fă aia. Dar despre vin ce spune, te rog ? Nimic. Absolut nimic. „Trage-i !" îţi spune. Şi te împinge chiar ea în prăpastie. Şi-apoi, orbeşti. Nu vezi cum ţi se ridică mîna şi unde loveşte. Şi-apoi te cuprinde ruşinea...

— Şi ţi-e ruşine, măi Ciugranas ?

— Păi...

— Păcat de tine, Ciugranas ! Zici că regreţi, dar nici tu nu ştii ce regreţi.

— Cum nu ştiu ? Ce, puţin lucru a fost ? Ditamai laba.

— Răul cel mare, Ciugranas, nu l-a făcut laba ta, chiar dacă era grea, l-a făcut limba ta, şi n-ai avut curajul să recunoşti că m-ai bătut de plăcere.

— Ai dreptate. Am spus : A, pentru majestatea-sa. Uite ce-ţi face vinul... Păi, dacă aş fi fost bărbat, aş fi rupt fotografia aia a copilului tău ? Voiam de mult să-ţi spun. Dar eu am rupt-o şi te-am lovit... Dacă te deranjează duhoarea mea de vin, pardon... mă dau puţin mai încolo. Tre-

buia astăzi să beau, ca să n-o fac mai lată. Da' am făcut-o. N-am copii... de asta, poate, n-am înțeles atunci cînd m-ai rugat să mă milostivesc de fetița ta. Nu am, am zis, bă? Lucrurile stau mai rău. Să mă ia dracu. Am, da' nu eu, nevasta mea. Da, are pui de la altul, cu toate că s-a măritat cu mine. De mult timp n-ai mai văzut un încornorat? Admiră-l! Ai să mă întrebi acum: „Și de ce, bă Ciugranas, ești atît de distrus? Ce, ești primul încornorat sau ultimul? Pînă și păsările își pun coarne. Uite, de exemplu, toți copiii cucului sînt bastarzi. Ce te necăjești?" Stai, mi se urcă vinul iar la cap. Ciudat, mă, totdeauna cînd îl beau ca să mă îmbăt, nu mi se urcă la cap, acum cînd l-am băut ca să mă trezesc, m-a ametit. Stai. Nu te grăbi! Nu te grăbi, că încet-încet le clarificăm pe toate. Trebuie să știi că în primii trei ani de căsnicie eram un exemplu de gospodar. De la slujbă acasă, de-acasă la slujbă. Nu cunoșteam cîrciuma. Priveam vinul în sticlă și credeam că-i doctorie pentru bătături. Trei ani. Dar în al patrulea an, ce aflu? Că pe fiul meu, pe lumina mea, vecinii nu-l strigau pe numele lui adevărat, adică Dimitrakis Ciugranas, ci Dimitrakis Salingaros [1]. Vecinii aveau dreptate. Salingaros ăsta e măcelarul cartierului meu. Da... Nu știam ce fac bărbații în asemenea cazuri. Încetasem de mult să mai știu. N-am întrebat pe nimeni. M-am dus acasă, am apucat-o pe doamna Ciugranas de păr și am aruncat-o afară, împreună cu Dimitrakis al ei. Și de-atunci m-am mutat la cîrciumă. Și-a scos o batistă și și-a șters ochii. Erau atît de însîngerați, încît aveai impresia c-o să înroșească pînza. Ai să mă întrebi, a continuat: „Bine, mă Ciugranas, și dacă toate astea au fost minciuni? Fitile de-ale vecinilor? Parcă puține se întîmplă?" Ei, nu, n-au fost. Într-o zi l-am pîndit pe măcelar: era leit Dimitrakis al meu. Măcelarul a pus ouăle, și nevastă-mea le-a clocit. Iartă-mă!... Nu trebuia să-ți rup fotografia. Seara, m-am dus la cîrciumă și-am povestit totul prietenilor mei. Ei m-au fluierat. „Nu ți-a fost rușine, bre Ciugranas?!" Nu. Nu mi-a fost rușine în seara aceea. Mi-a fost însă dimineața. Am fugit în izmene la cutia cu gunoi, să adun bucățelele ca să ți le dau... să caut și lipici, să le lipești. Dar goliseră cutia de cu seară.

[1] *Salingaros* — melcul.

Atunci m-am ruşinat încă o dată şi m-am dus la cîrciumă. Era închisă, l-am sculat pe cîrciumar. La prînz am venit la închisoare şi-am bătut cîţiva dintr-ai voştri. Şi seara am băut din nou, pînă ce am căzut jos : m-au dus acasă pe braţe. Dacă femeia mea-i o otreapă şi a făcut copilul cu Salingaros, ce vină are a ta, care l-a făcut cu tine ? Ei ? Ei da, ăsta este adevărul. Am observat : fetiţa îţi seamănă. Ce vreau eu să-ţi spun acuma ? Nimic. Te-am chemat aici, pentru că voiam să-mi trag o chelfăneală. Poate că mă şi înţelegi... Se pare, însă, că iar am dat în gropi. Ştiu... Cu limba nu reuşesc. Iar cu pumnul, o fac şi mai latră. M-am gîndit să-ţi scriu o scrisoare. Dar sînt analfabet. Şi uite-aşa, m-am necăjit tare. Nu te uita aşa la mine ! Voi aveţi atîtea mijloace de a vă răcori sufletul... Noi numai vinul. Vinul şi bătaia... Mă învîrtesc, mă învîrtesc şi iar mă opresc. Şi te întreb : De ce, mă, de ce ? De ce femeia mea să meargă cu Salingaros ? Doar nu-i nici mai tînăr, şi nici mai frumos. Atunci, de ce ? Ei, uite, asta o să mă bage în pămînt.

— E foarte simplu, Ciugranas. Salingaros e mai bogat ca tine, sau nu ?

— Dacă e ? Pînă şi maşină are, pentru plimbat.

— Ei, dacă Salingaros, de exemplu, nu era măcelar, ci temnicer, şi tu n-ai fi fost temnicer, ci măcelar, acum Dimitrakis Salingaros s-ar fi numit Dimitrakis Ciugranas. Dar tot bastard ar fi fost. Pentru că femeia temnicerului sărac Salingaros l-ar fi făcut cu măcelarul bogat Ciugranas. Ai priceput ?

— Stai ! Toate astea sînt propagandă ? Pentru Dumnezeu, nu continua. Mi-e teamă să n-o păţeşti mai rău. Aştia îţi coc ceva. Nu ştiu ce. S-au poticnit undeva. Da' îţi pregătesc ei ceva... Mai multe nu ştiu. Păzeşte-te ! Ştiu că ceea ce mi-ai spus nu e propagandă. Dar păzeşte-te ! Păzeşte-te şi de mine. Crezi că mă atrage bătaia ? Nu. Mă atrage, însă, băutura.

— Şi pentru un pahar, mă Ciugranas, îţi pătezi mîinile şi ologeşti oamenii ? Să-ţi fie ruşine, Ciugranas. Plec.

— Stai ! strigă speriat. N-am apucat să-ţi spun încă nimic. Se duse pînă la uşă, cercetă pe-afară, apoi reveni. Da. Am minţit cînd ţi-am vorbit despre băutură. Vinul nu-l beau de sete. Îl beau de frică. Şi bătaia tot de frică o dau.

Ai să mă întrebi : „De ce, mă, ai făcut ceva şi ţi-e teamă ?“ Dar popa ce-a făcut ? am să-ţi răspund. Nimic. Şi totuşi l-au ucis. L-au ucis. Iar mie mi-e teamă. Şi nu ştiu de ce. Nu ştiu. Ştiu doar atît : dacă mă gonesc de-aici, îmi pierd pîinea, şi o ştii şi tu. Da' nu asta mă înspăimîntă. Nu ! Nu rîde, pentru voi lucrurile sînt uşoare. Ştiţi ce vă aşteaptă, ce veţi păţi, şi mai ştiţi şi de ce-o s-o păţiţi. Da' ce ştiu eu, bă ? Nimic. Eu sînt Ciugranas, un dobitoc ; mă feresc de ciomag, lovind cu el alte spinări. Acu, însă, s-a sfîrşit... Nu mai pot continua. Bă, să nu-ţi treacă prin minte că te-am chemat să-ţi destăinui toate astea. Nu. Te-am chemat pentru căişori. La altele nici nu m-am gîndit. Tu m-ai făcut să mă gîndesc Taci ! Te rog, încetează ! Nu mai vorbi ! Pen'că s-ar putea să-mi vină în gînd şi altele, şi atunci sînt pierdut. Era mult mai bine cînd credeam că pentru toate relele ce le făceam era vinul vinovat. Aşa credeau şi prietenii mei. Acu te rog, întoarce-te imediat în celulă. Dă şi caii înapoi ! N-am avut de loc de gînd să ţi-i dau. Marş !... Mihaliţis !!! Deschide poarta, să treacă domnul ăsta !!

Ciugranas era, într-adevăr, sălbatic, dar şi nenorocit. Tremura. Am plecat. Ciugranas, palid, s-a aplecat peste masă. Apoi şi-a acoperit faţa cu mîinile, apăsat, de parcă s-ar fi pălmuit.

VI

În mijlocul oamenilor care vin şi pleacă lupt să-l găsesc pe Kleomenis. Nu pot să cred că a părăsit pentru totdeauna lumea asta. Lupt să mi-l imaginez, să-l creez cu materialul pe care-l am în mîini, atît de puţin, din păcate : cîteva fraze scrise pe pereţi şi pantofii, în tălpile lor groase ascunzînd manuscrisul pe care încă nu l-am citit. Întîlnirile noastre s-au întrerupt aici. Pantofii îi păstrez ca pe nişte relicve, ca pe nişte monumente. Îi păstrez în fundul sacului meu, aşa cum călugării fanatici păstrează sfintele moaşte.

Nu. Nu vreau să părăsesc speranţa că Kleomenis trăieşte. Cîteodată, chiar, cred că este aici, în închisoare. şi se ascunde sub alt nume. Uneori mă obsedează cu atîta

insistență acest gînd, încît încep să cercetez celulele una cîte una, să-l găsesc. Nu cumva e ăsta? Sau celălalt? Dar zadarnic... Mă descurajez și plec. Nu. Nici unul nu-i seamănă. Cel puțin, dacă aș fi citit manuscrisele — așa mi s-a spus, cîte un manuscris în fiecare pantof —, cu siguranță aș avea mai multe elemente. Dar... posibilitatea asta este atît de redusă, încît nu îndrăznesc nici măcar să mă ating de pantofi. Controlul e foarte sever. E controlată pînă și apa, ca nu cumva să conțină ceva subversiv. Nu. Să părăsesc pentru moment această speranță. Atenție, însă, la pantofi! Și răbdare. Dacă Kleomenis nu era Sindihas, atunci greu îl voi găsi pe adevăratul Kleomenis. Omul mi-a spus clar: „Nu sînt Kleomenis, dacă cumva m-ai bănuit". Presupunerea asta nu mă părăsește. Sindihas era discret, modest, nu credea în glorie. Singura lui glorie era blîndețea, credința într-o viață frumoasă pentru toți. Din toate vorbele lui iradiau dragostea, sinceritatea, blîndețea. Cine altul putea să fie atît de iubit de un om dărîmat ca Monoleftos? De un naufragiat ca Vova, sau de flăcăii ăștia din popor, încătușați în uniforme de jandarmi?!

Într-o zi, gîndul că Kleomenis se află în închisoare m-a răscolit mai arzător ca niciodată. Tocmai sosise un nou deținut. Era de vîrsta lui Sindihas. Își ținea sacul ca pe un fulg și ne cinstea cu zîmbete. Cu sufletul la gură, am început de-atunci să-mi ciulesc urechile la crainic. Eram sigur că o să strige: „La vorbitor, Kleomenis Molivas!" Dar au trecut două vorbitoare la rînd, și numele Kleomenis Molivas n-a fost strigat. Noul-venit răspundea la un nume care m-a decepționat.

— Să vină Istokas! a spus crainicul.

— Prezent! a răspuns noul-venit și a înaintat spre grilaj.

Acolo, în spatele sîrmei împletite, se contura o femeie cu ochi dulci, curați: s-au privit lung, pierduți; un sfert de oră au stat lipiți de grilaj; n-ar fi plecat de-acolo niciodată, dacă n-ar fi venit Ciugranas, să-i trezească la realitate.

— Clopotul! a strigat. S-a sfîrșit vorbitorul! N-ați auzit clopotul?

Îmi făcusem planul cum să mă apropii de Istokas. Dar a venit el singur. A venit în celula mea cu fructe și țigări,

din cele pe care i le-a adus frumoasa lui. Bănuielile mele s-au întărit.

— Să mă prezint... mi-a spus. Istokas, un cititor al dumneavoastră. Am fost îndrăgostit de cîţiva din eroii cărţilor ce le-aţi scris.

Îi plăcea să vorbească despre poezii. Întocmise o mică antologie personală, din cei mai buni lirici ai Greciei. Nu scria, mi-a spus, pentru că nu voia să măsluiască un joc de aur cu exerciţii neîndemînatice de amator.

— Ce tot spui ? i-am zis. Dragostea îi face pînă şi pe urşi să scrie poezie. Dragostea transformă în rime pînă şi o picătură de sensibilitate. Cum s-ar putea lipsi de un puhoi ?

— Poate tocmai de asta... mi-a spus strengăreşte. Puhoiul vuieşte, se rostogoleşte dezordonat, cum o să se transforme în rime ? Cel care are mare nevoie de poezie nu scrie. O ia de-a gata.

— Nu-i adevărat. Marea poezie e desigur aur curat. Dar scos dintr-o mînă străină şi făurit în atelier străin. Oamenii care adoră muzica aleasă, cuprinşi de dragoste, nu-l pun pe Caruso să cînte, rag singuri, cum se pricep, cu vocea lor. Pentru un suflet poetic nu există poezie de-a gata, cum nu există dragoste de-a gata pentru un sentimental. Omul acceptă toate inovaţiile şi toate descoperirile altora, însă dragostea preferă s-o descopere singur. Şi după cum vezi, toate bătăliile zilelor noastre se duc cu arme de ultimul tip, numai dragostea mai luptă cu arcul. Calibrul inimii omeneşti se măreşte mereu, dar pe un arc constant.

— Într-adevăr, m-a întrerupt Istokas. Nu cumva l-aţi cunoscut pe unu Leonidas Sindihas ?

— De ce ? îl întreb mirat.

— Mi l-a amintit „calibrul" de care aţi vorbit. Radiaţia inimii acestui om a ajuns pînă în păturile sociale cele mai îndoielnice. Închipuiţi-vă, am cunoscut aici un toxicoman care îl cunoştea pe Sindihas. Îl consideră aproape sfînt şi-l adoră.

— Vorbiţi despre alesul domn Monoleftos ? L-am cunoscut şi eu pe Sindihas. S-au grăbit să-l ucidă, ca să întrerupă radiaţia asta. Cazul lui Monoleftos arată în ce măsură a reuşit. Dar, prinşi de poezie, am uitat de fructe.

— Nu mai există poeţi, a spus deodată Ghiorgos.

Cît pe ce să-mi rămînă mărul în gît.

— Întocmai, a continuat „bunicul". Dacă lipseau cititorii, cine l-ar fi cunoscut pe Varnalis? Poezie înseamnă colaborare între cititor şi poet. Sau nu zic bine?

— Ajunge. Stai jos, a spus Mihalakis, din uşă. Fusese după apă. Poezia este ocupaţia pompierilor. Potrivită să stingă focul celor îndrăgostiţi. Îmi plac poeziile patriotice, pentru că nu le citeşte nimeni.

Am luat apa din mîna lui şi am băut-o.

— Poetul, în general, a continuat Mihalakis, este un animal care minte. „Marea... marea"... spune şi-şi dă ochii peste cap. Cu toate astea, se duce şi-şi spală picioarele în marea lui iubită...

— Ai să taci, mă, odată? îl întrebă iar fratele lui.

— Bine, bine... Numai vorbe, vorbe. Noi spunem că ne dăm viaţa pentru adevăr, şi aici nu avem dreptul nici să-l atingem. Ruşine!

— Iertaţi-l... îl rugă fratele lui pe Istokas. Face glume pentru că este foarte melancolic. Semnul acesta de pe obraz i l-a făcut tata, pentru că nu l-a lăsat să-şi bea liniştit vinul.

— Da, confirmă Mihalakis. Într-o zi, cînd sufeream rău de melancolie.

Nu apucarăm să terminăm bine discuţia, şi Klosaris, cu o hîrtie în mînă, îşi făcu apariţia.

— Cei care-şi aud numele să se pregătească pentru transportare! strigă.

— Păcat, a spus Istokas. A rămas discuţia neterminată. Dar parcă există ceva care are sfîrşit pe lumea asta?!

— Unde te duc? l-am întrebat eu, pălind.

— Unde vor. Ei au prioritate absolută. Şi-apoi, îţi mai spun că nu există libertate. Nu-i aşa, mă Mihalakis? Să trăieşti!...

— Dar tu n-ai să trăieşti, a murmurat Mihalakis, gata să plîngă.

— Ce să-i faci?! Eram o piedică în calea prăbuşirii lor. Lasă-i să mă dea la o parte. O să se rostogolească mai repede!

Apoi mi s-a adresat numai mie:

— Astăzi am vorbitor, ia pachetul şi împarte-l cu băieţii. Am să las vorbă la şeful de post. Ei să nu-i spui

că m-au luat „fără boccea". Te rog ! Spune-i că m-au ridicat în zori. Eu sînt pregătit. Dar ea să creadă că...

— Termină, Istokas ! a izbucnit Klosaris.

— Bine, termin. Auzi, am minţit cînd ţi-am spus că nu am scris.

— Hai, Istokas ! au strigat nerăbdători temnicerii.

— Nu cumva vrei să schimbăm pantofii ? l-am întrebat brusc.

— De ce ? mi-a răspuns naiv. Merg bine cu ai mei. Păşesc mai uşor.

— Hai, bă, Istokas ! Uuf !

— Vin ! Ei, băieţi, noroc !

N-am aflat niciodată, de nicăieri, ce s-a întîmplat cu Grigoris Istokas

De-o săptămînă, Siguranţa ridica mereu dintre ai noştri. Într-o zi au luat pe unul pe care nici n-am apucat să-l cunoaştem. Era un tînăr căruia îl plăceau glumele. Nu peste mult ni l-au adus înapoi. Dar nu l-a mai recunoscut nimeni. Umbla prin curte singur-singurel, cu gura strînsă, cu ochii ficşi şi întunecaţi. Nu-şi deschidea gura decît ca să ia vreo doctorie. Nimănui nu i-a vorbit niciodată. Într-o zi s-a sculat cu temperatură mare. Noaptea a venit Salvarea şi l-a ridicat. Era spre zori. La puţin timp, Ciugranas a început să sune clopotul, dar atît de grăbit şi nervos, încît credeai că e gata să se mute închisoarea din loc.

— Clopotul ! Hai !... Sus !... Clopotul !...

— Ce-i, domn' Ciugranas ? l-a întrebat Pasulas.

— Eşti surd ? Clopotul !

— Nu cu el, cu celălalt...

— Celălalt ? Nu-i treaba ta. Am zis. Nu-i treaba ta ! Clopotul ! Hai, băieţi, la spălat !

Cu clopoţelul în mînă, s-a apropiat de celula noastră :

— Patruzeci şi unu timpiratură... ne-a spus pe furiş. Patruzeci şi unu, poate şi patruzeci şi doi. A păţit-o băiatul !

— Cum adică ?

— I s-a terminat doctoria. Aia, cu care-şi spăla limba. A terminat-o şi a continuat să şi-o dezinfecteze cu apă simplă. Ei, şi i s-a infectat.

— Ce i s-a infectat ?

— Care va să zică, nu ştiaţi că băiatul nu mai avea limbă ? Şi-a tăiat limba. Da, domnilor, şi-a tăiat-o cu dinţii. La interogatoriu. L-au strîns cu uşa. I-au cerut să spună numele tovarăşilor. La un moment dat, băiatul s-a temut. Adică s-a temut de limba lui. S-a temut să nu-i fugă zăbala şi şi-a tăiat-o. Şi-a muşcat-o şi le-a aruncat-o pe birou. Hai ! Sus ! Clopotul. Aţi surzit ? Clopotul !...

Ne-am spălat, apoi a sosit ceaiul. Dar înainte să apucăm să-l bem, a apărut din nou Klosaris. Doi „oameni cu raci" [1] îl însoţeau. L-au luat pe Sinaeris, un şaten cu păr ondulat şi ochi cenuşii. Îl mai „umflaseră" pînă acum încă de două ori. A plecat oarecum liniştit. Ba părea chiar necăjit că au întîrziat să-l ridice. Băiatul ăsta cu zîmbetul lui satisfăcut, cu felul lui de a lua lucrurile în uşor, cu graba cu care a întins mîinile să i le lege m-a făcut să mă întreb ce e omul. Ştie bine că-l duc să-l schingiuiască. Şi calcă atît de normal, atît de liniştit, fără groază, fără ură... Din ce aluat era plămădit omul ăsta ?

Deodată mi-am amintit cum arăta cînd l-au luat prima dată. Nu. Nu arăta aşa. Cînd şi-a auzit numele, a pălit. I-a urmat pe „raci" tăcut, n-a întors capul nici să ne vadă, nici să ne salute. Ce se întîmplase de-atunci pînă acum ? Ce prefaceri ascunse şi înăbuşite s-au produs în el ? Cum a putut să se înţeleagă atît de uşor cu carnea lui şi s-o convingă să rabde ? Îmi amintesc şi ziua în care s-a întors după prima lui ridicare. Era neliniştit. Îl chinuiau îndoielile. Nesiguranţa. Toate se strînseseră în el şi l-au chinuit, pînă la a doua ridicare. În acea dimineaţă, Molos i-a dat lui Klosaris lista pe care se afla şi numele lui. „Îl cere Siguranţa", i-a spus.

Molos a descuiat şi a tras zăvorul.

[1] *„Oameni cu raci"* — expresie populară pentru copoii Siguranţei, care purtau pălării asemănătoare unor raci.

— Hai, Sinaeris !

— Pentru Siguranță ? Fără boccea ? l-a întrebat pe Molos.

— Ai ghicit.

De pe chipul lui Sinaeris a dispărut rigiditatea care-i săpase obrazul în ultimele zile. Cînd a ajuns lîngă poartă, s-a întors și ne-a privit.

— Noroc, băieți ! ne-a strigat. Să ne vedem cu bine ! Aveți grijă de catrafusele mele.

— Hai, hai, pălăvrăgești prea mult, s-a înfuriat Molos.

„O să reziste..." ne-am spus toți în gînd.

S-a întors după două săptămîni, vînăt, negru pe tot corpul și pe față. Și a mai rămas încă două luni lîngă noi. Nu se schimbase cu nimic. Tot timpul acesta fusese blînd și liniștit. A crezut probabil că i-a convins și că scăpase. De aceea astăzi, cum am auzit numele, am ciulit toți urechile. A intrat din nou Molos, cu hîrtiuța :

— Ia strigă-l, bă, din nou pe Sinaeris ! i-a spus lui Klosaris.

— Sinaeris !

— Da, da ! a răspuns prompt Sinaeris. Știu. Fără boccea, nu-i așa, Molos ?

— Da.

Nu rîdea, nu ironiza, nu-și dădea ifose. Mai degrabă părea că se miră că au întîrziat.

A plecat. N-a mai spus „Să ne vedem cu bine !" Ne-a salutat numai, simplu, cu degetul, de parcă s-ar fi dus pînă la birou, să ia o scrisoare sau vreun pachet.

Flăcăul acela, slab, fără să vrea a creat o „școală" în închisoarea noastră. Unul chiar a încercat să-l depășească. Miltos Cituras, flăcău cu mustață blondă, zidar de meserie, care urmase și la liceul seral.

— Știi ce zic eu, domnule ofițer ? i-a spus celui ce venise să-l ridice. Să iau și catrafusele cu mine. De ce să tot merg și să vin ? Ș-apoi, îmi place viața la umbră. Mă lungesc acolo, la întuneric, și mă „lucrați" în voie.

Ofițerul a rîs crud :

— Hm, crezi că mergi la teatru de varietăți ? N-avea grijă, nu mai ieși tu de-acolo.

— Cum ? Mă trimiteţi pe lumea cealaltă ? Ia te uită... De ce nu mi-ai spus mai devreme, ca să mă îngrozesc ? Acum, gata, am pierdut ocazia. Aah, psihologi de doi bani ce sînteţi, o să pierdeţi la afacerea asta.

— Ar fi trebuit să te-audă unul din ăia care spun că nu sînteţi ucigaşi. Şi te-ai mai şi bărbierit, pe deasupra. N-avea grijă, or să te tundă şi-or să-ţi dezrădăcineze limba.

— Ameninţări ieftine ! Asta poate s-o facă şi un măcelar simplu, fără grade. Credinţa poţi s-o dezrădăcinezi ? Credinţa, mă, nu limba. Credinţa ! Ei, uite, asta o să vă distrugă... Sînteţi mai ageamii decît hotentoţii. Ălora, pe-o cutie de conserve nichelată, le luau un colier întreg de mărgăritare. Voi faceţi să sticlească un biet pistol, şi vreţi să vă dăm o credinţă adevărată ? La dracu ! Altă monedă de schimb decît frica nu aveţi. Cum n-o acceptăm, înnebuniţi !...

Miltos Cituras nu s-a mai întors în închisoare. Nici pe vreo listă de execuţie n-a figurat numele lui. Se pare că unul dintre zbirii lui, în timpul „lucrului", şi-a pierdut sîngele rece şi l-a omorît fără formalităţi juridice. Sinaeris însă s-a întors.

Într-o după-amiază s-au deschis pe neaşteptate porţile cele mari. După-amiaza nu avusesem niciodată nici vizite, nici transporturi. De aceea toţi au fost miraţi. Mai întîi a apărut nasul roşu al lui Ciugranas. Apoi haina lui — un veston sărac, de temnicer —, şi de veston, rezemată o umbră vînătă.

Molos s-a supărat :

— De ce ni l-au trimis aici ? a ţipat. Ce, iau închisoarea drept cimitir ?

Umbra era Sinaeris. A făcut cinci paşi pînă în mijlocul curţii şi s-a oprit. Ciugranas îşi smiorcăia nasul şi-i spunea într-una : „Hai, hai, vino..."

Sinaeris s-a oprit acolo, în mijlocul curţii. N-a reuşit să-şi deschidă decît un ochi ; şi-a plimbat privirile spre noi, să ne recunoască.

— Hai, hai, vino ! Hai, vino, repeta mereu Ciugranas. Looc, am spus, bă ! Faceţi loc ! hai, Sinaeris...

Sinaeris a pornit din nou, dar înainte de-a porni ne a mai privit o dată. Părea că zîmbeşte.

Atunci Monoleftos a țipat ca înjunghiat :

— Leonidaaas !!! Aah !...

— Cine-a urlat, bă ? s-a repezit Molos spre celula lui. De care Leonidas e vorba ?

Din ferăstruică a apărut fața ca de pînză a lui Per „artistul", față ce nu se mai arătase în ultima vreme.

— Ce-i Leonidas ăsta pentru Monoleftos, bă ? l-a întrebat Molos.

— Fratele lui, i-a răspuns Per. Frățiorul lui, domnule Molos. Da. Frățiorul lui, care i-a murit...

VII

Ziua noastră a început cu un dialog ca o liturghie. Cînta mai întîi cantorul din dreapta, apoi răspundea cel din stînga. Întocmai ca în paraclisele singuratice din zilele copilăriei. Nu voiam să deschid ochii, ca să nu-mi dau seama că sînt în închisoare. Dialogul însă continua. Din cînd în cînd se auzea — curat slujbă — și cîte o tuse din rîndurile „credincioșilor". Printre ei se deosebeau Ghiorgos și Panos : ăștia tușeau ca să strice tipicul. Lipsea numai Minos, ca să fie corul complet. Îl ridicaseră cu o săptămînă înainte și-l duseseră la altă închisoare. Pe Andrikos l-au luat la Siguranță ; de-acolo l-au trimis la Makronisos. Celula a rămas numai cu vechii ei locatari. Ne plictiseam. Așa că dialogul acesta ne legăna dulce.

Întîi a vorbit Mihalakis ; i-a răspuns fratele lui. Se purta și acum, ca întotdeauna, sever, ca un profesor de școală veche. Tîrziu, foarte tîrziu am înțeles toți ce dragoste adîncă se ascundea în spatele acestei severități.

— Sekspiros... a spus Mihalakis.

— Guh... Guh... a intervenit tusea „bunicului".

— Sekspiros zicea... a continuat Mihalakis, că nopțile sînt gravide.

— Taci !... l-a certat Andreas.

— Tac. Dar de ce-s nopțile gravide, de ce a spus așa Sekspiros ? Și cine era ăsta, domnule, n-am să încetez să mă gîndesc niciodată.

— Gîndeşte-te... dar nu sonor.

— Nu pot. După cum ştiţi, gîndurile sînt de două feluri : exterioare şi interioare. Ei, ale mele sînt toate exterioare. Ce să le fac ?

— Înecă-le, fă-le ce vrei, dar lasă-ne pe noi în pace.

— Ăsta-i vampirism. Nu, nu le omor. Ia zi, „bunicuţule", cînd a spus Expiros ăsta gogoşile cu nopţile gravide ?

— Păi, să tot fie vreo patru sute de ani. Şi nu Expiros, ci Shakespeare.

— Şi încă n-au născut ? Of, of ! Şi de unde era mincinosul àsta ?

— Din Anglia.

— Păi, aşa zi ! În Anglia nopţile sînt toate sterpe. Dar mai bine să fie sterpe decît să miroasă a peşte...

— Nu mai taci, mă, tu ?

— Nu. Întocmai, domnilor, noaptea trecută mirosea a peşte. Stăteam culcat sub lumina stelelor, şi văzduhul în jurul meu mirosea a peşte. Mă trezesc, şi ce văd ? Lîngă perna mea era hîrtia în care învelisem ieri peştele. Care-ai fost aseară de rînd la curăţenie ?

— Eu, a spus „bunicul".

— Amendă o ţigară ! Dă-o-ncoa. Să fiu sincer, fain o duc englejii cu nopţile lor sterpe, pentru că noaptea noastră ieri seară a născut.

— Bine. Te-am auzit. A născut miros de peşte. Ştim.

— Nu ştiţi nimic. Mirosul de peşte a fost numai o paranteză, ceva ca introducere. Noaptea a născut altceva, nişte stafii care au sorbit aerul închisorii noastre. Voi n-aţi simţit nimic ? Unde-i vechea noastră închisoare ? Unde-i atmosfera ei ? S-a auzit clopoţelul lui Ciugranas ? S-au auzit Pasulas, Monoleftos, Klosaris ? Unde-i fierberea de dimineaţă, din celula de *vis-à-vis ? !* Aţi auzit-o ? Nu. Celulele de *vis-à-vis* sînt toate goale. Nu mă întrebaţi ce s-a întîmplat ?

— Te întreb eu, Mihalakis ! spuse Panos. Ce s-a întîmplat ?

— Se pare că noaptea a născut stafii, care au venit şi i-au luat. Am auzit eu în somn un susur, dar, ameţit de mirosul de peşte, nu m-am trezit.

— Şi pentru asta ţi-a trebuit aşa o introducere? s-a supărat Andreas. Cînd o să-ţi vie mintea la cap, mă, ţie?

— Ce să vă fac? Cînd glumesc, îmi spuneţi să vorbesc serios. Vorbesc serios, o luaţi în glumă. Nu mai ştiu ce să fac. O să cer să mă mute în altă celulă. Scap de voi. Nu pot trăi cu oameni atît de acri. Marx a spus...

— Nimic n-a spus Marx! Taci!

— Ba continui. Marx, aşadar, a spus: „Locul oamenilor cinstiţi este în închisoare". Just.

— Să fii sănătos...

— Mulţumesc! Aşadar, închisoarea este locul oamenilor cinstiţi; de aia au golit scursura, adică pe haşişomani, hoţii de buzunare, derbedeii şi etcetera şi ne-au lăsat doar pe noi, oamenii cinstiţi. Uite că au învăţat şi jandarmii puţin marxism!...

Mihalakis n-a mai putut continua. Un zgomot teribil se apropia tot mai mult. Zăvoarele de fier au sărit. S-a deschis poarta. Ca un vuiet de apă ce curge, mulţimea celor de *vis-à-vis* a năvălit înăuntru, în curte, apoi s-a revărsat pe culoare. Monoleftos ţinea doi inşi de guler. Ceilalţi s-au strîns în jurul lui.

— Deci, striga Monoleftos furios, care cîrpă e de acord... Cîrpă, am zis. Care eşti cîrpă, strînge-ţi catrafusele şi şterge-o!

— Eu! spuse mîndru Pasulas.

— Şi eu! adăugă altul. Tu, mă Monoleftos, ce-ai să faci?

— Eu? ţipă Monoleftos. Eu, bă, am să rămîn toxicoman cinstit şi am să mă bat cap în cap cu societatea, pînă o să-mi dau duhul în vreun şanţ.

— Ce vorbeşti, bre? răspunse Pasulas, ce vorbeşti? Nu, frăţioare, eu nu las părăluţele. O dată în viaţă îţi zîmbeşte norocul. Acum, cînd mi-au zornăit bănişorii sub nas, am să-i iau şi am să le spun: „Mulţumesc, stăpîne!"

— Şi ruşinea?

— Pe „fetiţa" asta n-am avut plăcerea s-o cunosc.

— Nici eu, bă, a urlat grosolan Monoleftos, n-am cunoscut-o, dar am puţină cherestea. Şi eu, bă, sînt necinstit din leagăn. Şi eu sînt burduf putrezit, şi am făcut boiangerie la viaţa mea. Dar cu cine, bă? Cu ăl de voia să-mi mănînce ficaţii, cu ăl de mă lovea peste ţurloaie.

Cu ăla, bă ! De omul nevinovat nu m-am atins, şi te întreb şi pe tine, bă ! pe tine, Pasulas : ai atins pînă acum om care nu ţi-a făcut vreun rău ?

— Nu. Dar atunci nu era vorba de biştari. Din clipa în care mahării îţi spun : „Pasulas, ia asta şi bate !", cine-i fraier să spună nu ? Ce-am fost eu pînă acum, bă ? Să v-o spun tot eu. Un păduche am fost, un nehalit şi un abonat la mititica... Şi-acum, acum cînd îmi oferă priza, libertatea, leafa şi stima, să le dau cu piciorul ? Ei nu, frăţioare. Vezi-ţi de altul ! Nu-s chiar sugaci. Care toxicoman adevărat, bă ar fi spus „nu" ?

— Eu... a miorlăit Per „artistul".

— Tu, bă ? ! l-a întrebat dispreţuitor Pasulas. Pe tine, şi să-i fi rugat, nu te luau ei, bă „artistule" ! Tu eşti o mortăciune. Nu poţi să ridici bîta ca să loveşti.

— Eu, însă, pot ! spuse Monoleftos, apoi îşi făcu vînt şi, cu toată turbarea, îi trase lui Pasulas un cap în burtă. Pe urmă îi trase două palme şi se linişti.

— Hai, acum, i-a spus Monoleftos. Hai să te spăl...

S-a făcut linişte. După ce a terminat cu spălatul, Monoleftos a venit la ferestruica mea şi mi-a cerut o ţigară.

— Ce înseamnă toată povestea asta ? l-am întrebat.

— N-aţi mirosit nimic ? Dar cum să mirosiţi, dacă ne-au ridicat pe şest... Recrutare înseamnă. Adică... mobilizare generală a tuturor lepădăturilor. Le şterg pedeapsa, le dau salariu, le dau uniformă, le dau un ciomag şi le spun : „Loveşte !"

— Pe cine ?

— Pe voi, adică nu chiar pe voi, ăştia de-aici. Pe-ai voştri din Makronisos. V-aţi adunat, cică, mulţi acolo ca muştele şi au obosit băieţii. Bătaie, bătaie —, s-au îmbolnăvit. Şi să mergem noi, cică, să le dăm o mînă de ajutor. Murdară treabă. O să geamă, cică, insula... Murdară, măruntă, lașă. Ruşinoasă treabă... Ptiu !...

Monoleftos s-a îndepărtat şi a început să se plimbe nervos. Între timp, în curte a intrat Molos.

— Klosaris ! a strigat.

— Hop !

— Cheamă băieţii ! Hai, băieţi, gata ? A venit şi maşinuţa, vă aşteaptă afară. Sînteţi toţi, da ?

Nimeni nu s-a mişcat. Numai Pasulas a înaintat doi paşi.

— O clipă, domnule Molos, a spus, să-mi pregătesc catrafusele.

— Bine, da' iute ! Altcineva ? a întrebat Molos.

— Nimeni, domnule Molos, i-a răspuns Monoleftos. Vezi ce fraieri sîntem ? Aruncăm un munte de bani pe drum. Ai ghinion.

— O să regretaţi, bă. Ca nişte cîini o să regretaţi. V-o dau eu în scris.

— Ştiu... Dar tot voi sînteţi de vină. Cine v-a pus să faceţi închisorile atît de răcoroase ? Care-i blegul să-şi lase odihna şi să meargă să transpire acolo sus, pe stîncile alea uscate ? Şi-apoi, nu ne dai în scris cît o să dureze bairamul. Poate că durează puţin. Şi dacă ne faceţi figura şi ne lăsaţi liberi, unde o să mergem să ne adăpostim ? Aici ai adăpost, marea colea. Mănînci, bei, îl pui pe „artist" să-ţi cînte, înşeli viaţa. Ce ştiu eu ce mă aşteaptă afară în societate acum, cînd îi şi criză economică ?

— Monoleftos, te-am mirosit. Tu i-ai dăscălit să nu vină.

— Eu ? Guriţă ai, de ce nu-i dăscăleşti tu ? Voi aveţi hăinuţele. bănişorii, pantofiorii, cultura voastră, bîta voastră, şi nu i-aţi atras... şi am să-i atrag eu, un nătărău şi-un amărît de toxicoman ? ! Ce umbli cu baliverne, domnule Molos ?

— Fii pe pace, ţi-o coc eu... Eşti gata, Pasulas ? Mergem, băiete. Uitaţi-vă, ăsta bărbat !

— Măăă !... urlară cu toţii. Strînge-ţi cureaua. să nu-ţi curgă bărbăţia, că împuţi închisoarea !

După ce Pasulas cu Molos au plecat şi s-au închis în urma lor porţile, Monoleftos s-a întors spre ai lui :

— Şi-acum, băieţi, hai !

— Ce ?

— Furtunul ! Aduceţi furtunul, să spălăm închisoarea. Duhneşte.

Închisoarea avea nevoie de spălătura asta. Sosise aprilie, şi la prînz era cald. Din Atena, însă, nici o veste pentru mine. Nici un glas. Nimic. În felul lor, aveau

dreptate : cine ar fi avut eroismul să traverseze un întreg ocean de groază, pentru a ajunge pînă aici ? Primejdii, controale, baricade, străzi pline de pericole... Numai mamele veneau şi plecau. Numai ele, neînfricate, ne aduceau curaj, dragoste, zîmbete. Mamele şi avocaţii. Cei din Siros îşi pregătiseră apărarea temeinic. Dar căzuseră cu toţii în aceeaşi greşeală tactică. De la prima cercetare (adică de la schingiuire), direct pe banca acuzaţiei. Adică tocmai ce dorea Siguranţa : la Tribunalul Militar. Ajuns acolo procesul, toate numele răsunătoare nu foloseau la nimic. Nici un judecător militar nu-l asculta pe avocat. Toţi aveau ochii aţintiţi spre acuzat. „Ai să semnezi cu mîna ta eliberarea (adică declaraţia), sau o să-ţi semnăm noi condamnarea la moarte ?" Aşa că prietenii mei din Siros au schimbat tactica. Au cerut cercetarea normală. I-au convins şi pe avocaţii lor să accepte. Numai eu nu aveam pe nimeni. Dar „bunicul" îmi pregătea ceva. Într-o zi, îndreptîndu-se spre biroul de anchetă, m-a luat cu el. Pe o canapea aştepta un om înalt şi prezentabil. S-a ridicat.

— Ciucalas, avocatul meu... îl prezentă „bunicul".

— Sînt de acord să mă ocup de apărarea dumneavoastră ; mi-a relatat cazul dumneavoastră. Cred că o mie de drahme n-o să fie prea mult...

— Nu, mulţumesc, i-am spus. Am să mă prezint fără avocat.

— Domnul Liaromatis s-a oferit să pună el suma.

— Nu de bani e vorba. Alta este piedica. Există o mentalitate, mă refer la judecătorii militari...

— Nu are nici un amestec ! interveni cu patos „bunicul". Nici cel mai mic amestec. Pur şi simplu l-au „cusut" în afacerea noastră, şi încă foarte stîngaci.

— Nu m-aţi înţeles, îl întrerupse avocatul. Desigur, eu, ca avocat, am să fac tot ce pot, dar, firește, va fi nevoie şi de micul lui ajutor.

— Nici eu n-am înţeles prea bine... l-am întrerupt eu rece. Nu cumva, domnule Ciucalas, îmi cereţi o declaraţie ?

— Eu ? Dar sînteţi extraordinar ! Eu să v-o cer ? Eu, pur şi simplu, am spus : Dacă doriţi să vă desprindeţi de

această încercare, adică dacă doriți cu adevărat să vă salvez...

— Atunci, lăsați! Mă salvez singur, fără avocat. La revedere.

Cînd am ieșit l-am auzit pe avocat spunîndu-i „bunicului" :

— Încăpățînarea voastră îmi paralizează toate stratagemele.

Era clar că și din partea lui înfrunta același refuz.

Mamele, pe-afară, luptau. Veneau ziua la închisoare. Șapte suflete aveau mamele. Numai pentru mine nu se găsea nici unul.

Dar mă înșelam.

Într-o zi, crainicul mi-a strigat încurcat numele. Nu m-am mișcat. Numele meu a fost repetat mai tare, dar și mai încurcat.

— Scoală-te... Pe tine te cheamă, îmi spuse „bunicul".

M-am dus. M-am apropiat de zăbrele. O rochie se contura în spatele grilajului.

— Dumneavoastră m-ați chemat ? întreb confuz în direcția rochiei. Mă iertați. Cine sînteți ?

— Fa... fata gazdei dumneavoastră.

— Gazdei mele ? Care gazdă ? Pînă acum am avut peste douăzeci, și nici una n-a avut vreo fată.

— Ba da. Doamna Teoclitia... a precizat. Agni.

M-am prins de gratii ca să nu cad.

— Agni ? am strigat. Tu ești Agni ?

— Da. Agni.

— Agni să străbată cele șapte cercuri ale infernului și să ajungă pînă aici ? Dar cum ? Cum ai reușit ?

— Au vrut și ceilalți... toți... dar nu îndrăznesc.

— Ție nu ți-a fost teamă ?

— Ba da... tare...

— Și ai venit, totuși ?

— Am văzut că nu se decide nimeni... mi-a fost rușine... și am venit eu. V-am adus și fructe. Și puțină brînză. Țigări nu v-am adus. Îmi amintesc că v-ați lăsat de fumat.

— M-am apucat din nou.

— Bine... atunci... data viitoare.

— Ai să mai vii ??

— Firește.

Agni considera „firesc" să vină cu portocale în anticamera Morții. Agni, care se temea de întunericul nopții, de umbrele copacilor, de ruine, pînă și de pustile atîrnate în muzee se temea. Agni, care leșina la fiecare alarmă în timpul războiului. Agni, care voia să se sinucidă ca să scape de frică, găsea firesc acum să vină singură în împărăția groazei, să-și pună mîna pe fierul închisorii...

— Agni, i-am spus, de necrezut !

— Nicos, a continuat, Nicos Papas este gata să vină și el.

— Poetul ?

— A aflat prea tîrziu...

— Dar, Agni... Omul ăsta, dacă-mi amintesc bine, nu mi-a fost niciodată prieten apropiat.

— V-ați înșelat. A rugat pe mulți să vină, pentru că el era ocupat cu un proces. Dar n-a vrut nimeni. Atunci... m-am rușinat și am venit eu.

— Agni... i-am spus înecat de emoție, Agni... să mă ierți că tot timpul ăsta am făcut greșeala să cred că nu am o soră. Îți mulțumesc că ai venit. Și-ți mulțumesc mai ales că ai venit acum. Acum, cînd aveam cea mai mare nevoie de-o soră. Ce face bărbatul tău ?

— Trăiesc singură. M-a părăsit.

— De ce ?

S-a înroșit ; a încurcat cuvintele.

— Nu știu... poate pentru că... poate pentru că nu putea suporta lașitatea mea... Acum trăiesc cu pensia alimentară pe care mi-o dă și cu traduceri din franțuzește. Popularizez cîțiva poeți tineri. Garnier, Rousell, Prévert... Le-am scris și despre dumneavoastră. Le-am spus că...

N-a mai continuat. Între noi și-a băgat urechea murdară Molos. Așa că Agni a fost nevoită să termine în franțuzește :

— *Que votre vie est en danger...*

— Ce limbă-i asta, fă ? întrebă Molos. Rusește, hai ? De ce nu-ți vorbești limba, duduie ? Dar ce zic ? Asta e limba voastră. Rusă, cucoană ! Dacă vrei să te las

și altă dată la vorbitor, învață grecește. Rusa nu mai are trecere. S-a dus timpul ei !

— Era franțuzește... îi spuse împăciuitor Agni.

— Franțuzește ! Ai ?... Franțuzește ! E interzis și franțuzește. Ăștia au lansat moda revoluțiilor. Gata ! S-a terminat vorbitorul.

Un bărbat blond și înalt s-a apropiat în spatele meu. Molos a luat poziția „drepți".

— Ordonați, dom' șef !

— Ce se întîmplă aici ? a întrebat el, oarecum neliniștit.

— Complot, dom' șef ! Cucoana asta, în loc să vorbească pe limba ei, pe care o cunoaște și urechea mea, vorbește rușește.

— Era franțuzește... precizează Agni, și am spus numai un cuvînt. Mi-a scăpat. Sînt profesoară de limbă franceză.

— Bine, spuse șeful de post. Du-te ! Am să urmăresc eu însumi convorbirea, eu înțeleg și franceza ei.

Molos a plecat.

— Bună ziua... mi s-a adresat șeful. Știam că nu primești vizite. Altfel, aș fi trimis pe altcineva —, o dată ce impune regulamentul. De-acum încolo o să asist eu. Sora dumneavoastră ?

— Da.

— Nu pot să fac mai mult, doamnă... îi spuse trist. Tot ce-am putut face pînă acum pentru fratele dumneavoastră am făcut. Din păcate, mă eliberez și eu. Am atins limita de vîrstă, și nu știu cine o să vină în locul meu.

Exact în clipa aceea a sunat clopoțelul.

— Păcat... V-am luat din timp... Ei, o să vorbiți duminică...

A plecat gînditor.

În fața celulei mele mă așteptau, plimbîndu-se nerăbdător, „bunicul", împreună cu Panos.

— Cine a fost eroul ? m-a întrebat Panos.

— Eroina : Agni.

— Nu ne-ai vorbit niciodată despre ea.

— N-o știam. Am descoperit-o și eu astăzi.

— De ce a venit ? Din dragoste, da ?

— Din... lașitate.

— Cuum ?

— Adică... de ruşine. Aşa mi-a spus. Dar eu cred că din cauza unei vitejii pe care şi-a descoperit-o abia acum. În timpul ocupaţiei hitleriste locuiam în casa lor. De fiecare dată cînd suna alarma mă ruga cu lacrimi în ochi s-o omor. Se cuibărea ca un viezure într-un colţ în beciul casei lor şi aştepta sfîrşitul lumii. Mă ura. Îmi spunea „monstrul", pentru că în timpul alarmei îmi continuam cititul şi nu coboram în adăpost. „Sînteţi un monstru, un monstru adevărat. Casa arde, şi baba se piaptănă. Să vă fie ruşine ! Nu vi-i milă măcar de mine... Şi eu, care vă iubesc ca pe un frate..." Avea ochi mari, negri. Brunetă. Înaltă, frumoasă, fiica doamnei Teoclitia, care mă considera unicul ei fiu, pentru că ea avea şase fete. Care de care mai frumoasă. Doamna Teoclitia încetase de mult să-mi mai ia chirie, şi cînd insistam, îmi spunea indignată : „Atunci, să plătească şi ceilalţi copii ai mei !" Biata doamnă Teoclitia ! Cînd m-au arestat, era bolnavă. Nu ştiu ce s-a mai întîmplat. Am uitat s-o întreb. Dar m-am luat cu vorba. Luaţi portocale ! Duminică îmi aduce altele. O să vină cu ea şi un prieten, poet, a cărui prietenie tot astăzi am descoperit-o. Era un poet atît de bun, încît mă îndoiam că poate fi şi om. Este înalt, certăreţ, cu răbufniri bruşte şi cu o semeţie copilăroasă. Ascultaţi :

Tată,
Cînd ţi-a scos scheletul,
Mama era bolnavă
Şi n-a putut să vină la cimitir,
Dar în fiecare seară vorbeşte cu tine.

Cărţile tale s-au făcut capital
Şi i-a asigurat pîinea ;
Şi mustaţa ta blondă
A răsărit pe buzele nepoţilor tăi.

Panos s-a entuziasmat.

— Cu o asemenea poezie, ce nevoie ai de rime ? Noi îl cunoaştem foarte bine pe poetul ăsta. S-a căsătorit cu o consăteancă de-a noastră din Siros. Mare poetesă. Cu Rita.

— Care e părerea ta, Ghiorgos, doar eşti şi tu poet... îl întreb pe „bunicul".

— Nu ! Nu e adevărat. Nu-s poet !

— De ce ? Aşa părere proastă ai despre poeţi ?

— Nu ! Dar uite, aş fi vrut ca între noi să fie şi unul mai prozaic.

— Aşa, aşa. Spovedania unui pustnic pe puntea vaporului. În regulă. N-am să mai greşesc.

— Continuă mai bine ceea ce începuseşi să povesteşti. Sau nu, mai bine recită-ne altă poezie de-a lui, dacă-ţi aminteşti.

— Versuri împrăştiate. De unde să ştiu că omul ăsta se va ivi atît de neaşteptat la marginea prăpastiei mele ?

— Nu te grăbi cu entuziasmul ! Aşteaptă mai întîi să vină !

— Va veni.

VIII

Şi a venit. Şi a revenit. Şi a stat lîngă mine. Şi s-a zbătut, şi a făcut tot ce i-a stat în putere, să îndepărteze de la pieptul meu ţevile de puşcă ce mă ocheau. Îşi lăsa la Atena biroul închis, afacerile întrerupte, procesele suspendate şi venea. De multe ori mînca numai un covrig, pe care-l scotea din servietă, de lîngă proceduri, şi alerga, pe ploaie sau prin noroi, se arunca într-un autobuz vechi, care se mişca greu ca un car cu boi, şi-şi pierdea o jumătate de zi numai să mă vadă. Şi să-l văd. Şi să mă conving că nu m-a părăsit, că stă de pază. „Dacă-l omoară — i-a spus unui general poet, lui Nicos Stratakis —, dacă-l omoară, am să-i rog să-şi încarce puştile din nou şi să mai tragă o dată. Va fi salva de onoare. Şi apoi îmi voi arde hîrtiile. Nu voi mai putea scrie poezii într-o lume udată de sîngele poeţilor."

Pasiunea aceasta sfîşietoare, această înfocare, aceste sacrificii deznădăjduite sînt medalii pe care nimeni, niciodată, nu va avea dreptul să le smulgă de pe pieptul acestui poet.

Între timp au început cercetările normale.

Într-o zi, un colonel de justiţie ne-a chemat, unul cîte unul, la anchetă.

Pe mine m-au lăsat ultimul. „Atenție", mi-a șoptit într-o zi, la ureche, șeful cel blond al temnicerilor. „Încearcă să vă însceneze acțiune subversivă aici, în închisoare. M-au întrebat și pe mine". „Vorbește numai despre familie, le-am răspuns. Despre familie și despre literatură. Nimic altceva."

Molos, desigur, ar fi fost dispus să-l ajute, dar nu avea ce să spună și l-a îndreptat la Ciugranas. Ciugranas a jurat cu mîna pe *Evanghelie* că sînt foarte „periculos", printre altele pentru că manifest o prea mare dragoste față de copilul meu.

Între timp, peste graniță s-au ridicat voci. Lumea protesta înfundat și acolo. Nu știe nimeni unde poate să ajungă un glonte care pleacă la întîmplare din țeava puștii...

— Există un X necunoscut în această afacere, spuse într-o zi Panos. Nu mă refer la Siguranță. Este unul printre noi care a șoptit ceva, și-a murdărit limba cu ceva. Ăștia nu încep nicodată o afacere dacă nu-și asigură spatele. Prieteni, atenție, ochii-n patru! Încălzim un șarpe la pieptul nostru.

— Cum să-l găsești între o sută de oameni? întrebă Andreas.

— Am să-l găsesc eu, spuse Mihalakis.

— Bagă-ți mințile în cap, mă!

— Cred că Siros nu este Paris... Cred că vă cunoașteți bine unul pe celălalt, le-am spus eu.

— Dar nu e vorba de noi, spuse Panos... E vorba de tine. Te-a turnat vreunul dintre noi. L-au pus să te muște, și te-a mușcat. Fără să te cunoască, probabil, pentru că în afară de „bunicul", nimeni nu te cunoștea personal! Cine ar putea să fie?

— Ai spus singur: un necunoscut, vociferă Andreas.

Atunci interveni din nou Mihalakis:

— Și „Eroul necunoscut" a fost necunoscut, dar cei care l-au omorît au fost foarte cunoscuți. Uitați-vă la cei care l-au pus să muște, și o să aflați cine a mușcat!

— S-o lăsăm baltă, spuse „bunicul", ne încurcăm mai rău. Cine este, om vedea la proces.

— Chestia este să n-ajungem pînă acolo. Trebuie să-i luăm piuitul înainte de proces. Adunați-vă toate forțele, să-l găsim. Vinovatul e aici, se împiedică de picioarele noastre.

Dar n-a fost nevoie să-şi adune nimeni forţele. Vinovatul s-a prezentat singur. A cerut să vorbească anume cu mine separat. M-am ridicat din culcuş şi l-am urmat într-un colţ al curţii. Buzele îi erau vinete. M-am mirat. Cum era cu putinţă? Omul acesta era primul la catalog. Capul afacerii.

— Ce se-ntîmplă, prietene? îl întreb. Eşti bolnav...

— Sînt mult mai rău, îmi spuse, sînt, fără să fi vrut, un ticălos. Vin de la anchetă. Zadarnic îl căutaţi pe necunoscutul X. Eu sînt. Eu v-am turnat. Din ignoranţă, din prostie, de groază, nu ştiu. Ce-i mai tragic, abia astăzi am descoperit. Pe cînd citea anchetatorul declaraţia, s-a poticnit de numele dumneavoastră. Ei, ce credeţi că aţi făcut în afacerea aceasta? Aţi aprovizionat Insulele Cyclade cu grenade. Exact. Ba chiar aţi fost sufletul „mecanismului complotiştilor". Cum am auzit, m-am îngrozit. „Pentru Dumnezeu, am spus, domnule colonel, mă iertaţi, dar am scris eu lucrurile astea în hîrtia aceea? Eu?" „Păi, e semnătura ta... mi-a răspuns. Poftim, citeşte singur!" Am citit. Da. Era adevărat. Mi-a venit acolo, în faţa lui, să izbucnesc în plîns. „Dar asta este îngrozitor! i-am spus. E o crimă! Declaraţia aceasta n-am dat-o nicicum eu!" „Asta e adevărat!" O scrisese altcineva. Semnătura, însă, era a mea. I-am povestit anchetatorului cum stau lucrurile în realitate. Într-o noapte m-au pus pe un vas cu jăratic, şi acolo mi-au dat să semnez o hîrtie. Am semnat, aşezat pe foc, un text necunoscut. Ăsta era adevărul. Am contramandat declaraţia ca fiind smulsă prin constrîngere şi am dat una nouă. Prietene, te-am căutat să-ţi spun. Prefer să mă chinui, să mă dispreţuiesc, să mor dezonorat, decît să comit infamia asta faţă de dumneavoastră. Am aflat că la Siguranţă au un aparat american numit „Maşina sinceritătii". Am rugat pe anchetator să mă treacă prin maşina aia. Nu mai pot suporta ruşinea...

— Atunci, totul e în ordine! Linişteşte-te, prietene!

— Nu. Nu e bine de loc, mi-a spus. Mă tem de ei. Nu ştiu ce altceva pot să însceneze. Cu mine nu le-a mers. Nu ştiu însă pe cine-l vor pune să vă învinovăţească.

— Pe nimeni. E prea tîrziu, să scrie altă poveste. Dar vă previn că vor face din nou presiuni asupra dumnea-

voastră. Or să vă poarte pe la alte anchete. Or să vă convingă din nou sau or să vă terorizeze din nou.

— Din partea mea, fiţi liniştit. Sînt gata să înfrunt orice.

— Atunci, toate merg bine. Mă bucur că ne-am cunoscut. Întoarceţi-vă acum, prietene, în celula dumneavoastră. Aveţi frisoane.

— Am paludism, îmi spuse tremurînd... Paludism şi tuberculoză. Nu-i nimic, o să treacă.

Acum ancheta putea să-şi urmeze cursul normal.

După o lună, în sfîrşit, m-au chemat şi pe mine. Am pornit calm. În buzunar mîngîiam o hîrtie, „arma mea secretă". Nu voiam s-o pun imediat în funcţiune. O păstram pentru ultima fază a luptei, ca să nu le dau timp să reacţioneze.

Am ascultat chestionarul cu sînge rece. Cum mă cheamă, unde m-am născut, unde locuiesc etc., etc.

— Pentru ce sînteţi acuzat ? mă întrebă la sfîrşit, oarecum prost dispus, anchetatorul.

I-am răspuns că aştept să mă informeze el.

— Cum este posibil ? mă întrebă. Toţi acuzaţii au recunoscut că există o acuzaţie, indiferent dacă o resping ca neadevărată.

— Cum să resping un lucru pe care nu-l cunosc ? Faceţi-mi cunoscut rechizitoriul, şi o să vă răspund.

A tras plictisit în faţa lui un dosar. A răsfoit cîteva pagini şi şi-a ridicat, pentru prima oară, ochii spre mine.

— Cînd aţi fost pentru ultima dată în insula Siros ? mă întrebă.

— Nu am fost nici măcar pentru prima oară. O cunosc numai din geografie şi de pe cutiile cu rahat.

— Aici sînteţi acuzat, îmi spuse ezitînd, că aţi organizat grupuri înarmate de terorişti. Le-aţi înarmat şi le-aţi comandat dumneavoastră.

— Mă iertaţi, aş fi vrut să ştiu, ce făceau aceste grupuri înarmate şi de ce s-au înarmat ?

— Dar asta trebuie să ştiţi dumneavoastră, organizatorul lor.

— Eu, organizatorul lor, le ignorez. Ignorez şi grupurile, şi armele, şi oamenii, şi acţiunea lor. Cînd au circulat

înarmaţi aceşti oameni ? Şi cine au fost ? Cînd au fost auzite armele pe care le-am dus eu, şi pe cine au ucis ? În sfîrşit, a cui linişte au deranjat-o ? Spuneţi-mi, vă rog.

— Totuşi, Siguranţa din Siros insistă.

Sosise clipa să întrebuinţez arma mea secretă.

— Aş vrea să întreb, domnule colonel, toate părerile Siguranţei sînt pentru dumneavoastră tabu ? Mai simplu, consideraţi fiecare acţiune a Siguranţei, oricare ar fi ea, întemeiată şi intangibilă ?

— E firesc...

— Dar ca ea să fie întemeiată, se presupune că trebuie să fie şi concretă. Nu-i aşa ?

— Desigur.

— Cu locul, data şi celelalte.

— Desigur, dar unde vreţi să ajungeţi ? Destul.

— Vreau să mă informez exact, domnule procuror regal, cînd şi unde am săvîrşit infracţiunea pe care mi-o atribuiţi ?

— Aşteptaţi ! a spus stînjenit.

A răsfoit mai mult timp hîrtiile lui şi deodată s-a oprit.

— Poftim... Aţi transportat două lăzi cu grenade şi alte arme.

— Cînd ?

— M-aţi înnebunit cu amănuntele ! Poftim. La 2 mai 1948.

— Mulţumesc, domnule procuror regal. Îmi ajunge. Atîta am vrut să ştiu. Am şi eu un document al Siguranţei, şi chiar mai întemeiat. Pentru că nu-l semnează un simplu comandant provincial, ci însuşi comandantul general al Siguranţei, prefectul Aticii, şi doi judecători superiori. Vreţi acum să aflaţi ce scrie în documentul acesta ? Iată ! Scrie că în timpul cînd eu comiteam crimele acestea îngrozitoare eram deţinut. Eram. adică, în mîinile aceleiaşi Siguranţe, care acum mă acuză. Şi foarte departe de aici. Pe insula Ikaria. Şi acolo, de trei ori pe zi răspundeam la apel. Poftim documentul. E vorba despre decizia mea de deportare. Vă rog, citiţi-o.

Colonelul a luat-o şi a simţit nevoia să fumeze. Apoi s-a cufundat din nou în dosarul meu, l-a răsfoit, l-a răsfoit şi mi-a dat decizia înapoi.

— Bine... mi-a spus. Nu mai am nevoie de dumneavoastră acum. Altă dată, poate. Mare încurcătură cu dosarul... Bună ziua.

A doua zi a început o nouă defilare a celor din Siros.

— Nu cumva grenadele vi le-a predat mai înainte, întreba colonelul, cînd era încă liber, şi la prima cercetare s-a făcut o greşeală la dată ?

Răspunsul tuturor era acelaşi :

— Ce grenade, domnule procuror regal ? Pe acest om îl vedem prima oară. Şi ne întrebăm şi noi : cum de-a nimerit aici ?

Protestele, afară, se înteţeau. Procurorul regal era prins între faptele reale şi cele imaginate de Siguranţă. Încercînd să afle o cale de retragere, s-a oprit la o formulă echivocă. „Acuzatul e pus la dispoziţia Justiţiei militare şi se trimite la locul de deportare, unde va fi reţinut pînă la noi ordine."

În închisoarea noastră, desigur, în tot timpul acesta a existat şi un director : un om scund, tăcut, vechi funcţionar al secţiei de corecţie. Într-o zi m-a chemat la el. Am intrat. A închis imediat uşa după mine.

— Tot timpul am fost alături de dumneavoastră. Din păcate, fără să pot face mare lucru. Sîntem pradă climatului general de aici. După ce aţi reuşit să răsturnaţi acuzaţia, mi-au cerut insistent ajutorul. M-au întrebat dacă aţi organizat vreun „complot" aici, în închisoare. Le-am răspuns că n-am sesizat nimic, deşi sînt foarte atent la toate mişcările deţinuţilor. Cu acest prilej, am lăsat să se vadă neliniştea şi interesul pe care cazul dumneavoastră îl provoacă în toate cercurile sociale, care se tem că o eventuală condamnare a dumneavoastră, fără elemente convingătoare, ne va compromite. Astăzi am fericirea de a vă anunţa că încercarea dumneavoastră tragică a lut sfîrşit. Nu au luat sfîrşit însă, din păcate, şi suferinţele dumneavoastră. Aştept din clipă în clipă actele de trimitere în Ikaria. Luaţi, vă rog, bascul acesta. Vi l-a adus prietenul dumneavoastră, poetul. Am văzut că suferiţi cu capul ras, dar, din păcate, regulamentul nu permite nici o excepţie. Poetul mi-a lăsat şi nişte cărţi de-ale dumneavoastră. Aş vrea să le citesc, dar nu prea am timp.

— Păstrați-le, i-am spus. Vă mulțumesc pentru sentimentele ce mi le arătați. Nu mă așteptam. Cu toate că n-am intrat niciodată în biroul acesta, îmi închipuiam că ura nu pornea de aici. Fiți liniștit. Știm deosebi pasărea de șarpe. Rămîneți cu bine.

— Cu bine!... Sănătate și să scăpați cît mai repede.

Din ziua aceea așteptam în fiecare dimineață să-mi aud strigat numele, cu completarea : „Catrafusele, și pe vapor!" Dar a trecut o săptămînă, și numele meu nu s-a auzit. Noi bănuieli au început să-mi dea tîrcoale. O dată, în zori — încă nu sunase clopoțelul —, a apărut în curte Molos.

— Klosaris! a strigat. Strînge-ți bine cureaua. Avem treabă astăzi. Și încă multă.

Klosaris i-a luat lista și a început s-o citească hîrîit :

— Farconas! Katramados! Liaromatis! Ianiris! Zevgalis! Caloxilos! Catrafusele și în curte!

Numele meu nu-l strigase.

— Încotro?

— „S.F.A." Makronisos.

Toți cei pomeniți aveau gurile încleștate. Știau ce-i așteaptă.

— Sînt, da, sînt bucuros... mi-a spus „bunicul". Nu te speria. Nu vreau să-l imit pe Sinaeris. Sînt într-adevăr bucuros că nu vii și tu acolo. Te cunosc. Ai fi suportat orice. Dar este ceva peste puterile tale : frigul. Tremurai pe străzile Atenei, de parcă-ai fi fost în Siberia. Dacă nu ei, te-ar fi omorît frigul.

Și-a ridicat sacul, ca moș Haralambie, tatăl lui, cînd ducea grîul la moară.

— Am să-ți spun și eu ceva, mi s-a adresat liniștit Panos. Or să mă execute. Dacă scapi, te rog, încearcă s-o găsești pe mama. O să-și amintească de tine. Te rog, hrănește-o pînă va părăsi viața. Nu va dura mult. Dacă pe lumea asta ai cunoscut oameni care te-au iubit, numără-mă și pe mine printre ei. Noroc!

Andreas mi-a luat mîinile și m-a privit modest, frățește, fără să spună nimic.

Mihalakis s-a oprit în fața mea. Căuta să-mi spună ceva

serios, dar nu găsea. Exact în clipa aceea, Ciugranas a sunat clopoțelul.

— Auzi ? mi-a spus. Ascultă ce frumos sună. Ca de Înviere ! Așadar... rămîi cu bine !

Așa ne-am despărțit. Au plecat. Am rămas ca un orfan. Și directorul nu m-a mai chemat să-mi anunțe trimiterea în Ikaria.

Într-o zi a venit un nou grup. Cu prima ocazie, am întrebat dacă cei din Siros s-au îmbarcat pentru Makronisos.

— Ihî ! mi-a răspuns unul, s-a făcut. I-au ridicat pe toți pentru „S.F.A.". Pe toți am zis ? M-a luat gura pe dinainte. Nu pe toți. Pe unul l-au reținut, unu uscățiv, galben ca sulful. Nu știu de ce l-au reținut. Mi se pare că pentru o nouă anchetă.

— Să-mi trăiești ! El e. Nu cumva știi tu de ce l-au reținut ?

— Nu știu.

Știam, și încă bine. Dar am preferat să nu-i spun. Lucrul era simplu. Persecutorii mei nu se obișnuiseră cu gîndul că le-am scăpat. Deși ei erau vinovați : prea s-au grăbit. Cățeaua, se zice, cînd se grăbește, naște pui orbi. Dacă nu s-ar fi grăbit să trimită pe lumea cealaltă încă un om, și-ar fi verificat mai temeinic bănuielile, și astfel, astăzi, nu s-ar fi aflat în neplăcuta situație de-a citi această carte.

Așteptarea este întotdeauna grea. Sobre, întunecoase zile și nopți pline de coșmare ! Trierea tăcea mereu. Poetul nu putea afla nimic. „Te-au învăluit într-un cerc de tăcere", mi-a spus nedumerit.

Am intrat în cea de-a treia săptămînă. Într-o dimineață au adus iar un grup. Unul, cu ochiul umflat, m-a căutat.

— Vin de la Triere, mi-a spus.

— Din Atena ?

— Nu, de la Pireu. Un prieten de-al tău îți trimite salutări. S-a îmbarcat ieri după amiază pentru „S.F.A.".

— Cum arăta ? L-am întrebat neliniștit.

— Într-un hal fără de hal. Dar mi-a spus să fii liniștit. L-au tras, zicea, pentru o operație, dar doctorii n-au reușit. Cum de n-au reușit medicii, și el trăiește, nu pot

pricepe. În sfîrşit, eu, unul, mi-am făcut datoria şi ţi-am comunicat.

— Îţi mulţumesc mult, i-am spus. Într-adevăr, eram neliniştit.

— Te cred. Ei, tot el mi-a spus că este „urs". Dar, între noi fie vorba, prima oară vedeam un „urs" care nu-şi putea tîrî picioarele. Ei, voi sînteţi cineva, băieţi! Bravo vouă. Ia pachetelul ăsta de ţigări. Un mic suvenir. Fain băiat, sărmanul! De cum l-am văzut, mi-am zis: „Hai să nu-l întreb cum îl cheamă, pentru că, dacă o să deschidă gura, îşi dă duhul". Dar am păţit-o. Două ore încheiate i-a turuit gura, şi încă trăieşte. Ba a mai avut puterea, la sfîrşit, să-şi ridice sacul şi să-mi strîngă mîna! Pe Dumnezeul meu! Suflet încăpăţînat. Ei, ş-acu ceva din partea mea. Ia spuneţi-mi, nu cumva face purici pe-aici unul Monoleftos?

— Îl cunoşti? E aici.

— Personal, nu. Dar se spune că-i un băiat grozav. Îmi povesteau nişte lepădături de la Triere. Curios, că şi ai voştri îl lăudau.

— Stă în celula de *vis-à-vis*. Sîntem prieteni.

— Nu mai spune?! Bine, dar dumneavoastră nu sînteţi politic?

— Ba da... şi?

— Ei, gata, s-a răsturnat lumea. Politic, şi legaţi prietenie cu alde noi... Ei, s-a dus sărmana lume! Numele meu, domnule, e Fasuris. Şi porecla. Vasanaras [1].

S-au încălzit zilele. Adiau mîngîietor zefirii de primăvară. Un eucalipt, în afara zidurilor închisorii, îşi flutura crengile ca pe nişte steaguri. Numai aici nu pătrunde primăvara. Ar goni-o Molos cu pietre, i-ar spune „tîrfă" şi poate că ar şi împuşca-o.

Vasanaras a legat o prietenie strînsă cu Monoleftos. Cum se descuie uşile, ancorează amîndoi în celula mea.

[1] *Vasanaras* — vine de la cuvîntul *vasana*, care înseamnă suferinţă, chin.

— Ia spune-mi, a început foarte filozofic Monoleftos într-o zi. Hai să admitem că ați răsturnat societatea, ați pus-o cu cracii în sus. Bun. Și ce-o să faceți mai departe ? „Mai departe", asta mă roade. O să schimbați toate sistemele și mecanismele ? Am să pot, adică, eu, Monoleftos, sau uite, Vasanaras, să-i spună unui ministru : „Șefule, am chef să-i ard o partidă de table cu tine : vii ?" Și ăla, te întreb, o să catadicsească să vină ? Pentru că dacă nu vine, atunci ce fel de ministru al poporului mai este ? Pentru că, dacă un ministru e făcut numai ca să încalece limuzina, la ce să-l schimbi ? Îl las pe cel vechi, care știe mai bine să încalece limuzinele. Nu ? Eu, prietene, aș vrea un ministru căruia să nu-i fie scîrbă de poporul de jos, care să nu-mi întindă mîna și apoi să alerge acasă, să și-o spele cu spirt. Păi ? De exemplu, tu. Nu. Nu te iau pe tine ca exemplu. Tu n-ai să devii niciodată ministru. Așa, mai ziceți voi : „egalitate". Foarte bun lucru și asta. Dar cum o să fie egalitate ? O să ne facem toți muncitori ? În ordine. Și o să învățăm toți carte ? Bine. Dar cine o să ne învețe carte ? Muncitorii ? Aș ! Profesorii. Dar cum vor deveni unii profesori, dacă toți sîntem muncitori ? ! Ei ?... Acu trec la libertate. Frumos lucru și asta. Dar cum o să împărțim libertatea ? O să fie făcută porții mici-mici și o să-și umple fiecare gamela lui ? Ori să lăsăm iar libertatea așa, liberă ? Imposibil, o să fie furată. S-o încercuim cu sîrmă ghimpată și să-l punem pe unu s-o păzească ? După cum vezi, nu se poate. Atunci, s-o fixăm undeva sus, ca să n-o ajungă nici un șmecher, pentru că se pare că e foarte dulce și fiecare pîndește s-o ia pentru el. Ori să-i punem pe judecători s-o păzească ? Sîntem pierduți, pentru că o s-o joace la poker. Mergem mai departe ! Acum vine lucrul cel mai greu : conducerea. Cine o să conducă ? Voi spuneți : „muncitorii". Grozav ! Conducerea, domnule, are nevoie de cultură, limbi străine. Conducerea e un meșteșug vechi, să-mi fie cu iertare. Ca să mă conduci, trebuie să-mi fii superior, nu-ți ajunge șapca și pantalonul peticit. Ca să-l conduci pe cel cult, domnule, să-mi fie cu iertare, trebuie să-ți pui fundul jos și să te cultivi. Dar dacă te cultivi, atunci ce fel de muncitor ai să mai fii ? Ah, domnule jurnalist, tare sînt încurcate lucrurile... În fiecare noapte mă gîndesc : cum o s-o scoateți

la capăt ? Ei, ieri seară i-am dat de capăt. Uite ce trebuie să faceți.

— Ce și cine trebuie să facă aici ? întrebă gros Molos, apărut brusc în tocul ușii.

— Eu... i-a răspuns Monoleftos.

— Bă, Monoleftos... păzește-te ! Atît îți spun : pă-zeș-te-te ! Atîrni de un fir de ață. Cei de la Siguranță sînt gata să-ți facă dosarul. Nu te mai salvează decît hașișul.

— Și de unde știi că mai prizez ?

— Ei, avem și noi oamenii noștri. Hai ! Acum... fiecare în celula lui. O să sunăm închiderea... Și tu, Vasanaras, rău ai început ! Sună, Ciugranas !...

— Am sunat, spuse plictisit Ciugranas.

— Mai sună o dată.

Monoleftos s-a ridicat trist.

— Păcat ! mi-a spus, tocmai cînd să-mi spun părerea despre guvernul meu, a sunat dovleacul ăsta. În sfîrșit... pe mîine...

Părerea lui despre un guvern ideal n-am mai apucat s-o aud. A doua zi, dis-de-dimineață, Ciugranas a sunat clopoțelul chiar lîngă ferestruica mea.

— Ce se întîmplă, Ciugranas ? l-am întrebat.

— O ștergi, mi-a șoptit. Nu spune nimănui nimic. Ți-au sosit hîrtiile. Sst... Nici cîrc... Clopotul, băă ! Sus ! ! Clopotul ! !

Mai tîrziu a intrat Molos în curte.

— Klosaris, a spus cu o voce îndoliată. Anunță-l pe domnul de la 12, să se pregătească.

— Cu bocceluța ?

— Da.

În curte a răsunat un chiot de bucurie generală. Nu au apucat să se deschidă ușile, și celula mea s-a și umplut. Monoleftos, cu grupul lui, aștepta discret afară.

— Lasă-l, să vorbească mai întîi cu „tovarășii", să se sărute. Așa fac ei. Pe urmă vine și rîndul nostru.

Peste puțin, au intrat și ei. M-au condus cu toții pînă la ieșirea curții interioare. Acolo, lîngă poartă, Monoleftos a scos din buzunar o rodie, păstrată probabil pentru o clipă ca asta, și a spart-o la picioarele mele. Rodia s-a fărîmat bucățele.

— Așa să se împrăștie dușmanii tăi ! Așa să se fărîme gratiile. Așa să vă eliberați cu toții !...

L-am îmbrățișat. Plîngea. Îmi venea și mie să plîng.

— Plîngi, mă ! i-a spus jandarmul care mi-a legat mîinile. N-o să scape nici unul. Ei, acum ai să-ți poți ridica bocceaua ?

— Lasă, am să i-o car eu... a spus Ciugranas.

A ridicat bocceaua pe umeri și m-a urmat. Mirosea a vin.

M-au urcat mai întîi pe mine. Apoi s-a apropiat Ciugranas, cu bocceaua. Tremura, ciudat. Cînd mi-a dat bocceaua, a încercat să mă atingă cu mîna.

Mașina a pornit. Ochii lui Ciugranas au rămas în urma mea ca niște faruri roșii. Pe podeaua dubei ceva strălucea. M-am aplecat. Erau cîteva boabe de rodie. Sărmane Ciugranas, fratele meu rătăcit, ți-am înțeles urarea. Fii liniștit ! O să ne eliberăm toți. Și vii, sau morți, o să rodim.

IX

Pe un vapor vechi, obosit, am ieșit din port într-o zi ca de basm, cu soare mîngîietor. Golful Saronicos ne împroașcă cu mici stropi de spumă albă. Însoțitorul meu e un jandarm foarte bine îmbrăcat, proaspăt bărbierit, curat și rău ca un cîine.

P r i m ă v a r ă. Marea s-a predat. Au încheiat și vînturile pace. Armistițiu. Frumoasă trebuie să fie viața pentru cei care au mîinile dezlegate.

Pentru mine călătoria e amară. Are gustul fiarelor care-mi strîng mîinile. Dar poate sînt nedrept. Iată, am scăpat de execuție. Deocamdată, sau poate că mi-e scris să mor altfel. Orizontal, în vreun pat, sau vertical, într-o spînzurătoare. Deocamdată, am scăpat. Dar ochii mei sînt plini de vedenii : cei morți pe nedrept mi se perindă pe dinainte. Un sînge plin de ignoranță și mîndrie curge prin fața mea și parcă strigă, și cere, și vorbește. I-am învățat limba. Și nu voi mai putea rămîne niciodată indiferent la auzul vocii lui. Și niciodată n-am să mai pot fi fericit.

Ocolim capul Sunion. Trecem pe lîngă insula Kea. Încotro ne îndreptăm? Vaporaşul şi-a răsucit prova spre Siros. Departe, în dreapta, se conturează, ca o cruce de piatră, Kitnos, şi în spatele ei, pe un fond tulbure, insula Creta. Insula Siros străluceşte albă ca o piramidă. Nici măcar o tufă nu vezi pe coastele ei. Va să zică, aici aş fi organizat eu partizanii! Stau încă o dată să admir, de pe punte, oraşul isprăvilor mele, să-i admir casele şi apele lui albastre.

Femei în doliu urcă şi coboară pe străduţele lui cu trepte. Mame frînte, cu mîini uscate: şi-au pierdut băieţii în furtunile mării sau ale vieţii. Unde să fie oare mama lui Panos?

Ore întregi vinciul a gemut pe vapor. Ce putea să dea şi mai ales să ia hîrbul ăsta vechi de pe această insulă stoarsă de sărăcie? Înspre prînz am ridicat ancora.

Am ajuns la Miconos. Miconos cel alb şi imaculat. În apele insulei au încremenit cîteva cutere ca nişte machete. Miconosul nostru era foarte vizitat în ultimii ani. Maharajahi, principi, demnitari, toţi cei ce căutau, pe bani, mult huzur, multă mîncare, mult soare poposeau în casele lui albe. Casele astea erau departe de lagăr. Nu auzeau salvele plutonului de execuţie.

Vaporul a intrat, încet, în port. Oraşul, în faţa noastră, străluceşte: aur şi smalţ frămîntat. Sezoniştii se plimbă pe chei. În ultimul timp se hodineşte pe insulă şi domnul Steinbeck. Pescuieşte, fumează pipă, mănîncă peşte şi laudă vinurile greceşti: laudă şi ţărmurile greceşti, şi autorităţile greceşti. Pare fericit. Se apără de soare sub o pălărie uriaşă (de ruşine, cu ce s-o fi apărînd? !).

Pentru o clipă, în faţa acestui oraş de fildeş am uitat de mine: am crezut că sînt om; om şi cetăţean al Egeii. Am cerut paznicului meu să mă dezlege.

— Nu-i nevoie... mi-a răspuns.

Într-adevăr, nu-i nevoie. Aici e nevoie de botniţă.

Vaporul îşi ridică ancora cu dezinvoltura unui filfizon care-şi trage lănţişorul ceasului să vadă ce oră e şi îşi îndreaptă iar prova spre larg. Pe chei trec fete cu pantaloni coloraţi. Plecăm. Miconos defilează din nou prin faţa noastră ca o cometă albă. Ceva se îneacă acolo, în stînga. Este Delosul. Cea mai scundă, cea mai sfîntă, cea mai albă insulă a noastră. În zilele de furtună n-o poţi deosebi de

valurile albe. Acolo nu face escală acest vapor. Acolo nu face escală nici un vapor. Numai niște vase ciudate acostează noaptea, pe furiș. Cele care ne fură marmura. Pentru că prea multora le plac lucrurile albe : coloanele, lespezile, istoria. Mai cu seamă americanii admiră antichitatea.

Am lăsat în urma noastră și insula Delos. Vaporul plutește lin, de parcă ar aluneca pe un covor. Pescărușii, deasupra noastră, țipă exploziv, amar. Ne îndreptăm mereu, mereu spre larg. Niște delfini săgetează din apă, încercînd să ne depășească. Marea, sărmana mea mare ! Iubirea mea albastră...

Prin coș iese fum negru, negru, cu miros urît și înăbușitor.

— Să mergem pe puntea provei, îi spun jandarmului. Aici nu mai pot !

— Nu-i nevoie, mi-a răspuns.

Deodată o insuliță a început să danseze în fața noastră.

— Ce insulă-i asta ? m-a întrebat jandarmul.

— Skiros, îi spun.

— Hm ! Toate le știți. Skiros, hai ? Nimic nu vă scapă. Și mai spuneți că nu vreți să vindeți Elada ?! Păi, de ce cercetați și răsfoiți totul, mă ? Hai ?

— Greșești, îi spun. Vînzătorul nu cercetează. Cumpărătorul cercetează totul.

Skiros se apropie. O insulă mică, uscată, însă ospitalieră. Învățasem despre ea la școală. Avea și rege. „Regele din Skiros". Da. Cioban era regele din Skiros. Alerga după caprele lui și cioplea broderii din gorun. Și de atunci au început să cioplească toți leagăne, scaune, rame, de alergau negustorii bogați din Atena cu triremele lor să le cumpere, ca nebunii.

Vaporul ancorează în fața caselor albe. Toată insula miroase a tămîie. Aici întotdeauna se vopsește ceva, se topește ceva. Micile focuri de prin curți tămîiază aerul. Seara, lucrătorii așternpe măsuțele lor joase doi pesmeți din făină de orz cu anason, puțină brînză, o cană de vin — vin de Skiros —, apoi dorm mulțumiți și pașnici, vegheați de stele, acoperiți de colbul străvechi al insulei lor, visează la timpurile cînd regele era grec, cioban, și cioplea cerbi și păsări din lemn.

Am plecat. Skiros s-a topit în noapte. Vaporul plutea neliniștit. Cîțiva marinari au țîșnit din găurile lor, foindu-se grăbiți.

Au acoperit tambuchiurile cu mușamale, au fixat bărcile în clapoane, au acoperit și hublourile cu pînză de vele.

— Ce se întîmplă ? a întrebat jandarmul.

— Hm, o să avem puțin urcuș, a spus un marinar. Imediat ce ocolim capul, începem dansul.

Jandarmul n-a înțeles nimic. Dar înțelesesem eu. Știam Marea Egee. Ne cunoșteam de ani de zile. Era supărăcioasă. Aveam vechi afinități cu marea asta. Nu-mi era teamă de ea. Nici acum, cînd sta să răbufnească.

Am ocolit capul și am ajuns în mare deschisă. Acolo apa clocotea. Nu vedeai nimic ; auzeai numai, și-ți imaginai valurile încălecîndu-se ca munții. Jandarmul a îmbrățișat catargul ; se temea să nu-l înghită marea. Valurile treceau pe punte și măturau tot ce găseau în drumul lor. Într-o clipă de răgaz, jandarmul a scos o pereche de cătușe, cu două brățări ; una a trecut-o pe piciorul meu stîng, pe cealaltă a prins-o de o bară a parapetului. Apoi și-a luat pușca, s-a înfășurat în manta și a coborît jos, în salon.

Pe la miezul nopții, cînd marea s-a înfuriat, cînd valurile se fugăreau pe punte urlînd ca lupii și loveau catargul și se repezeau la bărci, să le smulgă, cînd pe vapor totul parcă se lupta, toate gemeau, pîrîiau și își așteptau sfîrșitul, atunci s-a auzit vocea căpitanului în pîlnie :

— Eiii... voi, de pe punte ! Puntea ! Ce-i acolo ?

Vîntul i-a sfîșiat vorbele. Apoi o ușă s-a deschis și s-a închis cu zgomot. Cineva cobora. O formă nedeslușită a dansat lîngă mine. M-a lovit cu piciorul.

— E ceva aici ? m-a întrebat. Care ești ?

— Deținutul...

— Deținut ?... A, da. Și cine te-a legat așa, măi creștinule ? Și jandarmul n-a zis nimic ?

— Păi, chiar el m-a legat...

— El ??? Mă duc la el. Dacă nu te dezleagă, am să-l înec o dată cu vaporul !

A plecat, îmbrățișînd frînghiile și parapetul ; înjura. După o jumătate de oră, căpitanul s-a întors.

— Nu pot face nimic, mi-a spus. Regret. S-o ia dracu de întîmplare. Nu pot, frate. Uite, ia asta... şi mi-a aruncat mușamaua lui. Nu pot face mai mult...

M-a înfăşurat cu mușamaua şi a plecat. Cîinii mării lătrau într-una. Şi deodată, pe neaşteptate, vîntul a slăbit şi a început ploaia. O ploaie deasă, groasă. Mușamaua mea răsuna ca bătută cu pietre.

Dimineaţa, pe cerul spălat, curat a strălucit din nou soarele. S-a ivit o dată cu jandarmul meu.

— Hm, trăieşti, mi-a spus. Trăieşti. Hai ?

— Cum vezi. N-ai avut noroc să scapi de mine.

— Ce noroc... parcă eu i-am ordonat lui Dumnezeu să sloboadă ploaia ? Eu, dacă vrei să ştii, te-aş fi luat cu mine în salon, dar nu m-a lăsat căpitanul. „O să-mi păteze salonul, o să se supere sfîntul Nicolae şi n-o să ne mai ajute", zicea. Cine ţi-a dat mușamaua ?

— Nimeni. Mi-a adus-o vîntul.

— Ai să-mi spui cine ţi-a dat-o ?

— Ai ghinion. Vîntul.

A scuipat în mare şi s-a dus.

În zare, peste noianul de ape, ca desenaţi cu creionul, s-au arătat în faţa noastră nişte munţi.

— Ikaria ? întreb un marinar.

M-a privit cu durere.

— Aici ţi-ai petrecut toată noaptea, omule ?!... Ikaria, ai spus ? Ei, da. Asta e... Toată noaptea a gemut, toată noaptea. Unde-o să ajungem, lume ?! a strigat apoi. Unde-o să ajungem ?! Heii !!

— În I k a r i a... a răspuns cineva înfundat de pe undeva.

Şi totuşi n-am ajuns în Ikaria. Marea asta a Ikariei nu a reuşit încă să se împrietenească cu oamenii. Nu. De-atunci, de cînd l-a înghiţit pe Ikaros, i s-a deschis pofta şi nu se mai satură. Nu trecuseră nici două ore de cînd se potolise, şi au început din nou s-o scuture furiile. Pluteam în neştire.

Marinarii se foiau pe punte. Jandarmul meu i-a urmărit cu privirea şi cînd unul — cel mai prăpădit — a trecut prin faţa noastră, l-a apucat de braţ :

— Unde duceţi, bă, voi asta ? întrebă jandarmul.

— Care asta ? a întrebat scîrbit, aprinzîndu-şi un muc de ţigară.

— Albia asta, troaca asta de porci, bă, unde mama dracului o duceţi ? Spre Ikaria văd că nu, atunci unde mama dracului o duceţi ?

— Plîngeţi-vă la căpitan.

— Eşti bolşevic, bă ? Hei ! Eşti comunist ?

Marinarul a tras calm un fum în piept.

— Bufetul e jos, i-a spus jandarmului, plecînd. Acolo poţi găsi tot ce vrei. De la cafeluţă, pînă la calmant pentru nervi.

Jandarmul a privit negru spre mine, apoi spre soare, apoi iar la mine :

— Ştiu de ce vorbeşte aşa, tu l-ai dăscălit. Hai ? Las', că le descurc eu. Stai să ajungem pe uscat, şi ai să vezi tu !

Vaporul dansa într-una. Rafalele de vînt gemeau printre otgoane. Căpitanul tuna şi fulgera. Tuna, fulgera, se plimba şi fuma. Dar parcă ţigările ar fi fost amare : le scuipa şi-şi aprindea altele. La un moment dat a aruncat şi pachetul. Tocmai trecea prin faţa mea.

— Iartă-mă, mi s-a adresat. S-a plecat, a luat pachetul şi mi l-a pus în mîini. Iartă-mă, a spus din nou.

Îmi bag o ţigară în gură şi aştept să treacă careva să mi-o aprindă. Dar puntea e pustie. Toţi s-au cuibărit undeva şi tac. Numai marinarul acela care s-a certat cu jandarmul trece din nou.

— Îmi dai un foc ? îl rog eu.

S-a apropiat şi mi-a întins atent ţigara.

— Mulţumesc...

— N-ai de ce... Politic ?

— Da.

— Sînteţi pierduţi cu toţii.

— Or să mai scape cîţiva.

— Crezi ?

— Sînt sigur.

A plecat din nou, ferindu-se. Peste puţin, apăru în capul scării şi jandarmul :

— Fumezi, ai ! mi-a spus... Ai din nou noroc. Adică nu tu, comunistul care ţi-a dat ţigara. Ăla a avut noroc că nu l-am văzut. Poţi să mi-l arăţi ?

— Nu.

— Ți-l amintești ?

— Bineînțeles.

— Dacă ți-i aduc pe toți în față, poți să-l recunoști ?

— Ai din nou ghinion. N-am să ți-l arăt.

— Și mai spuneți că nu sînteți trădători ! Bă, pe cine ai să pui martor, bă, că te-am lăsat toată noaptea aici legat ?

— Pe nimeni.

— Vezi ? Ai tu ghinion... O să înghiți pneumonia și ai să te liniștești !

— Dimpotrivă. Am să te reclam pentru tentativă de ucidere cu premeditare. Am să depun reclamația.

— Și ce-ai să cîștigi ?

— Va veni și ceasul ei.

— Pînă atunci, o să-ți bată ție ceasul...

— Nu are importanță...

Jandarmul a plecat furios spre probă. Pe scară a apărut din nou marinarul cel prăpădit.

— Poți să-mi spui unde mergem ? l-am întrebat.

— La Samos.

— De ce ?

— S-a acrit rău vremea.

— Și cînd o să ajungem în Ikaria ? Sau nu mai mergem ?

— Cum așa ?! o să mergem și acolo. Dar Ikaria nu are port stabil și pe furtună nu putem ancora. Pentru moment, mergem la Samos. Așteptăm acolo să se însenineze. Nu vezi cum s-a zburlit vremea ? Hai noroc !

Într-adevăr, timpul se sălbăticea. Gheme negre de nori se rostogoleau și se zdrențuiau de catargele noastre. Ikaria rămînea în urmă, învăluită în ceață. Dar nici înainte nu se zărea nimic. Pluteam orbește. Pe la amurg, un munte ne-a tăiat drumul. Niște luminițe tremurau în față, ca atîrnate.

— Unde intrăm ? În Karlovazi ? întrebă o voce.

— Nu, în capitală. În portul Vathi.

Seara se lăsase de-a binelea. Vaporul a ancorat în fața Căpităniei portului. Faleza era pustie. Casele, zăvorîte. Circulația era interzisă după apusul soarelui.

M-au coborît într-o barcă, împreună cu însoțitorul meu. Era prost dispus.

— De ce dracu ne-a adus aici ? a spus privind într-una spre munții care acopereau orașul. Aha, te uiți ? m-a în-

trebat. Toți ăștia sînt plini cu tîlhari de-ai voștri. Nu-i invidia, plînge-i ! Oriunde-ar fi, îi curățăm. Căpitanul a avut orbul-găinilor, de ne-a adus chiar sub nasul lor ?

La debarcader ne așteptau alți doi jandarmi. Și-au invitat colegul la un păhărel.

— Și ce fac cu deținutul ? i-a întrebat.

— Îneacă-l.

— Nu pot. Trebuie să-l dau în primire.

— Atunci, știi ce ? Predă-l la Triere, ia dovadă și mergem să hoinărim.

— Se găsesc pe-aici cadîne ?

— Este.

— Păi, atunci ce mai stăm ?

M-au dus pe o străduță pietruită, care vuia în noapte sub bocancii lor.

— E periculos ? întrebă deodată unul pe însoțitorul meu.

— Tu ce crezi ?

— După ochi, pare a fi foarte periculos.

— Chiar și este. Dar nu-l doboară. Pesemne că are vreo proptea...

— Ce meserie are ?

— Instructor.

— Nu mai spune ! și nu-l curăță ? Iete-te ! Mă, de ce nu-ți mănîncă capul, bă ?

N-am răspuns.

— Ne disprețuiești, ai ? Aristocrat, care va să zică...

— A, ba nu... e altceva. Nu știu ce exact. Un ceva ce are mare trecere la popor.

— Ce tot indrugi ? Nu vezi în ce hal e ? Ăsta ori ce-ar fi se topește.

Dialogul acesta științific s-a întrerupt. Ajunsesem la Triere. Predarea s-a terminat repede. Cei care m-au luat în primire mi-au scos cătușele și m-au îmbrîncit într-un beci adînc. O duhoare grea înăbușea atmosfera : fum stătut de țigară, miros de picioare nespălate. Un bec mic încerca să rărească întunericul. În clipa cînd m-au coborît, o voce bătrînească cînta *Samiotisa*. „Aici se mai cîntă, deci, acest cîntec vechi."

— Moș Thalis, spuse cineva către cîntăreț, încetează. Am adus marfă nouă.

— Într-un ceas bun, spuse cîntărețul, adică ce bun, că e negru și de plîns. Intră, beiule ! Bine-ai venit ! Pentru furt, sau înșelătorie ? Oricum ar fi, e bine...

— Gura ! îi spuse jandarmul. Domnul este politic. Fiți cu ochii-n patru. E periculos.

— Mușcă ? întrebă cîntărețul.

— Mai rău : răscolește mințile...

— Atunci, n-avea nici o teamă ! În Samos n-are ce să răscolească ! Vino-ncoa, beiule.

M-am tîrît lîngă el și m-am prăbușit : îmi erau ultimele puteri.

— Sst... făcu bătrînul spre ceilalți. Gura ! Lăsați-l să doarmă puțin ! E supt, sărmanul, de valuri și de chinuri...

M-am trezit dimineața în același refren al moșului :

Samiotisa, cu alunițele și ochii-ți catifelați,
Mi-ai făcut inima în patruzeci și două de bucăți.

— Puteți, mă, voi să-mi spuneți de ce tocmai patruzeci și două de bucăți ? întrebă careva, imediat ce moșul termină cîntecul.

— Dar în cîte voiai ?

— Un număr rotund, patruzeci, să zicem.

— Fie. A mea însă nu avea nici alunițe și nici livadă de alune, avea numai o casă atît de mare, de dormeam cu picioarele afară. Aah, chinuri, chinuri ! Tatăl ei strîngea de la teascuri uleiul rînced, să facă săpun ieftin : îl da cu o para. L-a prins poliția, pentru că fura statul. Am vîndut căsuța ca să-l scăpăm de pușcărie. Bucurie și fericire... Eh, cine te-a pus să te naști sărac ?

— Și pe tine de ce te-au adus aici, moș Thalis ? întrebă unul.

— Pentru că am pescuit cu dinamită. Așa a spus domnul președinte.

— E cinstit ce-ai făcut ?

— Să mor de foame era mai cinstit ? Ha ? Păcat de jumătatea de barbuni pe care i-am dat-o jandarmului ca să scap. I-a mîncat cu poftă, împielițatul, a rîgîit și s-a dus de m-a predat. Am spus toate astea domnului președinte, și el m-a rugat să-mi măsor cuvintele, pentru că înjur „organul". Ce să fac ? Am tăcut mîlc, și iată-mă aici.

A scos din buzunar un săculeț cu tutun, și-a udat un deget, a luat două foițe de țigară, a pus în ele tutun și mi-a întins una.

— Lipește-ți-o, îmi spuse, eu sînt ofticos. Îmi placi... Toată noaptea ai strigat pe cineva. Nu știu pe cine. Se vede că te-au chinuit mult. Aah! Doamne-Dumnezeule, cînd o să ți se facă milă de ființele tale? Cîndva, cînd eram copil, credeam că omul e un înger. Acum am înțeles că este o smochină. Nu rîdeți, repet: smochină. Cînd e mic, miroase a lapte; crește, miroase a miere; îmbătrînește, miroase a mucegai. Să nu ți se facă greață de lume? Pe cine caută ăla? spuse arătînd spre ferestruică.

Un jandarm tocmai își băgase nasul pe ferestruică.

— Pe care, bă, te cheamă Ali? Ce dracu, și turci au nimerit aici?

— Turc ți-e ochiul, că nu vede, strigă moș Thalis. Ce-ai cu ei? Ia citește încă o dată.

Jandarmul a privit cu atenție pachetul de țigări, pe care avea scris numele.

— Th... Tha... Thalis, silabisi. Dar ce-ți bagi nasul, moșule, unde nu-ți fierbe oala?

— Și dacă-mi fierbe?

— Țț? Ne! Nu poți fi tu tată al unei frumuseți ca asta!

— Dă-te, mă, la o parte! Vino, Astero [1], spuse moșul, dulce.

Curat stea. Cînd s-a ivit, s-a luminat beciul. Avea și aluniță, și ochi negri. Era o adevărată „Samiotisă".

La sfîrșit i-a dat legătura — o pîine mică de orz, cîteva măsline și două cepe. Apoi a plecat. Dar înainte de a pleca și-a băgat fața pe fereastră și ne-a mai luminat o dată.

— La revedere, ne-a spus, și liberi în curînd.

— Poftiți, spuse moș Thalis, și desfăcu în fața mea legătura.

M-am aplecat. Nu ca să mănînc. Ci să respir aroma mîinilor ei. Un șmecher cu cravată și haine negre, care pînă atunci nu-i dăduse nici o atenție lui moș Thalis, s-a apropiat prietenos.

[1] *Astero* — stea.

— Moș Thalis... am niște cotlete și pîine albă... poftim!

— Așa, acuma m-ai descoperit? Mănîncă-ți cotletele singur, domnule Țimburidis [1]. Noi o să ne hrănim cu orzulețul nostru, ca niște măgari săraci ce sîntem. Mănîncă, beiule, îmi spuse mie. Mîine Steaua mea îmi aduce iar.

Din clipa asta, domnul Țimburidis și-a meritat numele. S-a lipit de bătrîn ca o cataplasmă. Nu apuca bătrînul să-și răsucească o țigară, că pachetul lui Țimburidis se și deschidea în fața lui ca o scoică.

— Hm, da' știu că ai ceva părăluțe... spuse bătrînul. Din ce sat ești, mă?

— Din Madamados.

— Piei din ochii mei! Toți madamadioții sînt zgîrie-brînză. Ce meserie ai, cu voia dumitale?

— Cu limbile mă ocup...

— Măcelar, hai?

— Nu. Limbi străine, scrise.

— Prefer cele fripte. Pst! Țimburidis, ioc fată.

— Cuum? a făcut el mirat.

— Te-am mirosit eu... Îți curg ochii după fata mea. Ei, ioc fată. Știi de unde era jandarmul care mi-a halit barbunii și m-a trădat? Din Madamados.

— Da' eu cu ce sînt vinovat?

— Ești. Aici, în afară de cei politici, toți sînt vinovați. Și sînt și ei vinovați, pentru că i-au înfuriat pe jandarmi și o plătim noi. Iartă-mă, mi se adresă, dar așa este. Prea îi întărîtați, și de asta vă urăsc tare. Poate și pentru că le vorbiți păsărește. Își ciulește bietu jandarm urechea și nu înțelege nimic. Își închipuie că-l înjurați și apucă ciomagul. Ca să fiu sincer, bine fac! De ce, mă, nu vorbiți cum vorbește toată lumea?

— Dar cum ar trebui să vorbim?

— Ia, așa cum vorbește orice om care știe carte. Uite ce vreau să spun: cu toate că sînteți învățați, vorbiți ca niște țărani. Ei, prietene, așa ceva nici un jandarm n-o poate permite. Dă-mi acum o țigară pentru cuvîntul bun pe care ți l-am spus. Dacă nu ai, fumăm din tutunul meu. Tu, Țimburidis, la o parte! N-au trecere țigările tale! Și, Țimburidis, pentru ultima oară: fată ioc! Am terminat!

[1] *Țimburidis* — de la *țimburi:* căpușă.

Ascultă-mă, mi se adresă din nou, dacă scapi cu bine, să vii să mă vezi. „Pe nea Thalis, să spui, îl caut, care o are pe Erasmia". Asta-i barca mea. M-am însurat cu ea o dată cu băbuța-mi. Acum iau amîndouă apă. Au îmbătrînit. Dar să fie sănătoasă Steaua mea. Ce să-ți mai povestesc, băiete? Rablă e barca mea! Da' cum se urcă Steaua mea, strălucește marea. Nici n-ai zice în clipa aceea că-i barcă pescărească, ci gondolă. Ei, ai să vii să mă vezi, cînd scapi?

— Nu cred...

— De ce?

— Aștia, după cum văd, moș Thalis, mă pregătesc pentru o altă călătorie, mai mare.

— De ce? Le-ai făcut vreun rău?

— Mare.

— Ei bine, eu nu te cred. Pe omul rău știi tocmai de unde îl miros? Ia du-te, dacă vrei, în satul Pagonda, și eu la Vathi. Ei, și eu am să te recunosc. Știi după ce mi-am dat seama că ești băiat bun? Unu: n-ai frunte îngustă. Doi: n-ai buze subțiri. Trei: n-ai sprîncenele împreunate... Atunci, de unde născocești că ești rău?

— Și dacă te înșeli?

— Pînă acum numai inima mea m-a înșelat... Ochiul, niciodată. Lasă, fiule! Știu eu multe. M-a învățat marea. Peștii nu gîndesc, și am fost nevoit să gîndesc eu și pentru ei. De mic copil ascultam vînturile. Le deosebeam de departe, înainte de a se apropia: care-i zefirul, care crivățul, care tramontanul... Așa și cu oamenii. Învățătorul îmi și zicea: „Moș Thalis, bine că n-ai învățat carte, altfel m-ai fi întrecut." Auzi, gogoși!

— Moș Thalis, se strecoară din nou în vorbă Țimburidis. Am desfăcut un pachet mai bun... Iei?

— De cîte ori vrei să-ți spun, mă?

— Dar de ce nu iei o țigară? îl întreb eu.

— Nu-l înghit. Se holbează la fata mea. Din toți cei de-aici, numai tu nu te uiți la ea.

— Greșești, moș Thalis, și eu privesc la Steluța ta.

— Poate, dar cum? Cu ochii... Aia o privesc cu dinții. Ce, eu nu văd? Apoi, tu ești politic. Pe politic poți să-l bagi în casa ta. O să ți-o cinstească. În guvern să nu-l bagi. O să ți-l răstoarne. De ce? Aș fi vrut să te întreb pe tine, dar ai să-mi răspunzi cu prea multe vorbe și n-am să în-

țeleg. Dar să te las, ți-e somn. Păi, are și de ce să-ți fie. Te-au bătut valurile, te bat acum și vorbele mele. Te-ai istovit. Dormi, fiule, am eu grijă să nu te trezească nimeni. Aah ! Să nu știu un cîntec de leagăn... Le-a consumat pe toate băbuța mea. Somn ușor.

Dar somnul n-a fost de loc ușor. M-a trezit un cutremur. Salve de tunuri, cataclism...

— La armeee !!! se auzea de peste tot. La armeee ! Alarmă ! Feriți-vă ! Pe ei !

Veștile s-au răspîndit ca fulgerul. Partizanii insulei luaseră cu asalt orașul. Nu chiar un asalt, după cum ne-am dat seama mai tîrziu, ci un atac de încercare. Dar prăpădul, zgomotul, frica au fost așa de mari, încît credeai că orașul a căzut în mîinile lor. Ropote, zăngănit, gîfîieli se auzeau peste tot. O goarnă suna neîncetat. Deodată, ropotele au început să se audă și pe culoarul clădirii în care ne aflam. Am crezut că jandarmii pornesc să-i gonească pe partizani, dar ne-am înșelat. Țevile puștilor, care ne așteptam să tragă înspre munți, au apărut prin ferestruici, îndreptîndu-se spre noi.

— Halt ! Să nu se miște nimeni ! au urlat prin ferestruică ! Sus mîinile ! Trădătorilor ! O să vă curățăm pe toți !

Nu le vedeam mîinile, dar înțelegeam că tremură, fiindcă tremurau țevile.

A trecut puțin timp. Goarna a amuțit. Țevile puștilor nu mai tremurau. Ne-am ascuțit auzul. Încetaseră și mitralierele. Peste puțin, țevile s-au retras ; pașii jandarmilor au bocănit pe culoar. Se lumina de ziuă. S-au auzit niște roți...

— Ei, ce-ai înțeles din toate astea, nepoate ? îmi spuse moș Thalis, de cum s-au liniștit toate.

— Nimic.

— Așa-i ? Nici eu n-am înțeles nimic.

— Adică, moș Thalis, să zicem că „ei" au pierdut lupta.

— Așa crezi tu ? mă atacă pe neașteptate Țimburidis. Ei, și eu îți spun că voi ați pierdut lupta. I-ai auzit ? Astea-s ultimele lor gloanțe. Șterge-i de pe listă.

— Se poate, consimt eu.

— Ei, atunci spune, cum am pierdut, măi băiete ? mă întrebă curios și binevoitor moș Thalis.

— Îmi dai puţin tutun ? Mulţumesc. Aşadar, moş Thalis, află două lucruri : din clipa cînd paznicul unui regim întoarce spatele celui înarmat şi ţevile spre cel dezarmat, regimul ăsta e mort. Cînd o să fie îngropat ? Asta nu mai are nici o importanţă. Dar, din păcate, discuţia noastră trebuie să se termine pentru totdeauna.

— Da' de ce ? Ce se-ntîmplă ?

În ferestruică apăruse faţa nedormită şi îngrozită a însoţitorului meu — jandarmul.

— Unde-i trădătorul ăla ? întrebă.

M-am ridicat. Am apucat bocceaua şi i-am întins mîna lui moş Thalis.

— Stai ! îmi spuse. Vreau să te sărut. Asta-i. Am să te sărut, fie ce-o fi ! Na, bă găinarule ! Vezi ce fac ? Îl pup ! Hai acum, trece-mă pe lista ta murdară. Mergi cu bine, beiule !

ÎNTÎLNIREA A PATRA

În Ikaria mă aştepta o primăvară ciudată. Plină de păsări înspăimîntătoare şi flori ofilite. Balcoanele erau uscate, pustii. Nimeni nu mai uda florile. Încă de pe vapor, sătuleţul meu se vedea alb şi gol : locuit numai de cîini şi jandarmi. Foarte mulţi jandarmi. Insula era de la un capăt la altul încercuită, pentru că apăruseră, se zicea, partizani.

Adevărul este că vreo cîţiva tineri de pe insulă, îngroziţi de perspectiva de a fi trecuţi sau în rîndul jandarmilor — ca mobilizaţi —, sau al răposaţilor — ca nesupuşi —, şi-au părăsit casele şi s-au ascuns prin văgăuni. Din ziua aceea, Ikaria a intrat în alarmă. Din ziua aceea, orice oaie sau capră găsită pe povîrniş era împuşcată. Dacă era cu cioban, îl împuşcau şi pe el. Noaptea, toate umbrele deveneau „partizani" şi trăgeau în ele. Ikarioţii erau deportaţi pe insula lor proprie. Nu puteau să circule nici măcar prin grădina lor. Îşi auzeau vitele cum rag de foame şi nu le puteau da o mînă de iarbă. Livezile se uscaseră, fructele cădeau şi putrezeau.

În clipa cînd am călcat pe insulă, un sublocotenent tînăr, corpolent, m-a luat în primire. A răsfoit notele, a pus un număr, a înregistrat un protocol şi l-a întrebat cu interes pe jandarm dacă i-am făcut „greutăţi" pe drum.

— A, nici vorbă, i-a răspuns el, l-am ţinut mereu în faţa automatului meu, cu piedica trasă.

— În ce sat ai stat, deţinutule, înainte de a fi transportat la închisoare ? mă întrebă.

— În Mavrato.

— Nu te mai ducem acolo. S-a desfiinţat. L-au murdărit bandele voastre. Nu ştiai ? Ei, află. Te trec la regim de supraveghere severă. Aşa scrie în indicaţii. Ai fost pentru nişte muniţii, hai ?

— Nu ştiu.

— Știu eu. Ai fost pentru niște munții. Dar l-ai terorizat pe martorul acuzației și și-a retras declarația. Deocamdată. Însă cînd va da ochii cu plutonul de execuție, o să recunoască totul din nou. Și atunci o să te pregătim pentru o altă călătorie. Ești periculos. Sentinelă, bagă-l la arest! Anunță-l pe plutonier să și-l ia în primire.

Am fost dus din nou într-o celulă. Primul meu gînd a fost să caut pe perete însemnările lui Kleomenis; peretele era răzuit și totul dispăruse. Cum or fi descoperit scrisul? Aici, înăuntru, nu călca nici un jandarm. Dar chiar dacă s-ar fi rătăcit vreunul, îi trebuiau ore pînă să i se obișnuiască ochii cu întunericul. Nu. Nu un jandarm curățise peretele, ci poate un deținut care s-a temut să nu fie învinovățit. După-amiază am reușit să fur cîteva clipe de somn. M-au trezit zăvoarele de la ușă. Eram încă obosit de drum. Am încercat să mă ridic. Mă durea tot trupul, ca împuns de ace.

— Repede! Mai repede, pleci! îmi strigă unul cu o voce subțire, care accentua cuvintele ca cei din Kerkira.

— Plec? Asta-i bună... Vaporul încă n-a plecat, și o să plec eu?

— Care vapor, bă? Cum o s-ajungem cu vaporul la Panaghia [1]? Ai văzut tu vreun vapor cu roți?

Așadar, așa se numea noul meu sat. Era un sătuleț mic, cald, așezat într-o vale mică, unde nu ajungea crivățul. Pînă și banane creșteau pe gardurile lui. Nu era departe de port. Nici jumătate de oră. Dar eu am rămas la mijlocul drumului.

— Nu rezist mai mult, i-am spus jandarmului meu și m-am așezat pe o piatră.

Jandarmul m-a ridicat în picioare și m-a ținut așa, dar cum mi-a dat drumul, m-am prăbușit. A început să mă înjure murdar. Apoi m-a lăsat pe mine și l-a luat în primire pe sfîntul protector al Kerkerei. Și l-a îmbălat și pe ăsta, și pe Maica Născătoare, după care a trecut în revistă tot cinul sfinților; la urmă, istovit, și-a scos chipiul, l-a trîntit de pămînt și s-a liniștit [2].

[1] *Panaghia* — Sf. Fecioară (lb. gr.).

[2] Locuitorii insulei Kerkira și Kefalonia, cu toate că sînt considerați ca cei mai melomani oameni din Elada, sînt renumiți prin înjurături.

— Ia ascultă ici-şa, mi-a spus, dacă pînă diseară nu vine nimeni să te ajute, te împuşc, pentru că ai încercat să evadezi. Ai înţeles ?

— Fă cum crezi, dar n-or să te creadă. În hîrtiuţa pe care o ai în buzunar scrie că sînt „extrem de periculos", că trebuie să ai grijă de mine ca de un vas de cristal, pentru că o să mai aibă nevoie de mine. Nu mă crezi ? Atunci rupe plicul şi citeşte !

— De unde ştii tu toate astea ?

— L-am citit. Nu ştii că noi citim şi prin plicurile închise ?

— Hm, dacă minţi ? Bine... Atunci, ce să fac ?

— Ori găseşti un măgar să mă care, ori o să mă cari tu.

— Ce ? Cum ? Eu ?! Să te car eu ?! Nu, mai bine te omor !

— E şi asta o soluţie. Dar o să ai neplăceri, şi mi-e milă de tine.

— Bine. Să mergem, mi-a spus. Dar să ştii că dacă mă vede vreunul dintr-ai voştri, îl omor. Am terminat. Mergem.

Şi-a luat chipiul, l-a pus în cap.

— E grea ? m-a întrebat, arătînd spre boccea.

— Depinde. Pentru un om puternic, e uşoară ca un fulg.

A luat-o, a clătinat-o, apoi şi-a smucit şapca răsucind-o în diagonală. l-a mai înjurat o dată pe protectorul Kerkirei, în sfîrşit a ridicat bocceaua pe umăr, m-a sprijinit de celălalt umăr şi am plecat.

Am ajuns în sat o dată cu amurgul. Totul era mut. Circulaţia, interzisă sever. Mi-au dezlegat mîinile şi m-au dus la o căsuţă din cărămidă. Jandarmul a bătut în uşă cu patul puştii.

— Heii, striga, deschideţi ! Poliţia !

S-au tras dinăuntru zăvoarele. Cîteva fete au apărut în crăpătura uşii.

— De mult timp n-aţi mai văzut un sfînt bărbierit... Poftiţi, luaţi-l.

Băieţii m-au recunoscut, m-au tras înăuntru şi au început să mă îmbrăţişeze. M-au aşezat pe cea mai curată saltea. Mi-au făcut şi ceai ; unul păstra pentru dureri de burtă puţin rom. M-au hrănit. Apoi m-au urcat la mansardă, într-o cămăruţă singuratică, şi mi-au aşternut să dorm.

Așa am luat viața de la capăt, după o mică întrerupere. Zilele au început să fie din nou albe. Mirosea a flori veștede și fructe putrede... Noaptea dormeam cu geamul deschis. Pe străzi nu circula nimeni. Numai cîinii. Sătenii se zăvorau o dată cu amurgul. Se lăsa o tăcere adîncă. Doar vuietul mării urca pînă la noi, ca un cîntec îndepărtat, și sforăitul jandarmilor, ce dormeau îmbrățișîndu-și armele.

Jandarmul meu din Kerkira nici nu sforăia, nici nu cînta sau ofta, așa cum fac adevărații kerkerieni. El ura. Ura și înjura. Cînd îi venea chef să înjure și nu întîlnea pe nimeni, dădea buzna prin case. Într-o după-amiază, pe o străduță, ne-am întîlnit nas în nas.

— Hm, tu ești ? a mugit. Mai trăiești, bă ? Hai, pleacă... Nu. Stai ! Poți să-mi spui de ce ți-ai tras pălăria pînă la umeri ?

Adevărul e că voiam să-mi ascund capul ras, pentru că pe străduța aceea locuia cea mai frumoasă fată de pe insulă. Și atunci jandarmul mă oprise chiar sub fereastra ei.

— Cu tine vorbesc, bă ! De ce ți-ai înfundat pălăria pe urechi ? Disprețuiești autoritățile, bă ?

Fata a auzit gălăgia și a ieșit la geam.

— Nu numai că nu ești din Kerkira, dar nici din Cithere nu ești, i-am spus, privindu-l cu milă.

— Aah ! Aah ! a făcut el, apoi s-a potolit. Bine. Să-i mulțumești fetei... Bună ziua, Kikița !

Kikița a trîntit geamul.

— Aahh ! a făcut din nou jandarmul. Ai văzut-o, mă ? Ai văzut-o ?! Mi-a închis geamul, ca să nu aflați voi despre relațiile noastre. Dar o să mi-o plătești ! Te am în vedere. Văd că te-ai înzdrăvenit. Ți s-a urcat vlaga la cap și ai ieșit la vînat. Ține cont. Te am în vedere !

A plecat. Asta făcea toată ziua. Hoinărea pe străzi și mușca. Cine i-o fi răscolit mințile copilului ăstuia din Kerkira, să-și părăsească insula înflorită și să vină aici, să latre și să muște ?

Klamuțis, care era muiat în filozofie din creștet în talpă le spusese o dată jandarmilor cuvintele astea înțelepte : „Cine nu poate să bată fără motiv este o halva. Nu are ce căuta în eroica jandarmerie regală a regelui." Prietenul nostru din Kerkira se potrivea întocmai cu dictonul.

De multe zile privesc pe furiș pantofii lui Kleomenis. Nu mă decid să-i desfac. Dacă în clipa cînd meșteresc la ei mă înșfacă pentru transport? Acum transporturile nu sînt ca altădată, simple mutări de deținuți. Te ridicau brusc într-un minut. Mă gîndeam la manuscrise. Mă temeam să nu cadă în mîinile lor; pentru că nimic nu urau mai mult, în ultimul timp, decît hîrtiile scrise. Le urau mai mult chiar decît pe cei care le scriau.

Priveam, așadar, pantofii lui Kleomenis și mă gîndeam la soarta manuscriselor. Tălpile erau solide, groase; pantofi din aceia numiți „cu două etaje". Puteau ascunde multe manuscrise, și eu voiam nu numai să le citesc, ci să le și copiez. Gînd utopic, fiindcă nu îndrăznisem încă nici să le citesc. Nu mă puteam obișnui cu ideea că scăpasem. Probabil că m-au lăsat în pace pentru un timp, ca să aibă vreme să născocească altceva. Așa că în fiecare dimineață așteptam din nou cătușele. Dimineața, ridicările se-ndesiseră atît, încît multe sate erau aproape goale. Cea mai mare parte a clientelei o strîngeau la Tripolis. Tribunalul Militar al orașului ăstuia istoric din Peloponez fusese botezat „Tribunalul morții". Acolo suprimaseră toate celelalte pedepse și o păstraseră numai pe cea „cu moartea". Procesul era o procedură cu totul formală. Procesul însemna condamnarea. Iar condamnarea, moartea.

Execuțiile aveau loc în curtea închisorii, în fața celor nejudecați încă. A trecut în legendă cazul unei fetițe de șaisprezece ani, pe care au ridicat-o de pe banca școlii și au trecut-o pe banca acuzaților. Era frumoasă ca un crin. Pentru că n-a avut maramă să-i salute pe ceilalți în timpul execuției, și-a despletit părul și l-a fluturat, ca pe o batistă, de rămas bun.

Mîine am să desfac tălpile. Mîine, chiar în zori. Ba nu, înaintea zorilor. Mai întîi am să descos tălpile. Nu pe amîndouă odată. Ci una cîte una, ca să pot evita orice surpriză. Dar cu care să încep? Bătrînele spun: „Dumnezeu să ne ajute din dreapta". Dar încă din primii ani de școală, toți ne obișnuisem să pornim cu piciorul stîng. Așadar am început cu pantoful stîng. Am luat un cuțit și, lovindu-l cu o piatră, am dezlipit talpa; manuscrisul era acolo. Am ascuns celălalt pantof printre lucrurile mele și am început să

aranjez manuscrisul. Erau foițe de țigară, scrise pe ambele părți cu un creion bine ascuțit. Literele erau o adevărată capodoperă : mici, rotunde, caligrafice, ca de tipografie. Afară se luminase de ziuă.

Am aranjat încă o dată teancul de hîrtii, am băut un pahar cu apă, m-am tras lîngă fereastră, să încep lectura. Dar, deodată, niște țignale nervoase au împuns satul somnoros. Pe străduță s-au auzit pași grăbiți. Am deschis fereastra.

— Ce se întîmplă ? am întrebat pe cîțiva din ai noștri.

— Apel extraordinar. Cine știe ce ne-a mai pregătit Klamuțis ?!

Am înfundat hîrtiile din nou în tălpi. M-am spălat, m-am îmbrăcat și am coborît.

Cea de-a patra întîlnire cu Kleomenis a fost amînată.

Klamuțis se decisese să ne țină o nouă cuvîntare. Se bărbierise, își lustruise bumbii. Piața era plină de lumea abia trezită. Pe masa lui Klamuțis se află un pahar crăpat, cu flori, și — de necrezut — un teanc de ziare. Am privit ziarele. Le-a privit și Klamuțis : mustățile îi tremurau de emoție.

— Băieți, spuse Baptismas, — un om jucăuș din Kefalonia —, să știți că au tipărit un supliment la *Evanghelie* și o să ne împartă cîte un exemplar.

— Baptismas ! strigă Klamuțis.

— Prezent !

— Cînd strigi „prezent", să fii prezent !

— Sînt.

— N-aș crede. Am să te pipăi cu gîrbaciul, să mă conving. Drepți !

— ...'epți ! strigă și aghiotantul, ca un ecou.

Klamuțis l-a mustrat :

— Cînd comandantul e prezent, orice altă autoritate e inexistentă. Înțeles-ai ?

— Ihî... înțîles... păi cum ?

Klamuțis l-a chemat lîngă el :

— Pst !... Vino-ncoa ! Azi ai să strigi tu catalogul. Na-ți-l !

— Apelu ? întrebă aghiotantul, opărit.

— Da, mă. Apelul. Grecește-ți vorbesc.

— Grecește. să trăiți... dar ce să fac ?

— Mă veneticule, apel înseamnă : recit numele. Ei, recită-l !

— Să ricit, să trăiți... dar de unde să încep ?

— Ruşine... Ce-ai făcut atîtea luni la şcoală ? Ai să începi de la început, adică primul rînd.

— Am înțeles ! Citesc : „Numele şi pronumele !" N-auzi, mă ? Spune' „zent", ca să mergem mai departe.

Klamuțis s-a repezit, de parcă ar fi luat catalogul foc !

— Gura ! îi urlă. Dă lista ! Alfabetule ! Eşti un alfabet, bă, aşa să ştii ! Dă-ncoa lista. Am să strig eu apelul. Sau... nu. Azi nu este apel. Azi o să smulg masca de pe mutrele voastre. Xeroianis, adu-mi apă !

Pînă să-i aducă aghiotantul apă, Klamuțis şi-a făcut mustața cîrlig.

— Ai adus-o ? Pune-o acolo pe masă ! Apoi s-a întors spre noi. Şi-a umflat pieptul, a tuşit şi a început oficial. Prima, va să zică, despre patrie. Al doilea, despre grad, al treilea, ateizmul ! Şi să-mi... mama ăla de-am să-l protejez. Pentru că ăla vra să zică încă nu s-a născut. Adică care se ridică la înălțimea mea e ars. Şi dacă nu-l arde Dumnezeu, îl ard eu, nici o îndoială să nu vă rămînă. Timpurile pe care le ştiați au trecut. Acum este națiune, adică patrie... O să-mi spui : „Eu nu dau nici două parale ruginite pe ea", o ştiu, nu mă surprinzi ! Voi patria, să-mi fie cu iertare, ați făcut-o baclava şi o împărțiți, dar nici noi nu sîntem încuiați. Patrie vinzi, moarte cumperi. Patria îşi organizează apărarea, şi fiecare care organizează contra moare. Mă, tu, zic eu. Cine eşti tu, de vrei să faci igalitate ? Mă, tu, dacă putea să fie igalitate, nu o făcea Dumnezeu, lăsa s-o faci tu, boule ?! Şi dacă nu o face Dumnezeu, va să zică că nu se poate. Adică tu vrei să fii mai deştept ca Dumnezeu ? Ei, nu se există, boule ! Am să te atîrn de ştreang, ca să mă liniştesc şi eu, şi patria. Acum, a patra : drapelu, mă boule, drapelu de ce s-a făcut ? Ca să-şi sufle nasul orice haimana ? Drapelu este un si...m... simb... e o pînză. Care-ai spus pînză, boule ? E un rit, adică are dungi : una albă, una albastră, şi la mijloc are cruce. De ce are cruce, tîlharilor ? Hai ? Aşa, de florile mărului ? La dracu ! Crucea este ca să ne închinăm, şi drapel fără cruce nu se există. Da' voi, bă tîlharilor, ați smuls crucea, ați aruncat-o, şi în

locul ei ați pus sapă și seceră și fel de fel de drăcii și ați luat și drapelul și l-ați murdărit în sînge și l-ați făcut roșu. De ce, boule ? Pentru că sînteți ucigași. Dar de-acu, stop ! Să nu întindă vreunul mîna să vopsească drapelu, că i-o usuc ! Și-acum, declarațiunea de mătanie, adică de răzgîndeală. Voi ziceți, bă, că declarațiunea e o ticăloșie. Și eu zic, boule, că ticăloșie e să nu semnezi. Bă, scrie : „M-am înșelat, bă, spune clar, am rătăcit drumul, pentru că sînt și oleacă incult, nu eu, bă, ci ăla care ai rătăcit drumul. M-am încurcat, spune ! Și-acum mă reîntorc pocăit în brațele patriei-mume..." Dar vă lasă mîndria ?... „Eu, bă, ziceți, sînt bărbat ?..." Păi dacă ești bărbat, dă înapoi, bă, de ce ți-e frică de lumină ? Dacă ești bărbat, dă-te înapoi bărbătește, adică vino la mine, cere-mi stilou, bagă-l în cerneală și trage iscălitura. Altfel, ești un fricos de faci pe tine, și de aia bine face ăia de vă face capătul. Capătul, bă !

A tușit, a golit cana cu apă și s-a întors spre aghiotant.

— Xeroianis ! Adu-mi „mătăniile". O să le semneze toți.

Aghiotantul i-a pus hîrtiile pe masă.

— Bravo ! a exclamat Klamuțis. Și-acum, ia automatul ! Bravo ! Ia și pistolul ! L-ai luat și pe ăsta ? Bravo, scoate-l și pe-al tău. L-ai scos ? Bravo. Ia acum și gîrbacele. Le-ai luat ? În ordine. Acum bagă-le pe toate înăuntru, încuie ușa pe dinafară și vino încoa !

A băut apa care a mai rămas, și-a umflat din nou pieptul ca un păun și a venit puțin mai în față.

— Eu mi-am finisat discursul, a spus modest. Acum sîntem și noi neînarmați ca și voi. Pentru că nu vreau mîine să spună vreunul că v-am expus corpurile la constrîngere morală. Nu. Fără arme, fără amenințări... Ați văzut prăpastia. Ați venit singuri. Eu am terminat. Și ca să vă ajut, uite, îl strig eu pe primul. Baptismas !

— Prezent ! se auzi vocea glumeață a kefalonitului.

— Declari ?

— Da.

— Așa. Bravo. Adu stilou, mă Xeroianis. L-ai adus. Bravo. Moaie-l acum în cerneală. Bravo. Așadar, ce declari, mă Baptismas ?

— Declar că n-am de declarat nimic.

— Bine, i-a spus Klamuțis aghiotantului. Bagă-l pe Baptismas la beci și păzește-mi-l bine. O să am mult de lucru cu el.

După necrologul acesta de dimineață, eram liberi. Simțeam un gol, o pierdere. Voiam să mă sprijin de ceva. Căutam o evadare din realitatea asta înfiorătoare. M-am gîndit din nou la Kleomenis.

M-am urcat la mine, am luat din nou manuscrisul ; am aprins o țigară, am început să citesc :

PARTEA A DOUA

MANUSCRISUL

În loc de prolog

Unde am găsit lumină ca să scriu aceste pagini ? Unde am găsit hîrtie, creion, putere ? Nu mă întreba ! Întreabă-mă unde am găsit voință ! Asta ajunge. Asta am găsit-o singur. Toate celelalte mi le-au procurat călăii mei. Și tocmai atunci cînd am încetat să le mai caut. De ce ? Asta nu încerca să afli acum ! Călăul este un fel de mașinărie care vrea să meargă numai înainte. Știe că dacă se oprește, e distrus.

De exemplu, al meu. Din ziua în care mi-a adus creionul, a fost distrus. Și nu numai că nu mi l-a luat înapoi, dar m-a și păzit, să nu treacă controlul și să mi-l ia.

Toate bune, dar eu de ce trebuie neapărat să scriu ? Parcă piere lumea dacă o să lipsească o carte ? Lumea nu a pierit nici atunci cînd nu se scrisese nici una, nici atunci cînd au ars cărțile împreună cu autorii lor în piețele publice.

Într-adevăr, ce carte poate să iasă din întuneric ? Întunericul întotdeauna naște monștri. Și totuși ce mamă nu și-a iubit copilul, chiar dacă se întîmpla să fie monstru ? Singurul lucru care mă îngrijorează e cum o să scot la lumină manuscrisul acesta. Desigur, nu eu. Cînd el o să urce spre lumină, eu voi coborî în mormînt. Așadar, ce-i de preferat ? Să trăiască el, sau eu ? Oricum, cartea aceasta trebuie să fie scrisă ! Sînt sigur că n-am să regret niciodată. Ambițioși sîntem noi oamenii, cînd vedem că apare la orizont Moartea ! Ani și ani de zile am înotat în hîrtii. Tot timpul era al meu. A mea era și viața întreagă. În așa măsură a mea, încît aș fi putut-o distruge numai așa, să demonstrez că îmi aparține. Și totuși, nu am așternut pe hîrtie nici un rînd. Iar acum, acum cînd toate dispar, se prăbușesc, acum

cînd nu am nici lumină, nici hîrtie, nici timp, acum trebuie să scriu.

Şi peste toate, creionul îmi chinuie degetele suferinde!

Trebuie să mă întorc cu zece ani în urmă, în ajunul Marelui Război Mondial.

O mie nouă sute treizeci şi opt. Am împlinit douăzeci de ani. Pe pereţi şi pe stîlpii de telegraf au fost lipite nişte afişe imense. „Sînteţi chemaţi sub arme...“ Ne chinuiau să mergem de bunăvoie, ca să ne ucidă organizaţi, în rînduri aliniate.

Mă trăgeam dintr-o familie săracă. Era imposibil ca ai mei să mă trimită „la studii în străinătate“, pentru a scăpa, în felul acesta, de armată. Studiile mele s-au întrerupt brusc din ziua cînd a murit tata. A trebuit, aşadar, să mă pregătesc de pe acum pentru a-mi da viaţa într-un război negustoresc, dintre cele pe care obişnuia să le provoace Anglia pe socoteala noastră. Ba mai eram obligat să fiu pentru asta foarte entuziasmat.

O mie nouă sute treizeci şi opt. Pe cîmpiile înzăpezite ale Spaniei aburea sîngele nevinovaţilor. Fascismul trecuse pe acolo. Şi încă nu se zărea graniţa unde se va opri. Acum, din toată gloria acelui popor tragic şi viteaz au rămas doar nişte placarde care să ţină piept duşmanului! *„No passaran!“* Fumuri în Spania. Beznă în Spania. Ca să nu-i ude sîngele, englezii şi-au deschis umbrelele.

Aici la noi bezna a căzut încă mai devreme — 1936. A adus-o „noul Pericles“, un pitic a cărui statură nu ajungea nici la genunchii istoriei. Bezna se numea „a treia civilizaţie elină“. Iar „Pericles“ — Ioanis Metaxas.

În ziua cînd mi-au pus uniforma, mama m-a bocit ca pe mort.

De-atunci toate lucrurile s-au rostogolit grăbite. Nu ne mai despărţea de glorie decît o fărîmă de timp. Pe cîmpiile Flandrei croncăneau păsările lui Hitler; zburau şi ne admirau, pe noi şi „Pericles“ al nostru: „al III-lea Reich... a treia civilizaţie elină!“

Apoi au sosit şi cămăşile negre ale Ducelui, să ne admire; prea mult ne asemănam la gesturi, la saluturi şi la paradă...

I

În luna octombrie a anului 1940 slujeam în secția „frontieră de acoperire". În timpul gărzii de noapte se auzeau de pe cîmpiile Flandrei vuietele de luptă. În ziua de 28 octombrie, în zori, aparatul Morse a început să țăcăne insistent, deși era o oră neobișnuită. Telegrafistul și-a pus, înjurînd, căștile. L-am trezit pe sergentul meu. Telegrafistul s-a ridicat de la aparat ; alb ca hîrtia, s-a dus, împleticindu-se, spre comandamentul companiei. N-a întîrziat acolo. A ieșit imediat împreună cu comandantul ; acesta arăta încă mai rău, buzele îi erau albe.

— Ce se întîmplă, domnule căpitan ? îl întreb.

— Trebuie, mormăi, trebuie. Domnule sublocotenent ! strigă. Am primit ordin să ne retragem la cantonament !

L-am privit ca nebun.

— Da. Ordinul nu ne permite nici un fel de explicații. Spune : „Numaidecît !"

— Atunci, e vorba de alt sector. Uitați că aparținem secției de „acoperire" ?

— Din păcate, ordinul ni se adresează nouă direct. Trebuie să ne retragem în spate.

— Și fortificațiile ?

— Le părăsim.

— Bineînțeles, după ce le distrugem, spun.

— Din păcate, ordinul e și mai crud : „Vor fi părăsite neatinse".

— Domnule căpitan ! strig înnebunit. Sînt sigur că telegrafistul a greșit la recepție. Ați telefonat la sediul batalionului ? Ați vorbit chiar cu maiorul ?

Căpitanul l-a chemat pe telefonist.

— Imediat ce stabilești legătura cu batalionul, a spus, să mă chemi ! Vreau să vorbesc personal cu domnul maior.

Telefonistul a început să sune asiduu ; nu era o treabă ușoară să prinzi comandamentul. Căpitanul s-a așezat pe o piatră și și-a aprins o țigară. Mîinile îi tremurau.

— Domnule comandant ! strigă o dată telefonistul. Aveţi legătura !

Căpitanul a aruncat ţigara şi i-a smuls receptorul din mînă.

— Alo ! Domnule maior ! Da... Ordonaţi ! Domnule maior, sînt tulburat. E imposibil ! Dar cum... Cum să le spun oamenilor ? Şi responsabilitatea ? Dumneavoastră... personal ?!

Între timp sosiseră şi alţi ofiţeri. Stat-majoristul, în grabă, îşi încheiase strîmb vestonul şi se căznea să-l îndrepte, fără să reuşească.

— Domnule sublocotenent, mi s-a adresat, încercînd să rîdă. Ce-i cu glumele astea proaste ?

— Ssst !... îi fac eu, şi i-l arăt pe căpitan.

Căpitanul ascultă cu atenţia încordată, apoi aruncă receptorul de pămînt.

— Băieţi, ne spuse, şi se apropie clătinîndu-se. Ordinul e clar : am primit ordin să ne retragem la cantonament.

— Domnule căpitan ! strig eu din nou, dumneovoastră admiteţi asta ?

— Domnule sublocotenent, îmi spuse tragic, nimeni nu are dreptul să conteste patriotismul nostru, al tuturor. Dar sîntem soldaţi. Soldaţi, nu uitaţi ! Poate — nu ştiu —, e vorba de o regrupare strategică în spate. A ezitat un moment, apoi s-a întors aspru, milităreşte, spre noi. În orice caz, răspunderea retragerii o poartă maiorul ! Desfaceţi tunurile, încărcaţi trenurile regimentare ! Dacă pînă în clipa de pornire nu este contramandat ordinul...

— Bine, domnule căpitan, dar nu vedeţi că asta seamănă puţin a capitulare fără condiţii ? îl întreb, privindu-l insistent în ochi.

— Domnule sublocotenent, îmi spuse sever, nu cumva aveţi impresia că plesnesc de bucurie ?

M-am apropiat de el.

— Şi dacă maiorul nostru este un tr...

— Ce ?

— Dacă după retragerea noastră, cămăşile negre ale lui

Mussolini vor înainta, ca să ocupe fortificaţiile noastre... Asta o să însemne trădare, sau nu ?

— Nu îndrăznesc să cred... îmi răspunse speriat.

— Eu îndrăznesc ! Credeţi că toţi ofiţerii noştri sînt botezaţi în cristelniţa democraţiei şi a patriotismului ?!

După o jumătate de oră, în timp ce coloana cobora, s-a auzit un vuiet teribil. Catîrii de la căruţe s-au speriat, gata să răstoarne încărcăturile.

— Culcaţi ! strigă comandantul.

Un stol de avioane de vînătoare „Kaproni" s-a rotit de cîteva ori pe deasupra noastră, la mică înălţime.

— Domnule căpitan ! izbucni, aproape plîngînd, stat-majoristul. Să ne întoarcem... nu vedeţi ?... A început războiul !

— Înnebunesc !!!! a început să strige căpitanul. Ce înseamnă toate astea ? Nu cumva fascismul local predă garda fascismului străin ?!

În depărtare se auzi o bubuitură de tun.

— Stai ! ordonă căpitanul. Companie, stai ! Stînga-mprejur !!

— Ce se întîmplă, domnule căpitan ? îl întrebă, scos din fire, ofiţerul stat-major ist.

— Ne întoarcem să ne reocupăm poziţiile. Compania să se desfăşoare pentru luptă !

Am început să urcăm dealul resfiraţi în trăgători. Dar era prea tîrziu : adversarul ocupase poziţiile noastre ; îşi instalase mitralierele şi trăgea focuri de secerare.

Ochii ni s-au umplut de lacrimi şi sînge. Trăiam un dezastru... groaznic, ruşinos. Deodată, din stînga, maiorul Cocianis ne-a tăiat drumul călare.

— Ce faceţi voi aici ? strigă, scoţîndu-şi pistolul. N-aţi primit ordinul meu ? Retrageţi-vă !

Fără să mă gîndesc, am scos şi eu pistolul.

— Ştiu că am să ajung la Tribunalul Militar, îi spun, dar mai bine nedisciplinat, decît laş. Înapoi !

În timpul ăsta a sosit la trap şi comandantul nostru.

— Opriţi-l, a strigat. Domnule maior, ce s-a întîmplat, domnule maior ?

— Trădătorilor ! urla ca scos din minți maiorul. N-ați primit ordinul meu ? Sînteți nebuni ?

— Te degradez ! Vă degradez ! i-am strigat maiorului. Ei, soldați, legați-l ! Nu mai există nici un maior ! Legați-l !

Maiorul și-a împintenat calul și a rupt-o la fugă în pădure. Sus, în munți, începuse lupta. Peste puțin au apărut cei din compania a doua. Se retrăgeau în dezordine. Căpitanul i-a oprit. le-a explicat în două cuvinte purtarea maiorului, pe urmă ne-a ordonat la toți să ocupăm poziții de luptă. Ofițerii și soldații au pornit cu urale. Așa am început războiul.

Grupul ofițerilor adepți ai capitulării — prezenți și în armată, și în guvern — era numeros : adevărată „coloană a V-a".

Primul nostru ministru — liliputanul — a murit de amigdalită. Locul i l-a luat Alexandros Corizis. Dar omul acesta cinstit a refuzat să se supună „coloanei a V-a". Credea în Elada, în victorie. Însă ordinele lui cădeau în gol și cînd într-o zi a descoperit că guvernul, în majoritate moștenit de la răposatul, era vîndut Axei, s-a sinucis. În sfîrșit, trădătorii. liberi și neîmpiedecați, puteau duce patria la înfrîngere. Armata încă mai rezista eroic. Ministrul apărării naționale, Papadinas, a ordonat : 1) Să fie ridicate de la tunuri încărcătoarele. 2) Să se dea soldaților bilete de lăsare la vatră. 3) Să fie împodobite străzile Atenei cu „zvastici" și „fascii" de-ale lui Mussolini.

Cam tot pe-atunci a venit la noi, pe front, un general și ne-a spus că am luptat atît de eroic, încît am depășit limitele gloriei : dar acum am face mai bine să pactizăm cu soldații lui Hitler, și împreună să ne apărăm patria de dușmanii noștri cei mai de temut : de bolșevicii barbari. Nu i-a răspuns nimeni. Am cîntat, plîngînd, *Imnul* nostru *național*, apoi unul cîte unul am predat armele. Colonelul Constantinos Versis, cînd i-a venit rîndul, și-a scos pistolul și s-a sinucis.

Iar generalul care ne-a ordonat capitularea, întors la Atena, a primit portofoliul ministerial în guvernul „Quislingilor".

Cum am aflat, mi-am smuls epoleții și i-am aruncat. Un soldat înfrînt este mai rău decît unul prizonier. Pri-

zonierul își plătește înfrîngerea, indiferent dacă are sau nu răspundere, iar înfrîngerea este pentru el un stadiu provizoriu. Adevărata înfrîngere am trăit-o noi, ajunși soldați neînarmați în fața ochilor dușmanului înarmat; ne-am purtat rușinea pe străzi — aceleași străzi pe care dușmanul trecea în marș triumfal... Coloanele noastre dezarmate au ajuns într-o dimineață la Atena. Învingătorii nu aveau timp să le privească. Atenienii întorceau fețele, să nu li se vadă lacrimile. „Eroii s-au luptat ca niște elini..." [1]

Da. Gloria se tîra pe străzi și era ocolită, de parcă ar fi fost leproasă.

Un număr de soldați — rămășițe ale unităților din provincie, care nu aveau curajul să-și continue drumul — s-au instalat în parcul Stadionului. Pierdeau vremea și se despăducheau. Eroul, cînd începe să cadă, nu se mai oprește. Au început să fure. Să joace barbut. Se luau și la bătaie. În asemenea ocazii, cei răniți erau transportați cu mașinile Salvării.

Într-o după-amiază, cînd treceam prin parc, m-a strigat cineva — nu pe nume, pe grad. Soldații, grupuri-grupuri, jucau barbut. M-am făcut că nu aud. Altfel îi cunoscusem pe băieții aceia. Pe front, în zilele cinstei, eroismului, gloriei. De asta am încercat să trec de ei, să dispar după colț. Dar unul dintre ei m-a observat. Era un toxicoman, un impertinent, crăcănat, sașiu, cu o față plină de coșuri și cicatrice. Pe front, de două ori era cît pe ce să-l trimit în fața Curții Marțiale.

— Bă, a strigat. Ăsta nu-i sublocotenentul nostru? Mă sublocotenentule, așa te porți? Bravo ție! Ți-e scîrbă de noi. Atunci însă, cînd ne beleai pielicica, nu-ți era? Hai? Atunci ne lingeai... Acum, cînd ne strivim păduchii, ne scuipi, ai, ne scuipi?!

M-am întors și am pornit spre ei. Aș fi putut s-o fac pe entuziastul că-i văd, să-i îmbrățișez, dar îmi displăceau melodramele.

[1] Fraza lui Churchill, care a exprimat admirația lui pentru eroismul soldaților noștri. Fraza completă e următoarea: „De-acum încolo n-o să spunem că «elinii s-au luptat ca niște eroi, ci eroii s-au luptat ca niște elini»".

— A, voi erați ? i-am întrebat rece. Mi-a fost greu să vă recunosc.

— Nu-i de mirare, în halul în care ne-ați adus, spuse toxicomanul. Îți amintești de mine, ofițerule ? Eu sînt ostașul Panaritis.

— Ia ascultă, Panaritis, îi spun, pentru binele tău, te sfătuiesc să taci. Nu vreau să-mi amintesc aici tot ce-am încercat să uit pe front ! Ai auzit ? Nu ești ostaș, și nu sînt ofițer. Sîntem amîndoi elini, sclavi și nenorociți. Și rău faci că mai porți uniforma ! Asta o poartă oamenii în război, și obligatoriu și în prizonierat. Soldații învinși nu poartă uniformă, o schimbă cu o haină oarecare.

— Aman ! Pe noi asta ne-a făcut viteji.

— N-am știut că este nevoie de uniformă ca să omori păduchii. Băieți, vă rog : lăsați păduchii și întoarceți-vă la mamele voastre, care vă așteaptă cu lacrimi în ochi !

— Cu ce să mergem, cu limuzinele ? Dă-ne mașinuța ta, să mergem și noi pe la casele noastre, să ne îmbrăcăm hăinuțele de sărbătoare !

— Nu am mașină, și nu port haina mea de sărbătoare, îmi port, pur și simplu, hainele mele obișnuite, și am venit la Atena pentru că aici e casa mea. De ce stați și vă despăducheați sub copacii ăștia ? Cine v-a dat dreptul să vă bateți atît de nemilos joc de soldatul elin ?

— Nu te atinge de soldatul elin ! spuse ironic Panaritis.

— Vreți să vă vorbesc mai deschis ? Înfrîngerea te obligă să-ți depui arma, nu te obligă să o înlocuiești cu zarul. Auzi, Panaritis ? Numai cînd ai încetat să mai fii bărbat, te porți ca un vagabond.

Panaritis s-a tras doi pași înapoi. Apoi a scos un cuțit și l-a băgat între dinți.

— Am să-l mănînc ! a urlat. Acum, gata ! Îl mănînc, mi-a lovit în mîndria mea de bărbat.

Din mijlocul soldaților s-a desprins un om înalt, bine legat ; a înaintat spre mine.

— Domnule locotenent, mi-a spus neliniștit. Buzele îi tremurau. Domnule locotenent, vă asigur că împărtășesc întru totul sentimentele dumneavoastră, însă trebuie să vă îndepărtați... M-a tras după sine brutal.

— Bă, tu, Sindihas ! a strigat, în urma lui, Panaritis. Bă, tu mi-l iei din mîini ? Bine, codoșule, ne socotim noi.

Sindihas mă tîra cu el. Ne-am îndepărtat tot mai mult. Peste puțin, am ajuns în păduricea parcului Zapion.

— Domnule locotenent, mi-a spus hotărît Sindihas. Mă iertați, dar ați arătat o sinceritate foarte periculoasă pentru mediul acela. Știți, prevăd incidente serioase în cantonamentul acesta. Nu știu ce anume, dar de loc plăcute.

— Și dacă le prevezi, de ce nu pleci ?

— Nu știu, dar mă leagănă speranța că am să împiedic incidentele grave. Dumneavoastră însă, domnule locotenent, vă rog să mă iertați, dar aveți o spontaneitate care poate să vă coste viața. Mă țineți minte de pe front ?

— Nu prea. Oleacă.

Nu-i spusesem tot adevărul. Mi-l aminteam perfect, mai ales statura lui. Era cel mai înalt soldat din companie. Ducea pînă și în linia de foc o viață închisă, calmă. Atent, cu sînge rece, viteaz.

— Voiai să spui ceva ? Continuă !

— Spontaneitatea în armată este o adevărată imprudență. V-ați condus bine soldații în luptă. În înfrîngere, însă, i-ați părăsit.

— Nu cumva voiai să-i conduc și la înfrîngere ? Știi tu vreun ofițer care a făcut așa ceva ?

— Primul și cel mai bun : maiorul nostru. Dar nu de asta-i vorba. Ei, pur și simplu, au provocat înfrîngerea, rolul lor s-a oprit aici. Rușinea a venit pe urmă, și acum, domnule locotenent, ce-o să se aleagă din toți oamenii aceștia nenorociți ? Ofițerii, bine ați spus, s-au întors la casele lor și s-au îmbrăcat civil. Dar soldații ? Ofițerii pînă acum ne-au mustrat, ne-au scuipat... Nici unul nu s-a oprit să discute cu vreunul din noi. Știți, domnule locotenent, că joc și eu barbut ?

— Și care ți-e cîștigul ?

— Sper că în clipa decisivă voi putea să le vorbesc pe limba lor, și astfel să reușesc să împiedic ciocnirea.

— Care ciocnire ?

— N-ați înțeles nimic. Ura înăbușită clocotește, ați văzut doar, domnule locotenent... Și cei care au pregătit înfrîngerea, împreună cu ocrotitorii lor, pregătesc o represiune. Asta o știu bine, de aceea nu plec. Sîntem aici o unitate întreagă cuprinsă de anarhie. Azi-mîine o să ne prindă panica. Și împotriva ei, altă armă decît sîngele rece nu

există. Azi-mîine va veni unul, nu ca dumneavoastră, ci susținut de baionetele dușmanilor. Ne va da termen un singur minut ca să ne pregătim de plecare. Printre noi se află mulți ca Panaritis. Nu-i exclus ca unul să scoată cuțitul. Și atunci, imediat c i n e v a va ordona: „Foc!" Exact în această clipă, unul din noi trebuie să iasă în fața soldaților, să le vorbească calm, pe limba lor.

— Atunci... să rămîn și eu, i-am spus.

— Nu! mi-a răspuns decis. Un ofițer nu-i va putea convinge. Ofițerii s-au compromis în fața tuturor soldaților de pe front. Lăsați mai bine treaba asta pe seama soldaților!

— Ești revoluționar? Erai și atunci acolo, sus, pe front?

— Vă pare rău că nu m-ați descoperit? m-a întrebat enigmatic.

— Da, prietene Sindihas, i-am spus sincer. Regret că nu te-am descoperit mai devreme. Noi doi tot n-am fi zădărnicit înfrîngerea. Însă cred că am fi putut-o preîntîmpina.

— Aveți dreptate, mi-a spus întristat. Și-acum, domnule locotenent, permiteți-mi să mă reîntorc la postul meu!

— Așadar, vorbești serios. Joci cu ei barbut?

— Nu este suficient, îmi răspunse. Trebuie să reușesc să devin șeful lor. Da, șeful suprem al barbutului lor și, vă asigur, aș fi singurul șef în care ar crede. Iată, asta le lipsește: credința. Nu contează în ce. Credință, fie și în barbut. Restul — unde or să ajungă cu această credință — este treaba șefului. Noroc!

— Te invidiez, i-am spus. Sindihas, te invidiez sincer.

În tot timpul ăsta am suferit de dureri groaznice. Una din rănile mele nu voia cu nici un chip să se închidă. O schijă uitată înăuntru de chirurgi mi se plimba chinuitor prin trup. Dar nu asta mă durea cel mai rău. Mai mult decît orice mă durea aspectul Atenei înfrînte. În centru se instalase Comandatura nemțească și Gestapoul. Mi s-a părut că strada aceea începuse să miroase urît. Toți viermii societății, spionii. speculanții, traficanții își instalaseră aici adăpostul.

Fanfarele militare defilau, ocolind cadavrele. Dirijorii le înlăturau cu cizmele lor.

În timpul nopții clănțăneau mitralierele, scuipînd bale de foc spre cerul Atenei. Sirenele de alarmă deveniseră cîntecul de leagăn al Atenei.

Dar într-o noapte s-a auzit și un altfel de cîntec. O voce se amplifica tot mai mult, trecînd printr-un difuzor uriaș. În bezna sclaviei părea o chemare cutremurătoare. În cealaltă noapte s-a auzit un alt difuzor, apoi altul, și altul. S-au umplut nopțile Atenei de voci care sculau oamenii din somn și-i chemau la o luptă necunoscută.

II

Iarna anului 1942. Nu ninge, și chiar dacă ar fi nins, zăpada ar fi fost neagră, într-atît e de îndoliată. Atena, Atena nu mai are nici flori, nici lacrimi. Morții sînt conduși în tăcere, neîmpodobiți, fără bocete. Atena, ziua e mută ; numai noaptea vibrează în aer voci care rostesc numele sfînt al libertății.

Merg, și mi-e rușine. Îmi privesc cunoștințele, vecinii, îi privesc drept în ochi. Printre ei trebuie să fie vreunul dintre cei ce strigă noaptea. Atunci, de ce nu mă cheamă și pe mine ? De ce ? Am să înnebunesc. N-am cui mă destăinui. Însă este clar, ceva se pregătește. Parcă mocnește un foc undeva, dedesubt. Pentru că mai există o altă Atenă. O Atenă surdă, plină de catacombe, unde oamenii se mișcă liberi. Liberi, încrezători unul în celălalt. Cine să-mi arate scara, să cobor și eu acolo jos ?

Într-o zi, fără să vreau, am zărit o fată brunetă și mlădioasă înmînînd ceva altei fete. M-am apropiat plin de speranță. Eram aproape sigur că era una dintre cele care ar fi putut să-mi arate scara.

— Domnișoară, i-am spus... Domnișoară...

Fata s-a întors. Privirea îi era de gheață .

— Domnule, mi-a spus, sînteți un monstru ! Nu vă e rușine ? Lumea se prăbușește, domnule, se zbate, moare, și dumneavoastră urmăriți, ca un lup, fetele înfometate. Rușine ! Cu siguranță că sînteți negustor de bursă neagră.

Altă dată mi-am făcut curaj şi m-am apropiat de un muncitor din cartierul meu. Îl cunoşteam ; schimbasem cîte un „bună ziua". M-am prefăcut că-i cer un foc.

— Frumoasă zi, i-am spus. Pentru o zi de ocupaţie e chiar prea frumoasă. Şi nopţile... nopţile sînt şi mai frumoase. Nopţi *libere*. Gîndeşte-te, există oameni care le luminează cu sufletele şi curajul lor. Cît îi admir şi cît aş dori să cunosc pe vreunul dintre ei !

Omul m-a privit cu o duşmănie greu ascunsă.

— Ai aprins ? m-a întrebat tăios, uitîndu-se spre ţigara mea.

— Mulţumesc. Aş fi vrut...

— Vezi-ţi de treabă, domnule, mi-a spus, şi m-a lăsat înlemnit în mijlocul drumului.

Într-o zi am crezut că printre vocile de la megafon am recunoscut glasul unei cunoştinţe. Dimineaţa l-am prins la un colţ. S-a bucurat că mă vede, dar cum am început să-i pun aceleaşi întrebări, s-a înfuriat :

— Ai înnebunit, domnule ? şi a luat-o din loc, de parcă ar fi fost fugărit.

După această întîmplare m-am închis în mine. Trebuie să spun că prea sociabil n-am fost niciodată. Credeam că starea de ocupaţie făcea ca oamenii să meargă privind mai mult înapoi decît înainte. Hotărîsem, aşadar, să nu mai opresc nici un om, ca să nu aud fatidicul : „Vezi-ţi de treabă, domnule !"

Mama, pe zi ce trecea, devenea şi ea tot mai palidă, mai tăcută. Am surprins-o de multe ori rugîndu-se la Sfînta Fecioară pentru mine. Într-o zi mi-a adus şi un preot. Am încercat să fiu calm, i-am sărutat mîna şi am plecat. Pe drum, în cartierul Placa, m-a prins o ploaie măruntă. Am intrat pe prima uşă care mi-a apărut în faţă ; se nimerise să fie o cîrciumă, cu un nume poetic : „Corabia ameţită". Acolo obişnuiau să se adune slujitorii sau victimele poeziei. Cineva mi-a făcut semn cu mîna. M-am apropiat. L-am recunoscut. Ne-am strîns mîinile.

— Ce faccţi, domnule locotenent ? m-a întrebat. (Cuvîntul „locotenent" l-a pronunţat în şoaptă.)

— Sindihas !... De-ai şti cît mă bucur, bunul meu Sindihas !

— Nu m-ai uitat ?

— Ei, cum, Sindihas, se poate ?

— Se cam poate, mi-a spus oarecum ciudat. Drimaris, mă cheamă. Văd că totuşi m-ai cam uitat.

— Pe Drimaris să-l uit ? Ce noutăţi ai, aşadar, prietene Drimaris ?

— Aceleaşi, adică mai rele. Dar aşa cum spune în ultimul timp poporul, tot răul spre bine. Comorile îngropate sînt scoase la lumină de cutremure. Ai văzut ce comoară a aruncat la suprafaţă acest război de ocupaţie ?

Iată unul care avea încredere în mine. Mi-a venit să-l îmbrăţişez. M-am aplecat la urechea lui :

— Nu cumva cîrciumarul e suspect ? îl întreb.

— Mihos ? Nu-l cunoşti ? Mihos Caris, poet şi inventator. Şi-a diluat muza şi o oferă colegilor cu kilogramul.

Am aruncat o privire spre poetul-inventator. Era un bărbat înalt, cu o privire caldă şi trăsături ferme. Dincolo de el, pe pereţii pătaţi de muşte, se puteau citi versurile :

Bea, pînă nu te coboară în adîncul tău mormînt.
Tot mai fain miroase vinul, decît umedul pămînt.

Mihos privea, de la tejgheaua lui, cu condescendenţă. În faţa lui se afla un pahar plin de-o licoare ca fosforul.

Sindihas a umplut două pahare şi a împins unul spre mine. Apoi mi-a strîns mîna încrezător.

— Pronumele meu e Leonidas, mi-a spus. Cum vezi, acesta mi-a rămas neschimbat. Ştii ce zic eu ? De ce să aşteptăm atîta timp, ca să devenim prieteni ? Şi-a privit ceasul : Mai am două ore. Ploaia a încetat. Facem o plimbare ?

— Uite o idee bună ! i-am spus.

Ne-am ridicat, l-am salutat pe Mihos şi am ieşit în stradă. Atena strălucea, de parcă ar fi spălat-o.

Deodată, Sindihas a început să rîdă.

— Ştii de ce rîd ? Ascultă ! Înainte de război trăiam cu ideea că-mi cunosc foarte bine poporul. Dar a venit ocupaţia, să-mi dovedească eroarea. Avem un popor viteaz, care parcă şi-a depăşit toate epocile trecutului, şi au fost multe şi măreţe. „De unde ştii, ai să mă întrebi. Ai trăit tu toate epocile lui ?“ De exemplu : am întrecut veacul de aur

al lui Perikles ? Cred că da. Doar se cunoaşte rolul compatrioţilor lui Perikles. Cînd l-au gonit pe Perikles ? Aminteşte-ţi. În faza cea mai critică a războiului peloponeziac, şi pentru că n-au găsit alt motiv, l-au făcut vinovat de epidemia de holeră. Ca şi cum ar fi fost ales medic, nu conducător

M-am enervat. Altă discuţie aşteptam.

— De ce nu am avut rezistenţă naţională şi în timpul ocupaţiei romanilor ? a reluat.

— Parcă acum avem ? am izbucnit nestăpînit.

M-a privit. A mai făcut cîţiva paşi, gînditor, apoi s-a oprit.

— Eh, mi-a spus. Acum plec. Mă aşteaptă mama (uitase că puţin mai înainte mi-a spus că avea două ore libere). Domnule locotenent, continuă, mi-a părut bine. Dacă vreodată aveţi drum pe lîngă „Corabia ameţită", aruncaţi o privire înăuntru ! Eu trec des pe acolo.

M-am sprijinit de un zid. Acel „domnule locotenent" mă paralizase. Deodată am luat o hotărîre deznădăjduită : m-am repezit şi l-am apucat de braţ.

— Ascultă, Sindihas.

— Ei, domnule locotenent ! Stai binişor. Nu mai sîntem pe front. Ia strîngeţi puţin labele, şi nu te pregăti să fluieri după sticleţi, pentru că... vezi pumnii ăştia ?

Eram sfîrşit.

— Dar de ce ? am izbucnit. De ce ?

Strigătul meu l-a impresionat. A privit în jur, apoi s-a apropiat de mine.

— Prietene, mi-a spus neliniştit. Ce se petrece cu tine ? Ţi s-au tulburat ochii. Te rog să mă ierţi ! M-am grăbit. N-am înţeles. Ce se petrece cu tine ?

— De ce ? îi repet. Ce v-am făcut ? Ce-am făcut, de nu aveţi încredere în mine ?

— Încredere... cine ?

— Voi. Toţi.

— Încredere... a îngăimat distrat. Dar în ce ?

— Nu sînt şi eu patriot ? N-am luptat ? Nu-i urăsc şi eu ?

— Ei, şi cine te împiedică să-i urăşti ?

— Cum, aşa singur ? Neorganizat ?

— De ce nu te organizezi ? Organizează-te !

Mi-am scuturat hainele de var şi am dat să plec.

— Bine, domnule Sindihas, i-am spus rece. Mulţumesc ! Rămîneţi cu bine !

— Pleci aşa ?...

— Sindihas ! Nu sînt copil. „Organizează-te", cică. Organizaţia există. O simt. O ştiu, dar nimeni nu mă ajută să mă apropii de ea. Să-mi pun şi eu în slujba ei micile mele puteri, mica mea experienţă şi întregul meu suflet. Nimeni. Nici chiar tu.

Sindihas şi-a pus mîinile pe umerii mei.

— Camarade, mi-a spus, frate, da, te cunosc bine. Ar fi trebuit în mod normal să te fi apropiat de mult timp de noi. Ce se-ntîmplă ? Lasă ! Tu să nu faci nimic. Am să descurc eu totul. Ce zi e azi ?

— Marţi

— Bine. Dă-mi adresa ta, şi sîmbătă la ora trei fără un minut, te fac atent : nu trei şi un minut, sau trei exact !, ci trei fără un minut, ne întîlnim chiar în colţul ăsta. Uite, e colţul străzii Xenofon şi Hermes. Acum vino să te sărut ! Noroc.

III

Intersecţia străzii Xenofon cu Hermes, sîmbătă, ora trei fără un minut. Un om se apropie : e Sindihas.

— În regulă, îmi spune. Mergem !

Cum a reuşit să se deghizeze aşa, de nu l-am recunoscut ? Înaintăm. Sindihas vorbeşte tare. Admiră soarele. Laudă un vin pe care l-a descoperit, într-o cîrciumă la un subsol. „Diamant!", precizează tare. Un om trece frecîndu-se de umărul lui, aude cuvîntul şi-şi continuă drumul. Leonidas rîde. Ajungem în parcul Zapion.

— Intrăm în Parcul naţional ? mă întrebă zîmbind. Te-am aşteptat de la trei fără cinci minute. Adică, nu chiar te aşteptam. Te pîndeam. Ştii ce spun ţăranii : „Bună-i aghiazma ca să ucidă şoarecii, dar, în tot cazul, ia-ţi şi o pisică". Trebuia să mă asigur că ai ajuns la întîlnire curat. Adică, nu te-au urmărit ploşniţele.

— Cine ?!!!

— Copoii. Așa i-am numit pe agenți.

Ne-am așezat pe o bancă. Vrăbiile țopăiau pe alee. Leonidas a scos pachetul cu țigări.

— Servește-te ! mi-a spus, căutînd chibriturile. Și acum, intrăm în subiect. Am clarificat totul. Domnule, te-au luat drept suspect, și pe bună dreptate.

— Cum ? am întrebat și m-am ridicat.

— Fii calm, așază-te. Spune-mi, cine locuiește la etajul doi, deasupra ta ?

— Un om cumsecade. Condodinas. Pensionar al Eforiei. Ne vizităm deseori.

— Ei, uite, vizitele omului ăstuia „cumsecade" ți-au mîncat capul.

— Cum ?!!

— Întocmai, domnule. Domnul Eustratios Condodinas, vechi agent al Siguranței, este acum și al Gestapoului. E cineva, Condedinas ăsta. Acum, din păcate, să-ți mai continui vizitele.

— Eu, să mă duc la el ?

— Da. Chiar la el. Ce-oi fi vrînd, adică, să te lăsăm să expui toată organizația ?

— Cum s-o expun ?

— Retrăgîndu-te ! Dacă-ți întrerupi brusc și fără motiv vizitele, or să te dibuiască și-or să pună pe urmele tale copoii.

— Și o să trebuiască să-mi petrec viața lîngă un asemenea individ ?...

— Bineînțeles că nu. Veți rupe relațiile normal, firesc, și uite cum : după cum știi, stimatul domn Condodinas face pe marele adept al sovieticilor. Într-o zi, în mijlocul discuției...

— Nu discutăm politică...

— O să discutați ! Începe tu, și declară-te un antisovietic înrăit. Antisovietic și filohitlerist. Întărîtă-l, înfurie-l, obligă-l să te jignească !

— Și ?

— Ai să-l obligi să te ocolească el. O să-ți spună că regretă, dar nu mai poate avea nici cele mai neînsemnate relații cu un individ care e prieten cu „fiarele fasciste". Sîntem de acord ?

— În regulă.

— Acum trecem la chestii organizatorice. Ai să ţii legătura cu Vasilis ! Pe mine ai să mă uiţi pentru totdeauna şi ca Sindihas, şi ca Drimaris. Nu m-ai cunoscut vreodată în viaţa ta.

— Am înţeles. O să mă întîlnesc numai cu Vasilis, adică cu Sindihas şi cu Drimaris deodată.

— Nici gînd. Greşeşti ! Pe mine să mă uiţi. Ai să ai de-a face numai cu Vasilis, care, crede-mă, e altă persoană. De altfel, ai să-l cunoşti şi ai să te convingi.

— Cînd ?

— Astăzi. La ora şapte seara fix. nu fără un minut. Exact şapte.

— Bine. Unde ?

— Ştii unde ? Fii atent : exact acolo unde într-o zi ai oprit un muncitor care ţi-a spus : „Vezi-ţi de treabă, domnule !"

— Şi... el e Vasilis ?!

— El. Sindihas s-a ridicat grăbit : Hai, acum noroc bun ! Dacă nu ne mai întîlnim, îţi urez libertate, sau moarte demnă.

Vasilis s-a dovedit a fi un om destoinic, viteaz şi modest, chiar dacă scria cu greşeli gramaticale şi avea un vocabular greoi şi monoton. Privirea îi era limpede, cinstită. „Luptătorul, tovarăşe, trebuie să fie gata în orice clipă să-şi dea viaţa." Spunea asta aproape în fiecare zi, de ajunsesem să cred că o spune din emfază. M-am înşelat. Vasilis a fost arestat, şi — fără ifose, modest — şi-a pus în practică citatul. A stat calm în faţa plutonului de execuţie, aruncînd pe furiş o hîrtiuţă cu ultimele lui greşeli ortografice : „Proletariatu luptă cu singura armă care ia rămas : moartea. Ţineţi, tovarăşi, sus steagul ! Lăsaţii să ne omoare, la sfîrşit or să se înece în chiar sîngele nostru. Transmiteţii băiatului meu să apuce drumul tatălui lui. Trăiască libertatea ! Vasilis Kilafis, muncitor ajustor."

Cu pierderea lui Vasilis, am pierdut legătura cu organizaţia. Însă Sindihas veghea.

Într-o după amiază am auzit ciocănit în uşă. Cineva a început să vorbească zgomotos.

— Sst ! Încet ! a strigat mama, care s-a dus să deschidă. Încet, creştine ! La etaj doarme domnul Condodinas.

— De loc nu mă interesează cine şi cît doarme, doamna mea ! Aţi auzit ? De loc. Vin de la apărarea antiaeriană. Locuieşte aici, sau nu, locotenent în rezervă...

— Înainte de a-mi pronunţa numele, m-am repezit şi l-am tras înăuntru.

— Ce metamorfoză mai e şi asta ? îi spun, închizînd în urma lui uşa.

Şi-a scos pălăria, fularul şi s-a aşezat comod ca un negustor provincial, în vizită prin capitală.

— Ai puţin surogat de cafea ? mă întrebă.

M-am dus la bucătărie.

— Mamă, ne faci două cafeluţe ?

— Vă cunoaşteţi ?

— Pînă ne faci cafeluţele, o să ne cunoaştem.

M-am reîntors din nou în sufragerie. Leonidas stătea calm, mulţumit. Nu mi-am închipuit niciodată un conspirator cu o figură atît de puţin conspirativă. Rîdea plin de siguranţă şi optimism.

— Ce meserie vrei să declar că ai, în caz că ne prind ?

— Meseria mea.

— Adică ?

— Negustor de bursă neagră.

— Nu preferi alta mai curată ?

— Este cea mai sigură meserie din zilele noastre. Singura pe care o respectă cu evlavie cotropitorul.

— Şi dacă cere să le-o dovedeşti ?

— Am să le-o dovedesc. Am pregătită marfa de contrabandă, într-un subsol : stafide, roşcove şi ulei rînced. Sînt gata chiar şi „cumpărătorii". Acum să trecem la ale noastre. Vasilis nu mai este. Era un metal preţios. Oricum, lupta continuă. N-am venit ca să-ţi fac legătura. Sarcina asta ar fi putut-o duce la capăt şi înlocuitorul lui Vasilis. Am venit să te iau, dacă accepţi, bineînţeles.

— Încotro ?! l-am întrebat neliniştit.

— la o ţigară. Tovarăşe, lupta noastră politică a cuprins toată ţara. Inamicul ne simte prezenţa, dar asta nu-i suficient. Trebuie să simtă şi loviturile noastre.

— Dar cum, nu înţeleg...

— Un militar să nu înţeleagă termenii militari ?

— Nu mai sînt militar.

— Ei, asta-i ! Trebuie să devii din nou. Intrăm în cea mai serioasă fază a luptei noastre.

— Neînarmaţi, în faţa duşmanului înarmat pînă-n dinţi ?!!

— O să ne înarmăm la fel.

— Cu ce ?

— Nu asta e problema. Problema e cum să ne întrunim armata, nu cum s-o înarmăm. Cînd armata va fi gata, vor cădea şi armele din cer.

— Cu „lansări" ?

Sindihas a rîs cu rîsul acela al lui, luminos şi ironic.

— Cu lansări ? Nu. N-am semnat pînă acum nici o convenţie cu cerul. De ce nu, ai să-mi spui, în fiecare zi cerul nostru e brăzdat de avioanele aliaţilor. Nu sînt ale noastre ? Radiourile răguşesc, să ne convingă că lupta e comună.

— Şi nu este ?

— Lupta ? Da, dar nu şi victoria. Prietene, aliaţii noştri englezi nu se interesează atît de luptă, cît de victorie. Sau mai exact : nu chiar de victorie, ci de roadele victoriei. Lista invitaţiilor la banchetul victoriei au şi întocmit-o. Ei, noi lipsim de pe lista asta. Adică sîntem invitaţi la cină, vorba lui Hamlet, dar nu ca să mîncăm, ci ca să fim mîncaţi. Ai înţeles ? În asemenea condiţii, e de datoria noastră să pregătim victoria cu sîngele nostru p r o p r i u. Altfel, ne vărsăm sîngele pentru o cauză de împrumut.

— La şedinţele noastre politice, niciodată n-ai atins o asemenea problemă, îi spun eu uimit.

— Foarte bine, dar acum noi nu sîntem la şedinţă ; pur şi simplu, caut să-ţi pun în mişcare gîndurile. Noi nu subminăm pe nimeni. Trebuie să arătăm încredere oarbă scopului comun, dar una e încrederea oarbă, şi altceva e orbirea. Nu. Orbi nu sîntem. Noi nu ne abatem de la ţelul nostru. O să luptăm vitejeşte şi cinstit, ocolind capcanele pe care ni le întind la fiecare pas, prefăcîndu-se chiar nebănuitori. L-au botezat pe conducătorul lor de pe acum „Tatăl victoriei", ca nu cumva să beneficieze de titlul ăsta adevăraţii învingători.

— Anume ?

— Popoarele.

— Vezi prea departe. Nu pot să-ţi urmăresc gîndurile.

— Mai bine, pentru că acum trebuie să avem toţi un singur gînd : duşmanul. Unde o să găsim, ai întrebat, armele ? Vai de noi, dacă o să le aşteptăm din lansările englezilor. Armele ni le vom lua noi înşine de la cei care le folosesc împotriva noastră. Locotenente, vrei să lupţi alături de armata poporului nostru ?

— Pe care front ?

— Într-o ţară ocupată nu există fronturi. Toată ţara e un front. Un front mobil, care alunecă din colţ în colţ, şi într-o anumită clipă dispare. Vom merge şi pe front, nu pe cel de Răsărit, sau de Apus şi nici pe cel de-al D o i l e a front, să nu ne facem iluzii. Al doilea front n-o să-l deschidă acum, pentru că îl păstrează pentru al d o i l e a duşman al lor. Cine e ? Astăzi nu ni-l arată, pentru că este aliatul lor. Toate astea nu sînt lecţii politice. Sînt gînduri care-mi trec noaptea prin cap. Nu sînt pesimist, sînt sceptic. Şi trebuie să fiu. Pentru că nu uita : războiul ăsta, pe care aliaţii noştri îl desfăşoară cu atîta poză de umanism, este opera lor. Ei l-au pregătit. Cerneala acordului de la München nu s-a uscat încă. Acolo, la München, l-au împins pe Hitler spre răsărit... Dar ce începusem să-ţi spun ?

— Despre front.

— Întocmai. Ai să mergi pe front. Războiul nostru, astăzi, se desfăşoară pe două fronturi. În munţi şi în oraşe. Pe care din cele două fronturi vrei să lupţi, tovarăşe locotenent ?

— Hotărăşte dumneata !

— Cînd oamenii îşi pun în pericol viaţa, mai bine să aleagă ei înşişi.

— Atunci : munţii.

— Eram sigur. Ai ales bine. Acolo, luptele se desfăşoară ca într-un adevărat război. Şi avem nevoie de ofiţeri cu experienţă.

M-am ridicat. Dincolo de perdea, în bucătărie, o auzeam pe mama rîşnind năut.

Am luat poziţia de drepţi.

— Sînt la ordinele dumneavoastră. Cînd trebuie să plec ?

— Diseară.

IV

Munţii !... Ciudat ! Au trecut doi ani de cînd i-am părăsit şi am impresia că a fost abia ieri. Cu doi ani înainte îi coborîsem aplecat, gol, sigur că n-am să-i mai urc niciodată. Prin văgăunile lor mai străluceau încă, albe, scheletele tovarăşilor mei. Prin adăposturi, tăciunii încă fumegau, şi-acum, cînd scriu, e primăvară ; leit primăvara de-atunci, din timpul revoltei naţionale...

Se pare că raportul lui Leonidas a ajuns înaintea mea ; m-au primit cu braţele deschise şi mi-au încredinţat conducerea unei noi companii şi instrucţia soldaţilor ei : erau toţi tineri ciobani şi plugari.

Colonelul m-a privit pe sub sprîncenele lui pîrlite, de parcă m-ar fi cîntărit :

— Bine-ai venit în munţii noştri ! E adevărat că ai mai slujit în sectorul de acoperire ?

— Da. Un timp. Sub ordinele colonelului Costas Versis.

— Brav şi cinstit om, a spus colonelul oftînd. Ne-am cunoscut la Academia Militară.

În aceeaşi seară s-a întors din misiune şi locţiitorul politic al regimentului. Era un om scund, vioi, vesel.

— O să mă cert cu Drimaris, mi-a spus, strîngîndu-mă la piept. Aşa îi recomandă pe ofiţerii din linia de foc ?

— Cum îi recomandă ? Sînt foarte curios, se interesă colonelul.

— Ca pe-un ginere. Auzi : „împodobit cu multe calităţi".

— Bun. Sînt liniştit. Dacă Drimaris şi-a ieşit din tipicul de instructor, eu mă predau fără condiţii. Şi-acum, la treabă ! Mîine, dis-de-dimineaţă, ai să-ţi instalezi aici, în poieniţă, tabăra de instrucţie.

— De instrucţie ? m-am mirat.

— Satele ne trimit flăcăii neinstruiţi. Nu putem să-i aruncăm aşa în luptă ! Armata noastră, fără nici o excepţie, este formată din voluntari, adică au un mare avantaj : sînt conştienţi şi entuziaşti, şi un mare dezavantaj : sînt o ţintă deschisă pentru duşman. Aşadar, trebuie să-i facem luptători prudenţi. Ai să ai multă treabă în munţii noştri, căpitane !

A doua zi a asistat, ascuns după un tufiș, la instructajul companiei mele.

— Bun. Le vorbești pe limba lor, mi-a spus seara. Bravo ! O să termini repede. Mulți dintre ofițerii noștri de carieră încep cu clasicul pas de defilare. La naiba ! Avem nevoie de o armată care să stăpînească bine două lucruri : să știe să se apere și să lovească. Restul, la naiba. Am terminat ! Să mergem să bem o cafea.

— Cafea ?

— Orzișor. Îl luăm din rația măgarilor de la trenul regimentului. De fiecare dată, cînd prăjim orzul, duduie muntele de răgete. În cît timp crezi că o să fie gata de luptă compania dumitale ?

— Cred că în două-trei săptămîni. În cursul instrucției am descoperit că toți se mișcă cu ușurință pe terenurile accidentate.

— Este asfaltul lor !

— În plus, majoritatea lor sînt trăgători de elită. I-am întrebat unde au învățat să tragă și mi-au răspuns că de mici au „umblat" cu puști, din cauza „blestemaților". N-am înțeles nimic, dar m-am jenat să-i întreb.

Colonelul a rîs.

— Bun. Am înțeles eu. Blestemați îi numesc pe lupi. S-au obișnuit de copii să lupte cu lupii. Bun. Se potrivește de minune, pentru că tot cu lupi o să avem de furcă. Nu mă refer la „Lupii de Toscana" [1], aceia în felul lor erau băieți viteji. Refuzau să ucidă sau să se lase uciși pentru un scop străin și murdar. Bun. Știi de ce te-am întrebat dacă ți-e gata compania ? Pentru că zbirii cotropitorilor au început să urce spre noi.

— N-o să luptăm chiar cu cotropitorii ?

— Deocamdată ni i-au trimis pe mercenarii lor, ca avans. Niște lepădături, care se vînd pentru o liră. Știi cine este comandantul lor ? Un laș, un pezevenghi brutal, tocmai bine croit pe măsura lor : Cocianis.

— Îl cunosc. În ziua cînd ne-a atacat Mussolini, domnul Cocianis a capitulat în toiul luptei, îndemnînd și compania

[1] Una dintre diviziile folosite de Mussolini împotriva Eladei, în timpul războiului greco-italian.

mea la fugă. L-am degradat pe loc. A preluat conducerea batalionului căpitanul nostru.

Colonelul a rîs.

— Bun. Ştii unde se află acum căpitanul tău ? În munţii Tesaliei, comandă un batalion.

— Mă aşteptam. Mă bucur.

— Bun. Acu hai să ne sărbătorim bucuria cu orzişor.

— Cînd credeţi că ne va vizita domnul Cocianis ?

— Foarte curînd. S-a încartiruit la poalele muntelui şi strînge informaţii de la ţărani. Bun. S-a pricopsit. După cum am aflat, toţi îi spun acelaşi lucru : că sîntem nişte „tîlhari răzleţi", pe care îi seceră foamea.

— Atunci, să-i primim cu muzică.

În această primă ciocnire cu duşmanul am fost rănit, dar fără să fiu scos din luptă. De altfel, a fost şi singura pierdere a companiei noastre. Duşmanii s-au împrăştiat ori s-au predat. Statul lor Major a fost nimicit în întregime. Restul ofiţerilor au fost prinşi şi, împreună cu comandantul lor, au fost aduşi în faţa unui tribunal improvizat.

— M-au şantajat, m-au constrîns, spunea într-una, verde de frică, Cocianis. M-au încadrat cu forţa... Numai soldaţii sînt voluntari. Noi, ofiţerii, am fost în exerciţiul funcţiunii.

— Din ordinul cui ? îl întrebă colonelul.

— Al guvernului legal.

— Nu există guvern legal. Există un guvern supus legilor cotropitorilor. Cei care le îndeplinesc sînt trădători.

— M-au constrîns. îngăima într-una. M-au forţat. Pe onoarea mea de ofiţer !

— Nu ai nici un fel de onoare şi n-o mai solicita atîta !

— Executaţi-mă ! ne-a spus Cocianis, cu buzele albe. Vă rog, însă, să nu mă chinuiţi ! Vă cer ca o veche cunoştinţă. Abia acum am înţeles în ce prăpastie am căzut. Vă rog încă o dată : executaţi-mă fără chinuri.

— Nu executăm cadavre. Sînteţi informat greşit. Colonel Cocianis, sînteţi condamnat la moarte !

— Dumnezeule !

— Dar cu amînarea sentinţei, pedeapsa dumneavoastră capitală va fi executată cînd şi dacă veţi porni din nou împotriva noastră.

Procesul s-a terminat repede. Au fost condamnați la moarte și alți doi ofițeri și au fost eliberați. În clipa cînd să plece, Cocianis, plîngînd, a încercat să-mi sărute mîna.

Între timp, ai noștri numărau armele și munițiile capturate. Deodată, locțiitorul politic s-a apucat cu mîinile de cap :

— Băieți, ia veniți încoace, ne spuse. Ia citește, unu care știi englezește, și arătă cu degetul o marcă de pe o mitralieră.

Colonelul s-a aplecat și a citit rar :

— *Made in England.* Apoi a continuat sugrumat : Camarazi, sîntem victimele celei mai îngrozitoare trădări ! Batalioanele... batalioanele germane de mercenari sînt înarmate de englezi... Bun. Cu alte cuvinte, și fasciștii, și ceilalți au un obiectiv comun de distrus : noi.

Noaptea n-am putut dormi. Lîngă mine, colonelul gemea, ofta ; deodată se sculă și ieși. I-am auzit pașii depărtîndu-se. Unde se duce ? M-am întrebat, nu cumva vrea să trimită o telegramă demascatoare la Statul Major aliat de la Cairo ? M-am ridicat și am ieșit și eu. M-am așezat pe o buturugă și am aprins o țigară. Timpul trecea chinuitor de încet. Mi se terminaseră și țigările cînd, printre copaci, s-a ivit statura lui uriașă.

— A, tu erai, căpitane ? îmi spuse obosit. Nu dormi ? Am fost în vizită la ofițerul lor de legătură. La căpitanul Tsatham. Dar să mă ia dracu dacă pe ăsta îl cheamă Tsatham și e căpitan ! Bun. În sfîrșit, i-am vorbit deschis. „*Mister* Tsatham, i-am spus, ce fel de scop comun slujim, cînd unitățile germane de mercenari ne lovesc cu arme englezești ?“ Și-a scuturat liniștit scrumul lulelei. Era calm, căsca. „*Relax*, îmi spune și-mi întinde un pachet de țigări. Aș fi putut să vă spun că armele acestea le-au luat germanii de la noi, ca pradă de război. Dar nu este adevărat. Ca să iei pradă de război de la un dușman trebuie mai întîi să-l înfrîngi. Dar ei nu ne-au înfrînt pe noi. Domnule colonel, n-ați înțeles ? Armele acestea sînt ale voastre. Au trecut în mîinile dușmanului ca pradă de război în timpul luptelor din 1941, pe care voi le-ați pierdut.“ Da. Așa mi-a spus javra, și mi-a întins din nou o țigară. Bun. Am boțit-o în mînă. „*Mister* Tsatham, îl iau eu cu binișorul. Elada e o țară mică și pașnică, nu organizează războaie și nu are nici

un motiv să fabrice armament de război. Dar chiar dacă fabrica, noi, elinii, sîntem un popor mîndru şi am fi scris fără teamă pe el firma noastră : *Made in Greece.*" Javra nici acum nu şi-a pierdut calmul. „Dar, prietene, îmi spune, cine a pretins aşa ceva ? Sigur că armele sînt ale noastre. Sînt din cele cu care v-am aprovizionat că să-i respingeţi pe cotropitori ; după înfrîngerea voastră au trecut în mîinile cotropitorului, şi acela la rîndul lui le-a folosit ca să-şi înarmeze batalioanele de mercenari... Whisky ?" mi-a întins un pahar. L-am dat la o parte şi m-am ridicat : „Domnule Tsatham, îi spun, fără să reuşesc să-mi ascund furia, domnule Tsatham, vă rog să nu uitaţi că fac parte din armata aceasta care a luptat cu două imperii concomitent, pe două fronturi, şi nu a fost înfrîntă ! Nu am predat nici un glonte duşmanului, pentru că l-am epuizat pînă la ultimul şi n-am avut ce preda, şi încă ceva, domnule căpitan : altă dată, cînd vorbiţi cu un ofiţer superior în grad, să staţi în poziţie de drepţi !" Am plecat. Bun. Ştiu ce gîndeşti acum : că am întrecut măsura. Într-adevăr, nu mă pricep la politică. Ei, nu ! Dar o să le spun de la obraz că mi-e greaţă de tactica lor cu două feţe. Dacă vor, să joace şi de aici încolo, dar cu cărţile pe faţă. Bun. Hai, acum la culcare !

E l i b e r a r e a... Cîte vieţi, cîte visuri n-au murit în aşteptarea ei... Într-o zi, în sfîrşit, tancurile englezeşti au fost debarcate pe ţărmurile mării noastre. Dar, ciudat : soldaţii lor s-au arătat cu puştile îndreptate spre noi.

— Hei ! le strigară ţăranii. Încotro ochiţi ? N-aţi aflat ? Hitler *kaput !* Aşa că jos puştile ! Jos puştile, ca să vă puteţi îmbrăţişa.

Toţi aşteptau să audă : *„Am sory"* (am greşit), dar în loc de cuvintele astea, am auzit porunca „Predaţi armele".

— Aţi înnebunit, mă...? Aşa se vorbeşte cu prietenii ?

Dar ei insistau.

— A... am înţeles. Vreţi armele ca să-i gonim împreună pe hitlerişti, nu-i aşa ? În regulă, frăţioare.

S-au dus. Le-au adus.

— *O key !* au zis aliaţii. Sus mîinile ! Predaţi-vă !

Nu ne-am predat. Cei vii nu s-au predat. Luptă. Nu mai luptau însă cei douăzeci de mii de morţi.

Decembrie 1944. Treizeci şi trei de zile de luptă, treizeci şi trei de zile de glorie, de foamete pentru noi. Pentru armata imperială a Angliei, venită împotriva unui mic popor nevinovat — masacru. Şi masacrul acesta a fost numit de guvernul conservator „protecţie". Cuvîntul se pretează la multe interpretări. Dar elinii n-au făcut nici una. Au trăit-o. „Winston Churchill este tatăl victoriei", va fi scris, poate, în istoria universală, dar noi nu cunoaştem istoria asta universală. Ştim puţină istorie elină. Iar sîngele elin pe care l-a vărsat în ţara noastră „tatăl ăsta ciudat al victoriei" picură încă.

Cea de-a două săritură în foc din decembrie 1944 m-a costat alte două răni şi lanţurile care mă ţin acum legat. Într-o celulă din patria mea eliberată îmi vindec rănile, aşteptînd glonţul care mi le va închide pentru totdeauna. Corpul meu a devenit un teren multinaţional, în care sînt plantate tot felul de gloanţe : englezeşti, germane, italiene... Şi acum îl aştept şi pe cel american — ultimul. Ştiu foarte bine cum se vor sfîrşi toate astea : cu salve. Pentru că şi astăzi mă aflu în linia de foc. Dar astăzi nici un general cu epoleţi aurii nu poate să-mi ordone să depun arma, ca apoi el să se facă ministru. El ministru poate să se facă, dar eu arma nu o pot depune, pentru că armele noastre sînt din cele care nu pot fi depuse şi nu se blochează. Trag sigur chiar şi de sub pămînt.

Am început, acum, să scriu toate astea fără să ştiu pînă unde voi putea ajunge. Şi totuşi trebuie să scriu. Trebuie neapărat, fie şi numai pentru ca să-mi reamintesc drumul pe care l-am parcurs, ca să clarific mai bine drumul ce-l mai am de parcurs. E prima cerinţă a oricărei lupte. Numai aşa, victoria va fi a mea.

V

Anul acesta ploile au încetat repede.

Un zefir călduţ leagănă primăvara care e gata să vină. Aseară am visat-o lîngă un migdal înflorit, şi nu ştiam care miroase mai frumos. Era o nebunie s-o iubesc acum. Dar la vîrsta asta şi nebunia e o dragoste. Pentru că ne-

bunie e să fluiere în jurul tău gloanţele care să alunge păsărelele din copaci, şi tu să iubeşti. Să se cutremure casele de bubuitul tunurilor, şi tu să nu-ţi aminteşti decît numai de ochii, de vorbele şi de rochia ei albă. Adierile din Saronicos se jucau în faldurile rochiei ei... Dar mai bine să iau totul de la început.

Mă aflam la Saronicos. Una dintre rănile mele nu voia să se închidă. Fără îndoială, gloanţele rămăseseră înăuntru şi nu aveau de gînd să iasă. Doctorul striga într-una : „Uscăciune... uscăciune... uscăciune". Mama a crezut că-i vorbea ştiinţific şi nu a simţit nevoia de a-l înţelege (frumos ar fi să fie vreo nouă doctorie).

— Unde s-o găsim, dom' doctor ?... îl întrebă zăpăcită.

— Uscăciunea ? Unde s-o găsiţi, aţi spus, uscăciunea ? Doamnă, mă iertaţi, dar îmi provocaţi milă. Trăiţi în Elada şi mă întrebaţi unde să găsiţi uscăciunea ? Păi, poftiţi, întindeţi mîna şi o prindeţi.

Mama a privit mîna doctorului şi a văzut că nici el nu a prins nimic. A văzut însă că a arătat spre direcţia mării. A rămas încurcată.

— Acolo ? îl întrebă ghemuită.

— Exact ! Da, doamna mea. Acolo. De ce mă priviţi aşa ?

— Dar... la mare, dom' doctor ?

— Da, la mare, doamna mea !

— Dar nu e umezeală ?

— Umezeală ? a făcut doctorul. Umezeală la Marea Aticei ? Dar asta e o insulă !... De ce mă priviţi aşa ?

— Ah, dom' doctor, făcu mama. Vai de noi, dom' doctor, dacă-i aşa cum spuneţi dumneavoastră, atunci acolo vin numai bogătaşii din Atena. Şi unde să se mai găsească vreun ungher pentru noi, cei sărmani ?!

— Un cortuleţ... nu puteţi face rost de un cortuleţ ?

— Hm... poate că da, zic eu.

— Atunci... să ia un cortuleţ şi să meargă să-l ridice pe coasta golfului Saronicos. La Vula, Vuliagmeni... Varkiza, Alimos, Kavuri. În sfîrşit, unde doreşte. Şi să stea acolo toată vara. E suficient.

În aceeași după-amiază, încărcat cu cortul, am sosit la mare și am început să cercetez. Și așa, spre seară, am dat de o baracă, pe o plajă pustie. Inscripția de pe firmă era cam neortografică și cu multe ghilimele. Dar nu-i nimic : „Cîrciumioara «Plasa Pustie» lui Pandelis Palarinos", scria cu patos. Și mai departe : „Vin bun cu briza mării și etc. gustări. Seral cafe".

Cum am citit această sinceră inscripție (arta e sinceritate), m-am liniștit. Deci, nu-mi mai rămînea decît să-l cunosc și pe creatorul ei. Verile noastre sînt foarte puține și cetățeanul acesta al vieții părea una dintre creaturile ei simple și adevărate. M-am hotărît să rămîn și să arunc ancora acolo. Ora era tîrzie. Mi-era sete și foame. Doream să mănînc o farfurie cu pește proaspăt, cu „briza mării" alături. L-am căutat pe cîrciumar cu ochii. Dar nu a fost nevoie să mă obosesc. Sprijinit de tocul ușii, urmărea scandalizat citirea firmei lui. S-a apropiat de mine, cu niște mustăți zîmbitoare.

— Lasă... îmi spune. Gustările sînt mai bune decît slovele mele. Pe acestea nu le-am învățat, gustările însă le-am studiat. Și, mai presus de toate, vinul. Bine ați venit !

— Poate că ai dreptate, am spus eu, dar eu nu socotesc rele nici slovele tale.

— Să-mi trăiești ! Ești unicul client care le laudă. Cu ce să te cinstesc ? Pleci departe ?

— Să-ți spun : am pornit pentru aproape și am ajuns deja departe. Dar am hotărît să nu mai plec departe. Ancorez aici.

— Bună idee. Dar astăzi, orice-ai zice, cu autobuzele s-au scurtat distanțele. Și-acum, aștept comanda.

— Ce oferă restaurantul ?

— De toate. Pîine, măsline, ridichi și, pe deasupra, cea mai blondă rețină de pe lumea asta. Așadar, repet : măsline, după poftă, ridichi, după poftă...

— Stop.

— N-am terminat.

— Tot ce mi-ai înșirat pînă acum e bun ca să facă poftă de mîncare. Ceva însă ca să taie pofta, nu ai ?

— Nu, de așa ceva prăvălia nu dispune.

— Păcat...

— Ce să-ți fac? Asta e magazinul meu. Mă mir însă de un lucru: o dată ce vrei să-ți tai pofta de mîncare, de ce-ai venit aici? Puteai să rămîi acolo sus, în cuptorul Atenei, ca să nu-ți poată deschide pofta nici cu o mie de chei.

— Pentru buzunarele săracilor, dom' Pandelis, pofta mare e o pacoste.

— Un lucru vreau să-mi spui deschis, ai venit aici doar ca să-ți umpli burta, sau ca să-ți umpli sufletul?

— Păi... nu-i totuna?

— Nu! Nu mă așteptam din partea dumitale să aud asemenea vorbe. Același lucru ai spune că e? De loc. Burta o umpli și cu tărîțe, sufletul însă cu ce-l umpli? Asta vreau să-mi spui.

— Acum mi-a venit și mie rîndul să mă scarpin în cap. Spune-mi dumneata, dom' Pandelis, pentru că, după cum vezi, carte adevărată am început să învăț abia astăzi.

— Ia o țigară, și-ți spun. Uite: te întinzi aici pe nisip, în fața mării. Bei acest balsam, eodul mării, cum i se zice.

— Iodul...

— Mi-e scîrbă de leacuri.

— Mai departe.

— Apoi, bei două porții de rețină „soare fluid", așa cum îi spunea un învățătoraș care a murit. Apoi iei un peștișor, așa, de codiță, îl mesteci, arunci în gură și-o bucățică de pîine neagră și strivești și-o ridiche, apoi tragi o dușcă de „soare fluid", respiri și puțin eod... și intri drept în paradis.

— Dom' Pandelis, ai pomenit și despre niște peștișori... Poți să-mi spui ce fel de pești sînt?

— Stavrizi.

— Și stai încă la taifas? Adu-i repede și adu-mi și jumătate de litru de „soare auriu"!

— Fluid.

— Bravo! Păcat că a murit învățătorul ăla!

— Păcat încă o dată. Știi ce gură avea? Cînd îți vorbea, rămîneai atîrnat de bărbuța lui. Întocmai ca... dar mai bine să mă duc după pești, pentru că văd că ți s-au tulburat ochii. Știu ce înseamnă foamea. Tigru, nu altceva. Am plecat. Migdalia!...

Și-a înfășurat șorțul ca pe un brîu și a plecat.

Am rămas singur. Era un bun prilej să cercetez peisajul.

De acolo unde mă aflam puteam să cercetez litoralul în toată întinderea lui. Doar niște pescari își trăgeau somnoroși năvoadele, și cîțiva oameni gînditori păşeau pe nisip, uitați ca niște umbre. Ziceai că au nimerit acolo din întîmplare sau că purtau discuții lungi și nesfîrșite cu valurile. Numai într-un loc ferit de vînt, după o mică dună de nisip, se deslușea silueta galbenă a unui cort ciudat. Era ca o iurtă microscopică din timpul lui Ghinghis-Han. M-a uimit din prima clipă acest spectacol și voiam să merg să văd de-aproape cine era proprietarul acestui schit de pînză.

O să-mi spună acum cineva: „Ce te interesează, măi omule, chipul celor care-și petrec zilele în acest pustiu? Întinde-ți și tu într-un colț iurta ta, gustă aerul, sarea, bea «soare fluid», «eodul» mării și lasă lumea să se bucure de ciudățeniile ei. Ce, parcă tu nu ai? Ai, ai, dar nu le observi, pentru că sînt ale tale. Vezi, să te bucuri din tot sufletul de cele pe care le-ai găsit, pentru că nu se știe dacă ai să le mai întîlnești vreodată".

Într-o țară... „liberă" trăim. Așa că toate sînt posibile. Se poate ca mîine să vină cineva, să distrugă și această puțină fericire. Te joci cu libertatea americanilor? Se poate ca mîine să descopere că plaja domnului Pandelis e tocmai bună pentru o bază militară. Sau poate să vină mîine dis-de-dimineață și să te aresteze că te-au prins desenînd pe măsuța lui Pandelis planuri pentru *Violenta răsturnare a regimului social în vigoare*. Te joci cu imaginația tiranilor, înnebunită de groază?

Dar iată că sosește domnul Pandelis cu mîncarea. S-a amînat cu o jumătate de oră răsturnarea regimului social.

— Sînt calzi stavrizii, dom' Pandelis?

— Ard precum călugărițele în iad.

— Acolo ajung călugărițele? Eu credeam că în rai!

— Zvonuri... Un om fără păcate, domnule, nu se duce niciodată să se înfunde în rasa călugărească. Să-ți aduc și salată? Ce preferi, ridichi, sau păpădie?

— Și una, și alta. Și adu-mi și „soare fluid". Ia și un scaun și stai să ne povestim chinurile, dacă ai.

— Dau și cu împrumut.

— Atunci hai, așază-te!

— Încetișor... cu ordine... Reținа și discuția au ordinea lor. Nu merg alandala. Le trebuie mai întîi surcele, apoi

un fiert dulce şi domol. Mă vezi pe mine... Toată ziua trăiesc printre butoaie şi-mi place şi vinul, dar alcoolic nu sînt. De ce ? Pentru că mă salvează ordinea şi tovărăşia plăcută. Fără tovărăşie plăcută, nu înghit nici chinină. Dar pe tine vreau să te sfătuiesc ceva, pentru că te văd începător. Chinurile nu trebuie să le deprinzi cu băutura, mai ales decă ai multe. Atunci, sărmane, eşti pierdut. Ai să suferi un crah economic. Mă duc acum.

S-a dus înăuntru şi s-a întors cu „soarele" şi două pahare. A umplut, a ridicat pînă la înălţimea frunţii paharul, l-a privit în lumină şi l-a admirat singur :

— Măi, făcu el. Soare i-au spus, şi soare este binecuvîntatul. Hai, în sănătatea noastră, pentru bucuriile noastre. Amin !

Stavrizii miroseau a mare. Mi-a adus şi păpădia. „Cu asemenea briză, cu un asemenea vin şi cu un asemenea cîrciumar, simţi că ţi se înnegreşte din nou părul", spunea unchiul meu. Mi-am amintit din nou de moş Fotis. De fiecare dată cînd sînt la Saronicos, mă gîndesc la el. În sfîrşit, după ce-am mîncat, ne-am întins picioarele pe două scaune goale şi am aprins cîte o ţigară. La un moment dat, privirea mi-a căzut din nou pe „iurtă".

— Dom' Pandelis, poţi să-mi spui ce este aia galbenă de-acolo ?

A rîs.

— Hm... aia ? Un cort. Aşa îl numeşte stăpînul lui, cît despre mine, nu bag mîna în foc. Poate că e cort, dar poate că o fi şi altceva.

— Încape vreun om în găoacea aia ?

— Dacă încape ? Mai rămîne loc şi pentru o femeie. Aşa spune stăpînul lui. Foarte antic om !

— Cum adică... antic ?

— Uite... are nişte ifose... nişte purtări, încît îmi spun în gînd că aşa trebuie să fi fost grecii antici.

— Adică cum este ? Poartă fustă ?

— Nici el nu ştie ce poartă. Ca să fiu sincer, nu poartă nici batistă. Uite de ce spun „antic".

— Păi, cum... anticii umblau goi ?

— Ei bine, nu ştiai ? Eu cîţi am văzut pînă acum, toţi erau aşa cum i-a născut mama lor. Pînă şi bătrînii. Dacă n-au ruşine !...

— Unde i-ai văzut ? mă mir.

— Cînd eram puşti, ne-a dus într-o zi învăţătorul nostru la Acropole. Ei, mi-a venit să-i scuip. Toţi erau în costumul lui Adam. Şi fără frunze ! Mă mir, măi băiete, nu exista poliţie pe vremea aia, ca să-i ciomăgească ?

M-a pufnit rîsul.

— Nu te necăji, dom' Pandelis, îi spun. Oamenii erau îmbrăcaţi şi pe vremea aceea. Sculptorii i-au dezbrăcat.

— Aşa, bine. Atunci îmi cer iertare. Plec acum, că mă aşteaptă un teanc de vase. Nevastă-mea are mania să murdărească farfuriile cu duiumul.

— Aşa multă clientelă ai ?

— Gogoşi ! Îşi hrăneşte puii.

— Plec şi eu, poate că o să se găsească şi pentru mine vreun locşor, să-mi ridic cortul.

— Oho ! Cît vrei. Aşadar, spor la treabă !

— Mulţumesc. Dar ce fac eu, dom' Pandelis ? Te rog să mă ierţi.

— Ce s-a întîmplat ?

— Am uitat să-ţi plătesc.

— De asta te necăjeşti ? Mare scofală ! O să ne pierdem ? Plăteşti mîine... poimîine. Haide... du-te cu bine şi bună instalare !

Mi-am luat cortul şi valiza pe umăr şi am coborît pe malul mării. Mi-a plăcut... M-a măgulit faptul că am cîştigat atît de repede încrederea acestui om din popor. Am hotărît chiar din clipa aceea să-i fiu prieten.

N-am umblat mult ca să găsesc un loc. În dosul unei dune am găsit unul bun. Cine ştie, poate că altul a stat aici înaintea mea, să se refacă de pe urma războiului.

Mi-am întins cortul şi m-am lungit pe spate. Cerul meu de pînză era atît de jos, încît puteam, oricînd doream, să-l ating cu degetul. Prin deschizătura cortului se contra clar iurta galbenă, dar încet-încet s-a tulburat cu totul, pînă s-a pierdut. Am adormit : un somn dulce, adînc, ca al ciobanilor m-a furat şi m-a împrospătat. Apoi am făcut o baie, am urlat în apă cum nechează un mînz, am ieşit, m-am uscat la soare şi m-am pregătit să fac o vizită de politeţe stăpînului iurtei, unicului conlocuitor al noii planete pe care am descoperit-o astăzi. L-am găsit întins la soare. Se usca întocmai ca o smochină, scoţînd mulţumit scîncete sub-

ţiri. Nu voiam să-i distrug această fericire frustă şi eram gata să mă retrag, însă omul meu a deschis ochii deodată. Mai întîi a privit jur împrejur, ca o pasăre speriată, şi şi-a oprit privirea asupra mea. Am tuşit. Apoi m-am îndreptat spre el, păşind încet-încet, să-i las timp să se acopere. Nu voiam să-l prind în straiele lui Adam. Dar omul mi-a luat-o înainte. O bucăţică de pînză subţire exista în locul unde alţii aveau într-adevăr ce ascunde. Prietenul nostru era subţire, uscat, osos, de parcă se hrănea numai cu aerul şi cu sarea Aticei. Avea nişte picioruşe strîmbe şi păroase şi o scobitură în locul pieptului. Mă aflam în faţa unui Cylene [1] antic, care a uitat parcă să moară la timp. A avut dreptate Pandelis, care mi-a spus că după înfăţişare, părea antic. N-am apucat să mă apropii bine, că acesta se şi sculase şi-şi scutura nisipul de pe el.

— Mă iertaţi, îmi spuse într-un stil atît de monden, încît m-am zăpăcit, Raptarhis.

— Dalianis, i-am răspuns pe neaşteptate şi m-am hotărît să păstrez numele acesta, care mi-a venit primul pe limbă.

— Alexandros Dalianis vă e rudă? mă întrebă binevoitor. Excelent om. Într-un cuvînt, un om. Am cunoscut la Paris un alt Dalianis.

— Aristides?

— Ambroise. Adică Ambrozios. Persoană cu mari virtuţi. Patriot pînă la patimă. Din păcate, a rămas numai cu dorinţa. A intervenit războiul... blocada... în sfîrşit. Acum doarme în Père la Chaise. A oftat adînc, clătinîndu-şi capul, cu o tristeţe abia perceptibilă. *Enfin...* ce să facem? *C'est le destin.* Fumaţi?

S-a aplecat şi a ridicat un obiect ce aducea a ceva între haină şi vestă. A scos o tabacheră. Era din *tartaruga,* cu monogramă de aur. Apoi, din alt buzunar a scos o brichetă, tot de aur. Mi-a oferit ţigări cu atîta delicateţe, încît ai fi zis că toată viaţa n-a făcut altceva decît să se desăvîrşească în arta acestei eleganţe. A introdus şi el o ţigară în gură. Erau nişte ţigări ieftine, groaznice... din mahorcă, ce se vînd vărsate soldaţilor. A tras adînc fumul, scofîlcindu-şi

[1] *Cylene* — divinitate antică frigiană a pădurilor, tatăl adoptiv al lui Bachus.

amîndoi obrajii, apoi a lăsat fumul să se reverse din abundență în jurul lui, închizînd aristocratic ochiul stîng.

— Nu luați loc? Dar... ce spun... Unde să vă așezați?

— Oh... toată plaja e a noastră.

— *N'est-ce pas?* Vă felicit că ați descoperit și dumneavoastră ce deliciu e aici. Știți, eu vin în fiecare vară, de cînd, în sfîrșit, de cînd s-au scumpit hotelurile.

A arătat cu dragoste spre cortul lui.

— Ați văzut ce primitoare și necostisitoare este Elada noastră? Puțin nisip... puțin cer siniliu... puțin pește... și un păhărel de vin... Și iată drumul care duce la fericire.

— Nu știu de ce, dar pentru o clipă am crezut că veți zice „în căutarea lui Dumnezeu".

Avea niște sprîncene negre, stufoase, și ochii lui s-au ascuns brusc în dosul lor și mă priveau ca niște viezuri.

— *Monsieur... monsieur* Dalianis, începu cam stingherit. La vîrsta mea, oamenii încetează să-l mai caute pe Dumnezeu. Pentru că sau l-au găsit și s-au liniștit, sau nu l-au găsit, și iar s-au liniștit. Cincizeci de ani de cercetări pentru găsirea lui Dumnezeu sînt deja prea mulți. Ce părere aveți?

Era un vorbitor dibaci. Numai șerpuiri și precauții. Am hotărît deci să-l atac frontal:

— Dar dumneavoastră, domnule...

— ...Raptarhis.

— Dar dumneavoastră, domnule Raptarhis. l-ați găsit?

A nădușit. Deodată l-a cuprins o panică ușor de citit pe fața lui. A privit spre nisip, deznădăjduit că nu era o cîrtiță, ca să dispară.

— Nu vă întreb cu un anumit gînd, îi spun, încercînd să-l liniștesc. De altfel, discutăm, nu-i așa? V-am întrebat, uite, pur și simplu din curiozitate, poate că dintr-o curiozitate socială. Așa, ca să nu las discuția să lîncezească. Întotdeauna se întîmplă așa în primele clipe de conversație cu o nouă cunoștință. N-am dreptate?

— Dar... desigur... se înțelege...

— Nu găsești, așadar, normal ca, o dată ce discuția noastră a luat o asemenea întorsătură, să am curiozitatea să mă informez cît de cît despre dumneavoastră?

Cuvintele „să mă informez" l-au tulburat ca un mic vulcan.

— Adicăă? a făcut, pierzîndu-și cu totul culoarea.

— Pentru că vreau să aflu... cum se spune... După cum vedeți, mă aflu la vîrsta pretențioasă care se precipită să dezlege toate întrebările deodată. Eu, în locul dumneavoastră, aș fi fost mîndru dacă aș fi putut stinge o asemenea sete.

— Domnule Dalianis, a început, pipăind atent terenul. Domnule Dalianis, înaintea noastră au existat milioane de oameni care l-au găsit pe Dumnezeu... și alte atîtea milioane care nu l-au găsit. Care-i folosul ? Și unii, și alții au murit. Moartea nu vrea să știe dacă noi l-am găsit sau nu pe Dumnezeu. Omenirea — cu sau fără Dumnezeu — a ajuns pînă în pragul epocii noastre fără să se piardă.

— Frumoase gînduri, n-am ce spune, domnule Raptarhis ! Ba chiar foarte frumoase, dar răspuns la întrebarea mea tot n-am primit. Eu, pur și simplu, nu v-am cerut decît un „da" sau „nu". De ce să mă înecați în torentul elocinței dumneavoastră ?!

A rîs într-un fel vrednic de compătimit. Mărgele de năduşeală s-au închegat pe fruntea lui.

— Domnule Dalianis, începu el penibil. Lăsați-mă să-mi dezvălui gîndurile. La ce poate fi de folos un „da" sau un „nu" sec pentru niște oameni ca noi, care, la urma urmelor, discutăm, și nu ne anchetăm. *N'est-ce pas ?* Dincolo de pietate sau de impietate există ceva foarte palpabil : un fior care a pătruns în spatele nostru al tuturora : *Teama.* Ea este cel mai concret, cel mai de netăgăduit Dumnezeu. În acest Dumnezeu ați întrebat dacă cred ? Ei, da, cred !

M-am hotărît să-l înfricoşez și mai mult.

— Adică, dacă am înțeles bine, sînteți ateu, domnule Raptarhis...

— Ateu, eu ? Desigur că n-ați înțeles bine. Eu ateu, domnule Dalianis ? Eu sînt credincios pînă la delir. Ați auzit cum spune poetul ? *„Dumnezeule... Dumnezeule... am aflat genealogia ta. / Tatăl tău era Teama / .*" Frumoase versuri, nu-i așa, domnule Dalianis ?

— Frumoase, dar nu-s bune de nimic. Și-acum să revenim la concluzia noastră. Prin urmare, domnule Raptarhis, conform acestei rețete, toți cei care au învins teama sînt deci atei, sau nu ?

— *Certainement !*

— Ei... eu sînt ateu, domnule Raptarhis, ateu ca algele mării... Dar mi-e teamă. Mă tem mai rău decît fiara în vizuina ei.

— Vă temeți ? a strigat cu un fior de bucurie. Vă temeți ? Ei... da, asta e. Desigur, îmi răsturnați silogismul, dar nu-mi pare rău. Dar de loc. Ați vorbit ca o adevărată făptură a vieții. Ei... iată, asta este starea normală a unui om. Nu cred în eroism. Este o alterare biologică, ifose, sau cam așa ceva. Nu, nu cred în eroism. Cred în dreptul de apărare al omului, și nu-mi pasă dacă-l numesc *teamă*. Da, domnule, „mă tem", adică „mă apăr", cu alte cuvinte „îmi salvez viața". Ce poate fi mai simplu ?

— Mă iertați, domnule Raptarhis, îl întrerup brusc, dumneavoastră vorbiți despre frică de parcă ar fi ceva necesar în viață, ceva normal... ca toate fenomenele naturii... ca de exemplu lumina, soarele sau ploaia.

— Exact. Cam așa ceva înțeleg.

— Nu trebuie să simplificăm atît de mult lucrurile, domnule Raptarhis, ca să nu cădem în naivitate.

— Poftim, eu am și căzut. Și de aceea vă întreb : cine provoacă teama ? Astăzi am ajuns la o supraproducție de teamă. Cine sînt aceia care o produc ? Lașii, a strigat pînă s-a înspăimîntat el însuși. Întocmai !!! a strigat și mai puternic. Lașii !!! O să mă întrebați cum e cu putință așa ceva. Cum se poate ca niște ființe atît de fricoase să fie în stare să-i înfricoșeze ei pe alții ? Ei. Întocmai. Pentru că sînt fricoși. Îi înspăimîntă pe ceilalți ca să se apere de propria lor spaimă. La fel fac și scorpionii, albinele și șerpii. Frumos ar fi să-mi spuneți că șarpele mușcă din cauza șovinismului... Ei, exact ceea ce se întîmplă în natură se întîmplă și în viață. Luați, de exemplu, regimurile politice. Atîta timp cît nu se află în pericol, sînt blînde. Nu-i mușcă pe supușii lor. Nu-i persecută. De îndată, însă, ce ele intră într-o perioadă de instabilitate sau decădere, sînt cuprinse de o panică de cel mai înalt grad al fricii. Luați, de exemplu, capitalismul. Atîta timp cît era viguros și stabil, îl lăudam nebunește. „Capitalismul nostru, și iar capitalismul nostru, care e frumos... care e liberal...", lăudam pînă și defectele lui, ba chiar ne și mîndream cu ele. De

atunci însă, de cînd a îmbătrînit şi a decăzut, îl cărăm cu căruciorul, ca pe invalizi, îl aprovizionăm cu acte false... Îi dăm doctorii contra tusei... Îl punem să strige că e „perfect" şi „infailibil", îl silim să cînte imnuri pentru Libertate, ca să se încurajeze pe sine însuşi şi ca să poată ascunde stiletul pe care e gata să-l înfigă în pieptul Libertăţii.

Era într-o formă foarte bună. A tuşit şi s-a pregătit să continue. Dar deodată a rămas ca trăsnit. „Ce fac ? Aaah, elocvenţa, elocvenţa..." Ce rău i-a făcut ? A uitat unde trăia ? În ce ţară... În ce zile... Pentru că cine-l asigura acum că interlocutorul său nu era suspect ? Vreunul de la Siguranţă, care a coborît aici ca să tragă de limbă pe cetăţeni ? Şi-a revenit şi, cu o agilitate drăcească, a făcut o cotitură.

— O să-mi spuneţi acum, şi pe drept cuvînt : „Nu cumva socialismul este o «panacee» ?" Dimpotrivă.

— Adică, ce vreţi să spuneţi ? îl întreb, chipurile, naiv.

— Vreau să spun : a rezolvat socialismul toate problemele ? A răspuns la toate întrebările ? Şi să luăm ca exemplu Libertatea, care este momeala de veacuri a popoarelor. Ce-a făcut ? Şi trebuie să vă declar că eu personal consider Libertatea ca pe o *primă necesitate*. Ce-a rezolvat, deci, cu Libertatea ? A asigurat-o tuturor cetăţenilor ? Şi mai concret : respiră cetăţeanul aerul pe care-l vrea el, sau e obligat să respire aerul, pe care i-l dau alţii, „comprimat" ?

— Ei, dumneavoastră ce spuneţi ?

— Eu ? Să vă spun. Prietene, mă dezgustă regimurile care se denumesc „perfecte". Prefer pe cele suportabile. Cele perfecte, tocmai pentru că se consideră perfecte, sînt ireparabile. Şi de aceea se prăbuşesc.

— Atunci, ce spuneţi despre socialismul existent ? Este, după părerea dumneavoastră, perfect ?

— Nu ştiu. Deocamdată nu deslueşc venind din direcţia lui tumultul reparaţiilor.

— Adică ce vreţi să spuneţi ? îl întreb insistent.

N-a răspuns. M-a privit la început ferindu-se. Nu era destul de sigur că scutul pe care şi l-a făcut îl apără destul de bine. Dacă cumva rămîne expus în ceea ce priveşte ideologia de stînga ? A întors dintr-o dată vorba.

— Bineînțeles, tot ceea ce ați auzit cu puțin înainte este o simplă sondare a terenului. Un fel de *„impromptues politiques"*, dacă pot să mă exprim astfel. Și, în general, politica nu mă pasionează. Din timp în timp mă bălăcesc ca să nu-mi dezmint originea elină. În general, sînt adeptul unui principiu foarte simplu, și în același timp cu totul inofensiv. Iau — atît de la regimuri, cît și de la oameni — numai părțile pozitive. Pe cele negative și complicate le las în seama sociologilor și a politicienilor. Și așa — în afară de mii și mii de avantaje —, îmi asigur invulnerabilitatea în toate regimurile.

M-am ridicat. Probabil că aveam o expresie rece.

— Cum ? Plecați ? mă întrebă îngrozit.

— Domnule, îi răspund glacial, nu mă încîntă felul dumneavoastră de a fi.

— Ce... ce vreți să spuneți ?

— Nimic... Rostiți fraze frumoase, le împodobiți, le rotunjiți, și apoi le aruncați pe fereastră. Nimic nu vă aparține, chiar dacă este al dumneavoastră. Mai apropiat vi s-ar părea ceva cu totul străin, dacă ați crede în el.

— Domnule !!

— Și gramofoanele spun lucruri frumoase, dar eu n-am văzut niciodată un gramofon care să creadă în ceea ce spune. Bună ziua !

— Domnule... scînci cu durere. Se afla în anticamera panicii. Domnule, repetă tremurînd. Mă lăsați așa și plecați ? Expus miilor de primejdii ? Cine sînteți ? Eram obligat să mă apăr. Dacă... se întîmplă și așa ceva, dacă sînteți cumva un agent ?

— Liniștiți-vă, i-am spus compătimitor ! Nu. Nu sînt !

— Nu sînteți ? Dar dacă sînteți altceva... adică de stînga ? Iar sînt expus. Expus ca un individ fără principii, fără nici un scop, fără virtuți. De ce m-am lăsat tîrît într-o asemenea discuție ?

Era într-adevăr vrednic de milă. L-am compătimit. Acum nu mai doream să continui discuția. Voiam numai să-l liniștesc și să plec.

— Bine, i-am spus. Nu insist. Îmi retrag caracterizările. Haideți, liniștiți-vă. Uneori, oamenii se încurcă. Într-adevăr, zilele noastre sînt foarte nesigure. Pline de pericole și de capcane. Liniștiți-vă ! Nu vă felicit pentru nimic, nu vă

acuz de nimic ! Sînteţi neutru. Consider că această discuţie nu a avut loc niciodată. E mai comod pentru amîndoi. Propun s-o reluăm altă dată, în condiţii mai bune. Să considerăm amîndoi că nu ne-am cunoscut şi că n-am avut nici o discuţie. Mai bine facem cunoştinţă mîine, începem să vorbim despre vreme şi lăudînd diferite persoane de care ni-e scîrbă. Nu aşa fac oamenii „cumsecade" ? Aşadar, noapte bună. Ne vom reîntîlni mîine. De acord ?

— Da ! Cum să nu ! spuse entuziasmat. Desigur, am să vă aştept. Am să mă îngrijesc să am şi cafea. Nu, lăsaţi-mă pe mine să fac *le traitement*. Nu spuneţi nu. Aşadar... ne-am înţeles. *Au revoir... à demain*. Am fost încîntat şi consider o mare cinste pentru mine prietenia dumneavoastră. *Encore une fois, enchanté... Donc, au revoir*.

A rîs dulce, cavalereşte, s-a aplecat graţios, de parcă ar fi făcut o figură de menuet, şi a plecat plin de entuziasm spre mare, ca să se mai scalde o dată.

M-am îndreptat şi eu spre cortul meu. Adierea înserării mîngîia arbuştii ce se jucau în nisip aidoma unor copii ştrengari. Nu, nu trebuie să-l înspăimînt pe omul acesta singuratic. Încă o asemenea criză de panică, şi s-ar fi topit, nimicit pentru totdeauna. Am căutat să alung din mintea mea astfel de idei, dar ca să mă duc să-l reîntîlnesc în seara asta ar fi fost cu totul nepsihologic. M-am dus, aşadar, spre cort, am luat un pachet de ţigări şi am ieşit, să mă bucur de apus. Soarele se rostogolea nestăvilit. Se ducea să se înece. Se şi scufundase pe jumătate. Peste puţin timp a pierit la marginea pămîntului. Nişte insuliţe pustii parcă luaseră foc. Nu, nu trebuia să-l înspăimînt pe pustnicul acela trist. Nu trebuia să-i otrăvesc acest minunat asfinţit. Prea sînt melancolice apusurile pentru un om singuratic... De ce să le facem noi şi mai triste ? Gata. Mîine, chiar dis-de-dimineaţă, trebuie să mă duc să-i schimb părerea pe care şi-a făcut-o despre mine. Orice s-ar spune, este un om profund, măcinat de incertitudini şi întrebări, chiar dacă e fricos. Pe lumea aceasta, unii mai mult, alţii mai puţin, cam toţi au trecut o dată măcar prin zodia fricii. Aşadar, pe mîine.

Aşa că a doua zi, dis-de-dimineaţă, înainte de a-mi bea cafeaua „serală" a lui Pandelis, am pornit să-l întîlnesc pe Robinsonul meu. Eram hotărît să-mi deschid inima în faţa

lui. I-aș fi explicat că treaba mea nu este să-i înspăimînt pe oamenii singuratici, ci să le ușurez pustietatea. Am pornit, deci, vesel. Dar m-am oprit chiar de la primii pași. Iurta cea galbenă parcă zburase la cer, iar filozoful meu dispăruse, ca un miraj, în nisip.

„Dezertorule!" Se pare că imediat după ce a căzut noaptea și-a ridicat casa și a fugit ca un laș. Într-o goană am ajuns la micul platou unde ieri se găsea cortul lui : poate că găsesc ceva, un semn, o scrisoare, o mică explicație. Nimic. *Conspiratorul* a fugit, avînd grijă să niveleze pînă și găurile pe care le-au făcut țărușii cortului lui. Să-și șteargă pînă și urmele pantofilor din nisip.

Nu, în viziunea groaznică a filozofului nu exista nimic. Nimic. Nici urma unui muc de țigară — dar să nu fac analiza chimică a salivei lui ! Rebus încîlcit, care te întărîtă. Drept cine m-a luat ? Drept un spion amator ? Sau drept jandarm civil ? M-am înfuriat. Păcat de finețea lui psihologică ! Prostii...

Am făcut o plimbare obositoare, să-mi uit supărarea. „Auzi, dobitocul, să mă creadă copoi ! N-am să i-o iert niciodată."

Am fumat un pachet întreg și m-am dus la Pandelis. Nădăjduiam că o cafea îmi va potoli supărarea. Dar și el, blestematul, făcea cafeaua numai „seralâ".

— De ce ? îi spun fără să-l salut. De ce, al dracului...

— Bună dimineața, îmi spune el. Cine te-a supărat ?

— Mă mai și întrebi ! Am nervi.

— Văd. Dar ce pot să-ți fac ?

— Acum, nimic. Dacă făceai cafea „matinală". poate că mă ajutai cu ceva. Dar tu faci numai „serală". Hai să nu-ți spun și ție ceva despre „înțelepciunea" ta !

Pandelis s-a liniștit. În loc să-mi răspundă, a strigat spre prăvălie :

— Migdaliaa ! Fă o cafeluță amăruie, tare ! O clipă, fă două !!!

Fără să mă întrebe dacă-mi place sau nu tovărășia lui, a tras un scaun, s-a așezat lîngă mine și a deschis tabachera.

— Iartă-mă, frățioare, îmi spuse smerit. Ai un munte de dreptate. Dar nu puteam să fac altceva. Da. „Cafea serală." Acum am s-o scriu cu litere și mai mari. Dacă nu

scriam așa, eram gata să-mi pierd cîrciuma. Să devin un cafegiu, să nu mai am obraz să ies în societate...

— Da ? Nu știam că un cafegiu nu are obraz să iasă în societate. De-abia acum o aflu.

— Nu ți-am explicat bine. Voiam să spun... știi ce fel de cafegiu ?

— Ce fel ?

— „Separagiu"... adică un fel de codoș... care va să zică, lasă perechile să mănînce îl altă parte, apoi se întorc la Pandelis, să se drăgălească în singurătate. I-am gonit de cîteva ori cu coada măturii, iar ei iar se întorceau aici. „De ăștia îmi sînteți ? mi-am spus. Binee... în ordine." Scriu așadar „seral" și completez verbal : După apusul soarelui, focul e stins, cu alte cuvinte, nu mai servim cafea.

— Și-atunci, de ce ai scris „seral", dacă după apusul soarelui nu servești cafea de loc ?

— Numai pentru niște bieți oameni amărîți și prigoniți de soartă, ca tine. Pentru ceilalți sting focul și mă liniștesc. Adicăăă... îl sting cu gura numai pentru ei... pentru tine, focul este aprins douăzeci și patru de ore. Tu, însă, ai pățit ceva. Vreau să aflu. Dar stai, că a năvălit trupa. Hai, hai, Spiros, hai și tu, Irini... prinții mei moștenitori. Am onoarea. Ați făcut cunoștință cu unchiul ? Dar... stop. Plecați de-aici ! Ce... așa, nespălați, ați venit să-l cunoașteți ? Apoi a strigat spre cîrciumă : Fă, Migdalia ! Iar fierbi cafeaua cu oase [1] ? Bărcuță domoală, după cum vezi, e conița mea. Însă e curată, mai presus de toate. Dar să ne întoarcem acum la oile noastre. Eu nu doream copii, dar m-a silit sărăcia.

M-a umflat rîsul.

— Și gîndești că așa ai găsit cel mai bun leac de a lupta împotriva sărăciei ?

— Dar stai să vezi de ce. După cum știi, sărăcia aduce vaietul. Dar eu aveam parte de două vaiete. Unul, că nu-i dădeam Migdaliei bani, și altul, că nu-i dădeam copii. I-am dat așadar copii, ca să scap de unul din cele două vaiete.

[1] Expresie populară ironică, făcută pe seama cafegiilor care întîrzie să aducă cafeaua.

M-a apucat din nou rîsul. Copiii au găsit prilejul să se apropie de mine.

— Hai, îi spun băiatului. Vino... Cum te cheamă ?

Băieţelul cel mititel era zelos şi sociabil.

— Spilos... îmi spuse... Pe ea o cheamă Ilini.

— E sora ta ?

— Da. Nene, noi am plins un peşte male.

Irini l-a privit cu dispreţ : era şi mai mare.

— Adevărat ? întreb eu. Haa... Parcă mi-a pomenit mie ceva un barcagiu despre doi copii care au prins un peşte. Voi eraţi ?

— Noi !

— E un mincinos, spuse fetiţa. Mare mincinos. El a fugit, ca să nu-l muşte. I l-a dat un nene.

— Lăsaţi-l în pace pe domnul ! se supără Pandelis.

— E mincinos ! continuă fetiţa.

— Eşti, bă ? îl întrebă taică-său.

— Ea a spalt eli un pahal. Na, că spun şi eu ! Sîc !

— Eşti un pîrîcios, mă, îi spuse taică-său, nu eşti bărbat cinstit.

Chiar în clipa aceea a apărut Migdalia, cu cafeluţele aburinde şi cu două pahare mari cu apă.

— V-aţi arătat şi aici isprăvile ? Hai... Ştergeţi-o ! Mai staţi ? În casă. Haide !

— Mie-mi place prezenţa lor şi voi avea grijă să ne împrietenim mai mult. A ! Bine că mi-am amintit. Ia spune-mi, dom' Pandelis, unde a dispărut mititelul ăla cu iurta galbenă ? Muşteriul tău ?...

— Ai observat şi dumneata ? S-a făcut nevăzut. Şi nu l-a mirosit nimeni cînd a ridicat pînzele ! Mister...

— Se pare că a şters-o la miezul nopţii.

— Ce să-ţi spun, însă, măi băiete ! Prea mofturos omuleţu... Mînca precum un cintezoi. Adică, ciugulea. Doi peştişori, o fărîmitură de pîine şi doi stropi de vin. Îmi spunea că cică se satură doar cu atît că avea sănătatea prea şubredă.

— Da, aşa e.

— Ce legătură are una cu alta ? Eu cred tocmai că, dacă avea sănătatea legată cu aţă, trebuia să mănînce mai mult, ca să se înzdrăvenească. „Sănătate şubredă", cică... Atunci, de ce nu bea lapte ? De ce-i plăceau numai peştele şi vinul ? Eu cred că altceva era la mijloc ! Cîndva, aveam un muş-

teriu — ţi-l aminteşti, Migdalia ? Tot aşa spunea şi el, „sănătate şubredă", dar ştii cum se îndopa ? Ca o hienă. Dar curios, era slab, atît de slab, încît părea străveziu. Se pare că avea ceva, de nu se prindea carnea pe el. Al tău însă era altă cherestea : o ciozvîrtă neagră, plină de păr şi oase, ca un arap din Egipt, care se satură cu o curmală. Da, chiar aşa era. Dar... În clipa aceea s-a oprit ştrengăreşte şi-i spuse nevesti-si, arătînd spre copii : Nu-i duci, să-i bagi sub cişmea ? Sînt murdari ca nişte haznale. Aşa, cum îţi spuneam, continuă Pandelis, aplecîndu-se spre mine, pînă s-a depărtat Migdalia. O ciozvîrtă de om era, aşa cum am mai spus. Afumat ca un ceaun, strîmb ca un cîrlig, dar venea şi-l vizita una, frăţioare, o *cremă !...* o *cremă,* frăţioare !

— Ce cremă ?

— O fetişcană... adică o păpuşică... adică... ce pot să-ţi spun cu vorbele... cu vorbele nu spui nimic. Eu, să nu mă bucur de pirostrie, dacă mi-au mai văzut ochii o fată atît de frumoasă...

— Şi ce făcea omul nostru ?

— Cine, ceaunul ? Nimic. Vorbea de cînd răsărea soarele pînă apunea. Mai bine să mă întrebi ce făcea micuţa. Ei... micuţa rămînea atîrnată de vorba lui, ca potîrnichea de cîrlig. Ce dracu îi spunea dovleacu, de-o vrăjea aşa ?! Mare taină. De vreo două ori — păcat spovedit —, am tras cu urechea, dar n-am putut să pricep nimic.

— Cum aşa ?

— Ăsta, frăţioare, ori îi vorbea franţuzeşte, ori într-o altă limbă, dar eu nu înţelegeam nimic, însă fata înţelegea totul. Nu se sătura ascultîndu-l. Cum a părăsit amicul nostru pasărea asta de paradis şi a plecat, ăsta-i alt mister. Spunea că o să stea pînă în octombrie. Şi astăzi a dispărut. Hai, dă-i tu acum de capăt ! Pînă ieri seară, numai dulcegării, plecăciuni şi fasoane. Numai „domnule Pandelis" în sus, „domnule Pandelis" în jos ! Într-o zi i-a dat o floare Migdaliei şi i-a sărutat şi mîna, pe deasupra. Exact ca la cinema. Nu era pentru asemenea meleaguri un aşa om.

— Văd că te-ai necăjit...

— Într-adevăr, mă obişnuisem cu el.

— Aşadar, domnule Pandelis, dau să spun şi eu, dar m-a întrerupt rece :

— Lasă... mi-a spus. Nu-ţi merge bine „domnul“ ţie. Numai în gura lui mergea !

— Ce anume ?

— Asta... „domnule“. Mi se pare că-ţi baţi joc de mine. Ce „domnule“ ?! Vai de capul meu ! Numai popa şi domnul Bezovitis mi-au schimbat numele. Popa îmi spunea Pantelimon, iar Bezovitis...

— Dar cine-i domnul Bezovitis ăsta ?

— Păi, de cine vorbim de-atîta timp ?

— Cum, Bezovitis se numea ?

— Nu ştiai ?

— Ciudat. Dar... mă rog. Indiferent cum îl chema, mă duc să-l smulg din vizuina lui, să ţi-l aduc.

— Hm... nu cred. Chiar dacă-l găseşti, tot nu vine. O să-ţi spună că, fiind bolnăvicios, doctorii i-au recomandat să plece departe de mare. Mie, însă, un singur lucru îmi mănîncă ficatul : bine, pe noi ne-a părăsit, a fost în stare. Dar cum a putut să părăsească „crema“ aia ? Dar taci acum, că-mi vin înalţii oaspeţi !

Într-adevăr, cei doi copii s-au întors curaţi.

— Aşa mai zic şi eu... spuse tatăl lor. Acum putem să vă dăm mîna, fără să fim nevoiţi să ne dezinfectăm. Ştii ce strengăriţă e asta ? îmi spuse arătînd spre Irini. Şi gospodină ! Moare după păpuşi... Ştii ce mi-a spus mai alaltăieri ? Dar mai bine întreab-o dumneata. Ia vino-ncoace, bre vulpiţo ! Ia spune lui nenea, ce-ai să te faci tu cînd îi fi mare, hai ? Nu spune, îi e ruşine. Ştii ce vrea să se facă, şmechera ? Nici nu-ţi trece prin cap ! Vrea să se facă, cică, vînzătoare la un magazin de jucării. Întocmai. Aşa de mult îi plac... Vrea ca toate jucăriile să fie ale ei. E fetiţă bună, însă ! Ce-i drept nu-i păcat ! Dar văd că dumneata eşti deja prieten cu Spiros. Păi, bărbaţi cum sînteţi amîndoi... poţi să-l întrebi ce s-o face cînd o fi mare... Eu nu l-am întrebat.

— Nu, i-am răspuns. Prefer să-l întreb altceva. Ia spune-mi, Spirakis, vrei să te cred că tu ai prins peştele ?

— L-am plins ! bătu din picior băieţelul.

— E un mincinos ! strigă Irini.

— Tu să taci ! o apostrofă taică-său. Nu te amesteca în discuţia bărbaţilor !

— Bruu ! făcu fetiţa, scoţînd limba.

— Vezi, nu-l aprobă ca bărbat, declară Pandelis.

— Spiros, spun eu, am să te întreb ceva, dar mai întîi să te gîndeşti bine. Poţi să-mi spui de ce are omul ochi?

Pandelis s-a scandalizat.

— Hai, mă şefule, să te vedem! Ştii, sau te arunc la lada cu gunoi?

Spirakis şi-a prins capul cu ambele mîini, apăsîndu-şi-l cu toată puterea. Apoi şi-a băgat un deget în nas.

— Lasă, spuse taică-său. Nu găseşti. Du-te mai bine să faci pipi.

— Am găsit! strigă băieţelul.

— Da? Vezi să nu spui vreo gogoaşă, să ne faci de ruşine. Îţi aminteşti ce te-am întrebat?

— Da. De ce ale omu ochi?

— Ei... De ce-i are? Spune!

— Ca să aibă ce închide cînd doalme!

Domnul Pandelis a rămas dezamăgit.

— Ai făcut-o de oaie, şefule! Du-te acum să faci pipi! Zero.

— Foarte bine, bravo, Spirakis. Mi-a plăcut tare mult răspunsul tău.

Pandelis i-a dat una la popou.

— Ei, hai acum... o dată ce ţi-a dăruit şi un „bravo", du-te să te joci, ca să ne vedem şi noi de-ale noastre.

— Îţi datorez nişte bomboane... îi spun eu lui Spirakis. Ţi le dau mîine.

— Nu acuma? Bine, nene... spuse el cu jumătate de gură.

O luă de mînă pe Irini şi porniră împreună spre mare.

— Şi-acum să ne întoarcem la discuţia noastră, spuse Pandelis. Unde am rămas?

— La Bezovitis. Ţi-am promis că dacă se ascunde şi în „coarnele boului" — cum spunea taică-meu —, tot am să-l găsesc şi am să ţi-l aduc. Dar ce faci? Nu mă asculţi?

— Stai... mi se pare că am păţit ceva la ochi. Dacă asta care vine nu e „crema" despre care ţi-am vorbit... atunci sînt chior de-a binclea!

— Vorbeşti despre fata aceea în alb, care vine încoace?

— Da, despre ea. Fii, însă, atent! S-o luăm cu binişorul, ca să n-o speriem. Tu rămîi aici. Eu mă duc s-o întîmpin aşa cum se cuvine.

Şi-a răsucit şorţul, l-a făcut brîu şi s-a repezit să-i iasă în întîmpinare.

Fata înainta încet-încet, ca o fregată care intră în port. Pandelis a primit-o cu politeţea lui stingherită, care te cucereşte.

— Nimic nu pot să înţeleg... nimic, îi spunea Pandelis fetei, conducînd-o spre prăvălie.

O priveam şi nu-mi venea să-mi iau ochii de la ea. Nu era desigur „cremă", din fericire nu era, era însă o fată nespus de frumoasă, în primăvara vieţii. Niciodată n-am văzut pînă acum o fată căreia să-i stea atît de bine culoarea albă.

— Da, aşa e, continuă Pandelis. Nu pot înţelege nimic. Iată, nici domnul nu înţelege.

M-am ridicat.

— Faceţi cunoştinţă, ni se adresă amîndurora Pandelis. Prietenul meu... domnişoara... în sfîrşit... domnişoara.

— N-aveţi de ce să vă neliniştiţi, îi spun. Dacă într-adevăr nu ştiţi nici dumneavoastră unde s-a dus... atunci, fără îndoială, se va reîntoarce.

M-a privit puţin dezorientată. A rîs. Dar n-a spus nimic.

— Şi, ca să fiu mai concret... continuai, există vreun loc unde aţi putea să-l găsiţi sau să vă găsească ?

— Nu... nu... îmi răspunse oarecum jenată.

— Atunci, nu încape nici o îndoială. Va veni, pentru că atît eu, cît şi domnul Pandelis îl considerăm un om serios şi binecrescut. Nu-i aşa ?

— D... da... desigur !...

— Şi... ceva mai mult... că are simţul estetic în cel mai înalt grad. Vă rog să nu mă întrebaţi de unde am tras concluzia asta... îi spun, privind-o cu admiraţie. Poftiţi ! Dacă mintea îi e la locul ei, şi pînă ieri îi era, atunci desigur va veni. Doar dacă l-aţi prevenit că nu veţi veni astăzi.

— Dimpotrivă.

— Atunci, nu vă neliniştiţi. Va veni. Uite... pînă serviţi ceva, apare. Ce-i dai domnişoarei, dom' Pandelis ?

Pandelis a început să se scarpine şmechereşte după ceafă.

— Am de toate... spune. Şi cafea... şi dulceaţă... dar nu sînt potrivite pentru clipa aceasta. Cereţi-mi, aşadar, altceva !

— Adică ?

— Uite... ceva care să necesite timp de pregătire...

— Cafea „cu oase" ai ?

— S-a terminat. Vreți să vă spun ce mi-a venit în minte ?

— Să auzim !

— Am niște barbuni, care așteaptă de ieri să vină Moartea să-i ia...

— De ieri ? Și mai trăiesc încă ?

— Trăiesc... ba se mai și joacă. Îi țin într-un ciubăr cu apă de mare. Acum se ceartă care să intre primul în tigaie. Sînt în pericol să-și înghită, unul altuia, mustățile... și știți... bărbat fără mustăți poate să existe, dar barbun fără mustăți, cu neputință. Așadar, ce să fac ?

— Atunci, spun — și mă întorc mai întîi spre fată —, oamenii, domnișoară, cer scuze numai cînd fac vreo necuviință. Eu nu vă cer, deși comand acum fără voia dumneavoastră. Pandelis, aruncă-ți barbunii în tigaie ca să scape de încăierare. Ce mai aștepți ?

Pandelis privea la fata care desena cu degetul niște căsuțe pe fața de masă. Apoi s-a întors spre mine.

— Ce zici, îmi spuse, să facem mojicia ? Ascultă, domnișoară, noi dacă poftim pe cineva la masă, îl poftim cu spada în mînă, dar de astă dată există o dificultate.

— Ce dificultate, dom' Pandelis ? îl întrerup eu.

— Uite, spuse el, și se întoarse spre mine. Fata, domnule, te-a luat drept bogat și de-asta nu o să accepte, și bine face. Ascultați, domnișoară, continuă întorcîndu-se spre fată. Există două feluri de oameni cu mîna spartă : bogații șmecheri, și săracii risipitori. Sînt rodat în meseria asta și mă pricep. Domnul este de-al nostru. Adică, cu inima plină și buzunarul gol. Nu locuiește la hotel, ci ca un spartan, într-un cortuleț. Vezi cortulețul ăla ? E, ăsta e palatul lui. Deci cel mai scurt psalm e „aleluia". Acceptați invitația noastră ?

— Dar... desigur, spuse fata, cu plăcere.

— Atunci, eu am plecat. Mă duc să spun barbunilor mei un secret, ca să nu părăsească lumea asta necăjiți. Migdaliaaa !!!

— Ce secret, dom' Pandelis ? îl întreb eu.

S-a descumpănit pentru o clipă, apoi ne-a servit-o.

— Uite, am să le spun să nu se necăjească, pentru că o să fie mîncați de cel mai frumos trandafir (și arătă spre fată). Fă-te că n-ai auzit tu, mă Migdalio !

— Dar atunci numai o jumătate din barbuni vor fi consolați, dom' Pandelis !

— N-avea grijă ! Or să se consoleze și ceilalți, pentru că am să le spun c-or să fie mîncați de...

— Lasă liniștiți trandafirii, dom' Pandelis, pentru că au să se supere și au să-și piardă parfumul.

— Măi, vouă nu vă e rușine, spuse Migdalia, să vorbiți de trandafiri în fața unei asemenea fete ?

— Dumnezeule ! strigă vesel Pandelis. Hai, Migdalia !

Au plecat rîzînd. Lîngă prag, Pandelis a ciupit-o atît de tare, încît Migdalia a scos un hîrîit, de parcă ar fi fost un tramvai la curbă.

Am rămas singuri. Încet-încet, rîsul îngheță pe buzele noastre. Am încercat să-l reîncălzim, dar el părea caraghios, și l-am părăsit. Întîietatea o aveam eu. Dar de ce anume să mă agăț ? Din păcate, vremea, veșnicul aliat al oamenilor timizi, era de-acum două luni aceeași. Așadar, ar fi fost foarte ridicol să-i reamintesc cît era de frumoasă. Rămînea un ultim refugiu : scopul vizitei ei de astăzi : domnul Raptarhis sau Bezovitis. Dar mă gîndeam ca acest scop să-l păstrez ca rezervă, pentru mai tîrziu, cînd s-ar înclina balanța înfrîngerii mele. „Înclinat", am spus ? Nu. Eu eram deja înfrînt, predat fără condiții. De aceea, hai să arunc în joc și ultimele rezerve, ca să terminăm.

Am tușit. Apoi mi-am dus mîna la gît ca să-mi lărgesc gulerul cămășii, dar abia atunci mi-am adus aminte că nu aveam guler și am lăsat mîna în jos. În sfîrșit, începutul este totdeauna greu.

— Știți, domnișoară...

Ochii ei s-au întors întrebători și amabili.

— Da !

— Înainte de a sosi dumneavoastră aici, eram foarte supărat pe prietenul nostru comun. A plecat atît de brusc și inexplicabil...

— Îl cunoașteți de mulți ani ? mă întrebă ea.

— Nici măcar de mai multe zile. L-am cunoscut abia ieri. Știți... Nu-mi place să fiu decepționat. Și cu omul

acesta am depus toate eforturile ca să nu fiu dezamăgit... Dar din păcate, el nu m-a ajutat.

— Ce să vă fac ? îmi spuse încurcată. Ca să vă spun sincer, nici pe mine nu m-a lăsat neuimită fuga lui.

— Mă simţeam foarte singuratic aici, continuai, privind-o cu încredere. Prieteni, în general, adică prieteni adevăraţi n-am avut niciodată mai mult decît unul sau doi. Aş fi putut, desigur, să am mai mulţi, dar îi ucide sinceritatea mea aproape crudă. De multe ori m-am întrebat, oare aceasta este sinceritate adevărată, sau gelozia care se piteşte foarte frumos îndărătul sincerităţii ?

— Nu... a protestat ea.

— Nu-mi luaţi apărarea ! Ştiţi, toate astea pun în primejdie prietenia noastră. Şi de aceea sînt foarte trist.

— Dar cum ?

— M-am grăbit ! Înainte de a mă convinge de natura relaţiilor dumneavoastră cu omul acela. I-am cam bîrfit. Am vorbit cu dispreţ despre el. De aceea, dacă acea persoană vă este într-adevăr foarte scumpă, aveţi toate drepturile să vă supăraţi şi să vă retrageţi prietenia pe care mi-aţi acordat-o.

Se gîndea. Era gata de vreo două ori să vorbească, dar s-a abţinut.

— N-am dreptate ? am întrebat-o.

— Nu ştiu, mi-a răspuns nedumerită. Dar... cred că nu. Pînă acum nu mi-a fost nimeni antipatic pentru sinceritatea lui. Numai că la început şi eu o primesc cu oarecare neîncredere. Mi-e teamă să nu fie vorba de cine ştie ce răutate deghizată. Dumneavoastră, însă, nu mi-aţi făcut o asemenea impresie. Aţi observat poate că şi eu, ca şi dumneavoastră, n-am privit cu îngăduinţă dispariţia prietenului nostru. Dar vă rog să-mi permiteţi să vă întreb ceva : v-a supărat numai dispariţia lui, sau şi altceva ?

— Hm... deocamdată, numai atît.

— Aş dori să-mi vorbiţi mai deschis despre acest om.

— Poate că n-am s-o fac. Şi mai bine zis, chiar n-am s-o fac.

— Dar de ce ?

— Nu-mi place să prăbuşesc idolii din inimile gingaşe ! A rîs cu un fel de şiretenie nevinovată.

— Nu ştiu ce sens daţi dumneavoastră cuvîntului „idol", îmi spuse roşind, dar dacă îl întrebuinţaţi în sensul

curent, adică acela pe care i-l dau fetele de astăzi, atunci, desigur, vă înşelaţi. În general, idolii nu mă orbesc. Poate că uneori îmi iau ochii, dar de orbit, nu mă orbesc niciodată. De aceea, vorbiţi-mi deschis, fără nici o reticenţă. Nu vă temeţi, deocamdată inima mea nu este în pericol. Nu aceasta doreaţi să aflaţi ?

După ce că m-a scos de pe teren, mă mai şi ironizează acum ! Aşa îmi trebuie. Am vrut să fac pe grozavul, fără să-i număr săgeţile ascunse în gentuţă. Bine mi-a făcut ! „Nu aceasta doreaţi să aflaţi ?!" Da. Asta. Şi de îndată ce am aflat-o, mi-am înghiţit limba. Aşadar... Dar mai bine să aprindem o ţigară. „Şi popa, cînd se încurcă, tuşeşte..."

— Fumaţi ?

— Da. Mulţumesc. Am să iau o ţigară.

A luat-o, dar nu ştia cum s-o ţină între degete. Cu atît mai puţin, s-o şi aprindă şi s-o fumeze. „Mulţumesc, am zis în gînd. Mulţumesc, fetiţă bună ! Ca să mă scapi din încurcătură, eşti gata să-ţi frigi degetele."

— Veniţi des pe-aici ? întorc eu vorba.

Nefericită ieşire din impas. Puţin mai corectată decît expresia „ce timp frumos !". Dar fie, noroc că m-a ajutat ea.

— Destul de des, îmi spune, şi, ca să ştiţi, pe prietenul dumneavoastră aici l-am cunoscut. Da. Într-o după-amiază, cînd am venit, din întîmplare, să admir marea. De atunci vin mai des. Nu ştiu despre el nimic mai mult decît ştiţi dumneavoastră. Nu-mi place să întreb, şi pesemne nici lui nu-i place să răspundă. Dar cu toate acestea, este un vorbitor admirabil. Sînteţi de acord ?

— Da, dar cu o singură rezervă, numai atîta vreme cît interlocutorul său se reduce doar la rolul de ascultător.

Pentru prima oară a rîs şi am observat — de parcă n-ar fi fost de ajuns toate celelalte — că avea un rîs frumos şi seducător.

— Am auzit că francezii îi socotesc pe aceşti oameni drept remarcabili şi-i numesc *causeurs*. Simpatic capriciu din partea lor... De asemenea, spun *types érotiques* celor care doar vorbesc despre dragoste. Mulţi dintre aceşti *causeurs* despre care v-am pomenit au şi oarecare talent. Dar toţi sînt nişte flecari. Se spune că la Paris este o cafenea care se numeşte „Glosserie de Lilas", care cică ar fi cimitirul

multor asemenea talente. M-am oprit și am privit-o drept în ochi : Hai... spuneți... o îndemn eu.

— Ce anume ? mă întrebă ea, surprinsă.

— Cuvîntul la care v-ați gîndit : „gelos". Sînt hotărît să nu încetez să fiu sincer, să spun adevărul. Da, sînt. Și chiar de n-aș fi fost și nici dumneavoastră nu ați fi fost la mijloc, eu tot aceeași părere aș fi avut despre prietenul dumneavoastră. Și, ca să merg pînă la capăt, gelozia mea nu e pricinuită de ceea ce credeți dumneavoastră. Adică, nu sînt gelos pe prietenul dumneavoastră pentru că are talentul de a vorbi, ci pentru talentul auditoarei lui. Poftim, acum am spus tot !

— Din fericire, zîmbi ea, ați făcut încă de la început o precizare, fiindcă, altminteri, aș fi putut lua toate acestea drept o declarație de dragoste.

— Așaaa ? Atunci îmi retrag precizarea. Da, așa e ! Da. V-am făcut o declarație de dragoste, dar cunosc și reacția dumneavoastră lăuntrică : „Și el e ca toți ceilalți. Și el e superficial !"

— A... nu am spus așa ceva ?

— Nu ați spus-o, dar ați gîndit-o. Dacă într-adevăr v-ați gîndit la așa ceva, atunci m-ați nedreptățit. Nu. Nu sînt ca ceilalți, pentru trei motive foarte temeinice. Întîi : nu v-am cerut în căsătorie. Al doilea : nu v-am privit dulceag în ochi. Al treilea : nu am încercat, cu ocolișuri, să vă conving că sînt bogat. Vreți mai mult ?

— Nu. Și astea sînt de prisos. Mie nici nu mi-a trecut prin minte așa ceva. Și mă mir cum de-am ajuns pînă aici. Pentru că, dacă nu greșesc, obiectul acestei discuții era prietenul nostru. Ei, cît despre asta, vă asigur că nu regret de loc că v-am auzit vorbind. Observațiile dumneavoastră sînt foarte prețioase. Firesc ar fi fost să-l cunoașteți mult mai puțin decît mine. După cîte ați spus, este o cunoștință de o singură zi. Cum de-ați reușit să trageți concluzii atît de deosebite de ale mele ?

— Hm, după cum vedeți, domnișoară, sînt destul de departe de vîrsta dumneavoastră, și de aceea am devenit cam sceptic. Eu nu sînt gata să par emoționat. Întîi, ce e drept, mă emoționez, dar apoi îmi descopăr emoția.

— Dar... la urma urmei, ce sînteți ? Nu cumva poet ?

— Da, dar un poet care în fiecare zi își amînă creația... adică un om care pînă acum nu s-a hotărît să scrie versuri. Mi-e teamă că vreo „Glosserie de Lilas" din Atena mi-ar putea mînca și mie talentul. „Atunci, cu ce vă agonisiți viața ?", o să mă întrebați. Domnul Pandelis v-a arătat cortul meu. Nu vă grăbiți să vă entuziasmați. Nu sînt un milionar excentric care joacă rolul unui sărac. Sînt într-adevăr atît de sărac pe cît par și n-am coborît aici pentru a mă desfăta. Am venit să-mi întîlnesc vechiul prieten, soarele, ca să-mi închidă o străveche rană, redeschisă astăzi. Îmi cîștig pîinea cu sudoarea frunții, dar numai cu mîinile mele, și nu cu spiritul meu. Pe acesta mi-l păstrez pentru prilejuri ca acela de azi. Am dorit să continui studiile, dar tata a murit, și am fost nevoit să mă înham de mic la jug. N-am jucat niciodată table și nici nu m-am prea plimbat. Am îndrăgit foarte mult cărțile, aproape cu sete sălbatică. Toate astea, și în plus viața zbuciumată pe care am dus-o, m-au maturizat de timpuriu. Urăsc tirania, aroganța și sărăcia. Și am să fac tot ce-mi stă în putință ca să le fac să dispară de pe lume. Atît... și acum nu vă cer să-mi povestiți și dumneavoastră viața. Viața intimă a fetelor le privește pe ele mai mult decît pe noi. Și respect acest uzaj.

De mult timp am observat că nu voia să mă lase să continui. Părea neliniștită și mereu era gata să mă întrerupă cu o întrebare care, după cum se vedea, era mult mai importantă decît tot ce-i spuneam eu.

— Răspundeți-mi, nu cumva v-a deranjat ceea ce v-am povestit ?

— Nu, de loc... Dar ați spus, mi se pare, că aveți o rană. Nu e așa ?

— Da, dar ce legătură are asta cu discuția noastră ?

— Nu cumva trebuie să stați culcat ? Dacă trebuie, duceți-vă în cort și vă întindeți pe pat. Vom purta acolo discuția noastră ! Spuneți-mi, vă doare rău ?

M-a făcut piftie. Niciodată nu m-am așteptat la o asemenea întrebare. Care va să zică, din toate cîte i-am spus, numai asta a reținut... numai asta i-a atras atenția. Deci, atît de umană era fetița aceasta minunată ?!

— Ah ! regret că v-am vorbit despre biata, nenorocita mea rană. Poftim, v-am întristat !

— Dar... ia spuneți-mi, vă doare ?

— Eu am avut numai rană, dar durere de loc. Asta este descoperirea mamei mele. A luptat să-l convingă pe medic că într-adevăr mă doare. Şi el s-a lăsat convins că mă doare cu adevărat. Asta însă nu e totul, căci ea a reuşit să mă convingă şi pe mine. Şi de aceea am venit aici, să mă vindec. După cum vedeţi, doctorii nu numai că nu vindecă bolile, dar le şi născocesc. Acum, ca să fiu sincer cu totul, undeva totuşi mă doare. Nu mai ştiu însă dacă e vechea mea durere, care mi-a revenit, sau vreuna nouă, care s-a instalat...

Mă privea cu compătimire. Dar şi compătimirea ei era plină de farmec.

— „S-a instalat" ? Dar unde s-a instalat ?

— Exact acolo unde v-aţi gîndit, i-am răspuns.

A roşit ca un trandafir care s-a înţepat în propriii săi spini. Nu s-a trădat însă. Preafrumoasa s-a zăvorît în turnul ei de cleştar şi a hotărît să se apere. Iar primul ei gest a fost să rupă toate podurile şi să mă izoleze.

— Nu vă cred, îmi spuse cu răceală. Nu v-aş fi crezut nici dacă ar fi fost adevărat. Nu, nu vreau. Şi trebuie să ştiţi că chiar dacă aş fi crezut, tot zadarnic ar fi fost.

— De ce ucideţi un mort ? o întreb cu durere. De la cea dintîi lovitură v-aţi atins ţinta. De ce mi-aţi mai dat-o şi pe a doua ?

— Cum ? a întrebat puţin uimită, dar şi cu destulă asprime.

— Nimic. Ostilităţile au luat sfîrşit. Acum putem mînca. Dom' Pandelis !!!

Prietenul a apărut în uşă, netezindu-şi mustăţile cu dosul palmei. Mi-a făcut şmechereşte cu ochiul : „Ce face fortăreaţa ? Cade ? Cade ?"

— Ce se întîmplă cu barbunii tăi, dom' Pandelis ? îl întreb, chipurile, vesel.

— Aşteaptă ordine.

— Spune-le să vină, dar împreună cu reţina.

Încercam să fac pe indiferentul, dar numai sufletul meu ştia ce-i în el. Din tot ce mi-a spus, am înţeles un singur lucru : că inima ei nu-i aparţinea. Cine ştie ce filfizon se bucura de dulcea ei tinereţe ?! „Dar mănîncă tu, micuţule ostaş, mănîncă tu, muncitor rănit, şi du-te să-ţi vindeci rana sub razele soarelui ! Pentru asta te-a trimis maică-ta aici, şi

nu pentru flirt şi dulcegării erotice." Încercam să înghit îmbucătura, dar nu aluneca pe gît nimic. M-am agăţat de vin. Ea stătea întristată şi mă privea.

— De ce nu mîncaţi ? mă întrebă la un moment dat şi se opri şi ea. Nu vă plac peştii ? Doar dumneavoastră i-aţi comandat.

Aş fi vrut să-i spun că, atunci cînd i-am comandat, lumea era altfel pentru mine ; atunci puteam mînca şi paie, şi să le găsesc foarte gustoase. Şi domnia-sa foarte rău face că-mi taie pofta de mîncare şi apoi mă mai şi întreabă de ce nu mănînc. Aş fi putut să-i spun toate astea, ba şi altele pe deasupra, dar la ce bun ? Fata a luat o hotărîre şi s-a liniştit. Ce-ţi rămîne acum de făcut ţie, cavalere ? Nimic. Să bei, să fii serios şi să taci. Am umplut din nou paharul. L-am golit. Dar unde voi ajunge, cu vinul ăsta ? Exista primejdia să fac vreo gafă în faţa ochilor ei şi să prăbuşesc toată mîndria mea de om sărac. Bine, nu mai beau, nu mai mănînc, dar atunci ce să fac ? Să fluier ? Dar e o treabă birjărească... şi tac. Tăcerea prea îndelungată, însă, îţi face somn. Ca într-un vis am văzut-o, la un moment dat, netezindu-şi părul (Dumnezeule, o să plece !).

— O să-mi permiteţi... spuse ea.

— Ce anume ? o întreb prosteşte.

— Să plec.

— De ce ?

— N-are nici un sens să mai rămîn.

— Aveţi dreptate, dar dacă plecaţi, e şi mai rău.

— Am greşit, nu vă grăbiţi ! Iată ce vă spun, am greşit în părerea mea despre dumneavoastră. Mai concret, despre părerea pe care mi-am format-o cu privire la poziţia dumneavoastră în faţa vieţii. Am crezut că mă aflu în faţa unui om convins că-i aparţine totul în viaţă...

— Totul ? am rîs amarnic. Totul, domnişoară, totul ? Dar mie nu-mi aparţine nici ceea ce-i aparţine ultimei fiinţe de pe glob : viaţa mea. Ştiţi ce înseamnă asta ? Dar de unde să ştiţi ?! La dumneavoastră n-a venit niciodată nimeni să vă spună : „Dă-mi viaţa" !

— Desigur că nu. Dar cred că nici la dumneavoastră.

— Greşiţi. Nu numai că au venit, dar mi-au şi dat termen.

— Sper că glumiţi... că vă jucaţi cu neştiinţa mea.

M-am încruntat.

— De loc, domnişoară.

— Dar ce se întîmplă ? Sînteţi bolnav şi aşteptaţi din zi în zi moartea ? Nu cred. Glumiţi...

M-am ridicat.

— Cu dumneavoastră, domnişoară, nici n-am glumit, şi nici n-am să glumesc vreodată. Am terminat !

Înţelesesem, deja, amîndoi că întîlnirea noastră va lua sfîrşit. Şi-a dus încă o dată mîna la păr şi s-a ridicat.

— V-aş ruga să mă iertaţi. V-am obosit tare astăzi. Iertaţi-mă şi îngăduiţi-mi să vă mulţumesc şi pentru masă, şi pentru plăcuta dumneavoastră companie, deşi m-a amărît. Să ştiţi, însă, un lucru : că orice impresie v-aş fi făcut, cînd ne vom mai reîntîlni...

— N-am să mai rămîn aici, am întrerupt-o, întunecat. Tot ce puteau să-mi dea soarele, marea, oamenii, am luat. Este timpul să plec ! Poate chiar mîine. Vă mulţumesc şi eu, la rîndul meu, pentru amabilitatea dumneavoastră şi pentru cinstea pe care mi-aţi făcut-o bînd şi mîncînd cu mine. Să nu credeţi că mi-aţi făcut vreun rău. Dimpotrivă... mi-aţi făcut ceea ce meritam.

A întîrziat să-mi răspundă. La început am crezut chiar că n-o să-mi răspundă de loc. Numai buzele îi tremurau uşor, şi erau livide.

— Atunci, adio, spuse şi-mi întinse mîna. De vreme ce aceasta vă e dorinţa... adio. Dar să ştiţi, eu nu plec supărată. Nu ştiu ce o să vă rămînă dumneavoastră din această întîlnire. dar mie îmi va rămîne totul.

Era şi mai frumoasă, şi mai zguduitoare, şi, aşa cum se pierdea în zare, credeam că este un miraj, un vis. Părea o fiinţă îndoielnică, pe care mi-a adus-o, pentru o clipă, deşertul, şi acum mi-o lua nemilos înapoi. Ca vrăjit, un autobuz roşu s-a oprit în faţa ei. Fata a urcat. Puţin fum, un nor de praf, şi totul a pierit.

Mi-am întors privirea spre ţărm. Marea răsufla încet, cu molcome foşniri, ca şi cum acolo jos ar fi fost întinsă o mătase. Deodată, în spatele meu a scîrţîit uşa. Pandelis se apropia de mine, netezindu-şi mulţumit mustaţa. A început dulce :

— Frumoasă mare... frumoasă fată... Toate-s de minune potrivite pentru dragoste !

L-am privit aproape cu răutate.

— Toate-s de minune potrivite să cad cu fața-n jos și să muşc pămîntul !

Pandelis a înlemnit. A privit barbunii părăsiți, masa abandonată, apoi urmele fetei dispărute și și-a muşcat tăcut buzele.

— Să-ți fac o cafeluță ? întrebă înnorat.

— Da... dar ia ascultă ! *Amară !* Auzi ? Foarte amară. Otravă ! Ai auzit ?

Nu m-a auzit. Apucase să plece.

VI

Și-acum, cum o să încap într-un cortuleț atît de mic, unde nu încape nici un deget de om ? În jurul meu toate sînt îngrădite. Cum să trec prin această noapte apăsătoare ? Mi s-a restrîns lumea, de parcăi s-ar fi absorbit aerul. Cum ? Cum a putut o ființă atît de mică să-mi îngusteze lumea ? S-a micşorat țărmul, s-a făcut cît unghia mea. Mă duc să mă plimb, și gata. Mă ridic și mă plimb. Dar, din păcate, n-am să pot rămîne în seara asta singur ! Uite... o pereche s-a oprit ceva mai încolo. Aruncă cu pietricele, rîzînd. Să plec. Departe ! Departe de acești oameni bucuroşi. În lumea asta, pînă și animalele, cînd suferă, preferă să se ascundă. Să plec, deci, să sufăr în ascuns !

Aici, unde mă găsesc, nu mă stinghereşte nimeni. Să mă aşez, aşadar, și să încerc să descopăr cine mi-a provocat această durere, cine mi-a împlîntat-o în piept. Ea ? Nu. Aş fi nedrept. Ea, dimpotrivă, încerca să mă salveze. M-a ajutat chiar s-o gonesc. Nu ! Eu, numai eu sînt vinovat. Eu însumi sînt „creatorul" acestei dureri, pentru că... ce-i ceream acestei fete... Trebuia oare, ca de prima dată, cum m-a văzut, să cadă la pat bolnavă de dragoste ? Să-și deschidă gura — fără să mă cunoască bine — și să spună că, în sfîrșit, eu sînt bărbatul ideal pe care-l aştepta de atîția ani și să îngenuncheze ?

Ce ambiţioşi mai sînt oamenii care n-au fost iubiţi niciodată! Pentru că nici una nu i-a iubit, nu trebuie să mai rămînă una care să nu-i iubească? Rănesc fetele, le biciuiesc, le gonesec, şi, îndată ce ele pleacă, încep să strige că i-au „părăsit".

Foarte bine a făcut, aşadar, că a plecat. Ba nu, să fi stat s-o înjosesc, fără să deschidă gura. Acum a ajuns deja acasă şi, ca să se liniştească, a deschis radioul. Sau poate că nu s-a dus acasă, ci să se întîlnească cu vreo prietenă şi să-i spună în clipa asta: „Ia uite... Am cunoscut un cavaler plin de răni caraghioase. Are şi un glonţ, care se plimbă prin trupul lui. Stă într-un cort, şi poate chiar mîine o să-l ridice... Închipuie-ţi! Pentru că îl deranjează rana, crede că noi toate trebuie să înnebunim de dragoste după el. Crede că rănile lui îl fac irezistibil!"

Şi are dreptate. De-ar mai veni, aş sta în faţa ei nemişcat. I-aş spune să şteargă din viaţa ei toată după-amiaza aceea, să încerce să mă înţeleagă. Nu „să mă înţeleagă". Să încerce să mă uite. Şi eu n-aş face niciodată altă necuviinţă. M-aş înclina cu evlavie şi aş ruga-o să-mi acorde puţină prietenie. Nimic altceva. Numai puţină prietenie sinceră (chiar dacă totul urla în mine că sînt un mincinos). Puţină prietenie. Dar noaptea înaintează, şi ea tot nu vine. Şi noaptea e făcută parcă pentru iubire. Dar nu-i lipseşte decît iubirea. Şi ţărmul este plin de mărgăritare. Mîine, mărgăritarele au să devină din nou pietre. Mîine poate n-o să mai fiu aici. Nu pentru că am să-mi ridic cortul şi am să plec. Prostii. Dimpotrivă. Am să-i pun şi un steag, să se vadă de departe.

Dar, uite, toate sînt atît de nesigure! Libertatea atîrnă de un fir de păr. Poate că o pierd din nou. Şi ce poate fi tinereţea, fără libertate? Desigur, viaţă lipsită de tinereţe. Dar, cerule, cum laşi să ţi se schimbe culoarea? Cum laşi să ţi se ia albăstreala şi să se pună în locul ei smoală? Azi, mîine, noi, cei care te iubim, te pierdem. Baliverne... Cuvinte încurcate ale unuia care s-a îmbătat fără să bea. Şi să mai întrebi: Ce-ai dat pentru cer, domnule, de spui că-i al tău? Ce-am dat? Îl privesc: deci e al meu. Şi vrei şi mai mult? E al meu pentru că nu l-am luat nimănui!

Bine, prietene, fii calm! Asta înseamnă puţină pa-

nică. Să-ți ia, ai zis, cerul? Lasă-i să ți-l ia! Ce-au să facă cu el? N-au să știe ce să facă cu el, și ți-l vor da înapoi. Îți ajunge cît ai trăit, cît ai văzut astăzi! Era un cer întreg. Ai văzut frumusețea din plin. Te-a atins dragostea. Ajunge. Amintește-ți ce v-ați spus (și ceea ce nu v-ați spus), atunci cînd clipele zburau printre voi. Ai pierdut-o, spui? Ai meritat-o. De ce să vorbești ca din carte? Nu știai? Cărțile le iubești, dar nu te îndrăgostești de ele. Acum, taci! Respiră această sărătură amară, acest vînt care vindecă îndărătnicia acestor capete seci, și taci! N-ai nimic. Nu-i nimic: n-o să mai vină. Și de ce să mai vină? Ca să-i amintești de gelozia ta crudă și inexplicabilă? Dar de unde, într-adevăr, această gelozie? De cînd ai dobîndit drepturi asupra acestei fete? Ai comandat pentru ea cîțiva pești, însă i-ai tăiat pofta de mîncare. Ți-ai deghizat cu impertinență toate răutățile, și i le-ai înfățișat drept „sinceritate". Așadar, taci! Vremea e înaintată. Du-te în cortul tău și culcă-te. Somnul este îngăduitor. Nu se ia la întrecere cu proștii. Haide... Somn greu și vise negre!

Ora prînzului sosise de mult, și tuturor ființelor vii le era foame. Trebuia să fi mîncat de mult, pentru că nici aseară n-am luat nimic în gură. În sfîrșit, către asfințit, m-am dus la Pandelis. Dar am făcut prostia și m-am așezat la aceeași masă. Acum iar nu mai pot înghiți nimic. Și acum am tot pești în fața mea. Sînt proaspeți și miros a mare. Numai vinul alunecă. Dar... curios. Astăzi este amar. Libertatea pentru care mă temeam nu mi-am luat-o încă. Dar mi-am cîștigat singurătatea. Ciudat... Singur nu eram și mai înainte? Da. Eram. Dar nu știam. A venit ea, și am descoperit-o. Și cît de fără gust sînt bucatele cînd le mănînci singur! Asta tot azi am descoperit-o. Starea asta a mea a început de dimineață. Mi-a fost rușine să vin la Pandelis să beau cafeaua. M-am așezat în fața unui tufiș și am aruncat cu pietre în mare. Grozavă preocupare pentru un cavaler de viitor... Din cînd în cînd, zvîrleam cîte o privire spre șoseaua pe unde treceau autobuzele. Fiecare rochie albă mă răscolea. Pînă și valurile albe care se legănau pe mare aveam impresia că sînt falduri ale rochiei ei...

Dar unde am fost în toți anii aceștia? Unde mi-a fost aruncată inima? Cu ce buruieni am adormit-o? Vezi, să nu-mi spui acum că n-ai avut timp sau că situația ta de luptător te-a împiedicat. Bătălia ți-a spus „încuie-ți inima și dă-mi cheile"? sau „Nu te bucura prea mult de acel asfințit, că este al meu?" Dacă toată viața ai stat mut și morocănos, cu ce-i vinovată lupta?

Dom' Pandelis încă de aseară m-a mirosit că mi s-a întîmplat ceva, dar se făcea că habar n-are. Nu voia să mă simt prost. Dar astăzi, se pare, că a hotărît să părăsească „neutralitatea". M-a pîndit, apoi a luat un pahar curat și s-a apropiat. Și-a netezit întîi mustățile cu dosul palmei și s-a așezat în fața mea.

— Necazuri? A umplut paharele. Ai să te miri de unde știu. Păi ce dracu, tărîțe mîncăm? Așa... noroc! Bine, măi băiete, ai supărări. Se vede. Dar trebuie să stai să le și clocești?

— Păi, ce să fac?

— Toarnă-le spirt, să le arzi.

— Spirtul le întărîtă și mai mult. Și apoi, nici nu vreau să le ard.

— A... ăsta-i alt cîntec. Noi, cînd ne înăbușim de dragoste, mergem într-o cîrciumioară din cartierul Ei, o facem lată, și apoi ne îndreptăm spre casa Ei. „După cum vezi, fetițo, nu eu am venit, vinul m-a adus." Sau dădeam vina pe vin: „Să nu crezi c-am făcut-o pentru tine! Pașii mei amețiți m-au adus la tine."

— Nici nu știu unde locuiește, așa că pașii nu vor ști unde să mă ducă și pe mine.

Pandelis s-a scărpinat după ceafă.

— Ia spune-mi... ea... ea...

— Ei, ce-i cu ea?

— Ea știe că tu n-ai aflat unde locuiește?

— Da.

— Să am pardon. Știe bine? Ia mai gîndește-te!

— Uuf! Ți-am spus o dată, da!

— Ei... atunci o să vină. Hai, acum să tragem cîte o dușcă!

Prăvălioara era pustie. Clientela ei, puțină, se rărise de mult. A plecat pînă și cel din urmă, un infirm, Minas, care își bea tot cîștigul, apoi se duce acasă și-și bate nevasta.

Migdalia a aprins focul și a intrat în căsuță, să facă patul. Copiii se mai jucau încă pe plajă. Din timp în timp, li se auzeau glasurile pițigăiate, ca niște coarde de mandolină. Mai ales al lui Spiros. Deodată, băiețelul părăsește jocul și vine gîfîind spre noi.

— Tăticule !

Dom' Pandelis s-a neliniștit.

— Ce se-ntîmplă, măi șefule ?

— Tăticule... acolo... departe...

— Ei, ce ? Spune !

— Un nene omoală o tanti !

Pandelis a sărit în picioare.

— Vorbești serios, măi șefule ? Stai, să iau toporul !

A zvîrlit țigara, a luat dinăuntru un topor și a ieșit tulburat.

— În ce parte, mă șefule ? îl întrebă pe băiat.

— Uite... încolo... sple male !

— Bîntuie ucigași pe-aici ? Să mergem ! îi spuse copilului.

Și au început să alerge spre dunele de nisip.

N-a întîrziat mult. Pînă să golesc paharul, s-a și întors.

— Ce s-a întîmplat ? îl întreb alarmat.

— Avea dreptate șeful, spuse.

— Adevărat ?! strig răscolit. Ciudat ! Să nu se audă nici un strigăt ?!

— Fii liniștit ! se va auzi... peste nouă luni !...

Am izbucnit în hohote de rîs. Apoi mi-am umplut din nou paharul.

— Unde am rămas ? a reînnodat firul Pandelis. A, la dragoste. Și dragostea de care tot vorbești e un moft și ea. Eu, dacă eram în locul tău, spuse șmecherește, m-aș fi dat la alta... La aia în alb, care a venit ieri, și aș fi uitat-o pe cealaltă.

Cît de departe de durerea mea se afla sărmanul Pandelis ! Am rîs amar.

— Împotriva rănilor vechi, dom' Pandelis, poți să te lupți. Te împrietenești cu ele, te deprinzi. Știi ce spun !

Dar cu cele proaspete, ce faci? Pe ele nu le cunoşti, şi nici unde stau nu ştii.

M-a înţeles? Nu ştiu. Însă nu mi-a mai pomenit despre asta. A schimbat vorba. A început să-mi povestească iar despre sărăcie. A înjurat-o, apoi a intrat înăuntru şi s-a întors cu alt vin şi cu o farfurie cu măsline şi ridichi.

— Aşadar...sărăcia, reluă. Ia o măslină. Pe asta, cred că poţi s-o înghiţi. Aşadar, într-o zi soseşte aici un tip cu nişte ochi însîngeraţi. Şi-a lăsat limuzina, o „arăpoaică", de cinci metri lungime, şi a început să cerceteze locul. Ce? Ce i-a plăcut? Plaja... marea... terenul, adică „peisajul", aşa cum se zice, apoi a venit şi s-a întronat pe un scaun. „Fă-mi una!" îmi spuse. L-am privit din dreapta, din stînga... „Cafea numai seral; să ştii că am chef de-o cafea." „Cu atît mai bine", îi spun eu. „Baraca asta a cui e?" mă întreabă, arătînd spre cîrciumă. Am stat puţin şi am încercat să-l miros. „Cu voia lui Dumnezeu, a mea", îi spun. „Mi-o vinzi?" mă întreabă făţiş, şi mă lasă ameţit. Ia te uită, mă, ce toane mai are şi lumea asta! „Cu ce vă e de folos dumneavoastră, un domn atît de mare, o sărmană bărăcuţă, mică, ca o găoace?" M-a măsurat cu ochiul lui roşu. „O vreau", îmi spuse. „Dar ce vreţi să faceţi acum, domnule? îl întreb. E cu putinţă ca domnia-voastră să-şi părăsească palatele şi bogăţiile şi să vină aici să se facă, să-mi fie cu iertare, cîrciumar... adică o minge pe care o loveşte unul şi altul cu piciorul?" Ei, ce crezi că mi-a răspuns baronul? „Aş fi putut să-ţi spun multe minciuni, dar nu-ţi spun nici una! Asta, pentru că pari om bun. Aş fi putut, de exemplu, să-ţi spun că vreau baraca pentru a construi în locul ei un hotel, o vilă, un cazinou. Ei, nu-ţi spun. Aş mai fi putut să-ţi spun că sînt om cu gusturi fine şi o cumpăr aşa, ca s-o dărîm, ca să nu mai sluţească peisajul. Ei, nu ţi-o spun nici pe asta."

— Pandelis, strigă Migdalia din casă.

— De ce dracul mă întrerupi din nou, mă Migdală amară? O dată, măi prietene, n-am început o discuţie serioasă, fără să nu mă întrerupă... Spune, ce vrei?

— Cheamă-i pe copii la culcare. Haimanale ai să-i înveţi şi pe ei?

— Glăscior ai, de ce nu-i chemi tu? Uite colo, lîngă mare sînt! Dar... hai, du-te... ai să afli şi despre o crimă...

— Ce ?

— Nimic... nimic. S-a stins. Lasă-ne acum, că ne strici discuţia !

— Despre o crimă ai spus ? Cine a fost ucis ?

— Ce mi-a venit să-i spun aşa ceva ? Nimeni. Pe Isus Cristos l-au omorît.

— Abia acum ai aflat-o ?

— Ce să fac ? E departe prăvălia, şi veştile ajung cam cu întîrziere. Hai... lasă-mă acum !

Migdalia a plecat vociferînd.

— Aşadar, reluă Pandelis, l-am privit pe omul nostru, l-am privit mult, i-am privit şi „arăpoaica", cum stătea acolo parcată. „Ei... ce vrei, în sfîrşit, de la mine, creştine ? N-ai să faci asta, ai să faci aia... Atunci, ce vrei cu bărăcuţa mea ?" Avea un ceas numai aur şi diamante, pe care-l privea într-una, de parcă ar fi pierdut trenul. „Să-ţi spun. Am să-ţi spun, pentru că-mi place felul tău. Nu o vreau pentru nici un scop. Nici s-o dărîm, nici s-o înfrumuseţez." Am luat foc. „Ei, atunci de ce te tot tîrguieşti, omule ?" îi spun eu înfuriat. Ce crezi că mi-a răspuns codoşul ? Îmi amintesc şi acum, şi mă mir cum de nu l-am făcut ciulama.

— Ce ţi-a spus, dom' Pandelis ? M-ai omorît !

— Ascultă : „Am s-o cumpăr, mi-a spus, şi n-am să-i fac nimic. Am s-o las aşa, o colibă putredă, cum este." „Da ? îi spun, şi de ce, mă rog ?" „Pentru că într-o zi, mi-a spus, vor veni americanii să mi-o ceară, şi eu n-am să le-o dau, şi or să fie nevoiţi să mi-o plătească cu o găleată plină cu aur." Atunci mi-am dat seama că-şi bate joc de mine. „Şi ce meserie au americanii ăştia ? îl întreb. Negustori de vechituri sînt ?" „Nu, mi-a zis, generali !" „Şi ce-o să facă cu bărăcuţa ? O s-o pună la ţintă ?" „Nu, o s-o dărîme şi o să facă pe locul ei un aeroport." „Mulţumesc, omul meu bun, îi spun. Grozavă idee mi-ai dat, aşa voi putea să-mi salvez familia de la sărăcie. Lasă, i-am spus, o vînd eu americanilor, şi iau eu căldarea de lire." „Hm, n-ai să poţi, sărmane ! Nu, n-ai să poţi. Şi mi-e milă de tine de pe acum, pentru că-mi eşti simpatic. Americanii ţie n-au să-ţi dea nici o jumătate de „sent" (probabil că americanii aşa le spun lirelor). Ţie o să ţi-o ia pe degeaba, continuă. Şi să-i mulţumeşti lui Dumnezeu, dacă scapi şi de arestare." „De ce ? îl întreb. Cum au să

se întîmple toate astea?" „Uite, poate că cineva o să te toarne că eşti comunist." „N-au să-i creadă!" i-am răspuns eu. „Au să-i creadă, dragul meu. Au să-i creadă, pentru că eşti sărac ca un melc." Cum nu l-am rupt în bătaie, mă mir şi eu. „Du-te la dracu, bă, i-am spus înfuriat. Du-te la dracu, mă jupuitorule! Ploşniţă! Lipitoareo! Afară!" Uite ce înseamnă, frăţioare, să fii sărac! Îşi bate joc, cum îi e poftă, primul bogătaş. Dar nu ştiu de ce-ţi spun toate astea... Doar şi tu eşti sărac, şi mă înţelegi. Un singur lucru însă, măi băiete, n-am putut încă să pricep. Bine, eu sînt aşa pentru că eu nu ştiu carte, dar mă mir cum de nu pot scăpa de mizerie oameni învăţaţi... Ia-l, de exemplu, pe domnul Bezovitis.

— Pe cine?

— Ei... despre cine vorbim de atîtea zile? Pe subţirelu de omu nostru...

— Aaaa, da. Bine zici. Eram cam distrat.

— Eh... ăsta ştie carte cît cinci miniştri. Dar... îl vezi? ...N-are bani nici măcar ca să închirieze o colibă. Şi, pe de altă parte, ia-l şi pe domnul Mavrodontis. Îl cunoşti?

— Nu.

— Ei, nu mai spune! Pe domnul Mavrodontis nu-l ştii? Ăla care are hotelurile cele mari?

— A, da, ce s-a întîmplat cu el?

— Nu ştie nici să-şi scrie numele, şi le pune pe fetele lui să i-l scrie. Şi-l ai, pe de altă parte, pe domnul Bezovitis. Poţi să-mi spui acum unde a dispărut? Eu îmi ziceam că, orice s-ar întîmpla, o să vină. Dacă nu pentru noi, măcar pentru fată!

„Ah, dom' Pandelis. De ce-mi faci asta? mi-a venit să strig. De ce-mi aminteşti de ea? Nu ţi-e milă de mine?" M-a îmbrăţişat cu compătimire.

— Ştiu, mi-a mărturisit. N-am vrut să-ţi spun că te-am înţeles... Dar ce folos? Parcă asta o să schimbe lucrurile? La de-alde astea eşti puţin cam necopt, începător. Şi asta am înţeles-o.

— Ei, ce-ai înţeles?

— Păi... dacă nu erai agiamiu, ai fi gonit fata?!

Am holbat ochii.

— Am gonit-o?

— Frumos ar fi să nu-ţi dai seama de atîta lucru...

— Am gonit-o ? îi strig plin de uimire. Dar cum ?

— Cum ? Stai să-ţi spun eu cum. Ce-ai vrut, mă, să înţelegi cu „Nu cred să mă mai vedeţi, pentru că eu trebuie să plec de aici“ ? Ei, dacă asta n-a fost alungare, atunci ce-a fost ? Invitaţie ?

— Cum ?!!

— Da. Asta a prins urechea mea... fără să fi vrut... Şi am înţeles că-ţi sapi singur groapa. De-aş şti unde stă...

— Ei, ce-ai face ?

— M-aş duce şi i-aş spune : „De ce, mă păsărico, nu mai vii ? N-ai auzit cînd te-a chemat băiatul ? N-ai auzit cînd ţi-a spus «plec» ?“ E... şi dacă nu înţelege nici ea, atunci este proastă, şi nu văd nici un motiv pentru care să te necăjeşti. Domnul Bezovitis, însă, este o ciupercă. Gata ! Păcat că l-am stimat atîta !

— Nu e chiar aşa de vinovat, sărmanul, îi spun. Ştii, e puţin cam fricos...

— Ce teamă puteam să-i provoc eu ?

— Nu poţi să ştii... Poate că i-a spus vreun ticălos că eşti... comunist.

— Şi ce motiv avea să-l creadă ?

— Nu uita, dom' Pandelis, cá eşti sărac. Sărac ca un melc.

Pandelis a rîs.

— Hm... Ştiu unde te duce mintea. Să-ţi spun însă ceva : prea bine nici nu ştiu ce înseamnă comunist. Poate oi fi, fără să ştiu...

— Cam ce crezi că-nseamnă, dom' Pandelis ? Aşa, pe fericirea copiilor tăi, spune-mi, ce crezi că este un comunist ?

— Hm... Din cîte am înţeles eu, mai intîi, trebuie să fii sărac. Al doilea, persecutat... Dar eu, unul, nu cred că e ceva prea rău. Tu ce zici ?

— Adică ?

— După ce poţi să cunoşti pe unul dacă e comunist, sau nu ?

— Ei... păi... după purtarea lui. După vorbele lui.

— Şi dacă este, ce spune ?

— Depinde de împrejurări. Dacă, de pildă, are o bărăcuţă şi vor să i-o ia, şi el începe să se plîngă şi să-i roage... şi le spune să li se facă milă de el... atunci...

— Ce ?

— Nu e comunist.

— Dar dacă este, ce face ?

— Apucă scaunul şi începe : „Tîlharilor ! Jupuitorilor ! Lipitorilor !"

Domnul Pandelis se prăpădea de rîs. Peste puţin timp, însă, a devenit iar serios.

— Măi ! făcu. Oare eu să fiu, şi să nu ştiu încă ? Tu ce spui ?

— De unde să ştiu ? Eu nu ţi-am spus că eşti. Eu doar ţi-am spus ce-ar face un comunist.

— Lasă. Ştii ceva ? Eşti un om de cremene. Pe-aici, pe-acolo... ai dibuit iepurele.

— Aşadar, eşti ?

— Hm... cam aşa ceva, cred.

— Şi nu te neliniştește asta de loc ?

— Nu.

— Şi nu ţi-e frică, ca domnului Bezovitis, că sînt vreun jandarm civil ?

— Cuuum ? A spus aşa ceva ?

— Aproape.

— Ei... e o ciupercă. Cu scuze, un căcăcios. Ptiu ! Şi l-am stimat atîta !... Ptiu, încă o dată !

— E omenesc, dom' Pandelis. Nu-l condamna. Parcă e singurul ? În starea în care ne-au adus, avem nevoie de nervi care nu trebuie nici să se încovoaie, nici să se frîngă.

— Bine. Nu-l condamn !

Se cufundase în gînduri adînci. Înţelegeai imediat cînd îl preocupa ceva serios. Îşi strîngea tare sprîncenele, iar degetul şi-l băga în ureche. Faţa i se schimbase. Nu l-am întrerupt. Am aşteptat mai întîi să-şi termine cugetările lui filozofice, apoi l-am împins cu cotul.

— Hai... i-am zis. Spune !

— Ia ascultă, făcu şi scuipă, vreau să-mi vorbeşti deschis !

— Spune !

— Poţi să-mi spui de ce nu m-ai suspectat ? E ? Adică, sincer, nu m-ai suspectat de loc ? De loc ?

— De ce ? Că eşti comunist ?

— Nu, măi frate ! Nu m-ai suspectat de loc că oi fi vreun ţucal ? Adică vreun copoi ?

Am început şi eu la rîndul meu să rîd.

— Dom' Pandelis, i-am spus. Îţi mulţumesc. Este prima dată cînd m-ai făcut să rîd, din clipa în care a plecat ea.

— Ia uite-l ! Eu îi vorbesc serios, şi el rîde.

— Vrei să mă fac serios ? Frumos. Mă fac. Un bărbat, dom' Pandelis, adică un muncitor sărac, care pînă la vîrsta de patruzeci de ani a rămas bărbat sărac şi muncitor, se poate face orice. Dar orice, în afară de a deveni copoi. Dacă nu aş fi înţeles nişte lucruri atît de simple şi clare, atunci nici prietenia mea nu ţi-aş fi acordat-o, nici încrederea mea şi nici vinul tău nu l-aş fi băut. Gata ! Am terminat !

În loc să-mi spună ceva, s-a ridicat în picioare.

— Vino, mi-a spus el, cu ochii umezi. Vino să te îmbrăţişez. Din ăştia-mi eşti... e ? Din ăştia, pe care-i ascultam, îi iubeam şi nu-i cunoşteam. Iartă-mă. Sînt vinovat, şi spune-le şi celorlalţi să mă ierte... Vino acum, să te mai sărut o dată !

În spatele nostru s-a deschis uşa.

— Pandelis ! a strigat Migdalia. Ce faci acolo ? Dumnezeule !

— Ai orbul-găinilor ? Îmi sărut fratele.

— Ce ??? Ai un frate ?

— Dacă am ? Numai unul ? Mii şi mii ! Hai, du-te acum ! Du-te acum, ca să nu încep să te „împodobesc". Mă, ce năravaşe are, să încolţească acolo unde nu o seamănă nimeni !

VII

Acest ţărm, care nu are seamăn pe lume, se împerechează cu alte ţărmuri, ale aceleiaşi mări. Vula, Vuliagmeni, Alimos, Vari, Varkiza... pînă încolo, spre Capul Sunion. Iar dacă nu le vezi pe toate, e ca şi cum ai face un lucru pe jumătate. Şi de aceea am hotărît, o dată ce mi-am îngăduit luxul unei vacanţe, să mă bucur de toate ţărmurile astea, să mă satur de această mare, să-i

sorb nectarul, să gust din toate plăcerile ei. Parcă aveam în fața mea și altă vară ?

Fascismul începuse din nou să urle. Și în cine și-ar fi înfipt mai întîi unghiile ? Desigur în noi, în cunoștințele lui vechi !

Așadar, m-am hotărît. Cîte duminici îmi erau sortite să le petrec aici sau în excursii ?

Chiar în aceeași seară, în cortul meu, o ședință-fulger. Am cîntărit părțile pozitive și negative ale acestei călătorii. Am luat hotărîrea să schimb programul. Nu duminicile și nici sîmbetele. În aceste zile, plajele sînt înțesate... Mai bine în zilele lucrătoare. Atunci cînd mulțimea e mai rară. Călătoresc numai leneșii și bogătașii. Așa, m-am stabilit numai la zilele lucrătoare. O dată ce am stabilit și de vreme ce așa am stabilit, de ce să nu încep chiar de mîine ? Așa am și făcut, mi-am strîns cortul, l-am făcut o boccea și l-am pus în magazia lui dom' Pandelis. Apoi mi-am pus raniță — cu alimentele pe care mi le-a pregătit Migdalia —, și dis-de-dimineață, o dată cu răsăritul soarelui, am ieșit în șosea. Marea aburea. Toate erau numai poezie, simplă, elină. Mi-am uitat și durerea. La prînz am ajuns la Kavuri. Toate miroseau a izmă și rețină. O pereche se legăna pe o stîncă. Ziceai că e gata să-și ia zborul. Am gemut, de parcă aș fi fost înjunghiat. Unde am ieșit ? Încotro merg ? Eu numai acolo pot să rămîn. Numai acolo unde am fost, chiar dacă sufăr. Mi-a pierit tot cheful. Înapoi. Altceva nu există. Numai locul unde am suferit. M-am dus undeva la umbră să mă odihnesc, pentru ca apoi să mă întorc la dom' Pandelis.

Păcat ! Era atît de frumos acolo.. La poalele unui mic deal se schițau niște stînci albe, brodate cu păsărele. Tocmai la margine se vedea un pin, care parcă de ani de zile era gata să se avînte în mare. Puțin mai departe, un alt pin, în formă de piramidă, se odihnea. M-a uimit forma acestui pin. Unde îi era trunchiul ? Părea că a ieșit din pămînt numai coroana. Mi-a plăcut însă coroana lui. Era de un verde închis, răcoros, iar eu mă prăjeam. Aș fi putut să mă duc acolo, să trag un pui de somn și să plec mai tîrziu, pe răcoare.

Dar, de îndată ce m-am apropiat, am descoperit că nu era un pin, ci că poate nu era decît o nerușinată înșelă-

torie. Nu. Nu era de loc pin. Dimpotrivă. Era un cort caraghios, acoperit cu ramuri de pin — pentru răcoare. Aşa, cel puţin, credeam.

De sub ramurile pinului am văzut cum mă batjocorea mutra galbenă a cortului lui domn' Raptarhis.

„Te-am prins ! îi spun în sinea mea. Şarlatanule, te-ai camuflat aici ? Stai, că-ţi arăt eu ţie !"

M-am avîntat, ca să dărîm cortul. Mi-am dat seama, însă, că era gol. Pe undeva pe-acolo, primprejur, era omul care-şi etala uscata-i frumuseţe.

M-am aşezat alături, la pîndă. „Fugarul" n-a întîrziat să apară. Păşea absorbit, lăsîndu-şi parcă buzele să murmure vreo maximă sau vreo rugăciune. Cum m-a văzut, s-a înspăimîntat atît de tare, încît a blestemat marea că era cam departe, aşa că nu se putea îneca.

— Apropie-te, apropie-te, prietene, i-am spus. N-am de gînd nici să te pălmuiesc, şi nici să te sărut. Dacă eram, însă, ceea ce ai bănuit că sînt, ştii ce-aş fi făcut în clipa asta ? Aş fi lăsat la o parte orice şi te-aş fi arestat. Pentru că nu cred că există ceva care să te facă mai suspect decît ocolişurile şi figurile acestea.

M-a privit cu un zîmbet amar şi mi-a spus, leoarcă de năduşeală :

— Ştiţi... cineva... Exact. Cineva mi-a spus că lumina de pe aceste meleaguri este orbitoare... Cineva... întocmai. Un medic. Şi eu m-am mutat aici... Pentru că am uitat să vă spun, sufăr de ochi.

— Sînteţi un mincinos, domnule Bezovitis !

Catastrofă.

— Pentru Dumnezeu ! a strigat cu deznădejde. De unde-mi cunoaşteţi acest nume ?

— Vreţi să ştiţi de unde, hai ? Ei, iată, de la amanta dumneavoastră.

Deodată, ghemuleţul ăsta uscat s-a desfăşurat şi s-a ridicat agresiv pe picioarele lui strîmbe.

— Nu vă permit, pentru nimic în lume, domnule, auziţi ? Nu vă permit, pentru nimic în lume, să pătaţi numele domnişoarei !

Niciodată nu mă aşteptam la o asemenea explozie. M-am mirat. Apoi i-am spus rece :

— Nu mi-am închipuit că legătura cu o fată ca aceea constituie „o pată".

— Care „legătură" ? Cu care fată ? Cum îndrăzniţi, domnule ? Domnule ! Această domnişoară este virtutea personificată !

A început să-mi devină simpatic. Pentru că cuvintele astea, pe care mi le striga cu atîta patos, erau chiar cuvintele pe care într-adevăr aş fi dorit să le aud.

— Bine, îi spun împăciuitor. N-am pornit cu gîndul s-o bîrfesc. Prea bine nici n-o cunosc. Am văzut-o numai o singură dată. Cred că părerea mea nu e prea departe de a dumneavoastră. Dar de ce să ne mai certăm ? Pe de altă parte, m-aţi supărat atît de tare, încît nu-mi mai rămîne supărare pentru altceva. Să nu începeţi acum să-mi vorbiţi despre ochii dumneavoastră !

Şi-a întins mîna lui păroasă şi arsă de soare.

— Pardon, mi-a curmat el vorba. Am să vă spun deschis : nu. Nu din cauza ochilor mei mi-e teamă. Dar vă previn că nici de dumneavoastră. V-o jur, credeţi-mă ! Nu m-am temut de dumneavoastră, şi dacă doriţi să ştiţi, nu există un alt om în care să am atîta încredere.

— Mă... uimiţi. Dar... atunci ?

— E simplu. M-am temut ca nu cumva să fiţi urmărit, şi prin urmare să trec şi eu prin primejdia de a fi arestat.

— Dar de ce ? Nu înţeleg. Nu cumva sînteţi acuzat de vreo acţiune subversivă ?

— Acţiune subversivă ? Ce tot spuneţi ? Ei nu dau nici două parale chioare pe asemenea acţiuni. Ei urmăresc numai ideile. Şi ştiţi cum ? Grosolan. Cu securea. Domnule ! Nu rezist la asemenea încercări. Sînt un om cu constituţie şubredă. Siguranţa noastră este una din cele mai barbare Siguranţe din toată lumea. Am să vă spun ceva : gradul eroismului unui popor se judecă după gradul de cruzime a Siguranţei statului în care trăieşte. De exemplu, în Franţa aş fi putut fi un comunist combatant. În Elada nu îndrăznesc să fiu nici măcar un paşnic democrat burghez. Aici nu poţi să trăieşti decît ca adept al regelui. Şi adept cu violenţă. Monarhiştii paşnici sînt aproape de prisos. Ceva ca un balast. Dar mie mi-i ruşine,

dragă. Mi-e ruşine şi ca elin, şi ca cetăţean. Prefer să trăiesc acest înjositor „de-a v-aţi-ascunselea", decît să mă întorc la epoca „monarhilor din mila Domnului". Îmi e ruşine şi de epoca mea, şi o compătimesc. Era vrednică epoca noastră de o soartă mai bună. Iar cît despre poporul nostru... O ! care Eschil şi care Sofocle ar fi putut să-i înfăţişeze suferinţele ? Dar e păcat. Natura săvîrşeşte greşeli îngrozitoare. I-a trimis pe lume pe marii noştri tragedieni atunci cînd nu apăruseră încă adevăratele tragedii ale vieţii ! Şi au fost, bieţii de ei, nevoiţi să se înece pînă-n gît în colbul mitologiei, ca să scotocească subiecte. Şi astăzi... Astăzi, cînd tragediile au ieşit pe străzi şi caută scriitori, nu există nici unul. Accentuez : nici unul. Fiecare epocă, se zice, îşi plămădeşte marile personalităţi după nivelul pe care-l are. Prostii. Poftim ! Să trecem, de exemplu, la epoca noastră. Este, oare, măruntă epoca noastră ? De loc, şi totuşi unde ne sînt marile personalităţi ? Nu există nici măcar mediocre. Trăim în epoca evenimentelor mari şi a personalităţilor mărunte. Priviţi pămîntul de la un capăt pînă la celălalt. Ce se întîmplă ? Iureşul popoarelor prăbuşeşte stăvilarele. Urgia n-are unde să meargă. Iar conducătorii sînt absenţi. Au trăit cu toţii în epoci nepotrivite lor. Accentuez încă o dată : epoca noastră este o mare nedreptăţită. L-a dăruit, pentru puţin timp, pe Vladimir Ilici Lenin. Dar s-a grăbit să şi-l ia înapoi. Alte epoci puteau să trăiască şi fără Lenin. A noastră, însă, nu. Şi iată de ce : toate aceste vărsări de sînge, toate tulburările... toată dezlănţuirea înspăimîntătoare a instinctelor... Şi să fii acum numai tu singur şi să încerci, în mijlocul acestui vîrtej, aceste sălbatice dănţuiri, să încropeşti o „insuliţă", un mic refugiu, unde să-ţi ascunzi sufletul... Şi să nu fii lăsat !....

L-am compătimit. Stătea acolo, în faţa mea, cu buzele uscate, cu ochii lui fricoşi ascunşi în dosul stufoaselor sale sprîncene, osos, livid, gata să se prăbuşească. Mi-a făcut milă.

— Domnule Raptarhis, i-am spus. Într-adevăr, nu mi-am închipuit că sînteţi un om atît de sensibil şi în acelaşi timp atît de îngrozit. Dacă aş fi ştiut, nu m-aş fi purtat aşa cu dumneavoastră. Şi, mai înainte de toate, n-aş fi făcut drumul acesta, pînă la viziunea dumneavoa-

stră. Vă informez că n-am venit special pentru asta. Din întîmplare, cu totul din întîmplare v-am descoperit. V-aţi temut. Şi ce mă interesează pe mine? M-a supărat că aţi trădat prietenia mea cu atîta — de ce să n-o mărturisesc —, cu atîta lipsă de bărbăţie. Aceasta este una. Celelalte, bănuielile dumneavoastră jignitoare împotriva mea. În locul meu, s-ar fi înfuriat oricine, fără îndoială. Dacă am fi trăit pe vremea duelurilor, v-aş fi provocat, pentru că nu cred că există pe lume injurie mai grea. În sfîrşit, după cum poate aţi observat, domnule Raptarhis, vă compătimesc. Este jignitor pentru un om să vadă lîngă el o asemenea groază nejustificată.

— Nejustificată!? a strigat, întinzîndu-şi către mine gîtu-i slab.

— Întocmai, domnule Raptarhis. Fără justificare. Pentru că nu cred că abia ieri s-a format caracterul dumneavoastră.

— Pardon! Unde vreţi să ajungeţi?

— Vreau să ajung aici: că oamenii cu un asemenea caracter nu se expun niciodată la pericole şi nu riscă asemenea acţiuni, şi mai ales într-un aşa grad, încît să atragă atenţia Siguranţei statului, aşa cum vreţi să mă convingeţi dumneavoastră că s-a întîmplat.

— Dar... atunci, probabil nu m-aţi înţeles. Eu v-am vorbit, mi se pare, despre ideile mele.

— Să trecem atunci şi la ideile dumneavoastră, domnule Raptarhis. Am să vă decepţionez. Poate chiar am să vă jignesc. Ideile dumneavoastră sînt înţelepte, dar... fără coajă, expuse în văzduh. N-aţi încercat nici măcar o clipă să le faceţi să „aterizeze". Le ţineţi ascunse, numai pentru dumneavoastră. Care-i cîştigul? Astăzi toate ies la iveală. Pînă şi cele mai întunecate crime. Şi dumneavoastră aveţi nişte idei atît de minunate, şi le îngropaţi... De ce nu le valorificaţi, domnule Raptarhis?

— Să le valorific? Cum?

— Scriind. De ce nu scrieţi? În epoca noastră există cerneală, şi hîrtie, şi tipografii, chiar dacă uneori sînt distruse. Mi-aţi dezvăluit drama dumneavoastră personală. Vă cred. Dar bănuiesc că mai există şi o altă dramă, pe care nu mi-aţi dezvăluit-o. Sărăcia dumneavoastră. Sau

nu ? Atunci, de ce nu scrieți ? Ați rezolva și această problemă.

— Ce să fac cu manuscrisele ? mă întrebă trist. N-au să mi le tipărească. Și chiar dacă mi le vor tipări, să mă trezesc la Siguranță ?

— Atunci... și am început să mă gîndesc. Atunci, ascultați, domnule !

— Lagopatis. Vă rog, rețineți acest nume ! Vă rog foarte mult. Dumneavoastră așa să-mi spuneți.

— Mi-e indiferent. Vreți să vă mai spun ceva ? Cu avîntul cu care ați pornit-o, îi e greu cuiva să ghicească unde o să vă opriți. Numai Dumnezeu știe care este numele dumneavoastră adevărat. Dar cred că nici el... pentru că îmi închipui că sînteți ateu. Sau nu ?

— Spuneți... Spuneți. Ce vreți să spuneți ?

— Așadar... domnule Lagopatis, vă întreb fățiș : aveți, sau nu, încredere în mine ?

— Totală.

— Mi-a venit o idee bună pentru dumneavoastră. Ați scăpa și de sărăcie.

— Spuneți-mi. Vă ascult cu atenție.

— Să ne explicăm, însă. Nu mai vreau alt „de-a v-ați-ascunselea". Vă vorbesc sincer. Am să mă supăr de-a binelea !

— Frumos... frumos... Pe cuvîntul meu. Continuați.

— Să scrieți în fiecare săptămînă cîte o bucată. Nu trebuie să vă speriați atît de repede. Da. Fără numele dumneavoastră. Alegeți unul dintre numele pe care le chinuiți așa, fără nici un motiv. Am să-mi iau eu responsabilitatea de a vă feri de toate primejdiile. Să vă apăr anonimatul și să vă aduc răsplata. Veți vedea îndată că vocea ce va izbucni din piept o să devină mai puternică, o să vă dispară și acea sugrumare de neînțeles care vă apasă. O să deveniți un om normal, care o să se limiteze numai la numele lui și care o să îndrăznească să-l spună nu numai zarzavagiului din cartier, ci chiar și poliției.

— Asta... spuse înfricoșat, n-o prea cred. Dar fie. Cît despre celelalte, sînt de acord.

— Iată că am rezolvat totul !

— Şi cînd să începem ? Pentru că... ştiţi... aici, unde mă aflu, nu mai am nici cerneală, nici hîrtie...

— Am să vă procur eu totul. Ha, acum înainte ! Ridicaţi-vă casa ! Plecăm !

De astă dată, prietenul nostru a îngheţat.

— Credeţi că asta e necesar ?

— Firește...

— Ar fi rău să-mi compun scrierile aici ? Singur vedeţi cît e de frumos aici ! Dar... mai există şi altceva.

— Ochii dumneavoastră, domnule Raptarhis ? Cred că am căzut de acord să nu ne mai jucăm de-a „v-aţi-ascunselea"...

— Nu. Nu e vorba numai despre asta. Mai e şi altceva.

— Ce ? În sfîrşit, spuneţi-mi !

— Domnul Pandelis...

— „Agent acoperit" şi el ?

— Dimpotrivă... Există pericolul ca într-o bună zi să fim arestaţi împreună cu el.

— Ei... greşeşti !

— S-ar putea să nu fie comunist activ, dar îi înjură de mama focului pe *bourgeois*. Îi numeşte „burţi putrede".

— Şi ce vă priveşte pe dumneavoastră ? N-are decît să-i înjure !

— Da ! Dar s-ar putea ca într-o zi să-i înjure şi în faţa vreunui „agent acoperit".

— Ei, şi ?

— Are să-i tragă după el pe toţi muşteriii prăvăliei lui. Cercetări, bănuieli... „Treceţi pe la poliţie, pentru o mică clarificare a legitimaţiilor." O ştiţi. Nu. Lăsaţi-mă mai bine în pustnicia mea, acum, mai ales, cînd intru în acţiune deschisă.

— Da, dar... dacă domnişoara mai vine şi n-o să vă găsească ?

— Extraordinară fiinţă...

— Cu atît mai mult...

— Dar nu este pentru mine. Nu, nici pentru împrejurările în care trăim. Şi nici chiar pentru vîrsta pe care o am. Sînt şi căsătorit, şi încă cu o femeie pe care o ador ca pe o divinitate. Cît despre domnişoara Niobe...

— Aşa o cheamă ?

— Nu ştiaţi ?

— Acum o aflu. Ia spuneţi-mi, e numele ei cel adevărat, sau o altă născocire de a dumneavoastră ?

— Vă rog !

— Spuneam...

— Întocmai. E al ei... atît cît pot fi ale lor numele oamenilor. Vai ! Numele oamenilor...

— Pst ! Domnule Raptarhis, îmi place filozofia, dar la vremea ei. N-o puteţi lăsa la o parte pentru o clipă, să ne putem înţelege ?

— Să ne înţelegem ? *C'est fantastique !* Parcă din pricina filozofiei nu ne înţelegem ? !

— Dacă doriţi... da. Filozofii trăiesc atît de mult cu capul, încît îşi uită de picioare. De exemplu, Socrate. Şi-a disprețuit atît de mult, sărmanul, picioarele, încît şi-a petrecut toată viaţa desculţ. Dar am ajuns prea departe. Şi ca timp, şi ca subiect. Era vorba să-mi povestiţi despre domnişoara Niobe. Nu-i aşa ?

Buzele i se uscaseră. Ceva ciudat se petrecea cu omul acesta. I se uscau buzele tocmai atunci cînd nu vorbea. Mi-a venit să-i spun : „Mai umezeşte-ţi buzele cu puţină flecăreală...", dar m-a cuprins mila.

— Despre domnişoara Niobe, a făcut el nepăsător, ca şi cum căuta să-i descopere în mitologie numele. Ei da, domnişoara Niobe... Dar e de prisos. Domnişoara Niobe este şi ea o fată a epocii ei, pe care, însă, nu a înţeles-o.

— Adică... să fim mai concreţi... cum adică nu a înţeles-o ?

— Adică cere de la ea mai mult decît poate să-i dea.

— Şi altele decît i le-a dat, spun eu indignat. Nu-i ajunge ceea ce i-a dat ? Mai cere şi altceva ? Atît de ingrată este această domnişoară ?

— Sînteţi aspru, fata nu caută nici frumuseţe, nici tinereţe. Îşi caută, pur şi simplu, perechea.

— Şi au dispărut filfizonii de pe lumea asta ? A, am înţeles. Cere, probabil, un bărbat „dăruit cu multe virtuţi" ca să-l ia în căsătorie.

— Cum ? Domnule Dalianis, sînteţi un misogin. Cum puteţi vorbi astfel despre o fiinţă pe care nici măcar nu o cunoaşteţi ? Fiţi atent ! Mi-e teamă că spuneţi toate astea,

pentru că... o iubiți. Dar vă întreb, acesta este cel mai potrivit mijloc ca să iubești o fată ?

Ce să-i fi spus ? Mă dezarmase. Nu-mi mai rămînea decît să fug. El a observat această întristare, nedumerirea mea și...

— Bine... mi-a spus. Sper să nu fie totul pierdut. Nădăjduiesc că e o mică schimbare de tactică.

— Unde s-o mai văd ? Dacă erați și dumneavoastră acolo... lucrurile se schimbau.

— Pardon. Cît timp, dacă nu e o indiscreție, cît timp ați stat împreună ?

— Păi, cred că trei ore. Da. Trei... Poate și mai mult...

— Pardon. Și în tot acest timp, de cîte ori s-a uitat la ceas ?

— Păi, după cîte îmi amintesc, nici o singură dată !

— Atunci, întoarceți-vă la dom' Pandelis și așteptați-o. Va veni să vă găsească ea. Domnule ! Cu nici un bărbat, domnișoara Niobe n-a stat mai mult de zece minute de vorbă. Spune de obicei : „mulțumesc, foarte mulțumesc, mi-a părut bine..." și pleacă.

— Dar... de ce ?

— Se plictisește... se plictisește, domnule, de moarte. Îi e silă de lucrurile banale și anoste. Mai zăboviți încă ? Poate că s-a și dus acolo, nu v-a găsit și a plecat.

— Bine, dar cu manuscrisele ce facem ?

— Mîine va fi gata prima lucrare.

— Da ? Bine, vin eu aici și o iau.

— Numai, pentru Dumnezeu, cercetați mai întîi bine împrejurimile... Să nu care cumva să vă urmărească cineva. Acum sînt în și mai mare pericol ! Dar nu mă gîndesc să dau înapoi. Așadar, pe mîine ! Vă aștept să vă dau prima mea lucrare.

— Domnule Lagopatis, îi spun, și-mi deschid rana. Știți, domnul Pandelis m-a încărcat cu hrană pentru o săptămînă, și eu de mîine o să mănînc din nou la el. Nu e păcat să arunc atîta hrană ?.

— Desigur.

— Pe-aici, după cum văd, nu există nici o cîrciumioară, nici vreun magazin.

— Asta-i adevărat. Adică există un mic hotel „Bacalique", dar e cam departe.

— Din păcate, sînt şi eu destul de obosit şi nu pot să mă întorc înapoi încărcat. Puteţi să-mi faceţi un mic serviciu ?

— Ce anume ?

— Pot să las mîncarea aici şi să faceţi cu ea ce doriţi ?

— O, cu hrana, omul nu poate să facă multe lucruri. Ori o mănîncă, ori o dăruieşte cuiva.

— Atunci, e mai uşor. Eu v-o dăruiesc, şi dumneavoastră o mîncaţi.

— Zvîrlirea hranei e o crimă. Accept, iar costul îl veţi reţine din primul meu onorar.

Nu aveam nimic altceva de făcut în vizuina acestui groaznic conspirator. Acolo, la dom' Pandelis, era primejdia ca să apară din clipă în clipă o rochie albă. Şi trebuia să mă grăbesc. De aceea, de data aceasta nu am mai folosit mijlocul de locomoţie apostolic. Acesta este potrivit pentru cei care nu sînt aşteptaţi de nimeni. Dar pe mine mă aşteaptă cineva... Mă aşteaptă cu dor, cu nerăbdare. Şi trebuie să alerg ca să nu rămînă dezamăgită şi să plece. Oare şi astăzi e îmbrăcată în alb ? Mare greşeală a făcut Da Vinci, că a pictat-o pe Gioconda în haine de culoare închisă. Dar ce dracu ? ! Pictorii acestei epoci nu aveau habar de dragoste ? !

M-am agăţat de primul autobuz. Se întorcea gol dinspre Vari, şi taxatorul moţăia de somn. I-am vîrît sub nas o monedă de douăzeci de drahme pentru bilet, iar el a uitat să-mi dea şi biletul, şi restul.

Şoferul a văzut totul prin oglindă şi a claxonat. Taxatorul a mişcat cascheta şi a adormit din nou.

— L-a apucat somnul cîinesc, codoşul, spuse şoferul. Mă boierule, i-a stors gagica toată vlaga. E pierdut. Mă, tu Paneras !

— Op ! a sărit taxatorul şi şi-a trecut palma peste faţă. Vuliagmeni ! Încă un loc, şi plecăm. Cine mai e pentru Vuliagmeni ? [1]

— Scufundat e dovleacul tău ! Dă-i restul domnului, bă neisprăvitule !

[1] *Vuliagmeni* — localitate pe ţărmul Mării Saronicos, la 30 km lîngă Atena. Înseamnă „Scufundată", pentru că în antichitate, din cauza cutremurului, a coborît sub nivelul mării.

— Restul la domnu ! a strigat Paneras, şi a început să se scarpine în cap.

— Cît ţi-a dat ? l-a întrebat şoferul.

— Cîţi mi-aţi dat, domnule ?

Şoferul a devenit ca o fiară :

— Ia uite-l, mă, pe căpitan codoş. Trezeşte-te, bă, că pun frîna şi vin la tine cu manivela.

Şi chiar a oprit.

Am intervenit :

— Lasă-l, îi spun. Nu vreau restul, dă-mi numai biletul, şi dormi în pace.

Şoferul, de-acolo de unde era, şi-a pocnit o dată palmele peste frunte şi a pornit.

— Ptiu, a făcut şi a scuipat. Uite-te, mă, ce noroc au somnoroşii. Ei dorm, şi norocul le merge.

La staţia următoare s-a urcat unul cu pălărie „rac". A intrat, a privit jur împrejur şi apoi s-a aplecat spre taxator. La un moment dat, l-a întrebat ceva în şoaptă.

— Ştiu eu ? a răspuns tare taxatorul. Să însemn în ce staţie intră fiecare pasager ?

— Bine, mă ! Nu te-am înjurat de mamă...

— Treaba mea este să adun franci. Dar unde urcă fiecare pasager, numai pe el îl priveşte.

— Bine, mă. Şi vorbeşte mai puţin. Aşa.

— Ştiu eu...

— Aşa ? Că ştim şi noi să ne înfuriem... Aşa ?

— Bine.

Autobuzul mergea lăsînd în urma lui un fum negru, amestecat cu praf. Şoferul părea absorbit de munca lui. Conducea cu ochii aţintiţi înainte, dar cu urechile ciulite înapoi. Deodată, „racul" a sărit în sus, dar atît de puternic, încît era cît pe-aci să se lovească de tavan şi să cadă.

— Stop !... Stop !... Stop !... Şofer ! ! !

Şoferul îşi continua drumul, nepăsător.

— Am să te împuşc ! urlă. Opreşte, frînează ! ! !

— Frîna în staţie, domnule !

— Îţi ordon ! ! Siguranţa !...

Şoferul a frînat.

— Vorbeşte, mă, dacă eşti de la poliţie... De ce nu vorbeşti ? Cu degetele vrei să te miros ? Hai, sări jos, am frînat !

Dar el nu l-a mai auzit. Sărise. Cu mîna dreaptă la pistol, şi cu cea stîngă pe „rac", ca să nu cadă, fugea înapoi, fluerînd într-una ca un nebun.

— Ooh... a făcut şoferul. Gata. O să-l mănînce pe omuleţ !

— Ce se întîmplă ? îl întreb, făcînd pe naivul.

— Ei bine, vii din Tam-Tum ? O fi văzut vreun „suspect". Adică, ce „suspect" ? ! Pe vreunu de stînga sau pe vreun partizan din munţi. Trag în carne vie, ca nebunii. Uite, acum două zile l-au curăţat pe unu ceva mai departe. Grăbit mai era codoşul de „rac" ! De credeai că i-a luat casa foc.

— Ştii ce m-a-ntrebat ? a spus din locul lui taxatorul.

— A... Te-ai trezit ? Spune... ce te-a întrebat ?

— Dacă domnul... adică domnul de aici... şi a arătat spre mine.

— Ei, ce ?

— Dacă s-a urcat la staţie, sau ne-a oprit în mijlocul drumului.

— Ha ! făcu şoferul, şi îşi înfipse dinţii în pumn. Au găsit muzică şi joacă, tîlharii ! Ah... Anglie... tîrfo, ce ne-ai făcut ? ! ! ! Unde coborîţi, domnule ?

— La următoarea.

N-am coborît la staţia mea, am preferat să cobor la următoarea. De acolo, am luat autobuzul înapoi. Restul drumului l-am făcut pe jos. De departe sorbeam locul cu ochii : nu cumva străluceşte vreo rochie albă... Nimic. Ceva strălucea într-adevăr, dar era o rochie de-a Irinei, pe care maică-sa o întinsese ca să se usuce.

Domnul Pandelis era înăuntru şi prăjea ceva. Locul, pustiu. Scaunele, pline de melancolie. Păcat... Păcat... Şi mi-a ieşit sufletul alergînd să ajung mai repede, s-o apuc. Fără să mă anunţ, m-am aşezat la o masă. Pandelis a simţit ceva şi a ieşit afară cu o furculiţă în mînă.

— Op ! Dar ce văd ? Mi-ai spus că lipseşti o săptămînă. Îmi pare bine că te-ai şi întors. Dar... ia stai. Unde e mîncarea pe care ţi-am dat-o ?

— Mi-a smuls-o domnul Bezovitis.

— Înnebunesc. Aşadar, l-ai găsit ? Şi de ce nu l-ai apucat de căpăstru, să-l aduci înapoi ?

— Pentru că îl supără, chipurile, lumina. Îl supără la ochi.

— La ochi ? Mă rog... Să nu spun eu acum ce-l supără... Să-ţi pun să mănînci ?

— N-am poftă.

— E în alb ? mă întreabă.

— Cine ?

— Pofta ta.

Era cît p-aci să iau foc. Dar el m-a calmat :

— Hai, mănîncă... mi-a spus. Mănîncă-ţi mîncarea, că pe urmă am ceva pentru tine.

— O scrisoare ? strig fără să mă gîndesc.

— Da. Dar nu pentru tine. Adică pentru tine, dar trece mai întîi prin alte mîini.

— Nu înţeleg nimic.

— Fata...

— Fata ? A venit !

— Încetişor. Nu urla că o să treacă cineva şi o să creadă că te bat. Mi-am şi făcut azi nume rău din cauza ta. Aşadar, fata a venit pentru altcineva. Dar pentru că eu nu sînt găină, îţi spun : a venit pentru tine. Şi deoarece nu te-a găsit, a scris o scrisoare pentru altul, dar dovleacul meu îmi spune că şi asta e tot pentru tine.

— Dă-mi-o încoace !

— O scrisoare străină ?

M-a enervat.

— Bine... i-am spus. Păstreaz-o ! N-o vreau.

— Eu spun că e mai bine să rezolvăm lucrurile altfel. Aşa. vom fi în acord şi cu politeţea, iar scrisoarea o vom citi. Ştiu că nu e frumos să deschizi o scrisoare care nu ţi-e adresată. Dar dacă este a ta ? Aşa că ia-o şi fă cu ea ce vrei. Că altfel, tot necitită va rămîne. Nu cred că cintezoiul ăla o să mai apară pe-aici.

A băgat mîna în buzunar şi a scos o hîrtie împăturită în două.

— Fără plic ?

— Ce să-ţi fac ? N-am avut. „Hîrtie, i-am spus, am cîtă vrei, dar plic nu."

— Hai, dă-mi încoace scrisoarea !

— Stai să termini ! „Nu am plic"; i-am spus. „Nu-i nimic, mi-a răspuns, îmi e totuna." a luat hîrtia, şi-a ple-

cat capul — știi ce cap frumos are, dar n-ai nevoie să-ți mai spun eu. A lăsat să-i cadă părul pe hîrtie, și în două minute scrisoarea era gata.

— Acum, dă-mi-o.

— Stai. Scrisoarea vrei să ți-o dau, sau să-ți relatez mai bine discuția noastră? Pentru că am vorbit despre tine. Ai înțeles?

— Ai cinstit-o?

— Păi, cum? Din munți am coborît? Ce dracu, chiar așa? „Ia spune-mi, dom' Pandelis, mă întreabă. Prietenul tău are într-adevăr o tristețe ascunsă, sau doar așa mi s-a părut mie?"

— Și ce i-ai răspuns?

— Am cîntărit bine. Dacă o să-i spun *da,* o să caute să afle și de ce. Dacă-i spun *nu,* o să se supere. În sfîrșit: „Să vă spun, domnișoară, deoarece alt prieten n-am... de aia nu dau informații".

— Prea o lungești, măi Pandelis.

— Păi, dacă spui o vorbă, barem s-o spui toată. S-o clarifici, să-l faci pe celălalt să te înțeleagă. Nu-i așa?

— Mai departe.

— Așaaa... „Alt prieten, îi spun eu, nu am... Și nici altul n-am să-mi fac. Pentru că un asemenea aur curat nu-l găsești ușor pe lumea asta. Numai că, mă mir, domnișoară, și să-mi fie cu pardon. Ce dracu! Orbul-găinilor, cu pardon, au fetele și nu văd unde sînt flăcăii și merg de hoinăresc cu niște pușlamale, niște tipi nesărați și blegi, care nu fac nici cît scutecele în care i-au înfășurat mamele lor?"

— Și ce ți-a răspuns?

— N-a înțeles. A roșit. Poate să fi roșit pentru că a înțeles... „De unde știți asta?" m-a întrebat. „Ei bine, dar ce vă închipuiți că fac eu, domnișoară? o întreb. Nu am ochi, să văd? Prietenul meu este de-atîta timp aici, și n-a venit să-l caute nici măcar o cățea oloagă. Vă jur pe ochii mei. Nici umbră de fată." „Dar eu ce sînt?" mi-a spus, și părea cam indignată. „Dumneavoastră, i-am spus, dumneavoastră sînteți un îngeraș, dar nu veniți pentru el. Veniți pentru altcineva. Nu-i așa, domnișoară? Sau mă înșel eu?"

— Mare strateg mai ești, măi Pandelis!

— Păi...

— Şi ce-a spus după asta ?

— A roşit din nou, apoi a oftat. Apoi s-a pregătit să plece. Apoi s-a oprit. „Ia spuneţi-mi... m-a întrebat. Nu cumva... nu cumva este misogin prietenul dumneavoastră ?“

— A scos din gură o asemenea vorbă ?

— Nu te grăbi. Mai este încă ceva. „Nu cumva e misogin ? continuă. Pentru că... aşa mi s-a părut. Şi mai spuneţi-mi şi altceva : ce-a făcut atunci cînd ne-am contrazis şi am plecat ?“ „Op ! Aici am prins păsărica !“ îmi spun eu în sinea mea. „Ce-a făcut ? întreb. Nimic. Adică... nimic... da. Mai întîi, s-a jucat cu copiii. Apoi şi-a băut vinul. După aia şi-a cumpărat două pachete de ţigări... Unul l-a fumat aici, pe celălalt s-a dus să-l fumeze lîngă mare, sub clar de lună.“ „Singur ?“ m-a întrebat. „Singur“, i-am răspuns. „Dar ce-a făcut singur, sub clar de lună ?“ „Nu ştiu, i-am răspuns. N-am fost în inima lui. Îl vedeam de departe. Adică vedeam o luminiţă care se aprindea şi se stingea. Acum... de ce oamenii fumează singuri sub clar de lună ? Asta n-o mai ştiu. Cu douăzeci de ani în urmă ştiam. Acum nu mai ştiu. Vrei să-ţi fumezi ţigara ? Vino la Pandelis, comandă o cafeluţă. Să-şi comande şi el una. Să staţi amîndoi faţă în faţă. De ce te duci şi o sorbi de unu singur sub lună ?“ Aşa i-am spus...

— Ah, măi Pandelis ! Tare o mai întinzi, măi omule ! Ce să-ţi spun....

— Lucrurile astea merg încet-încet.

— Mai departe.

— Deodată, stai să vezi. Se uită spre locul unde era cortul tău. „A plecat ? mă întreabă. Dar de ce ? Ce i-am făcut, de nu mai vrea să mă vadă ?“ „N-a plecat de asta... spun. Mi se pare, domnişoară, că a plecat... că a plecat, nu pentru că nu voia să vă mai vadă, ci pentru că dorea prea mult să vă vadă.“

— Ai făcut-o de oaie !

— Nu mă întrerupe. Lasă mai întîi să termin. Ascultă pînă la capăt, şi apoi ia cuţitaşul şi înjunghie-mă ! Aşadar, a rămas tablou păpuşa noastră. „Nu cumva ştiţi unde s-a dus ?“ m-a întrebat. „Măcar de-aş fi ştiut... domnişoară. Şi-a strîns cortuleţul, a făcut din el o boccea şi a băgat-o în magazie.“ „Aaa, în magazia dumneavoastră l-a

lăsat ? a întrebat şi s-a schimbat la faţă. Aşadar, poate... că se întoarce... ei ?" „Nu ştiu, i-am răspuns, poate."

— Mai departe.

— Mai departe, nimic. Mi-a înmînat scrisoarea şi a plecat. Nu ştiu ce avea în scăfîrlie. Ia scrisoarea. Poate că desluşeşti tu mai multe.

— Am s-o citesc şi am să-ţi spun. Şi iau scrisoarea. Dar mai întîi, fă-mi o cafea !

Voiam să-i dau ceva de lucru ca să rămîn cu scrisoarea ei singur. Am despăturit-o. Plutea o aromă abia simţită. *„Prietene,* începea scrisoarea. *Dar de ce ai dispărut aşa, pe neaşteptate ? Mi-a părut foarte rău că, venind, nu v-am găsit. Prietenul dumneavoastră mi-a ţinut o foarte plăcută tovărăşie alaltăieri. Nu cumva, fără să vreau, v-am ofensat cu ceva ? Dacă nu am dreptate, vă rog să-mi înlăturaţi această bănuială. Eu, în orice caz, voi veni să vă aştept aici poimîine, la ora 12. Prieteneşte, Niobe."* Am recitit-o de trei ori.

— Nu spune nimic, îi zic eu lui Pandelis, care sosise între timp cu cafelele.

— Ei, nu cred.

— Îl ceartă că nu a venit la întîlnire, şi-i dă altă întîlnire pentru poimîine la prînz.

— Cui ? Aluia, cintezoiului ?

— Da.

— Aah !

— Ce „ah !" ?

— Acum, nimic. Dacă primeam eu scrisoarea... ai fi văzut ce clar aş fi citit-o.

— Mă faci acum şi... analfabet ? Ţi-am spus. Am citit-o. Şi ţi-am spus şi ce scrie.

— Tu crezi că pentru a citi o scrisoare trebuie neapărat să ştii carte ? Asta e greşeala ta. Dă-o încoa !

A luat-o, a cercetat-o cu ochii, a mirosit-o, a dus-o la nas, apoi la ureche şi mi-a dat-o înapoi.

— Ai citit-o ? l-am întrebat.

— Am citit-o. Ascultă. E o cifră înăuntru. Poţi să-mi spui ce vrea să spună numărul ăsta, 12 ? Pentru că cifrele, după cum ţi-am spus, le ştiu.

— Îi spune să fie aici poimîine, la ora 12.

Pandelis a oftat şi mai adînc.

— Ascultă ! Du-te, întinde-ţi din nou cortul şi aşteapt-o. Îţi scrie clar fata : *„Poimîine, la ora 12, sînt aici. Niobe“*.

— Unde ai citit aşa ceva ?

— Tu, sărmane, ai citit doar ce-a scris creionul. Te plîng. Mîine-poimîine au să te trimită să nivelezi podeaua vreunei închisori. Ai stat în închisoare ?

— Nu... încă.

— Se spune că podeaua închisorii este cu un metru mai coborîtă decît nivelul lumii de afară. Asta, cică, pentru că este bătătorită de du-te-vino, şi iar du-te-vino ! Şi dacă aşa se spune, aşa şi este. Aşa că ia dragostea care zboară în jurul tău, atinge-o, aspiră-i puţin răcoarea, apoi spune un „mulţumesc“ norocului care ţi-a scos-o în cale înainte de a te trimite să cobori nivelul închisorii. Doream să aflu de un alt animal care să se bucure de viaţă mai puţin decît omul bun. Ai mîncat ? Dar ce te întreb ? Stai, să mă duc să arunc vreo doi stavrizi în tigaie.

VIII

Bărcile pescarilor au sosit şi în dimineaţa asta foarte devreme, înainte de răsăritul soarelui. Am auzit strigătele pescarilor prin somn, apoi un ţipăt sălbatic care m-a trezit de-a binelea. Striga că astăzi vrea marfă bună. Prima întîi. Cine era ăsta care, spre nenorocirea mea, vrînd marfă bună, mi-a stricat somnul ? Dacă aş fi fost puţin mai atent, nu mi-ar fi fost greu să-l recunosc.

— Ai auzit ce ţi-am spus ? Prima întîi.

— Oof, măi dom' Pandelis, ţi-am dat vreodată marfă proastă ?

— Nu. Dar astăzi vreau peşte de aur.

— Aşa ceva marea nu are... dar pentru tine...

— Aşa te vreau !

Întocmai, domnia-lui era. Dar ce aştepta ? De ce toate pregătirile astea febrile ? Aşadar, toată lumea aşteaptă ceva astăzi ?

M-am frecat la ochi și am ieșit din cort. Lumea se scălda în aur. Și atunci am înțeles. Într-adevăr, toată lumea aștepta. Așa se și cuvenea. Dacă n-ar fi așteptat, ce fel de lume ar mai fi fost asta ? !

La ora opt am început să mă bărbieresc. Dar atît de meticulos eram, încît mi s-a făcut silă. „Ia fii serios ! Și sînge rece. Ăsta este cel mai mare lux. Și... fii atent, nu agăța de gît și vreo cravată ! Fii simplu... o cămașă curată ajunge. Dezlipește-te odată de oglinda aia ! Uuf... ai ajuns de rîsul lumii !

Mi-am pus o cămașă curată, mi-am lustruit pantofii de pantaloni, unul cîte unul, și am aterizat la dom' Pandelis. Din cea dintîi privire pe care mi-a aruncat-o, am înțeles că sînt prea „matinal".

— În somn ți-ai visat cafeaua ? mă întrebă sever. Altă dată, la ora asta sforăiai.

— Și aș fi sforăit și astăzi, dar un scandalagiu mi-a stricat somnul. Striga că vrea „marfă bună". Aștepți pe cineva ? !

— Ia poftim întrebare ! Dacă un cîrciumar nu așteaptă pe nimeni, atunci mai bine să-și închidă cîrciuma și să plece. Dublă vrei cafeaua ?

— Ți-am comandat și în altă zi dublă ?

— Lasă celelalte zile. Celelalte erau celelalte. și azi e azi.

— Mă, ce filozofie ! Nu înțeleg nimic.

— Mai bine !

— Cafea obișnuită.

— Și mai bine.

S-a dus înăuntru și a început să vînture un carton în fața focului, mormăind că intenționat cărbunarii construiesc lîngă magaziile lor closete : ca să urineze pe cărbuni, și aceștia să atîrne mai greu la cîntar. În sfîrșit, după un timp a venit cu cafelele și cu un pahar de apă proaspătă. Își regăsise cheful.

— Dom' Pandelis, îi zic, ia spune-mi, de ce adineauri, cînd ți-am comandat cafea obișnuită, mi-ai spus „și mai bine" ?

— Pentru că mi-a plăcut, mi-a răspuns. Pentru că asta înseamnă că nervii ne sînt în ordine, bine acordați. Poate

că, vorba vine, aşteptăm *ceva,* dar asta nu înseamnă că trebuie să ne pierdem şi sîngele rece... Aşa ? Sîntem bărbaţi. Şi dacă vreo drăguţă ne ţinteşte cu o săgeată drept în inimă, noi tot bărbăteşte o primim. Nu-i aşa ? Nu vorbeşti... cum văd.

În loc să-l privesc în ochi, i-am privit mustăţile. Ei, niciodată pînă atunci n-am văzut aşa mustăţi strengăreşti. Jucau amîndouă şmechereşte, ca doi pui de veveriţă, care stau faţă în faţă şi îşi fac semne de hîrjoană.

— Pandelis, îi spun, ştii ce-am înţeles eu ? Că tu, vrînd-nevrînd, ţii cu orice chip să mă socoteşti un îndrăgostit.

— Eu ? Să-mi sară ochii. Dar... blestemaţii, nu sar. Aşa că ţi-am ochit imediat cămaşa nouă. Ascultă... dacă ai pus-o „din întîmplare", ai nimerit-o. Îţi stă bine ! A dat să plece, dar deodată şi-a amintit ceva şi s-a oprit. Aa ! îmi spuse, am desfundat un butoi nou. Ştiu că începătorii sînt cam gîngavi. Dacă nu reuşesc singuri, le dă o mînă de ajutor vinişorul. Este cel mai bun butoi. Reţină limpede, ca o fată blondă. Marfă bună. Cît despre gălăgia de dimineaţă, ai dreptate. Eu am fost, şi voiam cel mai bun peşte. Vezi, eu pun tot ce am mai bun. Pune şi tu ce ai mai bun. Nu ajunge numai cămaşa. Cîteodată, te porţi ca un agiamiu. Mi-e teamă să n-o sperii încă o dată. Pentru că, dacă o sperii şi de data asta, s-a zis ! Nu mai vine. Ai să-mi spui acum : „Măi Pandelis, de ce-ţi bagi nasul unde nu-ţi fierbe oala ? Ce dracu, te-ai făcut codoş acum, la bătrîneţe ?" Adică nici chiar aşa, la bătrîneţe... dar... în sfîrşit ! Mă doare pentru tine. Asta-i tot. Mă doare ca pentru un frate. ba chiar mai mult. Ştiu că nu te-ai bucurat de loc de viaţă, dar de loc, blestemata ! ! Eu... hai să zicem că am trăit-o. Tinereţea, tîrîş-grăpiş, mi-am făcut-o. Dragostea, dulce, amar, am gustat-o. Dar tu ?... Mai bine să nu vorbim. Porneşti să te întîlneşti cu dragostea, şi dai de vreun „rac". Duhneşte locul de ei... Vreau ca mai tîrziu, cînd se vor abate asupra ta marile furtuni, să-ţi aduci aminte de mine : de un Pandelis — un cîrciumar de pe malul mării, singuratic, care, neavînd nimic să-ţi dăruiască, ţi-a dat inima lui simplă şi săracă. Stau cîteodată noaptea şi mă gîndesc, iar Migdalia mă împinge cu cotul să dorm. Stau, aşadar, şi mă întreb : „Ce-ai făcut, mă Pandelis,

pe lumea asta ? Decît că ai umplut burţile altora, ce dracu ai mai făcut ? Ei ? A nimerit odată aici, în pustietatea ta, un flăcăiaş prigonit, cu trup chinuit, care a băut amărăciunea cu butoiul. Ce-ai făcut ca să-i îndulceşti zilele ? Nimic." Ai să-mi spui acum : „De ce, măi Pandelis, stai aici şi vorbeşti ca o călugăriţă ?" Iartă-mă, nu ştiu ce vorbesc. Dacă ce spun nu-ţi place, n-ai decît să scuipi. Nu ştiu altceva mai bun. Un lucru ştiu însă bine : că mă doare mult pentru tine. Eşti de soiul meu. Tu numeşti asta „popor", eu „sărac". Bărăcuţa asta am primit-o de la tatăl meu, şi aşa a rămas. Vinul nu l-am botezat. Socoteala n-am umflat-o. Băutură chioară n-am vîndut nimănui. Bani la saltea n-am pus. Îl vezi pe fiul meu ? Cogeamite şef, şi al doilea pantalonaş ca să-şi acopere fundul nu are. Irini umblă desculţă. În sfîrşit, am ajuns prea departe. Pentru un lucru o să-mi pară însă tare rău : dacă te arestează. Şi dacă au să te prindă aici, am să mă îmbolnăvesc. Am să-ţi spun acum şi altceva : despre fată. Dacă era vreo alta în locul ei, aş fi alungat-o cu coada măturii. Vrei acum o ţigară ?

— Mulţumesc. Dar, măi Pandelis, cînd te apucă flecăreala, nu te mai opreşti.

— Nu-s vinovat. La început spun : „Hai, încă vorbuliţele astea, şi gata !" Dar încet-încet, o iau la vale, şi pe urmă... uite, de exemplu...

— Iar începi ?

— Nu te teme ! Am eu grijă !

— Ca să fiu sincer, însă, măi Pandelis, ce să-ţi spun, îmi place vorba ta. Nu te uita că te-am înţepat. Poate că am făcut-o din gelozie. Ştii, am de gînd să scriu o carte... Ei, dacă apuc s-o scriu, am să-i pun pe oameni să vorbească ca tine.

— Ia fii mai serios !

— Da, numai să apuc.

— Şi... de ce — despre carte vorbesc acum —, de ce vrei să scrii ? O să ai vreun cîştig ? Adică ai să strîngi ceva părăluţe ?

— Nu. Poate că am să şi pierd.

— Atunci, scrie-o ! Dacă n-o faci pentru bani, atunci dă-i drumul ! Dacă nu e vorba de bani, atunci cred că e altceva, mai adînc, adică pasiune, cum se zice. Bine, vrei,

așadar, să-i pui pe oameni într-o carte, să vorbească așa ca mine ? Dacă se poate, pune-i ! Oricum ar sta lucrurile, oameni răi nu pot fi. Nu-i așa ?

— Hm... Așa cred și eu.

— Atunci, de ce stai ? Fă apelul ! Cheamă-i să vină și să poftească aici, în cartea ta. Tu, unul, om nedrept nu ești. Așa încît n-ai să nedreptățești pe nimeni. Ai să dai, acolo înăuntru, fiecăruia locul pe care-l merită. Ei... așadar, bravo ! Și, ia spune-mi, fata știe ?

— Nu.

— Păcat ! De ce nu i-ai spus-o ? Aveai un gînd atît de frumos, și l-ai tăinuit. Eu cred c-ai fi cîștigat-o mai repede. Și dacă făcea mofturi, atunci aș fi luat-o eu în primire : „De ce, măi fetițo, i-aș fi spus, l-ai supărat ? Nu-ți pare rău ? Are atîția oameni pe care să-i aranjeze în cartea lui... atîtea griji..." N-aș fi avut dreptate ? Dar poți acum să-mi spui, de ce am rămas eu aici ? Cine se îngrijește de cîrciumă ? Migdalia a dispărut. Mai rămîne „șeful"... Dar îi e permis unui „șef" să spele farfurii ? Așa că... te las.

S-a sculat, s-a întins, a zvîrlit țigara și s-a îndreptat spre cîrciumă. Peste puțin timp s-a auzit dinăuntru fluieratul lui, dar ce fluierat !... Flaut melodios, nu alta. Acum cînta cu patimă *Vulturul*. N-aveam ce să fac și desenam pe pachetul meu de țigări niște triunghiuri.

— Vrei să ți-l trimit pe „șefu", să-ți țină de urît ? aud din ușă.

— Ca să-ți spun drept... nu-i rea ideea...

— S-a făcut...

A dispărut în cîrciumă și i s-a auzit vocea :

— Numaidecît, îmi spuse, ieșind în pragul ușii. Termină cu bărbieritul, și vine. Haide, șefule ! Mai lasă și puțină barbă, că doar nu piere lumea !

S-a auzit din nou trebăluind, cîntînd ceva din gură. Avea o voce foarte dulce, dar prea era zgîrcit. Niciodată nu l-am auzit să cînte tare. Totdeauna cînta în șoaptă.

Peste puțină vreme, iată-l și pe Spirakis. Migdalia îi umezise părul și-i făcuse cărare. Prietenul meu a venit de-a dreptul și s-a așezat la masa mea. Nu era de loc timid, de cînd ne-am împrietenit. Numai că era puțin cam bîrîitor.

— Ilini este o somnoloasă, mi-a zis.

— Cuuum ? Mai doarme încă ? Vai !
— Face : hil... hil... hil...
— De departe se cunoaşte omul somnoros.
— Da' ea nu e om, e fată !
— Ai dreptate. Am greşit.
Picioruşele îi atîrnau de pe scaun şi le bălăngănea unul de altul.
— Nene, a spus deodată, eu vleau să mă fac malinal.
— Ei, nu mai spune ! Bine... dar... la şcoală cine o să meargă ?
— Să se ducă Ilini, că ea nu poate fi malinal. Eu pot.
— Bine... asta o ştiu... dar e o greutate. Şi, mai întîi, ca să fiu clar, marinar vrei să devii, sau căpitan ?
— Eu vleau căpitan.
— Ei, atunci, şefule, mută-ţi gîndul ! Dacă nu termini şcoala, căpitan n-ai s-ajungi niciodată. Aşa că nu mai vorbi de pomană.
— Mie un nene mi-a spus că pot !
— Nu cred. Care nene ţi-a spus ? Vreu să-l văd şi eu.
— Un nene cale e căpitan.
— Da ? Şi unde e căpitan ?
— În balca lui !
— Aa... aşa căpitan ? Desculţ ? Mulţumesc. Atunci, se schimbă lucrurile.
— Ale şi o şapcă cale stlăluceşte... ştii cum ?
— Aşa un căpitan... barcagiu, poate să se facă oricine. Eu credeam că vrei să te faci căpitan de vapor.
— Păi, asta vleau ! !
— De vapor ? Hm ! Nu cred.
— Eu vleau căpitan de vapol.
— Bine, am auzit. Dar n-ai să poţi.
— Ba pot !
— Ştii carte ? Nu poţi să te faci căpitan. Trebuie să mergi mai întîi la şcoală.
— Mama spune că sînt încă mic.
— Cum de i s-a părut ei aşa ? Ia stai, nu cumva faci pe tine ?
— Iiii... Ilini, cînd ela mică, ştii cum făcea pe ea ?
— Mare pîrîcios mai eşti, mă şefule. De ce-o amesteci în discuţia noastră pe Irini ? Acum vorbim noi doi, între bărbaţi... Spune, faci în pantaloni ?

— Nu

— Asta e bine. Cît despre gradul de căpitan... eşti încă mic, şi de aceea trebuie să aşteptăm să mergi la şcoală.

— Eu sînt male !

— Asta se vede de departe ! Dar învăţătorul nu te primeşte încă la şcoală. Atunci ce ne facem ? Spirakis, ştii ce spun eu ? Stai ! Ne apucăm să învăţăm singuri literele, şi cînd o să vină timpul de şcoală, o să-i lăsăm pe toţi paf !

Spirakis s-a înălţat puţin. Ochii îi străluceau. Dar deodată s-a întristat.

— Nu am tăbliţă şi condei, a spus.

— Oh, sărmane, „şef" ! De asta o să ne necăjim acum ? Uite, ai să înveţi mai întîi să deosebeşti literele, şi dacă vine timpul să le şi scrii, cumpărăm şi tăbliţa. Ei... începem ?

Am început. Învăţătura mergea strună. La prînz, însă, s-a întîmplat ceva care a întrerupt brusc „culturalizarea" „şefului". Departe, pe şosea, acolo unde se opresc autobuzele şi de unde pornesc apoi înainte, printre norii de praf, a apărut ceva care strălucea şi înainta spre noi.

— „şefule", îi spun. Ştii, acum trebuie să ne oprim puţin.

Băieţelul a ridicat capul, m-a privit şi s-a mirat.

— Nene... mi-a spus. De ce eşti... galben la faţă ?

— Eu ? am întrebat zîmbind forţat. Cum de ţi-a venit asemenea idee ? Du-te la Irini. Nu-i nimic. Am o mică durere.

Spirakis a fugit înăuntru. Peste puţin timp, am auzit spunîndu-i lui taică-său :

— Tată, nenea e galben la faţă şi ale şi o mică dulele !

Pandelis a apărut afară, neliniştit.

— Ce se întîmplă ? a întrebat.

Mă cerceta cu ochii. Apoi a mirosit orizontul. Rochia înainta într-una, legănîndu-se.

— Dragostea, din cîte am auzit spunîndu-se, e roşie. Cum dracu te-a îngălbenit pe tine ?

Şi-a înfăşurat şorţul, l-a făcut brîu şi i-a ieşit în întîmpinare. M-am ridicat şi eu.

— L-am aşteptat ieri toată ziua, dar n-a apărut... a început, deschizînd vorba, întîmpinînd-o. Şi astăzi, iar n-a apărut. Scrisoarea se găseşte în sertarul meu.

— Nu-i nimic... a replicat ea, roşind toată (dragostea e roşie...).

— O să vă ţinem noi de urît, îi spun, dacă primiţi. Mîinile noastre s-au împletit.

— Cu mare plăcere !

Pandelis mîngîia într-una, nervos, mustăţile cu dosul palmei.

— Mare gălăgie am făcut azi, de dragul dumneavoastră... i-a spus.

— Confirm şi eu asta, am completat. Mi-a alungat somnul, cu strigătele lui.

— Am vrut să vă servesc cel mai bun peşte din marea noastră.

— N-aţi făcut bine că l-aţi trezit din somn...

Am căutat să desluşesc dacă nu cumva în vorbele ei se strecura oarecare ironie. Nu. Era cuminte, serioasă.

— Nu e vorba despre asta, i-am răspuns. Am intervenit numai ca să întăresc ceea ce a spus dom' Pandelis. Nu vă necăjiţi. Cît priveşte pe domnul Bezovitis, îl găsim noi ! N-aveţi decît să faceţi cu mine o mică plimbare. Ştiu unde se găseşte !

— Adevărat ? Atunci, s-o pornim chiar acum !

— S-o porniţi... spuse dom' Pandelis. Dar nu uitaţi să vă întoarceţi repede, pentru că peştele este un animal... Stai... animal este, măi, peştele, sau altceva ? Pasăre ştiu că nu este. Aşa ? Vă întoarceţi, prin urmare, repede ? Bine. Atunci, plecaţi mai degrabă, să nu ne încurcăm iar. Uuf... Am năduşit. Măi, bine a făcut taică-meu că nu m-a dat la şcoală. Am scăpat.

Domnul Raptarhis ne-a primit blînd, de parcă era un cocoş-de-munte speriat. Numai politeţe, numai plecăciuni... ruşine, năduşeală, rîsete... o dramă !

— Vă rog... O ! Dar asta a fost... O, dar asta a fost o vrăjitorie. Ca un vis. Domnule Dalianis ! Dar ce bucurie mi-aţi făcut ! Extraordinar, domnişoară. Ai văzut, domnule Dalianis, ce dimineaţă minunată ? Totul e o beţie. Şi domnişoara... Să vă tratez. Dar ce păcat... Nu am nimic.

Bucuria este atît de mare, şi posibilităţile mele atît de mici ! Mi s-au terminat toate, chiar astăzi. De unde să-mi închipui că trebuia să fi fost mai grijuliu... Dragă domnişoară, ce mare fericire a dat peste mine !

— Liniştiţi-vă, domnule Raptarhis, îi spun, n-am venit pentru asta.

— Raptarhis ! ! ! a strigat surprinsă fata. Ah, ce nume frumos. Dar de ce mi l-aţi ascuns ?

— Vedeţi, bîigui el cam opărit, ştergîndu-şi năduşeala. Da, asta e... cîteodată... *En fin,* vă supără ?

— A... nu !

— Apoi... Aah... timpurile în care trăim, îndeletnicirile noastre, împrejurările... Cîteodată, anonimatul constituie un fel de tact. Presupun... Dar n-o să ne certăm acum pentru asta... Nu-i aşa ?

— De loc. Dar aşa... am spus, pentru că mi-a plăcut numele.

— Şi-acum, unde să vă invit să şedeţi ?

Am rîs :

— Unde să ne inviţi ? Dar... oriunde, pretutindeni.

— Da, da. Hehe ! Pretutindeni. Ce om e prietenul ăsta al nostru, domnişoară ! Ce...

— Domnule Raptarhis, îl întrerup. Am venit cu un anumit scop. Vedeţi, să nu ne faceţi iar mofturi.

— Bine, bine... Vă ascult... Spuneţi ! Ce om !

— Am venit să vă răpim. Ne aşteaptă dom' Pandelis, cu cei mai buni peşti ai mării.

Cu părere de rău, omuleţul şi-a împreunat mîinile păroase.

— Ia uite... spuse înecat de tristeţe. Uite cît sînt de nefericit ! Cel mai nenorocos om din lume ! Şi încă pe o asemenea vreme ! O aşa companie, şi să fiu nevoit să refuz. Chiar astăzi vine aici soţia mea. Mi-a şi trimis vorbă. Aţi avut vreodată, domnişoară, un asemenea ghinion ? Ah ! cît de trist sînt... Sînt gata să... Nu ştiu ce să mă fac.

Într-adevăr, era de plîns.

— Nu-i nimic, prietene, îi spun. Ce să-i faci ? ! O dată ce lucrurile s-au nimerit aşa... De altfel, în lume se întîmplă nenorociri şi mai mari. Ce să-i faci ? ! O să suportăm ghinionul şi o să mîncăm fără dumneavoastră. De alt-

fel, zilele n-au intrat în sac. Luăm masa împreună altă dată. Nu-i așa ?

— Da ! ! ! a strigat, luminîndu-se la față și făcînd niște sărituri nebunești. Altă dată, oricînd doriți. O să vă stau la dispoziție întotdeuna. Ajunge numai să mă anunțați din vreme, ca să... fiu aici ! („Ca să fug", spuneau ochișorii lui.)

Deasupra noastră, soarele ne învăluia într-o mantie de foc. Dar Raptarhis tremura ca o pasăre bătrînă. Sărea încolo și-ncoace, mirat, nenorocit, ca o codobatură cu coada tăiată. „Să plecăm", a fost primul meu gînd. Dar n-am vrut să i-l impun și ei. El aștepta mereu, neliniștit, privind șoseaua, implorînd-o să ne ducă de acolo. Și rîdea, rîdea, cu un rîs chinuit, „plin de fericire"... numai politețe tragică... și bucurie. Ochișorii lui mă implorau să-i curm martiriul. Ar fi făcut orice pentru mine în clipa aceea. Ar fi fost în stare să-mi dăruiască lumea întreagă. „Luați-mă de-aici !" mi-a șoptit domnișoara în ureche. „Luați-mă cît mai repede de-aici !"

I-am întins mîna.

— Atunci, îi spun, chipurile supărat, ce să-i faci... Cu cea mai mare părere de rău, vă părăsim. Peștele este gustos atîta timp cît e cald. Și domnul Pandelis, după cum știți, este omul care nu așteaptă.

— Cum ? a făcut surprins. Ați și plecat ?

Părea zdrobit. Dar scînteierile ochilor săi spuneau „Mulțumesc... mulțumesc... slavă Domnului !"

— Băgați de seamă, să nu mă înșelați, da, domnișoară ? Mi-ați promis ! O... ce bucurie ! Ce torent ! Dragă domnișoară, sînt totdeauna robul frumuseții dumneavoastră. Ce bărbat este prietenul nostru ! Ce spirit ! *Quel charme !* Vă rog fierbinte să nu mă uitați !

Pe cînd ne conducea, ceva mai încolo, mi-a vîrît pe furiș în buzunar niște file de manuscris. „Sînt cinci lucrări", mi-a șoptit la ureche. Și-apoi, cu glas tare :

— O zi atît de extraordinară, și eu tocmai astăzi să mă lipsesc de o companie atît de plăcută... În sfîrșit... Mă bazez pe promisiunea dumneavoastră. *Au revoir,* deci... pe mîine. Poftă bună !

Cu corpul lui osos, cu fața toată un zîmbet, un chin, a rămas în urmă, ca și cum s-ar fi trezit gol-goluț în fața unui reflector aprins.

— Sînteți îngrozitor ! mi-a șoptit domnișoara, de îndată ce ne-am depărtat.

Am împietrit.

— Chiar așa ! a strigat și mai tare. Îngrozitor și crud ! Îmi vine să plîng !

— Dar... ce v-am făcut ? o întreb, neliniștit și surprins.

— De ce m-ați adus aici ? întrebă cu glasul sugrumat.

— V-am adus eu ?... Dar nu asta mi-ați cerut dumneavoastră ?

— Eu v-am cerut-o ? ! Dumnezeule ! Mi-ați propus, și eu am acceptat. De unde să bănuiesc ce scop aveți ? Poftim, l-ați zdrobit, și acuma plecați. Bravo ! ! Ați triumfat !

— Domnișoară ! îi răspund aspru. Triumful a fost totdeauna un act inuman. Poate cea mai neagră pagină din toată istoria romană. Mă îngrozea încă de pe băncile școlii. Dacă știam că n-ați venit *numai* pentru el, exclusiv pentru el, sută la sută pentru el (după cum ați lăsat să se înțeleagă din scrisoare), nu v-aș mai fi propus nimic. Știam ce-o să se întîmple. Și mă temeam de asta. Dar mă temeam și pentru altceva. Să nu credeți cumva că eu urmăream vreun profit personal.

— Tăceți ! țipă ea furioasă. Era palidă și buzele îi tremurau. Eu am venit numai pentru dumneavoastră... a strigat. Exclusiv pentru dumneavoastră !

— ...

— Dar acum totul s-a sfîrșit. Ați distrus totul. Sărmanul domn Raptarhis, sau Bezovitis ! M-a durut atît de mult să-l văd suferind în halul ăsta... Degeaba vă imploram din ochi să plecăm mai repede, să-i scurtați chinul.

— Ei dar... și eu o doream. Chiar mai mult decît dumneavoastră.

— Și atunci de ce nu m-ați luat, să plecăm mai repede ?

— Mă temeam să nu mă bănuiți de gelozie !

A deschis mari ochii.

— Dumneavoastră, și gelos ! Mă întreb dacă există pe lume un om mai puțin egoist decît dumneavoastră !... Gelozia dumneavoastră ! Bine, nu vă înspăimîntați așa. Nu vă

iubesc. V-aţi liniştit acum? Fiţi mai firesc. Şi nu pîndiţi mereu cu puşca în mînă ca să vedeţi cine o să vă atingă egoismul.

— Domnişoară... vă urăsc!

— Şi eu!

Un autobuz a frînat brusc lîngă noi.

— Două locuri pentru Atena! a strigat o voce care mi-a părut cunoscută. Am ridicat ochii. Era acelaşi autobuz cu care călătorisem alaltăieri. Şoferul mi-a făcut semn să mă urc. Toată purtarea lui îmi arăta că vrea să-mi comunice ceva serios. M-am întors spre ea şi am apucat-o de braţ. Ea mi-a împins mîna şi a urcat singură. Am condus-o la scaunul ei şi m-am înapoiat la şofer, care-mi făcea semn bătîndu-şi buzele cu degetul... adică: „Vreau să-ţi vorbesc ceva între patru ochi".

M-am apropiat.

— Bună ziua, mi-a spus înainte de a apuca să-l salut. Cred că ne cunoaştem... Ei?

— Desigur, de alaltăieri.

— Exact... Şi acum ascultă: ăla... copoiul, mă, „racul"...

— Ei, ce-i cu el?

— L-am reîntîlnit. Da, şi... ştii ce? Mi-a vorbit despre tine. „Păcat, mi-a spus. Grăbindu-mă să-l prind pe partizan, l-am scăpat pe ăla cu haine cenuşii, care stătea lîngă tine. Grozav vînat, a adăugat. „Îl cunoşti?" îl întreb. „Parcă e nevoie să-l cunosc? Nu. L-am mirosit." „Ei, atunci ai dat chix, îi spun. Am vorbit cu el. E un regalist, fanatic chiar. E de-al regelui." „Curios, mi-a răspuns. Ştii, avea ochi de comunist." „Zero, îi spun. Ai dat greş. Află de la mine că-i naţionalist şi un cetăţean devotat regimului."

— Ei şi... ce-a făcut?

— Pufnea. N-a vrut să-mi înghită minciuna. Poate a înghiţit-o. Pe celălalt însă, pe partizan, l-a curăţat, bietul de el, colo mai departe. Ieri au venit şi i-au ridicat cadavrul. Atît voiam să vă spun. Fiţi atent! Şi acum întoarceţi-vă la locul dumneavoastră. Roiesc „racii" pe meleagurile noastre.

M-am întors la locul meu, pesemne foarte palid.

— Ce vi s-a întîmplat? m-a întrebat neliniştită, aproape speriată, domnişoara.

— A... nimic

— Nu. Trebuie să vi se fi întîmplat ceva.

M-am întors şi am privit-o cu oarecare înverşunare.

— Cum de vă interesează ce i se întîmplă unui om pe care-l urîţi ?

— Dumneavoastră aţi spus-o mai întîi, dar acum n-o să căutăm să vedem cine pe cine urăşte. Acum trebuie să vă apăraţi !

Tremura toată. M-a atins uşor pe haină.

— Spune-mi... Ce trebuie... ce pot să fac ?

— Dumneavoastră, nimic. Să vă păstraţi biletul şi să vă întoarceţi la Atena.

— Bine, dar dumneavoastră ?

— Eu... am să văd. În orice caz, n-am să merg la Atena.

— Atunci, nici eu !

M-am întors şi am privit-o drept în ochi. Era ferm hotărîtă. Autobuzul se oprise între timp... Am aruncat un „la revedere" şi am sărit afară. Bine nici n-am apucat să ating pămîntul, şi am văzut-o în faţa mea. Coborîse neregleméntar, prin uşa din spate. M-am oprit brusc.

— În sfîrşit, ce doriţi de la mine ? o întreb cu asprime. De ce, domnişoară, nu vă întoarceţi acasă ?

A întins mîna şi m-a apucat de braţ.

— Am uitat că m-aţi jignit, spuse tremurînd. dacă chiar m-aţi jignit. Ştiu numai atît, că aici. lîngă mine, există un om care trece printr-o primejdie. Nu încercaţi să mi-o ascundeţi. Da, sînteţi în primejdie. Ştiu că nu vă e de nici un folos ajutorul meu. Şi mai ştiu că nici eu, poate, nu sînt în stare să vi-l dau. Există, totuşi, ceva ce eu pot face pentru dumneavoastră. Şi vă rog să nu-mi spuneţi nu.

— Ce ?

— Să rămîn lîngă dumneavoastră.

M-am simţit dintr-o dată liniştit, în siguranţă.

— Nu-i nimic... i-am spus, şi am luat-o de mînă. Să mergem, să mîncăm !

Am ajuns, păşind gînditori, la domnul Pandelis.

Văzîndu-ne, ne primi cu braţele deschise. Dar deodată s-a încruntat.

— S-a întîmplat ceva ? ne întrebă cu glasul neliniştit Pandelis.

— Potoleşte-te, Pandelis, nu-i nimic. Nici nu te mai vedem, de înfometaţi ce sîntem. E gata mîncarea ?

— Mîncare da, dar pofta voastră n-o prea văd.

— Dom' Pandelis, ne întrerupse ea, vreau să-mi spăl puţin mîinile. Pot să mă duc la doamna Migdalia ?

— Ce mai vorbă ? Mai întrebi ? S-a făcut. Migdalia, ai grijă de fata noastră. Ia vino-ncoace, îmi spune mie. Stai jos. Aşa. Fumezi o ţigară ? Bine... cum vrei. Şi-acuma, spune !

— Nimic. Nu te nelinişti. Nu-i nimic ! Ne-am contrazis puţin. Cu oleacă de vin, o să treacă. N-a apărut pe-aici vreun „rac" ?

— Dimpotrivă. Au venit nişte băieţi de-ai tăi... adică de-ai noştri.

— Aşa... şi cum i-ai mirosit că erau de-ai noştri ?

— Ei... bună şi asta. Atunci de ce mai avem ochi ? Muncitoraşi... şepci, cizme de lucru. Pe un şantier, ceva mai încolo, muncesc băieţii. Mi l-au şi arătat. S-au îndopat, însă, de-a binelea. Păi... dacă lucrează toată ziua cu mistria şi cu ciocanul... Tovărăşei, aşa cum ţi-am spus, foc şi pară pe englezi. Cît despre americani... m-au uns la suflet. La sfîrşit au început să vorbească despre ale noastre. Despre luptă şi celelalte. Eh, m-am gîndit să fi fost pe undeva şi tu, ca să-i admiri ! Ia stai ! Iar te-ai întunecat ? Bună şi asta !

— Pandelis ! Ascultă ! Dacă le mai calcă picioarele pe-aici, ştii ce faci ?

— Ce ? Tu iar mă încurci !

— Mai întîi, să le mulţumeşti pentru onoarea pe care ţi-au făcut-o.

— Aşa te vreau !

— Şi-apoi, să-i rogi să nu-ţi mai facă această onoare... pentru că, ai să le spui... au să-ţi vopsească prăvălia în roşu. Şi nu e bine, pentru că eşti cap de familie. Ai înţeles ?

— Am înţeles, aşa am să fac, deşi nu am inima să-i alung din dugheană pe băieţii noştri. Dar, ca să te feresc, am s-o fac. Am înţeles. Am s-o fac.

— Nimic n-ai înţeles. Nu ţi-o spun, măi Pandelis, ca să mă fereşti pe mine, ci pe tine. Pentru că „tovărăşeii" tăi, Pandelis, erau „copoi", nu alta.

— Cum ?!! Ei, nu mă face pe mine să mă duc pînă la şantier. Uite-i colo, după eucaliptul acela înalt, lîngă casa cea roşie.

— Dacă vrei, du-te, să te convingi tu însuţi. În ce mă priveşte pe mine, sînt convins.

— Am să mă duc chiar acum. Chiar acum, şi dacă mai calcă pe-aici, pun coada măturii în funcţiune.

— Ia spune-mi ! Stai puţin ! Vreau să-mi spui ceva. Unde te aflai tu în clipa în care ei vorbeau despre comunism ?

— Aici, în faţa lor.

— Şi ce făceai ?

— Nimic !

— Ei, nu se poate să nu fi făcut „nimic". Ceva tot făceai.

— Nimic, îţi spun.

— Curios, şi nu te-au întrebat nimic ? Nu ţi-au aruncat nada : „Cum vezi tu situaţia... ce părere ai despre comunism ?!!!"

— Stai, asta m-au întrebat : „Ia spune-ne şi tu, meştere, n-avem dreptate ?" mă întrebă unul cu mustăcioara subţire. „Oh...", le spun. „Ce oh, adică nu eşti de acord ? Adică nu recunoşti că pentru noi, sărăcimea, altă salvare decît în comunism nu există ?"

— Şi tu ce-ai spus, mă Pandelis ? Sînt curios.

— Hm... ce i-am spus ? Ascultă : „Oh, mă patriotule, lasă-ne în halul în care sîntem. Noi nici pîine n-avem... comunism ne lipseşte ?"

Am izbucnit în hohote.

— Rîzi, hai ? Pînă în vîrful urechilor m-am înroşit pentru prostia pe care am rostit-o.

— Pandelis, vorbeşti serios ? Aşa le-ai spus ? Dacă e aşa, n-are să le mai calce piciorul pe-aici.

— Au să vină, sau n-au vă mai vină, eu, unul, am făcut-o de oaie.

Pandelis era supărat. A început să-şi desfacă în neştire şorţul. Rămăsese cu veninul pe buze.

— Hai acum... nu-i nimic... îi spun.

— Mă, ce bătaie de joc am suportat !

— Haide, du-te de pregăteşte mîncarea. Şi altă dată, chiar dacă vine Lenin în persoană şi-ţi spune „Sînt Lenin",

tu să-l tragi mai întîi de bărbuță, ca nu cumva să-i fie lipită. Toate șmecheriile le-au pus în funcțiune.

— Am căzut în capcană.

— Nu-ți mai face și tu inimă rea... Nu ești primul. Asta au pățit-o și alții, vechi comuniști, de cînd s-a împerecheat secera cu ciocanul.

— Cu ce obraz am să mai spun că sînt de-al vostru ?

— Cu obrazul tău. E foarte demn. Nu mai vorbi, că te-ai descurcat bine... Acel : „Noi n-avem pîine, comunism ne mai lipsește" știi ce e ? O capodoperă !

— Mărule cu oțet ! Mi-o spui numai ca să mă consolezi.

— Vorbesc serios, dacă ai fi fost vreun agiamiu, ai fi început cu „tovarăși" și iar „tovarăși"... Și „litrul ăsta e de la mine"... și prăvălia v-o ofer de dragul luptei !" Spune-mi, nu-i așa ?

— Da, ai dreptate... ce să mai spun ! M-am ars. Hai să plec acum, să nu-mi mai vezi mutra. Măi, ce-am pățit ! Ptiu !!!

IX

Dinăuntru se auzea sforăitul prăjelii lui Pandelis, amestecat cu înjurăturile lui. Cînd înjura uleiul, cînd pe negustorii de ulei, cînd vinul, cînd pe negustorii de vin. Migdalia tot intra și ieșea, clătinîndu-și capul. Îl cunoștea ea bine !

— Se înjură pe sine însuși, mi-a spus.

Uite un minunat „alibi" pentru un scandalagiu deștept.

— Bine, dar eu aud că-i înjură pe alții.

— Da, îi înjură pe cărbunari. Dar nu mă duce el pe mine !

Eu voiam s-o întreb despre altele, dar mă abțineam. Voiam s-o întreb, de exemplu, ce s-a întîmplat cu o fată în alb, care a intrat în casă să-și spele mîinile și apoi a dispărut. Nu cumva a plecat de-a binelea ?

— Are ușă pe dindos casa voastră ? o întreb pe Migdalia și o fac să se mire.

— Altă ușă? mă înreabă. Toată casa este numai uși. Peste tot suflă vîntul.

N-am înțeles nimic din explicațiile ei. Cine știe ce voia să spună... Înăuntru, sfîrîitul și înjurăturile se întețeau.

— Uite, îmi spune Migdalia și-și ciuli urechea. Acum s-a luat de producătorii de vin.

— Ce i-au făcut?

— L-am întrebat și eu o dată și mi-a spus că nu-i treaba mea. Uite... cică înjosesc vinul. Acum mă întreb, cum pot să înjosească vinul? Parcă-i înțeleg vorbele? Cînd este supărat, nimic nu scapă de gura lui, în afară de el însuși.

Așa altruism mai zic și eu!

— O să-și verse fierea, îi spun.

— Nu și-o varsă. Dar poate să strice peștele. Mă duc să-i iau tigaia din mînă.

— Dar... domnișoara... unde este? am îndrăznit, în sfîrșit, să întreb încet.

„...Dacă nu i-o iau din mînă, e în stare să vă hrănească cu cărbuni. Nimic nu-l oprește. Ah... S-au dus peștișorii!!"

Migdalia a intrat în prăvălie. Peste puțin timp s-au auzit dinăuntru că se certau. Vocea lui Pandelis, însă, era mai puternică decît a ei și i-o acoperea. O ruga să tacă, pentru că o să înceapă și el, și nimic n-o s-o poată scăpa din gura lui. Migdalia a tăcut. Peste puțină vreme a tăcut și Pandelis, și se mai auzea doar prăjeala. Afară, soarele a încremenit puțintel în înălțime. Apoi a început iar să se rostogolească. De ce-a plecat fata asta? Dar mai ales, de ce întîrzia atît de mult? Nu cumva plînge? Sau nu cumva a luptat tot timpul ăsta ca să-și înece supărarea și să poată apărea în fața mea mîndră, cu politețea ei rece? Toate astea sînt bune, dar dacă a făcut ceva mai rău? Dacă a plecat?

— În sfîrșit, putem afla ce s-a întîmplat cu domnișoara? o întreb pe Migdalia, cînd a apărut din nou.

— Acușica... mi-a răspuns.

— E aici?

A rămas cam nedumerită.

— Păi, unde voiai să fie?

— Știu eu... Uite, ziceam că poate a plecat spre... spre mare, la plimbare.

— Plimbare, pe arșița asta, să-i găurească capul ?

— Bine, bine, n-am bîrfit-o.

— Vine. A avut o discuție cu Spirakis.

— Cuuum ? Gata, acum o să-mi ademenească și prietenul...

— Au ceva între ei. Tot vorbesc pe ascuns : „Șo... șo... șo...“

— N-ai prins nimic ?

— Ceva-ceva tot am prins eu. Cred c-au aranjat să-i dea lecții băiatului.

— Ce ? Să-mi ia acum și elevul ?

— Aa... nu cred...

— Întocmai ! De ce se amestecă ? Eu am început primul. O să-mi strice metoda !

Înăuntru, Pandelis striga de parcă-și prăjea degetele. „Prietene, îmi zic eu în sinea mea. Nu te văd bine. Așa cum merge treaba, peste puțin timp ai să mă hrănești cu cărbuni sau degete fripte.“

Noroc că temerea mea nu a fost întemeiată. Strigătele au încetat, și Pandelis a ieșit, ținînd în mînă un pahar gol.

— Dar peștii ?

— Lasă, măi, e mai bine să se ocupe de prăjeală Migdala mea amară... pentru că, așa cum am început, cît pe-aci să mîncați numai tigaie.

— Ei, ce ai, poți să-mi spui ?

— Țepușe...

— Și cine ți le-a înfipt ?

— Eu însumi. Dacă mi le înfigea altcineva, nu mă supăram așa.

— Te mai roade încă, măi Pandelis, întîmplarea cu „muncitorii“ de la Siguranță ? Liniștește-te. Asta au mai pățit-o și alții. Și cine ? Luptători cu bătături, nu alta !!

— Ceea ce mă împinge la turbare e că m-am făcut de rîs în fața ta. Ți-o jur că dacă nu mi-ar fi rușine să umblu ras ca fundul maimuței, mi-aș fi smuls mustățile din rădăcină ! Pe Dumnezeul meu îți spun !

— Ascultă, Pandelis, am să-ți spun o vorbă, dar dacă nu mă crezi, mă scol și plec. Și n-am să mai calc niciodată pe la tine.

— Zi !

— Serios, Pandelis. Te-ai purtat atît de frumos, atît de minunat, încît aproape te invidiez. Am terminat.

Tăcea. Soarele, departe în mare, orbea lumea. Pandelis a nădușit.

— Mă crezi ? îl întreb cu înverșunare.

Și-a trecut dosul palmei de vreo două ori peste mustăți. Apoi s-a întors și mi-a spus cu glasul schimbat :

— Cel mai greu lucru pentru mine e că nu știu ce să-ți spun. M-ai făcut piftie. Acum gonește-mă, pentru că altfel se ard peștii. Și vreau să te mulțumesc... să te mulțumesc mult azi. Fă, Migdalia, încă n-ai terminat peștii ăia ?... Vai... vai... Ce oameni de nimic sînt și muierile astea...

A plecat ușor, sprinten ca un flăcău de douăzeci de ani, și peste puțin timp a ieșit afară Migdalia.

— Unde este, în sfîrșit, domniș... spun.

— Acum mă duc să ți-o aduc.

Dar n-a mai fost nevoie. Chiar în clipa aceea, în ușă a apărut domnia-sa, de mînă cu „trădătorul".

— „Șefule"... îi spun... Totul s-a terminat între noi. Să nu mai vii la mine pentru lecții. Și prietenia noastră s-a dus...

Credeam că o să înceapă să plîngă. Ce credeți însă că mi-a spus, ticălosul ?

— Nu-i nimic, o să mă învețe pe mine tanti, cale este mai flumoasă.

Nu-ți vine să-i arzi o palmă ?! Dar „tanti" a venit lîngă mine, foarte împăciuitoare.

— V-am răpit elevul ? m-a întrebat.

— Nu-i nimic. Dar, na ! Mi-e teamă că o să rămînă repetent.

— Cum ? De ce ?

— Nu că n-ar fi bune lecțiile dumneavoastră. Dimpotrivă, aici sînt de acord cu „șeful", că sînt mai bune pentru că sînteți mai „flumoasă". Dar, uite, mi-e teamă că „lecțiile" vor fi făcute la intervale foarte mari. Și astfel, pînă să-i vină rîndul lecției următoare, o s-o uite pe cea dinainte.

Era foarte mare căldură și în ochii, și în vorbele ei.

— Iar dacă vor fi făcute regulat ? Foarte regulat ?

— Atunci... îi spun, îmi dau demisia. De altfel, n-am avut niciodată înclinaţii pentru funcţii de stat. Felicitările mele !

Apoi ne-am întors spre elevul cel necredincios :

— Şi cu ce ai să plăteşti lui tanti lecţiile ? îl întreb.

— Cu pestisoli vii ! mi-a răspuns imediat „trădătorul".

— În regulă, „şefule", îi spun. Felicitările mele !

Apoi m-am întors spre „profesoară" :

— E... acum, o dată ce am rezolvat şi cu „onorariul", şi viaţa a reintrat în ritmul ei normal, nu a mai rămas decît să sărbătorim triumful dumneavoastră cu un ospăţ.

M-a privit gînditoare.

— Nu sînteţi de acord ?

— Ba... da.

Tocmai atunci a intervenit stăpînul restaurantului, care pesemne ieşise fără să-l bag în seamă.

— Pardon... spuse rece. Restaurantul nu serveşte niciodată clienţi încruntaţi. Este capriciul stabilimentului meu.

— Adică ai să ne laşi flămînzi ? îl întreb.

— Iată că ai ghicit. Dacă vreţi să mîncaţi, dregeţi-vă mutrele, şi eu vă stau la dispoziţie.

— Şi vinul ? Nici cu vin n-o să ne serveşti ?

— Am eu o poşircă întîia. Am să vă servesc aşa ceva pentru prima dată în viaţa mea.

— Eşti un tiran !

— Spune-mi cum doreşti ! Sînt. Pentru binele unui om, eu pot să-l şi omor.

— Domnişoară, îi spun. Nu credeţi că trebuie să salvăm neamul omenesc, care e pus în primejdie de vampirul ăsta ?

— Cum doriţi. Dar cum ?

— Să ne împăcăm. Adică să ne dăm mîinile.

Şi-a întins mîna, am întins-o şi eu pe a mea şi am stat aşa, cu mîinile strînse, cum fac provincialii la fotograf.

— Îţi place spectacolul ăsta ? îl întreb pe Pandelis.

— Ptiu ! Mă ce ghinion, să n-am eu un aparat, să vă omortalizez...

(Potrivirea de cuvinte ne-a stîrnit un hohot de rîs.)

Pandelis, cuprins de ruşine, a pornit-o spre cîrciumă. Am rămas singuri. „Şeful" se zărea în depărtare, împreună cu nişte pescari bătrîni. Şi iar ne-a rănit boala

care-i chinuieşte pe toţi îndrăgostiţii, de cînd a apărut dragostea pe lume : amuţirea.

Şi timpul zbura grăbit, primejdios. Loviturile de avertisment se făcuseră deja auzite. Mi-o spusese şi şoferul. „Ultima vară." Cine ştie... poate ultima săptămînă, sau ultima noapte. Fata era ca înflorită. Ah, cît de imense sînt uneori depărtările scurte... Un aliat îmi trebuia. Aveam nevoie de un aliat. Dar, după cum se ştie din istorie, toţi aliaţii au fost totdeauna duşmani camuflaţi... Veneau pe cîmpul de luptă tîrziu, după înfrîngerea ta, şi doar ca să-şi exprime părerea de rău...

Dar astăzi, toate erau pe dos. Aliatul a ajuns exact la timp. Şi ţinea două şervetele, ca nişte epoleţi, şi o faţă de masă imensă.

— Aşa, bravo ! spuse dom'Pandelis, de peşte şi de fier trebuie să te apuci cît e cald, adăugă la sfîrşit, cu ton filozofic.

A aranjat masa vioi, aruncînd din cînd în cînd cîte o aluzie :

— Vedeţi să-i mîncaţi pe toţi, pentru că altfel are să se supere marea. Mă duc să vă aduc peştişorii.

A plecat, păşind strengăreşte. Peste puţin timp s-a întors cu două farfurii aburinde, pline de peşti rumeni.

— Am să vă înpărtăşesc o filozofie cîrciumărească... ne-a spus pe cînd servea. O filozofie pe care am născocit-o aici, în meseria mea. Şi anume : două soiuri de oameni nu au poftă de mîncare : îndrăgostiţii şi supăraţii. Ia spuneţi-mi voi doi acum, din ce soi faceţi parte ?

— O să mîncăm... i-am spus.

Şi m-am speriat şi eu de curajul meu. Pandelis mi-a înfipt un ghiont în spate.

— N-ai auzit ? l-am întrebat.

— Adică... spuse şi plescăi din limbă. Adică... să spunem aşa... nici îndrăgostiţi, nici supăraţi. Ei ? Nu-i nimic. Mai bine. Are de cîştigat restaurantul.

— Ai fi preferat, adică, să fim supăraţi ?

— ...sau îndrăgostiţi. Totuna e ! Şi-a netezit cu dosul palmei mustăţile şi a tuşit strengăreşte. Apoi a încheiat : Şi-acum, o dată ce v-am deschis pofta, plec. Dacă mai doriţi ceva, mă strigaţi.

A plecat. Pe cînd intra în magazin, acolo, în uşă, s-a întors şi şi-a muşcat pumnul. „Vezi, să n-o faci iar de oaie !“

Am rămas în sfîrşit singuri. I-am arătat farfuria.

— Poftiţi, i-am spus, ca să nu las să se aştearnă, din nou între noi, tăcerea.

— Mulţumesc, răspunse ea şi şi-a despăturit şervetul.

Am mîncat prima bucăţică. Peştii erau proaspeţi, gustoşi. Abureau şi împrăştiau un miros îmbietor. Am turnat vin în pahare. Iată ce simplu era totul ! Am ciocnit. Minunată clipă. Am băut vinul şi ne-am aplecat din nou peste farfuria cu mîncare.

— „Profetul“ nostru a dat greş, îi spun, turnînd din nou în pahare.

În uşă a apărut Pandelis. Avea în mînă nişte ridichi, dar mie mai curînd îmi venea să cred că a ieşit înadins ca să inspecteze cîmpul de luptă.

— Nu vă grăbiţi, îmi spuse ea fără să-l vadă. Poate că ne certăm cînd ajungem la fructe.

— S-a zis cu fructele ! strigă Pandelis. Prăvălia nu oferă fructe... adăugă el, cu glas episcopal. V-am adus puţină salată. La asta nu se ceartă nimeni, niciodată.

Şi-a netezit din nou mustăţile.

— Dar la cafea, îl întreb, dom' Pandelis... la cafea se ceartă ?

— Păi ?!

— Vedeţi... mai există oarecare nădejde, îi spun.

— „Cafea serală“... spuse, încremenit ca un baston, Pandelis. Tabela am scris-o ca s-o citească clientela, nu s-o găinăţeze rîndunelele... Pardon ! Apoi aruncă o privire în farfuriile noastre : Bravo... făcu acru. Văd că le-aţi curăţat de-a binelea.

— Şi nu te bucuri ?

— Nu... răspunse tăios. Nu mă bucur de loc. Pentru că... aţi luat zece la mîncare, dar... zero la toate celelalte...

Dar ăsta nu era cîrciumar. Era dascăl. Un adînc cunoscător al dragostei.

— Nu te supăra, dom' Pandelis, îi spun, şi nu dispera. Nu vreau să te văd trist, consolează-te ! Pînă la sfîrşit o să facem tot ce ne stă în putinţă, ca să ne certăm...

— A, așa! Ceartă la comandă? Țineți-v-o! Prietene... lucrurile astea nu merg cu „vreau" și cu „nu vreau". Lucrurile astea sînt flori... sînt poezie... Adică... de cap să-mi fie! Este... ah, carte nenorocită! Să aduc puțin „soare fluid"?

— Bravo. Adu!

— Cu regulă însă... Ei?

— Ei! Ce, sîntem copii?

Pe cînd intra, m-a străpuns cu o privire disprețuitoare. „Păcat! Ești o ciupercă, și nimic mai mult!"

Am rîs prostește. Ah, dom' Pandelis, afară din biserică, știi *Evanghelia* pederost. Poftim în locul meu, să te vedem cîte parale faci. Totuși, acest roman dulceag trebuia să ia sfîrșit.

Am privit-o, așadar, în ochi și i-am spus sever, aproape tragic. (Înăuntru, Pandelis întîrzia înadins.)

— Vă mulțumesc că nu ați luat chiar în serios purtarea mea de alaltăieri.

Vorbele mele au răscolit-o. Se vede că nu se aștepta să-i mai reamintesc vreodată de acea melodramă.

— Dimpotrivă, mi-a răspuns, am luat-o foarte în serios. Am nădușit. Am dat să îngîn ceva, dar m-am oprit.

— Și, totuși, v-am dat dreptate, adăugă.

— Păcat! Eu mă așteptam să mă iertați, și dumneavoastră îmi dați dreptate.

Și-a plesnit palmele.

— Nu... Vă rog să nu mă întrebați de ce!

— De ce să nu vă întreb?

— Nu știu, a continuat, stingherită. Cîteodată, oamenii acționează în răspăr cu caracterul lor și adeseori chiar împotriva lui. Există oameni care sînt obligați să ducă o viață dublă. Nu mă grăbesc să vă acuz. Este foarte ușor ca cineva să-și facă un prieten. Sînt suficiente intențiile bune. Ca să-și facă însă un dușman, trebuie să se gîndească mult. Prima impresie pe care mi-ați făcut-o a fost foarte bună. De ce să mă grăbesc să mi-o schimb?

Nu i-am răspuns. Niște cuvinte usturătoare, expresii nedrepte se îmbrînceau pe limba mea, dar mi-era teamă să le dau glas.

— Nu răspundeți ?

— Mulțumesc, i-am spus. Știu că pentru asta trebuie să vă spun „mulțumesc". Dar mie nu-mi plac oamenii care iartă din principiu. Îl pun pe vinovat într-o situație grea. Îl fac să creadă că n-a greșit niciodată. Îmi place indulgența, cînd e la locul ei, pentru că atunci nu se mai numește indulgență. Se numește recunoașterea dreptății. Și-mi place, o accept.

— Atunci, așadar, vă place să vă urască oamenii, fără să știe de ce ? Pur și simplu... nu m-am grăbit să vă acuz. Oare am făcut o crimă cu asta ?

— Vă certați ! strigă deodată Pandelis din ușă și-și frecă mîinile. Bravo vouă ! Sînteți salvați. Sîntem salvați cu toții.

Am răsuflat ușurat. Ce puteam să-i răspund ? Un anost „mulțumesc" ? Dar zeul meu *ex machina* m-a salvat.

— După cum vezi, au prins urările tale, îi spun. Ești satisfăcut acum ?

Ne-a cercetat șmecherește :

— Ia stați ! Vă certați serios ? Sau vă prefaceți, ca să-mi faceți mie hatîrul ? Vreau sinceritate ! Copii ! Fiți atenți ! Nu cumva să-mi jucați o festă. Lucrurile astea pentru mine sînt sacre.

Îl întrerup :

— Lucruri sacre... certurile ?

S-a întors spre ea și m-a arătat cu milă.

— Nu-l lua în serios. Și nu-i lua în nume de rău fleacurile pe care le-a spus adineaori. Este începător. Și, din fericire, n-o să se îndrepte niciodată.

S-a bucurat domnia-ei.

— Sînteți foarte bun, dom' Pandelis.

— Sînt bun... dar ce folos ? Am doi prieteni, de la care aștept și eu puțină bucurie, dar ei... nu se ceartă.

— Nu știi ce se-ntîmplă, îi spun. Și, dacă vrei să știi, tu ești vinovat că nu ne-am certat.

— Cum ?

— Da. Tocmai cînd am pus și noi la cale o ceartă, ai venit și ne-ai stricat treaba.

— Atunci mă uschesc, să nu mă mai vedeți.

— Nu, dom' Pandelis. Am glumit. Fii liniştit. De ce să ne certăm cu domnişoara ? Nimic nu ne desparte, nimic nu ne apropie.

— Ei, uite, acest „nu ne apropie" este tocmai potrivit pentru ceartă, dar tu nu ştii s-o scoţi la capăt. Eşti agiamiu. Eu, însă, sînt mulţumit şi mă duc să fac cafeaua.

— Dar s-a înserat ?!!

Ajunsese lîngă uşă. S-a întors. Am înţeles, după cum îmi făcea cu ochiul, că mi-a spus „ciupercă".

— Pentru tine e miezul nopţii, mi-a spus. Migdalia, fă două „serale" !

Soarele lumina ţărmul... Se spărgea deasupra apei nemişcate. Cădea pe carena unei bărci răsturnate, de parcă i-ar fi dat foc.

— Nu-mi pare rău pentru nimic, îi spun. Nimic. Dar marea asta merita mai multă bucurie, de la oameni mai fericiţi. N-am făcut nimic. Nici pentru ea, nici pentru dumneavoastră. Vreţi ca după cafea să plecaţi ? Sînt gata să vă însoţesc.

— Vă obosesc dacă mai rămîn ?

— Nu... dimpotrivă.

— Nu vreau să merg nicăieri, spuse oftînd. Nu, absolut nicăieri. N-a fost prea reuşită ziua noastră. Asta spune totul. Dar oriunde în altă parte ar fi fost poate şi mai rău. Mă lăsaţi, aşadar, să rămîn ?

Doi pescăruşi se fugăreau sălbatic. El şi ea. Ziceai că, dacă ar fi prins-o, ar fi sfîrtecat-o, ar fi înşfăcat-o, ar fi umplut lumea de puf. Atît de sălbatic era. Dar cum a ajuns-o, acolo, pe coasta bărcii răsturnate, şi-a pus alături gîtul, l-a sprijinit de-al ei şi au închis, amîndoi, ochii.

Timid, am dat să întind mîna. În clipa aceea, mîna ei era pe masă. Am văzut cum a înaintat la „întîlnire". Dar n-am avut curaj şi am apucat pachetul de ţigări. Ochii ei erau dulci...

X

Frumos e, la acest ceas, Saronicosul. Marea este aidoma unei coarde care vibrează. Nu pot încă să-mi potolesc bătăile inimii supărate. Stăm pe nisipul cald. Cine ştie de

ce... Poate din pricina razelor de soare... sau poate din pricina trupului ei.

Bărcile trec, de parcă nu-şi găsesc drumul, să se întoarcă înapoi. Este şi o bărcuţă albă, care se avîntă... Poate că vrea să rămînă singură. Dar ce şoim este ăsta care o fugăreşte? Un vas de patrulă se repede ca o hienă. În limba marinărească, asta se numeşte razie. Dar în limba dulce, simplă a dragostei, se numeşte crimă.

Ah... Ăştia sînt în stare de orice! Sînt gata să sfîşie şi burta porumbelului, ca să vadă dacă nu are înăuntru dinamită. Ăştia au să smulgă, peste puţin timp, pînă şi aripile fluturaşilor, să vadă dacă nu cumva polenul lor este praf de puşcă.

Dar iată că razia s-a terminat. Hiena s-a dezlipit de porumbel. Aşa că puteam să trag în linişte din ţigară, care scotea un fum albăstrui. (La ora aceea, tot fumul e albăstrui.)

. . . . . .

Ea stătea ca o pasăre rară, liniştită, blîndă... ca o glorie. O puzderie de catarge se înălţau spre Salamina, întocmai ca pe timpul lui Temistocle.

Totul era o blîndă, o înşelătoare trădare în seara aceea. Ştiam că poate mîine mă vor prinde, dar mă amăgeam singur. Şi mă pierdeam, şi pluteam prin aburul serii, aşa cum se oglindea în ochii ei. Dar dragostea... dragostea nu vorbea... O, păsările sînt mai atente! Niciodată nu-şi destramă firul dragostei. Tot ce au de spus, şi-o spun de la început. În clipa dragostei tac. Ah! Din rădăcină trebuie să-mi smulg limba asta!

Acum eu eram acela care se temea de început. De primul cuvînt, de prima mişcare. Totul poate fi pierdut...

A trecut puţin timp. Eu am curmat tăcerea cel dintîi.

— Ştiţi de ce m-am supărat atunci cînd m-aţi făcut egoist? Pentru că chiar sînt.

A luat din nou un pumn de pietricele şi a dat să le arunce. Dar le-a lăsat.

— Ştiţi dumneavoastră că şi eu v-am compătimit prietenul? Pentru că nu este de loc egoist. Aşadar, nu asta m-a necăjit, ci altceva.

— Ce anume?

— Spuneţi-mi, ce s-a întîmplat atunci, în autobuz?

— Asta era, aşadar? O simplă curiozitate? Ei, nu. N-am să vă spun! Şi acum, veţi pleca!

Şi-a muşcat, fără cruţare, buzele.

— Da.

Am lăsat nisipul să mi se scurgă printre degete.

— Puteţi s-o faceţi, domnişoară, sînteţi liberă chiar de-acum. Poate că o să strig de deznădejde numai cînd am să văd că vă pierdeţi în depărtarea drumului. Poate că am să urlu, cu gura înfundată în nisip. Dar n-o să mă supun şantajului dumneavoastră. N-am s-o fac. Şi-acum, puteţi striga şi mai tare că sînt egoist. De data asta veţi avea dreptate.

S-a ridicat în picioare. Era frumoasă, sălbatică, necruţătoare. Deodată, a vrut să spună ceva... S-a încordat. A respirat adînc. Apoi a plecat. A pornit-o chiar pe malul mării. A plecat, fluturînd ca o flacără tremurîndă pe care o bate vîntul. Apoi nu s-a mai zărit. S-a stins? A căzut?... Nu ştiam.

Am rămas şi am fumat pînă la capăt tot pachetul de ţigări, apoi, clătinîndu-mă ameţit, m-am ridicat şi am plecat s-o caut. Plescăitul vîslelor nu se mai desluşea pe mare. Luna, care trebuia să răsară, nu a mai răsărit. Poate că s-a înecat. Toate erau înecate în seara asta. Ea a plecat — toate erau amare —, ca a plecat. Poate nici nu ştie încotro merge. A plecat împleticindu-se, ameţită de o ciudată mînie. S-a dus să se răzbune pe ea însăşi. Şi eu nu eram acolo, s-o salvez.

Picioarele mele plescăiau prin apă. Unde s-o găsesc? Noaptea a ascuns-o. Alerg... Parcă alerg după mintile mele rătăcite. Nu. Nu trebuie s-o las! Ceva alb se zărea în depărtare. Parcă era un val care a ajuns la mal şi nu s-a spart. Alerg să nu se împrăştie. Poate nu e val. Poate că e ea, şi se sperie, şi pleacă din nou.

Nu era val. Era ea. Dar era mai nesigură decît un val. Stătea cu faţa în jos şi plîngea încet, sfîşietor, de parcă ar fi vrut să nu se sfîrşească niciodată. Îi şoptesc uşor, mîngîietor numele. Suspinele i se preling amare, liniştite. Poate că nici nu avea de gînd să se oprească. Atunci s-au auzit nişte vîsle. O barcă întîrziată plutea pe lîngă mal. Abia deslusesc două trupuri. Apoi se aud voci şoptite, apoi un cîntec. O luminiţă de ţigară se aprinde şi se stinge,

de parcă i-ar ține cadența. Vorbește despre o seară, despre o „excursie nebună", „ o duminică la Vuliagmeni..."
Muzică frumoasă, la timp... Dragoste care plutește.

Puțin vin, dar multă tinerețe,
Și astfel seara, pe malul mut,
Întoarse capul cu blîndețe,
Iar el îi fură un sărut.

Barca s a îndepărtat. Am rămas singuri, înconjurați de primejdie, în toiul nopții printre valurile care se sărută. Iar noi, înecați pînă la moarte... pentru veșnicie... Ea își întoarse capul, „iar eu i-am furat un sărut".

— Și-acum, ascultă-mă, soția mea, viața mea ! Știu că nici minciuni nu pot să-ți mai spun, nici să te mai necăjesc, nici să mai plec nu pot. Acum, cînd reușesc să-mi dezleg limba, ca atunci cînd eram singuri, pot să-ți și vorbesc, pentru că acum ai să suporți totul, alături de mine. Nu-ți mai aminti de clipele în care strigam. Strigam ca să nu te pierd. Să alung seducătorii care veniseră să mi te fure. Dar de-acum înainte sîntem împreună. Acum, orice fericire sau catastrofă o vom trăi împreună. Acum nu mai am nimic de făcut în viața asta de-aici. Mi-am terminat toate pregătirile. Acum pot veni să mă și aresteze, dar îi voi urma rîzînd. Da, rîzînd. Și înainte eram gata. Dar m-aș fi dus cu inima grea. Cu inima orfană de dragoste. Îți mulțumesc, dulcea mea lumină, că ai venit acum, cînd mai aveam atît de puțină vreme... Pentru că mîine ar fi fost prea tîrziu. Știu cît de nemilos se vor purta cu mine. Dar îi voi ajuta și eu să fie și mai necruțători. Am să număr, împreună cu ei, loviturile pe care mi le vor da. Ei vor năduși, vor obosi, iar eu voi fi fericit. Pentru că ei altă fericire decît să se obosească bătîndu-mă nu vor cunoaște niciodată. Și-ți mai spun ceva : că nu am să reneg nimic... De aceea trebuie să fii gata de pe-acum pentru orice. Să fii tare în clipa marii încercări. Dar orice s-ar întîmpla, orice ai afla, tu să fii liniștită. Pentru că tu trebuie să știi că eu nu voi suferi. Dacă vei crede așa, Niobe — și trebuie să-ți dai toată silința să crezi —, atunci vei fi salvată ! Dă-ți toată silința să nu te temi... Frica este aliatul lor.

O pun să ne fugărească soţiile. De aceea trebuie să luptăm împotriva ei, ca şi împotriva lor. Află că vor încerca să-mi păteze numele, să-l trimită pe lumea cealaltă înjosit ! Vor arunca cu pietre pînă şi în amintirea mea. Dar tu un singur lucru să ştii : că soţul tău va duce curat, pînă la capătul mormîntului, numele ce ţi l-a dat. Ca să nu-ţi fie ruşine să-l dai copiilor noştri. Iartă-mă că fur acest timp din clipele noastre de dragoste. Dar trebuie să ţi le spun toate, şi pentru ultima oară, ca să termin. Nu sînt trist că m-am născut în epoca asta. Dacă s-ar fi putut să aleg, tot pe aceasta aş fi ales-o. Nu-i nimic dacă totul este stropit cu sînge. Este epoca în care va muri tirania, şi mă bucur că am pus şi eu umărul ca fantomele să se rostogolească în prăpastie. O lume nouă va răsări mîine. Copiii noştri — dacă vom apuca să-i avem — se vor bucura de ea. Niobe, afară, în căsuţele scunde de la periferie, ai să găseşti şi alte femei ca tine... Faceţi cu toate un lanţ ! Veţi rezista mai bine. Iubeşte-o pe mama şi sprijin-o cînd va rămîne în mijlocul drumului ! Va avea mare nevoie de tine, pentru că va fi singură. Vezi cît de departe de viaţa noastră ai trăit, Niobe ? Trăiai în acelaşi oraş cu noi, dar nu ştiai ce se petrece în jurul tău. Află că oraşul se goleşte în fiecare zi de băieţii lui cei mai viteji. Află că împuşcăturile pe care le auzi în fiecare dimineaţă nu vin de la poligonul de tragere. Prăbuşesc trupuri la pămînt. Nu tremura ! Hai ! Te-ai liniştit ? închide acum ochii ! Aşa. Hai să te legăn ! Să îndrăgeşti plaja asta, a noastră. Baraca asta sărmană, a lui Pandelis. Şi ia-o cîteodată pe măicuţa şi vino să-i vezi ! Iar eu, oriunde aş fi şi orice mi-ar atinge mîinile, voi simţi printre degete totdeauna acest nisip fierbinte şi mînuţa ta, care l-a încălzit. Ai adormit, fetiţa mea ?

— Nu, te ascult. Şi am să te ascult mereu, pînă cînd urechile mele vor înceta să mai audă. Te voi asculta neîntrerupt, neobosită. Chiar şi adormită... şi moartă ! Dragostea mea !... Dragostea mea !... Dragostea mea !...

Mi-am ridicat capul şi l-am lăsat în bătaia vîntului, să mi-l răcorească.

— Acum, n-au decît să vină !

SFÎRŞIT

Aici s-a terminat brusc manuscrisul, primul, ascuns în pantof. S-a întrerupt pe neașteptate, crud. Ultimele lui pagini nu erau prea clare, și am adăugat altele, ale mele. Și-acum, dragul meu cititor, unde o să ne reîntîlnim? Cînd? Mai bine să nu hotărîm asta acum, aici. Mai există în fața noastră destulă cale nestrăbătută... și multă patimă care n-a prins glas. Poate că ne vom mai întîlni vreodată...

Din nefericire, cărțile care se plămădesc în asemenea zile se sfîrșesc ca și viețile eroilor lor: pe neașteptate și pe nedrept. Pe nedrept, pentru că mai există atîta viață, atîta dragoste negustată, atîția spini și atîtea lacrimi stăvilite între gene...

Cînd oamenii se află asediați de Tiranie, arareori hotărăsc ei înșiși de soarta lor. Nici măcar un scriitor nu-i în stare să hotărască de viața eroilor săi... de vreme ce chiar și de propria lui viață hotărăsc alții...

Vă salut cu dragoste. Sper să ne reîntîlnim în curînd. Sper...

MENELAOS LUDEMIS

Redactor : CONST. POPESCU
Tehnoredactor : AUREL BUCUR

Dat la cules 06.09.1968. Bun de tipar 27.01.1969. Apărut 1968. Tiraj 9140 ex. broşate Hîrtie tipar înalt tip B de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 15,17. Coli de tipar 17. A. nr. 14.016/1968. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 877.4—31=59.

Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, Bucureşti,
Republica Socialistă România,
Comanda nr. 1960

Lei 7,50